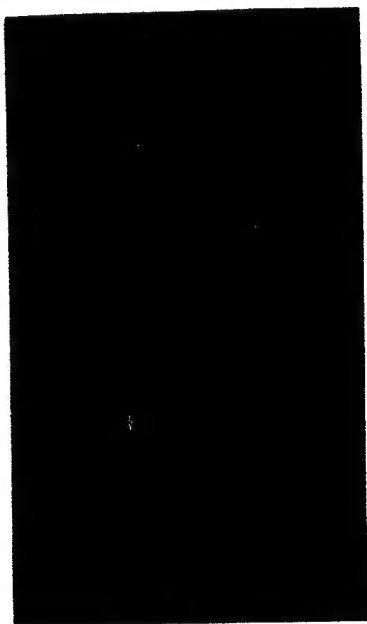

ఆముక్తమాల్యద

పరిశీలనము ౩

అయాచితు నదోక్యరక్మ

ఆముక్తమాల్యద పరిశీలనము

[వరిశోధనవ్యాసము]

**

అయాచితం నటేశ్వరశర్మ

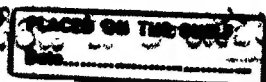
జాతీయ సాహిత్య పరిషత్

కామా రెడ్డి కాళి

1992

అమృతమాల్యద పరిశీలనము

(పరిశోధనాత్మకము)

సర్వస్వామ్యములు! రోదయతని

ప్రచురణ : 15 ఆగష్టు 1982

భారత స్వాతంత్ర్యదినోత్సవము

ప్రతులు : 1000

SRI VENKATESWARA
CENTRAL LIBRY &
RESEARCH CENTRE.

Acc. No. 506.44

Date.....

TIRUPATI.

ప్రతులకు :

అయాదితం నటేశ్వరశర్మ

సంస్కృతోపన్యాసకుడు

ప్రాచ్యవిద్యాపరిషత్తు ప్రాచ్యకళాశాల

రామారెడ్డి - 503 111.

❖

ముద్రణ :

అంజనేయ ముద్రణాలయము

రింక్ రోడ్, రామారెడ్డి-503 111.

ఫోన్ : 2446

వెల : రు. 50/-

This book is published with the Financial Assistance of
Tirumala Tirupati Devasthanams under their scheme Aid to
Publish Religious Books.

శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామినే

కృతిపద్మనీనమర్చణమ్

గోదాస్వరూపిణీం పద్మాం పరిణీయ విరాజినే,
 శ్రీరంగనాథరూపస్త్వం వేంకటేశ! నమోఽస్తు తే॥
 సర్వం మణీవనం స్వామిన్! త్వత్కృపావర్షనం సదా,
 ఆతోఽహం భావయామి త్వాం నిత్యమాశీవనం ప్రితో॥
 ఆముక్తమూర్ఖదం కావ్యం కృతిసారసమున్నతమ్,
 కల్పయేద్వైష్ణవం స్థానం పారమ్యం తత్తత్కోటయే॥
 మదైతద్గ్రంథరచనం ప్రకాశనమపి ప్రితో,
 త్వత్సహాయేనైవ కృతం మత్కృత్యం త్వత్పరాయణమ్॥
 కౌముదీ చంద్రిమత్యేతి యథా గంగాంబుధిం తథా,
 ప్రాప్నోతి త్వాం స్వీకురుష్వ మమేమాం కృతిపద్మనీమ్॥

సావ్రవదీనగీతి

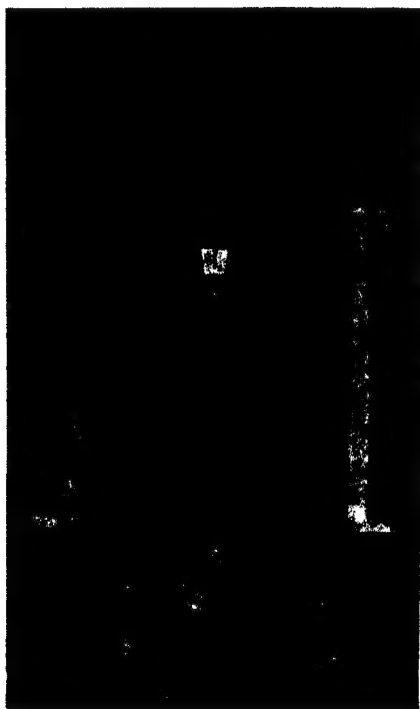
పాంచలౌతికమైన నా వపుపు నీది
 మమరథావిభమైన నా మనసు నీది
 లలితలారికమైన నా పదకు నీది
 కాగ, ఈ త్రికరణముల గాంగిజలము
 లోన బుట్టిన గ్రంథప్రసూనమిదిగో,
 తాను కోరదు నీదు పదమ్ముగాక,
 సుఖమెప్పుడు చేరును నెన్నగాక?

'కృతిపద్మసీమ'

శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామి

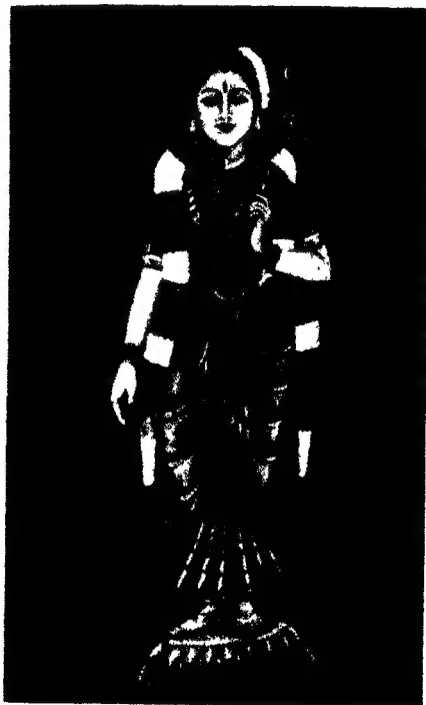

వేంకటేశ్వరం న నాతో న నాధః సదావేంకటేశ్వరం స్మరామి స్మరామి
హరే వేంకటేశః ప్రసీదః ప్రసీదః ప్రీయం వేంకటేశః ప్రయచ్ఛః ప్రయచ్ఛః

రాష్ట్రనాయుని
ఆముక్తమాల్యద

“స్వోచ్ఛిష్టమాలిరాజంగంధంధుర చిహ్నదే
విష్టదిత్తతనూజాయై గోదాయై నమఃకంగళిమ్”

'అమృతమాల్యదమ్' సంస్కృత చంపూకావ్యకర్తలు

శ్రీమాన్ అమరవాది
వేంకటనరసింహాచార్యులుగారు
(1913—1988)

స్వాగతం

సంస్కృతాంధ్రాల్లో పాండిత్యాన్ని సంపాదించుకొన్న యువకవిమిత్రులు, స్నేహశ్రీ-శ్రీ ఆయాచితం ■ తేజ్వరశర్మగారు. శబ్ద-అర్థశాస్త్రాల మర్మాలను తెలిసి కొని జాతీయ జీవనమూల్యాల పరిరక్షణకూ, వికాసానికి నిరంతరం సాధనచేస్తున్న సాహిత్యనర్తకవక్రతులై ■ మిథుగులు ఇంతకు పూర్వమే "వసంతకుమారి"; "తారతి ప్రళయశ్రీ" వంటి గ్రంథాల్ని ప్రకటించారు. ప్రస్తుతం కాము కోరించి, సాదించిన "అముక్త మాల్యద పరిశీలనం" అనే ■ గ్రంథాన్ని అందిస్తున్నాడు.

తెలుగునాట సాహిత్యరంగంలో కాలుపెట్టిన యువతరం దిక్కు, తెన్ను తెలియక ఈ నమాజున్నీ - ■ వ్యవస్థనూ నర్వనాశనం చేయాలనే హింసోన్మూర్త వాదాల్ని ప్రచారం చేస్తూ, కల్లోలీతవాతావరణనిర్మాణానికి కారకులవుతున్న సంది ర్భంలో మిథుగులు-శ్రీ నీతేజ్వరశర్మగారు జాతీయతత్వాన్ని ఆత్మీయంగా పందిపెట్టే ప్రయత్నం చేస్తున్నారు, అందులో నర్వలితాల్ని సాదిస్తున్నారు. వారి కావ్యఖండి కల్పి పరిశీలిస్తే "జాతీయహితచింతనవథం" వారిదని ఎవరైనా చెప్పగలుగుతారు.

ఇక ప్రస్తుతగ్రంథం-"అముక్త మాల్యద పరిశీలనం". తెలుగు పంచకావ్యాలలో ఒకటిగా ప్రళయశ్రీ గాంచింది రాయలవారి "అముక్త మాల్యద." సంస్కృతభాషలో శ్రీమూస అమరివాది వేంకటనరసింహాచార్యులవారు రచించిన చంపూకావ్యం 'అముక్త మాల్యదమ్'. ■ అందరి-సంస్కృత కావ్యాలలోని ఇతివృత్తాలను శ్రీ శర్మగారు ఈ పరిశోధనవాన్మంలో కులనాత్మకంగా ప్లేషించడం తెలుగు సాహితీ ప్రియులను ప్రశ్నేకంగా ఆకర్షించే అంశం. ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయ సంస్కృతకాలకు ■ లఘుసిద్ధాంతగ్రంథాన్ని నమర్పించి శ్రీ శర్మగారు ఎం.పిల్. పట్టభద్రులయ్యారు.

ఒక సామాజిక సంక్షిప్తపరిస్థితుల్లో, తక్కి వేదాంతరత్న గ్రంథాంధ్వరా
 భారతీయసమాజంలో చైతన్యాన్ని జాగృతం చేయడానికి అమత్తమూర్ఖుడలాంటి
 గ్రంథాలు వచ్చినై. నరిగా అలాంటి సంక్షిప్తపరిస్థితుల్లో "భారతీయసత" కొట్టుమిట్టాడు
 తున్నప్పుడు ■ గ్రంథాలమీద అధ్యయనం, అనుశీలనం, పరిశీలనం, నిర్దాంతీకరణం
 జరుగుతున్నది. సామాజికపరంగా ■ రెండేదిసంబంధం జది. అవాడు ఆ గ్రంథాలు
 ఎందుకు వెలువడ్డాయో; ఈనాడు ■ గ్రంథాలు అందుకే పరిశీలించబడుతున్నాయి.
 భారతమానసపర్యావరణం కొలువైవున్న సందర్భంలో ప్రార్థితునిది పరీమ
 శిస్తున్న ఈ హోమాగ్ని సాగంద్యానికి మనఃపూర్వకంగా స్వాగతం వలుకనిదెవ్వరు?

అఖిలభారతీయ సాహిత్యపరిషత్తుకు అనుబంధంగా వ్యవహరిస్తూ, జాతీయ
 భావసౌఖ్యాన్ని పంచిపెడుతున్న అందరివారిదే జాతీయసాహిత్యపరిషత్తు అన్ని
 కాబూ ఈ గ్రంథానికి స్వాగతం వలుకుతున్నాయి. రచయిత కృషికి అధినందన
 లందజేస్తున్నాయి.

— డా॥ కనీరెడ్డి వెంకటరెడ్డి

కార్యదర్శి

భాగ్యసిగర్

జాతీయ సాహిత్య పరిషత్,

తేది 24-7-1992

అందరివారిదే

Prof. K. Kamala,

M.A., Ph.D.,

Head, Department of Sanskrit,

Osmania University,

HYDERABAD - 500 007.

Residence :

16, Tuljaguda,

Mozamzahi Market,

Hyderabad - 500 001.

Phone : 557212

అతిముక్తాలతాప్రశంసా

అముక్తం (ఈషణ్ముక్తం) మాత్యం తగవతే రంగనాథాయ రదాతీతీయం గోదారేపి అముక్తమాత్యదా. తామదికృత్య విదచితం కావ్యమాముక్తమాత్యదమిత్య ర్మోఽన్వీయతే. అంబా, చూడితుడుత్త నాచ్చియార్, నీలా, గోదేలినామలిర్విఖ్యాతా; ద్వాదశను రక్షవాహ్యయేషు తాగవతోత్తమే ష్వేక్వారుష్యస్యతమా అముక్తమాత్యదా తగవతః శ్రీరంగక్షేత్రవాసినో రంగనాథస్య పేయసీ మరుంఢిక్తి పూర్ణా ధ. 'గుణాః పూజాస్థానం గుడిమ స చ లింగం స చ వయః' ఇతీయంసూక్తి రస్వద్వా గోదారేవ్యామ.

దాక్షిణ్యాయేషు మకరనంకాస్తేః పూర్వం మాస ఏకః సోరమానామసారేణ రినుర్మాన కత్యతే. తిన్మిశ్మాసే గోదావిరచితస్య 'తిరుప్పావై' నామ్మస్తుప్రతాత ప్రోతస్య గానం విష్ణోర్దేవకులేషు గృహేషు చ నర్వత్ర ప్రాతఃకాలే ప్రతిదిసం శ్రుతాయతే. గోదారంగనాథయోః కల్యాణేనేపం నమ్యస్మిం కవతి. 'తిరువాయ్మొకి' ఇత్యయమవ్యసీతహో గ్రంథః గోదారేవ్యా విరచితః. స్వప్నే ద్విష్టం తగపంఠం రంగనాథం గోదా వర్ణయత్కిన్మిశ్మగ్రంథే సుమరురయా వాచా. గోదాయాః కవితా తమికవాగేవ్యాః అనన్తం భూషణమ్.

అస్య సంప్రదాయస్య మహర్షం చర్యయస్తేః గోదాయాః స్తోత్రోన్మవచిత మస్వయం కుర్వస్తేః వ్యాఖ్యాతారః; సర్వత్రాన్మిశ్మాసే గోదాచరిత్యవచారిం కుర్వంతి. మాసేన్మిన్ రంగల్లినాం రచనేన, తాసు గోపితాప్రతిరూప్య గోమయ పిండకన్యస్థాపనేన, నర్వాణి గృహంగణాని గోదామయాసేవ సందర్శనీయాః విరాజన్తే.

విశిష్టరైలిమతానుయాయినాం గృహేషు వివాహకాలే కన్యకాః అముక్త
మాల్యదావదలంక్రియంతే. నర్వా ఏవ కన్యకాః వ్రతముం విష్ణవే అర్చ్యంతావ
తావస్తత్ర దృశ్యతే.

రమిక-కన్నడ-తెలుగు-మళయాళరాషాసు గోదాచరితవర్ణనం ప్రాచుర్యేణ
పరిదృశ్యతే. అచిరాపాయాం సాహితీసమరాంగణసార్వభౌమేన విజయనగరాధీశేన
రాజకవినా శ్రీమదేన నరసింహరృష్టరాయేన "అముక్త-మాల్యదా" ఇతి ప్రాధాన్యవంతో
విరచితా.

శ్రీమద్వై: అమరవాది వేంకటనరసింహచార్యాః అన్యైవ వింశతిరమస్య
శతకస్య ప్రాచాః విద్వాంసః, రమిక-నంస్కృతి తాషయాః కవయశ్చ. అన్యైవ
శతకస్య 1988 రమే పర్వ పరం దాసు ప్రాప్నువన్తః. శ్రీమంతః నరసింహచార్యాః
రమికసంపదా మృగ సంస్కృతిసాహిత్యస్య చ విశిష్టం జ్ఞానం సంపాద్య బహూన్
గ్రంథాన్ పురచయన్. ఆచార్యాచార్యాండ్రతాపాయా మేరత్నంపదాయమరికృత్య
విరచితగ్రంథవిషయే వివిధః ప్రవేశి ఆసీదిత్యహం మన్యే. అన్యథా శ్రీపృష్ఠరాయస్య
అముక్తమాల్యదాయాః ప్రభావోన్మీన సంస్కృతాముక్తమాల్యదాగ్రంథే ఆచార్య
విరచితే దిర్ఘము లక్షిణే రమికసాహిత్యసంపదాయస్య ప్రభావః అస్మాకం కృతే
అనుకూటాపేణ దృశ్యతే. అయిమేవాస్య గ్రంథస్య పోషః త్రితి తత్ర సంస్కృత
మహాకవీనాం కాకాసాదినామపి ముద్రా గ్రంథేన్మీనప్రితాతి.

గృహీతయం "తెలుగు"లిప్యాం పరివాళితః పరింగల్ సగిరత్. ఉత్తిర
దారతే ప్రాచ్యః ఏతాదృశానాం గ్రంథానాం లిపిజ్ఞానాభావార్చనాదో న దృశ్యతే.
నాగరీలిప్యామృగంధస్య పరివాళనం కవిరుమర్శతి, యేన కవాయాః పదాయాః
గోదాయాశ్చ తులనాత్మకమధ్యయనం కర్తుం శక్యతే. ద్వే అపి పృష్ఠతత్రై, కవితా
రాజ్య ఉత్తమప్రణిమలంతురుతా. యథా "మొల" కవయిత్రీ అచిరాపాయాం
రామాయణం విరచ్య, రామకీర్తిం ప్రచరిపితే, తత్రైతే కృష్ణభక్తిప్రచారం
పృథవిత్యే. పదా మూలపాద్యైః గోదాతు కగిపదింస జాతా, భగవతా పరిణీతా
ః. అస్యాః పూజా దేవతలేషు కవితా.

శ్రీమద్వై: పరిశీలకీర్తనాః బోధాపిరాః కవయశ్చ సంఘాకాష్ఠమిరపరికృత్య
ఉస్మాన్మయావిక విద్యాలయస్య సంస్కృతవిభాగే ఎం.ఎల్. పట్టస్య కృతే పరిశోధన
నిబంధమేనం సమర్పితవంతః. శ్రీమంతః శర్వాణః ఆంధ్రాజ్ఞాం సంస్కృతసాహిత్య
సేవాయాః పరివాళనస్య చ కృతే జ్ఞానపః జమం విషయం పరిశోచిన్వార్థమగుప్తాన్.

నిబంధించిన శ్రమలకు సరైన కారణం కావ్య-వ్యాకరణ-వైదిక సంస్కృత
యేవ్యధివివేకం కర్తాం దర్శయతి. కావ్యస్థాన కర్తారాలంకారాంశ్య నిఖిలాన్
శ్రీ కర్మాణా దర్శితవంతః. అన్య నిబంధన్య "రత్నవివేకసప్రకరణమ్" మహానామ
మానమిత్యహం మన్యే. విశిష్టాద్యైరసంప్రదాయస్య సూక్ష్మపరిశీలనమర్చి దృశ్యతే.

ఇదానీం ఏ హెచ్.టి. చట్రన్యకృతే సరైన కారణం "సాందర్భికహర్షా" శ్రీ
శ్రీ శంకరభగవత్పాదవిరచితాయాః అధ్యయనం ప్రసరితి. కాశ్యేష్మిన్ విహవనంధ్య
కాశ్రునంబద్ధాః విషయాః పరామృష్టాః. అ సే కాశ్రు సంప్రదాయస్య - వైష్ణవసంప్రదా
యస్య చ నమగ్రం జ్ఞానం సరైన కారణం పాశ్రుచస్తీతి మన్యే. ఇతో-వ్యతిరేకం
విజ్ఞానవర్తకం కార్యం దివిష్యత్కాలే ఏతే కుర్మ్యంతి; గోదాదేవీ అనేన ౧౫౦౦
వర్షకాలేన వర్షనన్నా సరైన కారణం, తిర్థార్థపర్వణాః పురీషాం చ విడికరి
తవేతితి చాచానే. ఏతర్లగ్రంథవర్ణనాచసే సరైన కారణంస్సర్వదా .ది
సందనీయాః.

ఇతిశ్రీమే.

అంగిరోనామసంపత్సరస్య
గింష్మర్వాషాతకృష్ణపంచమీ
తానువాసరిః

— కే. కమలా

19-7-1992

Prof. A. Rajeswara Sarma,

M.A., LL.B., Ph.D.,

**U.G.C. Emeritus Professor in Telugu,
Osmania University;**

**Secretary, Prachya Vidya Parishad,
Kamareddy**

Formerly :

**i) Head, Dept. of Telugu,
Osmania University**

**ii) Head, Depts. of Telugu, Sanskrit &
Hindi ■ Dean, Faculty ■ Arts,
Kakatiya University.**

Residence :

H.No. 3-3-31,

Vithal Mandir Road,

KAMAREDDY - 503 111.

Phone : 2219

Date : 5-7-1992

“అముక్తమాల్యదమ్” అనే పేరు వినగానే తెలుగువారికి కృష్ణదేవరాయలు రచించిన అంద్రమహాకావ్యం అముక్తమాల్యదకు ఈ కృతి సంస్కృతికరణం ■■■ పుట్టుందనే అభిప్రాయం కలగడం సహజం. అందులోను సంస్కృతకావ్య రచయిత అంధ్రుడయినప్పటికీ కనీసం తెలుగుకావ్య ప్రభావమయినా దీనిపై ఉంచకపోవడం అనిపిస్తుంది. కాని శ్రీ అమరవాది వేంకటనరసింహాచార్యులు రచించిన “అముక్తమాల్యదమ్” అనే సంస్కృత చంపూకావ్యాన్ని చూస్తే ఈ రెండభిప్రాయాలు సరికావనే నిర్భయానికి రావటానికి ఎంతో సేపువచ్చును.

ఇతివృత్తం గోదాదేవి చరిత్రను సంబంధించింది కావడమనే అంశం చొక్కలే తెలుగు సంస్కృత కావ్యాల్లోవున్న పోలిక. కాకపోతే రెండు కూడా చంపూకావ్యాలే కావడమనేది మరోపోలిక. ఇంతమంచి మరోపోలిక జానరాదు. కాని “అముక్తమాల్యదమ్” అనే నామకరణం చేయడంలో రాయలవ్రణావం తప్పక వున్నదని నిశ్చయపొందున్నది. అంతేకాదు రాయలవారి గర్భంథం ఆచార్యుల వారికి తెలిసిందే అనికూడ నిశ్చయపొందున్నది. అయితే మరి కనీసం ఒకటిరెండు వద్యాలనో వర్ణనలనో సంస్కృతీకరించి రాయలవారి రచనయొక తన అదరాన్ని గ్రంథకర్త ప్రకటించి ఉండవచ్చుగదా! అయితే మేము చేయలేదని ప్రశ్న. అందుకు నాకు రెండు కారణాలు కానిపిస్తున్నవి—

నేను కొంతకాలం సీతారాంధాగు సంస్కృత కళాశాలలో చదువుకొని ఆ విలువల కోవ్యాట అంధ్రగీర్వాణ విద్యాపీఠంలో చాషావ్యపీఠ తరగతిలో చేరినాను. అట్లా చదువుకొంటున్నప్పుడే మధ్యలో పాకస్తాని సీతారాంధాగు కళాశాలకు వెళ్ళగా

అక్కడి సంస్కృత పండితులు కొందరు—“తెలుగువారా చదువదగిన బాషేనా!” అని కొంత ఏహ్యభావం వ్యక్తపరచడం నాకు అప్పటికే బాగా జ్ఞాపకం వున్నది. 45 సంవత్సరాలనాటి మాట. పైగా ఆ సంస్కృత పండితులుకుద తెలుగువారే. సంస్కృత పండితుల చాలమందికి ఇటువంటి అభిప్రాయం వుండేది. బహుశః అమరవాదివారివల్లగా ఈ అభిప్రాయం వుండవచ్చు. లేదా రాయలవారి అనుక్త మాల్యద తెలుగు ప్రోదవగిందాలో వొకటి. కేవలసంస్కృతభాషాపాండిత్యం వున్నంత మాత్రాన అది కొడుకుడువడేది కాదు. కనుక దానిని అర్థంచేసికొనే శ్రమ ఎందుకని విడిచి ఉండవచ్చును. ఏమయినా రాయలవారి గృంథాన్ని చదివించుటవార ఆ కావ్యసౌందర్యానికి ముగ్ధులు కాకుండా వుండకంకాని, అప్పుడు అతడే సంస్కృతంలో అదే పేరితో అదే శత్రువు కాళ్ళంగా రచిస్తూ వొకటిరెండు చోట్లన్ననా రాయలవారి భావాలను తనగృంథంలో చేర్చుకోకుండా వుండకంకాని సంభవంవారు. కారణం యేదయినా యీ రెండు గృంథాలకూ పోలికలేదనేది సత్యం.

శ్రీ నరేశ్వరశర్మగారు అమరవాదివారి “అనుక్త మాల్యదమ్ - ఒక పరిశీలన” అనే సిద్ధాంతవాదాన్ని ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంవారి సంస్కృతర ఎం.ఫిల్. వర్తకానం డాక్టర్ కే. కమలగారి పర్యవేక్షణలో పూర్తిచేసినారు. ఈ రచనపల్ల శర్మగారి పరిశీలనాంశమేకాద కమలగారి పర్యవేక్షణనైపుణ్యంవారి ప్రస్ఫుట మౌతున్నది. యిద్దరినీ నేనెఱిగిస్తున్నాను. అమరవాదివారి గృంథాన్నిగూర్చి చెప్పదగిన విషయములన్నింటిని యీ గృంథం చక్కగా వివరిస్తున్నది. కనుక యీ సిద్ధాంతవాదసంపల్ల మూలగృంథ గౌరవం పెంపొందిగలదని ఆశిస్తున్నాను.

— అమరేశం రాజేశ్వరశర్మ

'Sahitya Vidya Praveena'

Address :

T. VENKATESWARA SARMA,

M.A. , B.Ed.,

Retired Principal,

P.V.P. Evening Oriental College,

KAMAREDDY - 503 111.

158 / SRT,

Sardabad Colony,

HYDERABAD-500 659.

మాల్యామోదః

“అముక్తమాల్యదమ్” — నామైవ సుందరమ్. కావ్యమపి సౌందర్యమందీరమ్. కావ్యవైరి ■ ఇదిలా; న చ కుటిలా. కావ్యేతిప్పత్తం గోదాచరిలిగర్విసహవం విశిష్టాద్వైతతత్త్వకథిఃప్రశ్నత్తమ్; గోదాచరీవారీవ వచితమ్; ముక్తిప్రశ్నానేన తక్తి మత్తాపరాశలవిత్తమ్. కావ్యకర్తా అమరవాదీపారంగతః ‘అమరవాదీ’ ఆచార్యః. పరిశోధకః సురధారతీపరివస్థాపరినిష్ఠితకవితామర్మప్రశ్నాశసకర్మశీలి; స్వర్ణావర్ణిత విద్యావర్ణిష్ఠుః నల్లేశ్వరశర్మా. పర్యవేషజాదికారిణీ, సంస్కృతకాఖ్యాద్యజ్ఞా, విడుషీషుడీః శ్రీమతీ కమలా మహోదయా. సర్వమపి సుందరసంస్కృతిమ్.

ఆ-సమన్తాత్-గర్భితమాలాస్థితస్యైకస్యాపి కనుమన్య సస్సంసనం యథా న తపతి తథా సంపూర్ణతయా ముక్తం దృఢోద్భవం మాల్యం శిరోదార్యమారేత్యాముక్త మాల్యమ్. రథాకూటం మాల్యం ఏదాతీతి-శ్రీరంగనాథాయ సమర్పయేత్త్యాముక్త మాల్యదా-గోదాదేవీ. తామరికృత్య కృతం కావ్యమిత్యాముక్తమాల్యదిమ్.

అథవా- ‘అమ్’ ఇత్కంగీకారార్థకమప్యయమ్. ‘అమ్’ ఇత్యుక్తం, శ్రీరంగనాథే నాంగీకృతం, మాల్యం స్వశిరసా ర్పితఘోర్వాం మాలం ఏదాతీత్యాముక్తమాల్యదా. తత్కృతం కావ్యమాముక్తమాల్యదమ్.

యద్వా—‘అ’ ■ సంతోషార్థకమవ్యయం ప్రగృహ్య సంజ్ఞితమ్ (నానార్థ రత్నమాలా-అవ్యయకాండః). ఇదం మాల్యసూత్రానా దృఢమేవ శ్రీరంగనాథపీఠి ప్రాశ్రం తపతీతి గోదాదేవ్యా సంతోషేణ శిరిస్తః విమోచింస- ‘అ-ముక్త-మాల్యమ్’. తత్ శ్రీరంగనాథాయ సమర్పితపతీతి తత్సంజ్ఞాయా సా వ్యవహృతా.

అథివా- ‘అ’ ఇత్కవ్యయం వాక్య, స్వరజార్థకమ్. (సిద్ధాంతకాముడీ; అవ్యయ ప్రకరణం; బాలమనోరమా-తత్త్వబోధినీ) “గోదాదేవ్యా ర్పితఘోర్వా మాలై ఏ మమ సమ్మత” ■ శ్రీరంగనాథవాక్యం స్మృత్యా ఆనంతరం తస్మాల్లం ముక్త్యా తస్మై ఉపహారతయా సమర్పయేత్త్యాముక్తమాల్యదా.

గోదావరస్థ 'గో' శబ్దము— స్వర్గ, బాణ, దేవు, బాక్, వజ్ర, దిక్, నేత్ర, కిరణ, భూమి, జలాద్యుదాః గోదాదేవీవరతయా అష్టర్షీరవంతీతి శ్రీ వేదాంతదేశిక కృత గోదాస్తుత్యాదిగ్రంథవాఙ్మూలావననరే విద్యద్విసృమర్తితాః. మమ తు గోదాకదే 'అముక్తమాలదా' ఇత్యర్థోఽపి ప్రతిపాది. యథా గోశబ్దస్య 'కేశ' ఇత్యర్థార్థో విద్యతే— "గోః క్రతౌ పృషతే చంద్రే వాగ్భూదిగోసుమ త్రియామ, ర్యయోస్తు రశ్మీ ద్యుగ్భాణస్వర్గ వక్త్రాంబు లోమసు" (నానార్థమాలా-విశాఖరకాంధ). కేశేషు, శ్రీరంగనాథాంగీకార్యమాల్యదారణయోగ్యేషు, తన్మాల్యం దృత్వా విముచ్య, శ్రీరంగ నాథాయ రదాతీతి 'గోదా' ఇత్యర్థస్సమున్నేయః. ఏతేన, గోదాశబ్దవర్ణయత్వేన 'కోదై' ఇతి తమిళవదన్య వరికోరకోక్షః 'మాలా' ఇత్యర్థోపి సంగచ్ఛతే. మాలాకదే నైవ మాలాదాతీతి (గోదాదేవీ) తమిళబాషాయాం 'కోదై' ఇతి వదేన వ్యవహృతా స్యాత్ చక్రిన్యాయేన.

వేదం వేంకటాచార్యుశాస్త్రిపర్యైరాముక్తశబ్దస్యార్థః దృఢమిత్యేష వ్యాఖ్యారః అమరకోశానుసారేణ. (అముక్తమాలదానంటివినీవ్యాఖ్య)

'గోదా— అముక్తమాలదా' ఇతి ర్యయోర్నామయోః ప్రవన్నామృతస్థ 'అముక్తమాలదా' నామైవాతీవరుచిరమిత్యాచార్యైః పరిగృహీతమితి భావతే. అర ఏవ శ్రీకృష్ణదేవరాయకవివిద్యేభాషితమేవ గృహీతమిత్యుక్తే యుక్తమేవస్యాత్. శ్రీకృష్ణదేవరాయః కావ్యనాయకానామైవ స్వీయకృతిం వ్యవహృతవాన్. కావ్య నాయకమరికృత్య నిబద్ధమిదం కావ్యమిత్యాశ్రియేనాచార్యపర్యైరాముక్తమాల్యదమితి నామకరణం కృతమితి వివేకః.

ప్రవన్నామృతోక్తం 'నామ' సాక్షాదేవ శ్రీకృష్ణదేవరాయేణ, ఆచార్యవర్యై స్వ్వరంజితయా పరిగృహీతమిత్యేష సరసమ్. ఇతిపృథక్ప్రసంగే అముక్తమాల్యద పరికోరక ప్రతిపాదిత దిగా—అంద్రాముక్తమాల్యదాశ్చరదా; ఆచార్యముక్తమాల్యదస్య కథా చ అతిశాంశేషు విసంబాదిన్యావేష. రక్షేష కావ్యనామకరణేఽపి శ్రీకృష్ణదేవ రాయాకావ్యనామప్రకాశః ఆచార్యకావ్యనామర్థిరేనైవ విద్యతే ఇతి సత్తం యుక్తతరం స్యాత్.

సంతునామ సన్నిధానం హుర్యనారాయణశాస్త్రిపర్యాదయో లబ్ధప్రతిష్ఠాః కేచిన్ సంస్కృతాంధ్ర పండితాః ఆంధ్రవేంకటాచార్యసంస్కృతానువాదకరణే ఉద్యుక్తాః. ఆచార్యపర్యాస్త్యేదం కావ్యం స్వరంత్రప్రదాశ్రియేష విరచితవంత ఇతి సంభావ నీయమ్.

ప్రాచీనకావ్యకరణాదారణ్య, తార్కికప్రకరణం యాచక్రగోరవనిబంధితే ప్రతి పాదితాంః అన్యూతానరికత్త విషయితార్థనిశ్చేదనమర్థాన్పరస్పర్యాంగీకరణముఖ్యాం క్షణం ఇతి నాత్ర సందేహః. విశేషతః— ఇతిపృథక్, నామోచిత్య, రస, చిత్తప్రవేదన మదా అంః పరిగోడకన్య తిత్తదంశేషు పరినిష్ఠితం జ్ఞానం ప్రకటిషురస్తి. రక్త్రాపి

కావ్యరసనిధారణే తత్తే: రసత్వాంగీకారే రసవిషయే కావ్యరక్షణసమన్వయః; అసంగీకారేఽపి కావ్యేరసః శృంగారః నిధాంతికం యత్, మృదులరీత్యా తత్తే: రసత్వనిధానః; 'వదగరై' 'తెంగరై' కావ్యోన్మీధాంతరీత్యా పరస్పర తేద్రవదర్శన పురస్కర ముదయవేదాంతప్రతిపాదితవిశిష్టాద్వైతనిధాంతసంక్షిప్తవరియః; శ్రీవైష్ణవ సంప్రదాయే గోదాదేవ్యాః స్థానమిత్యాద్యంభాః న కేవలం విమలం ప్రమోదాయ; అపితు సాదారణ జ్ఞానవతామపి దీమతాం నిరరామితరానపేక్షతయా సులభగ్రాహ్యత్వేన శ్రీ వైష్ణవసంప్రదాయ జ్ఞానసాధనాయ కల్పంత ఇత్యసంపద పరిశోధనప్రయోజనమ్.

పరిశోధనాంశ వివరణసందర్భే కర్ర కర్ర వరాఘ్నప్రానామంభానామసుందరే యత్వేన తావితా: అదోనిర్దిష్టాంభా: పరిశీలనాయ పరిశోధకదృష్టివతం సీయంతే.

గోదాదేవ్యా: భూదేవ్యవతారత్వేన యత్కృతీరమాచారైస్తత్ శ్రీకృష్ణదేవ రాయామృత మాల్యదాకతసే సంవదతి; గురువరంవరాప్రతాపైస్తవన్నామృతగ్రంథయో ర్గర్భీదేవ్యవతారత్వేన కథితమిరితిపుర్రప్రకరణే ఉక్తాంశస్య-ద్వయో: కావ్యయో: భూదేవ్యవతారత్వకలంకస్య మూలం శ్రీ వేదాంతదేశికవిరచితగోదాసూరిగ్రంథే దృశ్యమానాః— 'సాజాత్క్షమాం కరుణయా కమలామివాన్యామే' (శ్లో. 1); వర్మకర: శ్రవణలో వసుదాత్మనస్తే (శ్లో. 7) ఇత్యాదయ: అనుసందేయా ఇతిమన్యే.

■లంకారవివరణప్రసంగే 'యథావృక్ష' ■ శ్లోకే ఉపమానశోభా 'యథా' 'ఇవ' ఇత్యుపమాచారకద్వయస్య పృథక్ పృథక్పాదాసమాచారై: కృత మనాఽశ్య కమ్; ఏకేనైవోపమాచారకేన సాదృశ్యస్య వాచ్యత్వే నిదే అన్యరీతస్య వైయర్థ్యావత్తి రిర్యనుసందేయతాయా: పాత్రం దిపతి.

"సౌందర్యాభ్యే కిము పరిస్ఫుతా వీధిశ సేతుమాలా" ఇత్యాదిశ్లోకే 'సౌందర్యాభి:' 'పద్మకింజల్కపతీ'-'నాసావతీ' ఇత్యత్ర సత్యపి రూపకాలంకారే; 'పరిస్ఫుతా వీధిశ సేతుమాలాకిము'-'పద్మోల్లాసప్రసవలలికేప'-'మురజిన్మౌహశక్తిప్రదేప' ఇతిలో త్రైవిధాలంకారా:; 'ఉష్ణమంబుమిపిత్' ఇత్యలోపమాలంకార ఇతి పక్షం యుజ్యతే.

'తేలుగుదనము' ఇత్యంశే 'ప్రకటితదివ్య నారూప:' ఇర్విర-'నా' ఇతి రూపం యస్యనా: నారూప:' ఇతి విగ్రహేణ ఆచార్యప్రయుక్త 'నారూప' శబ్దస్య 'సరరూప:' ఇత్యర్థే సంస్కృతలాషాయాం; 'మమరూప:' ఇర్విరే ఆంధ్రకాషాయాం శిష్టార్థత్వేన పక్షం శక్యం వేది పరిశోధకపరిశీలనార్హ మితి మన్యే.

పరిశోధననిబంధోఽయం వండితప్రశంసాపాత్రం దిపిత్యేవేతి నాన్రి ప్రవతి పున్రి. పరిశోధనరంగే శ్రీ నరేశ్వరశర్మణ: ఉల్లిరోర్రరపిపిప్రప్రేత్తస్సంపత్తిమయా ఖాయాశిల్పాశాస్యతే.

ఆత్మనివేదనము

1988లో ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయముచే సంస్కృతమున ఎం.ఫిల్., వట్టమువకై అర్హముగా ప్రకటించబడిన పరిశోధనగ్రంథమిది.

శ్రీమాన్ అమకవాది వేంకటనకసంహారద్యులవారు రచించిన "ఆముక్త మాల్యదమ్" అను సంస్కృత చంపూకావ్యమును గూర్చిన పరిశీలనమును పరిశోధ నాంశముగ నూచించినవారు అనాటి మా కళాకాల ప్రాచార్యులు; సంస్కృతాంధ్రీ విద్యత్వరేణ్యులు - శ్రీ తిగుళ్ల వేంకటేశ్వరకర్మగారు.

నేనీ పరిశోధనను చేయుటకు అనుమతించి; అపరాధమును కల్పించినవారు మా కళాకాలసంచాలకులు; అనేక పరిశోధనగ్రంథరచనలవ్వారా లబ్ధప్రతిష్ఠలైన సాహితీవేత్తలు - 'అచార్య' డా॥ అమరేశం రాజేశ్వరకర్మగారు.

నా పరిశోధనవ్యాసమును ఆమూలాగ్రముగ పరిశీలించి, మారనిర్దేశ మొనరించుటయేగాక; అధికాలములో ■ పరిశోధనాధ్యయన పూర్తియగుటకు తగిన ప్రోత్సాహమునందించిన పర్యవేక్షకురాలు; ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయ సంస్కృత కళాధ్యక్షురాలు, విరుషీమణి - 'అచార్య' డా॥ కే. కమలగారు.

నేను ఎం.ఫిల్., డిగ్రీలోచేరి అధ్యయనము చేయుచున్నప్పుడు నన్ను విశేషముగ ప్రోత్సహించుటయేగాక; తమ ఆమూల్యసంక్షేపములను అందించినవారు అనాటి సంస్కృతకళాధ్యక్షులు 'అచార్య' డా॥ ప్రొమోదగణేశలాలగారు.

తతగతులలోను; వైయక్తికముగను తమ సహనలనందించి నన్ను ముందుకు నడిపించినవారు - 'అచార్య' డా॥ పుల్లెల శ్రీరామచంద్రుగారు; 'అచార్య' డా॥ బి. గోపాలరెడ్డిగారు; 'అచార్య' డా॥ నరసింహారెడ్డిగారు; డా॥ బి. నరసింహా చార్యులుగారు.

నా పరిశోధనకు అపెళ్ళకములగు గ్రంథములనందించుటయేగాక, అను క్షణము నన్ను ప్రోత్సహించి; అంతదండగా నిలిచిన ధీశాలి, సహాధ్యక్షులు - డా॥ అవధానం రంగనాథ వాచస్పతిగారు.

పరిశోధనకార్యకర్తలను నేను పరంగలుకు వెళ్ళినప్పుడు అవట నా కన్నీ
విరములుగ నహకరించినవాడు శ్రీ శాస్త్రుల భార్యవరామకర్మగారు; శ్రీమాన్ పరాంకుశా
చార్యులుగారు. ఉత్తరాలద్వారా నాకు సంఠాకములనొసగినవారు శ్రీమాన్ సర్లాన్
చక్రవర్తుల రఘునాథాచార్యులుగారు.

విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయమునకు సంబంధించిన అనేక విషయములను
తెలిపి; సంశయములను తీర్చినవారు—కామారెడ్డి పృథ్వీకవిగారి కళాశాల ప్రాచార్యులు
డా॥ గుండి వేంకటాచార్యులుగారు.

ఈ పరిశోధనవ్యాసరచనలో— తమ గృంథములలోని విశేషములను
సేకరించుకొనుటలో నాకు పృథ్వీకవిగారు; పరిశోధకుగను లోదృఢుడైనవారు—
డా॥ కోవెల సంపత్కూమారాచార్యు; డా॥ ఎస్. చంద్రశాంత్; పండిత బిరదేవ
ఉపాధ్యాయ మరియు ఇతర గృంథముల, వ్యాఖ్యానముల కర్తలు.

ఈ గృంథము వెలుగులోనికి వచ్చుటకు, నేను కోరినవెంటనే 'అధ్యాత్మిక
గృంథప్రచురణ సహాయపథకము' కింద రు. 10,000/-ల ఆర్థిక సహాయమును
అందజేసినవారు— తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమువారు. ఈ కృషిలో పాలుపంచుకొన్న
ముఖ్యులు చార్యనిర్వహణాధికారి శ్రీ ఎం.వి.ఎస్. పృథ్విధీ, IAS గారు, సంపాద
కులు శ్రీ పి. ఎద్దూరావుగారు. ఆర్థికసహాయముకై టి.టి.డి. వారిని అధ్యర్థించ
పలకబడిగా నన్ను ప్రోత్సహించినవారు—శ్రీ గణేశకుర్తి శంకరశర్మగారు, శ్రీమతి
ఉవాసినేని దంపతులు.

నాపైగల అభిమానిములో గృంథప్రచురణకు ఇంకను అవసరమైన నీడిని
నా జన్మస్థానముగు రామారెడ్డి గ్రామములో విరాళముల దూపములో సేకరించుటలో
కృషిచేసినవారు—శ్రీ సుప్రసిద్ధి గంగారాంగాది, శ్రీ తల్పూరు విరల్ గారు.

నేను కోరినవెంటనే విరాళములసంద్రాహిని, తమ ఉదారాభిమును ప్రకటించిన
వారు— ఈ గ్రంథము చివరగల "దాతల జాబితా"లో ప్రకటింపబడిన పేర్లుగల
దాతలు.

ఈ గ్రంథమును జాతీయసాహిత్యపరిషత్తు కామారెడ్డికల పక్షమున ప్రక
టించుటకు "స్వాగతము" పలికినవారు జాతీయసాహిత్యపరిషత్తు— ఆంధ్రప్రదేశ్
కార్యదర్శులు, వరమ మిత్రులు డా॥ కనీరెడ్డి వెంకటరెడ్డిగారు.

నా కోరికను మన్నించి, తమ అశీరధివందనవచనపురస్కరములగు అధి పాత్రయములను అందజేసి, నా కృషికి గౌరవమును కల్పించినవారు— 'అచార్య' దా॥ కే. కమలాగాడు; 'అచార్య' దా॥ అమరేశం రాజేశ్వరశర్మగారు; శ్రీ తిరుళ్ల వేంకటేశ్వరశర్మగారు.

శ్రీ విల్లిపుత్తూరులోని గోదాదేవి మూలవిగ్రహము రాయాచిరమును అందజేసినవారు శ్రీమాన్ దింగరి కందాచై కృష్ణమాచార్యులుగారు. శ్రీమాన్ అమరవాది వేంకటనరసింహాచార్యులుగారి రాయాచిరము బ్రాహ్మను అందజేసినవారు దా॥ ఏ.వై. నారాయణాచార్యులుగారు.

■ గర్భింథమును సౌందర్యవంథముగను, నిర్దుష్టముగను ముద్రించుటలో అత్యుత్తముగు సహకారమునందించినవారు—కామారెడ్డి ■ నేయ ముద్రించుటలో శ్రీ కారంపురి నారాయణగారి. అక్షరముల మీదలో వ్యక్తేశ్వరశర్మగారి సన్మానార్హదయులు— శ్రీ ■ కృష్ణని తిరుపతిగారు.

ఇందరి సహకారము లేకున్నచో నేనీ కార్యమును ఈ రూపమున పూర్తి చేసెడివాడనుకాను. కావున వీరందరికి నా కృతజ్ఞతాభివాదములను సమర్పించుచున్నాను.

— ఆయాచితం నేటేశ్వరశర్మ

విషయసూచిక

I. సంక్షేపపదసూచిక	....	I
II. అవతారిక	....	II

I. ప్రావేశిక ప్రకరణము (1—17)

1. ఉపక్రమణిక	....	1
2. కవిపరిచయము	....	4
3. కావ్యపరిచయము	....	10

II. ఇతివృత్త ప్రకరణము (18—30)

1. ఇతివృత్తము	....	18
2. నామోచిత్యము	....	24
3. అనువాదవివేచనము	....	26

III. కావ్యాంశవివేచన ప్రకరణము (31—98)

1. రసము	....	32
2. పాఠ్యచిత్రణము	....	38
3. పల్లవలు	....	43
4. అలంకారములు	....	50
5. చందోపై విధము	....	64
6. శైలి	....	67
7. సుఖాపితములు	....	73

8.	తెలుగుదనము	....	75
	కావిక చమత్కృతులు	....	78
10.	వ్యుత్పన్నత	....	84
11.	పూర్వకవితానుసరణము	....	88

IV. తాత్త్విక ప్రకరణము (97—122)

1.	తత్త్వవివేచనము	...	01
2.	శ్రీ పైష్టవసంప్రదాయమున గోదాదేవిస్థానము	....	118
3.	ఉపసంహారము	....	121

V. అనుబంధములు

1.	అనుబంధము—I	....	i
2.	అనుబంధము—II	....	ix
3.	ఉపయుక్త గ్రంథసూచిక	....	xiii

దాతల వివరములు

శోధిక

సంక్షేపపదసూచిక

అంక.	....	....	అంకము
అధ్య.	....	....	అధ్యాయము
అభిజ్ఞాన.	....	....	అభిజ్ఞానగామంతరలమ్
అముక్త.	....	....	అముక్త మాల్యదమ్
అశ్వా.	....	....	అశ్వానము
అ.సౌ.	....	....	అముక్త మాల్యదా సౌందిర్యము
ఉన్నే.	....	....	ఉన్నేషము
ఉల్లా.	....	....	ఉల్లాసము
చంద్రా.	....	....	చంద్రాలోకము
పద్య.	....	....	పద్యము
పరి.	....	....	పరిచ్ఛేదము
ప్రపన్న.	....	....	ప్రపన్నమృతము
పాద.	....	....	పాదము
పు.	....	....	పుట
బ్ర. సూ.	....	....	బ్రహ్మసూత్రములు
బృ. ఉ.	....	....	బృహదారిణ్యలోపనిషత్తు
రం.వా.తు.వ.	....	....	రంగనాథ-వాల్మీకిరామాయణముల కులనాథక పరిశీలనము
రాయల అముక్త.	....	....	శ్రీకృష్ణదేవరాయల అముక్త మాల్యద
వచ.	....	....	వచనము
వారి.	....	....	వారికము
శ్లో.	....	....	శ్లోకము
సూ.	....	....	సూత్రము

అవతారిక

సంస్కృత సాహిత్యమునకు ప్రచారము, ప్రోత్సాహము కొరవడిన రోజులలోకూడ ■ భాషపై అపారమగు ప్రేమలో, గౌరవములో సంస్కృత భాషా ప్రచారమునకు నడుమగట్టి, ■ భాషయందు గ్రంథరచనము చేసిన, చేయుచున్న తరయుతలు, కవులు కలరు. ఇట్టివారి కృషినిగూర్చి పరిశోధనము గావించి, వారిని ప్రోత్సహించుట సంస్కృతభాషాప్రియుల కర్తవ్యము. ఇట్టి పరిశోధనలు ఆయా తరయుతలకేగాక, ఇతరులకును ప్రోత్సాహము కల్పించును. ■ దృక్పథములో నేను ఎం.పిల్. పట్టమునకు పరిశోధనాంశముగా శ్రీమాన్ అమరవాది వేంకటనరసింహాచార్యులవారి "అముక్తమాల్యదమ్" అను చంపూకావ్యమును గ్రహించితిని. ఆచార్యులవారి తరనలు చాలవరకు సంస్కృతములోనే ఉన్నవి. వారి జీవితమంతయు సంస్కృత భాషయొక్క అధ్యయనము, అధ్యాపనము, ప్రచారములకు అంకితమైనది. ఆచార్యులవారి ముద్రిత రచనలలో ఎన్నడగిన "అముక్తమాల్యదమ్" అను ఈ కావ్యము శ్రీ వైష్ణవ సిద్ధాంతప్రతిపాదకముగ కూడి విశేషస్థానము నిలంకరింపదగియున్నది.

పై కావ్యమును గూర్చిన నా యీ పరిశోధనవ్యాసము ప్రధానముగ నాలుగు ప్రకరణములుగ విభజింపబడినది.

మొదటిదగు ప్రావేశిక ప్రకరణమున "ఉపక్రమణిక"లో సంస్కృత సాహిత్యమునకు చంపూకావ్యముల వైశిష్ట్యమునుగూర్చి సంగ్రహముగ పరిచయము చేయబడినది. ఈ కావ్యకర్తయైన శ్రీమాన్ అమరవాది వేంకటనరసింహాచార్యులవారిని గూర్చియు, వారి విద్యార్థ్యకవిత్వాదులను గూర్చియు, వారి బహుభాషాగ్రంథ కర్తృత్వమునుగూర్చియు, ప్రకృత పరిశోధనీయమగు "అముక్తమాల్యదమ్" కావ్యమును గూర్చియు 'కవి పరిచయము', 'కావ్యపరిచయము' అను శీర్షికలలో పరిచయమొసర్చబడినది

రెండవదగు "ఇతివృత్తప్రకరణము"లో ఆచార్యులవారు ■ కావ్యములోని ఇతివృత్తమును ఏయే ప్రాచీనగ్రంథములనుండిగైకొనిరో ఇదమిథముగ తేల్చిచెప్పటకు గురువరంపరా ప్రభావము, దివ్యసూరిచరిత్ర, ప్రపన్నాపురము, అముక్తమాల్యద (రాయలు) మున్నగు గ్రంథములయందలి ఇతివృత్తములలో ■ కావ్యేతివృత్తము

తులనార్యకముగ పరిశీలించబడినది. ఆచార్యులవారొనరించిన నవీన కల్పనములను పేర్కొని, దాని సామంతులగు గూర్చి చర్చించబడినది. కావ్యనామచిత్తము నమీక్షించబడినది. అనువాద వివేచనమును వ్యాసభాగములో ఆచార్యులవారు గ్రంథములనుండి అనువదించిన పుట్టములు మూలములలో తులనార్యకముగ పరిశీలించబడినవి.

మూడవదగు "కావ్యాంశవివేచన ప్రకరణము" ను ఈ కావ్యమున శృంగార రసాంతర్యుత్పన్న మధురభక్తి పట్ల ప్రతిపాదించబడెనో వివరించి, ప్రధానరసము శృంగారమనియు, అంగరసము శాంతమనియు ప్రతిపాదించబడినది. పాత్ర చిత్రణము నమీక్షించబడినది. వర్ణనలో ఆచార్యులవారు ప్రదర్శించిన ప్రతిభ, నవ్యత ఎట్టిదో నిరూపించబడినది. అలంకారములను ఆచార్యులవారు ఆయా సందర్భానుగుణముగ పట్ల నిబంధించిలో విశదపరుపబడినది. శైలి చర్చించబడినది. ఆచార్యులవారి పద్య గద్య రచనావిధానమెట్లులందునో దిద్దారముగ చూపబడినది, ఆచార్యులవారికావ్యమున ప్రదర్శించిన చందోవైవిధ్యము పరిశీలించబడినది, అయాపాత్రోచిత, సందర్భోచిత ములగు సుభాషితములెట్లు సమకూర్చబడెనో పరిశీలించబడినది. ఆచార్యులవారు తెలుగువారుగనుక, వారి "తెలుగుదనము" కావ్యమునందెట్లు ప్రతిబింబించినో నమీక్షించబడినది. శాస్త్రిక పదతార్కరములు, ఆచార్యులవారికిగల పేరిపి శాస్త్ర వైదుష్యము గోదాహరణముగ ప్రదర్శించబడినది. ఆచార్యులవారి రచనలో పూర్వముపోకపుల భావములు, శైలిపట్ల అచ్చుచర్చ అనుపదించబడినో చూపబడినది.

నాలవదగు "తాత్త్విక ప్రకరణము"న...విశిష్టాద్వైత రత్నము, విశేషించి... తెంగిలైకాటా సంప్రదాయము సంగ్రహముగా పరిచయము చేయబడినది. పిమ్మట ఈ కావ్యమునందు ■ తాత్త్వికాంశములెట్లు ప్రతిఫలించుచున్నవో, కావ్యమున వానికి గల ప్రాధాన్యమెట్టిదో సోదాహరణముగ నిరూపించబడినది. శ్రీ వైష్ణవసంప్రదాయము నిందును, సాహిత్యమునందును గోదాదేవికిగల స్థానమునుగూర్చి ■ ప్రకరణాంతమున ఉల్లేఖించబడినది.

"ఉపసంహరము"నందు ఆచార్యులవారి సాహిత్యపిష్టము, ఈ గ్రంథములో ఆయన ఆశించిన ప్రయోజనమును, దాని సాఫల్యమును చర్చించబడినది.

అనుబంధములలో తొలుత శ్రీ వైష్ణవసంప్రదాయపరంపరలో ప్రధానులగు పన్నిద్దరాళ్లార్లను గూర్చియు, నాథయామనాద్వాయాచార్యులను గూర్చియు సంగ్రహముగ పరిచయము గావించబడినది. రెండవ అనుబంధమున శ్రీ వైష్ణవములోని

'తెంగలై'-'వడగలై' శాఖల ప్రదానభేదములు ధిక్కరింపబడినవి. పిమ్మట ఉపయుక్త గ్రంథసూచిక కూర్చబడినది. సంస్కృతము, తెలుగు, తమిళము, అంగ్లములలోని గ్రంథములు వరుసగా వేర్వేరుగా వర్ణకమమున కూర్చబడినవి.

ఈ వ్యాసములో ప్రథమ ప్రకరణమునకు పూర్వమే విషయసూచికయు, ఇందు ఉదాహరింపబడిన ఆయా గ్రంథముల కుపయోగించిన సంక్షేపకరముల వివరణయు, కూర్చబడినది.

ఈ వ్యాసమునందు సాధ్యమైనంతవేరకు నరకగ్రాంతికము అనుసరింప బడినది. సంతి బద్ధికముగా పాడింపబడినది. అరిసుస్థులు, శివరేఫలు పరిహరింప బడినవి. తమిళగాలిలనదాహరించి సుందర్యములందు కాంచీపురిము శ్రీ తిగప్పదా నాను గ్రంథమాలవారసులరించిన విదిముగిచే తెలుగు రీతి అనుసరింపబడినది.

తమిళములో **ప్ర** అను పర్వమునకు ప్రత్యామ్నాయముగ తెలుగు లిపిలో **ప్ర** కారము పై ముద్రణలనుసరించియే ప్రయోగింపబడినది.

ప్రావేశిక ప్రకరణము

ప్రావేశిక ప్రకరణము

ఉ ప క్ర మ ణ క

సంస్కృత సారస్వతము అకాశముపై అభివిగాలము. సాగరముపై అభి గంధీరము. అ అకాశములో నిరంతరము యశోదీధితులచే వెలుగు మహాకవికాలికి లున్నవి. ఆ సాగరమునుండి సత్యశివ సుందరి దీప్తలచే విలసిల్లి అమోల్య మహా కావ్యరచయిలున్నవి ఆ అకాశ సాగరములు నిడువమానములు

అందులును అపౌరుషేయములును ఆగు వేదములు మొదలుచొని అభుక్తి సాహిత్యము వలన సకలవాఙ్మయజాతమున సంస్కృతసాహిత్యము ఒకటే విస్తరించి యున్నది. ప్రతువుపై కానించు వేదములు, మిత్రునిపై పాపముచెప్పు పురాణములు, దాంతపై అనుసరించు కావ్యములు సంస్కృతవాఙ్మయములు చక్క బొన్నత్యమునును ప్రతీకలై నిలిచినవి. ఇదియంతయు నిరంతరవాహినియగు భారతీయ సాంస్కృతికంగా ప్రవాహము.

ఇట్లు ఆరాదిగా ఒయిలుదేరి, అసంతముగా సాగిపోవుచు యీ పవిత్ర సంస్కృత సారస్వతజాహ్నువి కావ్యవాఙ్మయవిర్భావములొ ఒక చొత్తమును తిరిగి నది సుఖవృత్తిలో ఉన్న మహాకావ్య జగత్తునను వార్తీకమహర్షి ముఖాంబులము నుండి జాలువారిని “మానషార్థ” గ్రంథము మేలువొలుపైనది అట్లు మేల్కొన్న సంస్కృతకావ్యజగత్తు నాటి వార్తీక మొదలు కట్టి అభిసం వార్తీకల పరిచి వీర వేల కవిచంద్రుల కవితామృతకిరణముల స్ఫుర్తలను పులకించి, అసంతముల రుషు వంశాది వర్ణనావ్యములు, కావ్యరచయిత గొప్పకావ్యములు, సంతసించుచు చిహ్న కావ్యములు పాదన సంస్కృత సారస్వత వారసత్వములను

ఇట్టి విలక్షణమైన సంస్కృత కావ్యప్రపంచమున చంపూకావ్యమును వార విశిష్టమగు స్థానము కలదు. ఆ వైశిష్ట్యమే గిదియవర్ణనస్మృతిరీత్యము. దీనినే మృదంగ

మాధ్వీకల కలయిక"గా వేంకటాద్వరి అభివర్ణించగా; హృద్యములగు వాద్యవిశేషములతోపూడిన గీతికవంబిదని భోజుడు² శాసించెను.

ఇంతట మనోహరత్వమును కలిగియున్న ఈ చంపూకావ్యముయొక్క గద్యవద్యమిశ్రితమగు శైలికి³ జిజ్ఞులు వేడిములయందే ఉన్నవనియు; సంస్కృత వాఙ్మయమున చంపూకావ్యములను పరిశీలించినచో ఆవి రామాయణ, భారత, భాగవత, శివపురాణ, వైసపురాణ, ఆచార్య, మహాపురుష, కవి, ఆశ్రయదాతృ, పుణ్యక్షేత్ర, దేవాలయ, ఉత్సవ సంబంధములగు ఇతివృత్తములలో హాడియున్నవనియు; సంస్కృతపేసెగల మొత్తము 245 ముద్రితాముద్రిత చంపూకావ్యములలో 199 చంపూకావ్యములు దక్షిణ భారతమునను, రిక్కినవి ఉత్తర భారతమునను నిర్మింపబడియున్నవనియు- సంస్కృత చంపూకావ్యములపై సమగ్ర పరిశోధనము జరిపినదా॥ డివిసాక్ టెక్నికల్ పాఠశాల పబ్లికేషన్.⁴

లఠునిక సంస్కృత సాహిత్యరంగమున కావ్యనిర్మాణమే అరుదుగ కన్పించును. ఏమియో హస్య బృహత్ కావ్యములు, ఒండకావ్యములు అప్పడచ్చట నిర్మించబడినను వానిలో ప్రాచీన కావ్యముల కోసం చేర్చబడిన అర్థము పొందగలవి స్వల్పములే. అట్ల స్వల్పముగ కావచ్చు మంచి కావ్యములలో పేర్కొనగలది క్రీ.శ. 1978లో నిర్మించబడిన చంపూకావ్యము- "అముక్తమాల్యద". దీనికర్త శ్రీమాన్ అచురవాది వేంకటేశ్వరసింహాచార్యులవాడు.

1. 'పద్మం యద్విషి దిది తే బహు తాం హృద్యం విగచ్ఛం న రే'

గచ్ఛం చి ప్రతిపిద్యో న విజహత్ పద్మం మదా నాం తామ్

ఉత్తే హి తయాః పయ గ ఉభయోరామోదితా మోదియం

సంగిః చిహ్నా స స్మరేత మనసే మృద్యేచి మాధ్వీకయోమ్॥"

— పాద్యుగాదాద్యః 3-4

2. గద్యామృతం సమీకృత పద్మ హస్తేః

హృద్య హి వాద్య కలయోకలితేషు గతమ్॥

— చంపూకావ్యమునమ్, దాండానందమ్. శ్లో-3

3. దా॥ డివిసాక్ టెక్నికల్ - 'చంపూకావ్యరా ఆలోచనాత్మక పేషం ఇతిహాసిక

అవ్వది ౨' ౨౬ 365

ఈ కావ్యేతివృత్తము వైష్ణవ సాహిత్యమునందును ప్రసిద్ధము, పరిమళాజ్యము నైనది. ఇది శ్రీ ఆంధ్రా అనఁడు గోదాదేవి వృత్తాంతము. గోదాదేవి శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయమున పన్నిదరాళ్ళాదులలో ఒకరుగా, భూదేవ్యవతారముగా పేర్కొనబడినది. ఈ కావ్యములో కథ గోదాదేవి అవతరించినదిమొదలు ఆమె శ్రీరంగనాథుని వివాహమూడు పంకు గలదు.

ఈ కావ్యము సంస్కృతవాణికి నూరినలంకరణము. ఆధునికములగు చివర్తి దోరణులెన్నియో విశ్వంశలముగను, పుంఖాపిషంకముగను చెలరేగుచున్న ఈ కాలమున ప్రాచీన కావ్యదోరణిని పుణికిపుచ్చుచొని, గుణవైశిష్ట్యముచే ఈ కావ్యము నహృదయలకు ప్రమోదకారకమగుచున్నదినుట అత్యుక్తికానీరదు. ఆచార్యులవారి ప్రతిభ ఈ కావ్యమునకు బహుముఖముగా సాక్షాత్కరించినది. "అముక్షమాల్పం" అను పేరు బహుజన్మశుభమైనదే. తెలుగు భాషలో శ్రీకృష్ణదేవరాయలు రచించిన "అముక్షమాల్పం" నువర్ణింపమైన కావ్యము. ఇది తెలుగు సంకావ్యములలో ఒకటి. శ్రీ ఆచార్యులవాడు తెలుగువారైనను, రసక్కు ప్రాచీనమున, సుప్రసిద్ధమును అయిన రాయలవారి కావ్యమును అనువరింపజూచుచు, అది పేరుతో స్వతంత్ర సంస్కృత కావ్యమును నిర్మింపజూచుచు ఒక విశిష్టముగా సాహిత్యే. అట్లు సాహిత్యసంఘము చక్కని కావ్యముగ తెలిపిడిలో కృతీకృతులగుట వారి విశిష్ట పరిధానంపైతి రారాణము.

శ్రీ ఆచార్యుల వారిని గూర్చిన సమగ్రపరిచయము రచనలచేత చా నీయముగు "చివరిచియ"మన వ్యాసమున ప్రసాదపఁజూచుచున్నది.

క వి ప రి చ య ము

ఆధునిక సంస్కృత సాహిత్యోద్యాన వనమున పార్వతీనకావ్యమును సౌరభములను గులాబింపజేయు ఈ "అముక్తమాల్యదమ్" అను చంపూకావ్యమును రచించిన శ్రీమాన్ అమరవాది వేంకటనరసింహాచార్యులవారు. తొలికనగోతుగ్గలై శ్రీ ఆచార్యులవారు పరిచాచి (క్రి.శ. 1918) సంవత్సరము ఆషాఢ పౌర్ణిమనాడు రంగనాయకి, నారాయణాచార్య దంపతులకు వరంగల్లులో జన్మించిరి.

ఆచార్యులవారి విద్యాభ్యాసమంతయు జన్మస్థానమైన వరంగల్లులోనే కొనసాగి నది. వారు చదివిన చదువు అర్థమైనది. అనూచానముగా పొందిన పద్ధతిలో వచ్చిన సంస్కృతవిద్య. విద్యమాద ఏ గురుకులమునందో అభ్యసించుటకాదు - స్వగృహమునందే. పితృనన్నిదిలోనే. ఉపనయన సంస్కారమునందు బ్రహ్మవిద్యనుపదేశించి, జ్ఞానవహిస్తీలనముగావించిన తండ్రిగారే ఆచార్యస్థానముననుండు శ్రీ నరసింహాచార్యులవారి పురాకృతపుణ్యఫలమైనది. తండ్రిగారు ఇంటిలోనే నిర్వహించుచుండిన సంస్కృత పాఠశాలలోనే ఆచార్యులవారి విద్యాభ్యాసము కొనసాగినది. అప్పుడే సంస్కృత సాహిత్యమున వారికి చక్కని లోతైన పరిజ్ఞానమలవడినది. దీనికంతకును పితృపాదులైన శ్రీమాన్ నారాయణాచార్యులవారి విశేషప్రోత్సాహమే కారణమైనది. శ్రీ నారాయణాచార్యులవారు గొప్ప విద్యుక్తివి. ప్రకరణాంతముగ తర్కశాస్త్రమును అర్థమైనము చేసినారు. సంస్కృతమున "నీలాకల్యాణ" మను నాటకమును, "రామానుజయశోభాషణ" మను అలంకార శాస్త్రమును, కూర నారాయణ విరచితమగు "సుదిర్ఘం శతీకము" నను వ్యాఖ్యానమును రచించినవారు. కాని ఇవియన్నియును అముద్రితములే.

జ్ఞు విద్యుచ్చింతమున జన్మించుటచేలకు, పుత్రుని తనంతవానిగి తీర్చిదిద్ద పలెనను తండ్రిగారి దీక్షచేతను శ్రీ వేంకటనరసింహాచార్యులవారు సంస్కృతమున పరినిష్ఠిరిమగు పాండిత్యమును సంపాదించిరి. అ పరిప విశేషముగి కృషినలిపి, సంస్కృత సాహిత్యార్థ్యయనమునకు మెరుగులుదిడ్డు ప్రాకృతమును; స్వమతసాంప్రదాయిక గ్రంథార్థ్యయనమునకు అవశ్యకమైన ద్రాచిద భాషను స్వాధీనముచేసికొనిరి.

ఆచార్యులవారికి వేదాంతశాస్త్రముపై అభిమానమెక్కువ. కావుననే పరిశ్రమించి తండ్రిగారి శిష్యులలోనే "ఉభయవేదాంతము" అను అకళించుకొనిరి. కాని

-
1. వేదాపనిష్ఠుగ్రహానుశ్రాదులలో ప్రతిపాదించబడిన వేదాంతమును; ద్రవిడ వేదముగు "నాలాయిచిక్షణబంధ" ప్రతిపాదితముగు వేదాంతమును కలిసి ఉభయవేదాంతములనుబడును.

కేవలమది అధ్యయనము పరకే పరిమితముకాలేదు. పండిత పరిషత్తులలో దిగ్గజముల వంటి విద్వాంసుల ఎదుట అధీరమగు శాస్త్రమును పగిలర్పించి, మెప్పు పొందుటయే శాస్త్రాధ్యయనవ్యయోజనమని వారు భావించిరి. ■ కారణముచేతనే వివిధవిద్యార్థురి షత్తులలో అచార్యులవారి వేదాంతశాస్త్రపాండిత్యము వన్నెకెక్కినది. వారి శాస్త్ర వైరుష్యమునకు గుర్తింపుగ వివిధ విద్యార్థురిషత్తులు "వేదాంత విద్వాన్" అను బిరుదముతో వారిని సత్కరించినవి.

అచార్యుల వారికి వేదాంతమున్న ఎంత అభిమానమో, కవిత్వమున్న అంతకన్న ఎక్కువ మక్కువ. వరస్సర విరోధముగల ■ రెండు విద్యులును అచార్యులవారిలో ఉండుట ఆశ్చర్యకరమైనను, వేదాంతమువలన లభ్యమగునదియు, కవిత్వము వలన పొందదగినదియు అనందమే కావున వారికి ఈ రెండు విషయములపైగల అభిరుచికి వరమవ్యయోజన మొకటియే. అచార్యులవారు తమ వన్నెందవయేటనే రచనలు చేయుట ప్రారంభించిరి. ఈ రచనావ్యాసంగమునకును విద్యార్థి-వియైన తండ్రిగాకే పేర్కొనకులైరి. బాల్యముననే చక్కని కవిత్వముచెప్పి; సహృదయుల ప్రశంసలతో బాలు 'బాలకవి', 'పౌరీతకవి' అను బిరుదములనుకూడ పొందిరి. ఇట్లు వారి బాల్య దశయందే ప్రారంభమైన రచనావ్యాసంగము ఆమరణము నిరంతర తపముగా కొనసాగినది.

అచార్యులవారు చిన్నవి పెద్దవి కలిపి మొత్తము 36 గ్రంథములను వ్రాసిరి. వీనిలో చాల వరకు అముద్రితములు. కొన్నిమాత్రమే ముద్రితములు. ఇవి సంస్కృత ద్రావిడ, ఆంధ్రములలో ఉన్నవి.

ముద్రితమైన తొమ్మిదిరచనలు సంస్కృత భాషలోనివి. వానిలో చంపూ కావ్యమైన "ఆముత్తమాల్యదమ్", గోదాదేవి శ్రీరంగనాథుల పరిణమ వృత్తాంతముతో కూడిన న్యతంత్ర కావ్యము. మరి రెండు వ్యాఖ్యాన గ్రంథములు. అవి-ప్రాచీన వేదాంత గ్రంథములైన "కురంగీపంచకమ్: గోదాగాథా" అనువానికి విస్తృతమగు వ్యాఖ్యానరూపములు. ఈ రెండును చాలచాలము క్రితమే "వైష్ణవ పత్రిక"లో దారా వాహికముగ ముద్రితములైనవి కాని గ్రంథరూపమున వెలువడలేదు. రామగాథను గద్యరూపమున చెప్పిన వేదాంతదేశికుల ప్రసిద్ధకృతియగు "రముపీఠగద్య" ప్రేరణ ముతో వ్రాయబడినది యదువీరగద్యమ్. ఇది కృష్ణుని గాథను తెలుపునది. "యాదాద్రి లక్ష్మీస్యనీంహవంచాశత్" - "నక్షత్రమాలికా" - "రామచంద్ర (జీడికల)

సుప్రభాతమ్" - "అవదుద్ధారస్తవః" అనునవి వీరు నిర్మించిన లఘుస్తోత్రములు. వీనిలో "అవదుద్ధారస్తవః" అను స్తోత్రమును యాదగిరి శ్రీత్రమునందలి శ్రీ లక్ష్మీనరసింహ స్వామి దేవస్థానమువారు ప్రచురించిరి. ముద్రిత రచనలలో చివరిది - "దుష్పత్రవతి షేధః" అను పదన గ్రంథము. ఇది అద్వైత మతావలంబియైన ఒకరు రచించిన "వైష్ణవపథప్రతిషేధః" అను విమర్శనమునకు సమాధానముగ వ్రాయబడిన వేదాంత గ్రంథము.

అమృదిత రచనలు 27. వీనిలో సంస్కృతమున 18, ద్రావిడమున 8, పాళి కృతమున 8, తెలుగున 1 కలవు.

సంస్కృత రచనలలో స్తోత్రములు 7. అవి - "లక్ష్మీనరసింహ సుప్రభాతమ్" "హనుమద్గిరి యతిరాజ సుప్రభాతమ్" - "శ్రీరామచంద్ర సుప్రభాతమ్" - "శ్రీలక్ష్మీ స్తవః" - "హయగ్రీవ స్తవః" - "హనుమత్ స్తవః" - "అఙ్గిరి స్తవః" అనునవి. విశిష్టాద్వైత వేదాంతరచయిలగు రచనలు నాలుగు. అవి "ద్రావిడోపనిషత్సారము" - "వరమార్గ చిన్తామణిః" - "యతిరాజవిషయకప్రవృత్తిః" - "వైరాగ్యపంచకమ్" అనునవి. "వైయా నికన్యాయమాలా" అనునది న్యాయశాస్త్రమునకు సంబంధించినది. "ధనంజయవిజయః" "కవిజనమనోరంజనమ్" - "ప్రపంచదర్శనమ్" అను మూడు రూపకలేఖములు. వీనిలో ధనంజయ విజయము, ప్రపంచదర్శనము వ్యాయోగములు కాగా, కవిజన మనోరంజనము బాలము. వేదాంతదేశికుల హంసనందేశము యొక్క ప్రేరణచే వ్రాయబడిన సందేశ కావ్యము - "పరమహంస సందేశః". తెలుగులో ప్రసిద్ధమైన భాస్కరశతకమునకు సంస్కృతీకరణము - "భాస్కర శతకమ్". భారత కథను తెలుపు పదన గ్రంథము "భారతి కథానాంగహః". ఇవి అమృదిత సంస్కృతి కృతులు.

అమృదిత ద్రావిడ భాషాకృతులు - 8. అవి మూడు వ్యాఖ్యానములు. అవి రమికమున ప్రసిద్ధవేదాంతగ్రంథములగు "అర్పిరాది" - "సప్తగాథా" - "అర్థపంచకమ్" అనువానికి వ్యాఖ్యానములు. మిగిలిన రెండును రమికమున స్వతంత్రముగ వ్రాయ బడిన గ్రంథములు. అవి "చిరమపరిపూర్ణాదామణి" - "అపరాధ పరిహారం" అనునవి. తెలుగులోని ఒకే ఒక రచన "యాదగిరి శ్రీత్ర మహాత్మ్యము". అంద్రదేశమున సుప్రసిద్ధ పుణ్యశ్రీత్రమగు యాదగిరి శ్రీత్రముయొక్క మహిమను తెలుపు గ్రంథమిది.

ప్రాకృతరచనలు 3. వీనిలో “ప్రాకృత శబ్దమంజరీ” ప్రాకృత భాషాభ్యసన శీలురైనవారికి ప్రాథమిక జ్ఞానమును అందించు పుస్తకము. ఇది సంస్కృత శబ్దమంజరీ రచనా విధానముననుసరించి వ్రాయబడినది. “ప్రాకృతసమాసకుసుమావళి” కూడ ప్రాకృతభాషాభ్యయనమునకు ఉపయోగపడు గ్రంథము. “ప్రాకృతభాగవత కథాసంగ్రహః” రామాయణకథాసంగ్రహముననుసరించి వ్రాయబడినది.

ఇట్లు వివిధ భాషలలో బహుగ్రంథకర్తలైన ఆచార్యులవారి సాహిత్యవ్యక్తిత్వము విలక్షణమైనది. ఉదయవేదాంత, న్యాయశాస్త్రములయందెగాక, వ్యాకరణశాస్త్రమును కూడ ఆచార్యులవారాపోశనవర్దిరి. వారి విశేష వ్యాకరణశాస్త్రజ్ఞుల ‘ఆముక్తమాల్యదమ్’ కావ్యమున పలుతావులలో వ్యక్తమగును. ఒక్క భాషయందు గ్రంథరచన చేయుటయే విశేషముగ కనిపించు ఈ రోజులలో పలు భాషలలో పాండిత్యమును సంపాదించి, లఘురచనలేగాక, బృహత్కావ్యములనుకూడ సహృదయరంజకములుగ తీర్చిదిద్ద గలుగుట ఆచార్యులవారి ప్రతిభకు నిదర్శనము. ఇట్లు విశిష్టమగు ప్రతిభయును, పరిశ్రమయును వారిని విద్యర్థులవిగా నిలువగా, వారి నిగర్విరయు, వినయశీలమును వారి కీర్తికిరీటమునకు కలికిరురాయిలై వన్నె తెచ్చుచున్నవి. “ఆముక్తమాల్యదమ్” కావ్యారంభమున ఆచార్యులవారి వినయశీలమిట్లు విశదమైనది.

“దాహూ ప్రసారయతి మే కవితాభిమానః

తం దాజ్ఞతా ప్రతినిషేధతి పర్లనాను।

కర్తవ్యతా జనదియం త్తదృదారిభాషః

మారుర్నివాచ మనువాచయతి స్మ గోదే॥

గంధీరభాషపదసౌష్ఠ్యపాపబంధ

చంపూమయీ విజయచే రవిపర్యవార్జీ।

ప్రజ్ఞాం స్వహామవిగణయ్యకృతించిరీర్షోః

తామేనమంజః కృపయా పరయా క్షమన్య॥”

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 4, 5)

ఆచార్యులవారికి కవిత్వము సహజముగ అభిప్రది. కవితా సుందరి ప్రమోదముతో న్యయముగ రావలెనే కాని, యాచనశలన రారాదనియు; అట్లుగానే అది సరసమైనను విరచనయే కాగలదని ‘ధనంజయవిజయ వ్యాయోగము’న ఆచార్యులవాడు చెప్పిన శ్లోకము ఇచట స్మరింపదగినది.

“కవితా వనితాపి ముదా న్యయమాగచ్ఛతి యథేచ్ఛయా కేఠః
తద్వరమితి వరస్తి నరసాః నో దీర్ఘరసాపి యాచనాద్విరసాః”

—(ధనంజయ విజయవ్యాయోగః)

■ యభిప్రాయమునే సమర్థించుచు - డా॥ కోవెల సంపత్కుమారాచార్యులు
గారు కూడ ఆచార్యులవారికి కవిత సహజముగ నీడించినదని వ్రాసిరి.

“ధనశు న్యయంగా, యథేచ్ఛగా లభించిన కవితను ఒక ‘వరం’గా స్వీకరించి,
సాహిత్యకేదారంలో వివిధ కావ్యనస్యాలను పరింపజేసిన నరసకవులు శ్రీమాన్
అమరచాది వేంకటనరసింహాచార్యులుగాడు”

ఇట్లు సహజ సిద్ధమగు కవితను సత్కావ్యనిర్మాణమున వినియోగించిన
ఆచార్యులవారు ధన్యులు.

అహమహమికలో శబ్దార్థములు కట్టెమట నర్తింపగల రచనలుచేయు ఆచార్యుల
వారు ప్రాచీనకవి వర్ణమున పరిగడింపదగినవారని ప్రముఖ పండితులు శ్రీమాన్
నల్లన్ చక్రవర్తుల రఘునాథాచార్యులు గారిట్లు వర్ణించినది.

“అహమహమికయా శబ్దాః
వివిదాశ్చార్థా పురో బుటాషంతిః
యన్య హి కవేః స గణ్యః
వ్యాస పార్శ్వచేతసాది కవివర్గే॥”

—(అముక్తమాల్యదమ్ - ‘శుభాశంసనమ్’)

దేశము మిక్కుటమగు సాంస్కృతిక సంక్షోభమున మునిగియుండి, సంస్కృత
తాద్యయనము మిక్కిలి వెనుకబడియున్న ■ రోజులలో విద్వత్కవులైన శ్రీ వేంకట
నరసింహాచార్యులవారు మన మధ్యనుండుట అద్భుతమనియు, అట్టివారిని పోల్చి
హింపకుండుట మన విద్యుక్త ధర్మమును మరచినట్లై యని డా॥ కోవెల సుప్రసన్నా
చార్యులవారన్నమాటలు సర్వదూరములువావు.

"At the times when the country ■ passing through ■ deep cultural crisis and when Sanskrit learning ■ eared very little, we are very fortunate to find Sri Venkata Naresimha Charya, ■ Scholar ■ with us and we will be failing in our duty, if we ■ not encouraging the author of this divine language"

—(ఆముక్తమాల్యదీమ్ - Preface P-V)

ఆచార్యులవారి ముద్రిత రచనలు తెలుగు లిపిలో నున్నవి. వారి ముద్రిత ముద్రిత రచనలన్నియు నాగరిలిపిలో నిర్దుష్టముగ ముద్రించినచో సంస్కృత భాషా విజ్ఞులగు అన్యప్రాంతముల వారికి కూడ పఠనీయములై ఇలోదిక ప్రచారప్రయోజనములను సాధించుట కపకాశి మేర్పడును.

సాహిత్యాధ్యయనము, గ్రంథరచనములే ఆజీవన జ్ఞానయజ్ఞములుగా భావించిన ఆచార్యులవారు తమ తెబ్బదియైదవయేట ప్రథమ సంవత్సర పుష్క కృష్ణ చతుర్థి నాడు (ది. 18-1-1988) వరంగల్లులోని తమ స్వగృహమున పరమపదము నలంకరించిరి. వారి మరణము సంస్కృత సాహిత్య ప్రపంచమునకు ఓరనిలోట. భౌతికముగ వారు లేకపోయినను, యశశ్శరీరముచే వారు అమరులే. రసనిర్మలము, కీర్తియే శరీరముగా గలవారునైన శ్రీ ఆచార్యులవారి విషయమున, ఉర్తూహరి మహాకవి పలికిన మాటలు నిత్యసత్యములగుచున్నవి -

"జయంతి తే సుకృతేనో"

ఓసనీదాః కవీశ్వరాః॥

నాస్తి యేషాం యశః కాయే

జరామరణజం భయమ్॥"

కావ్యపరిచయము

శ్రీమాన్ అమరవాది వేంకటనరసింహాచార్యులవారు వివిధ భాషలలో గ్రంథములను రచించిరి. వానిలో అగ్రగణ్యమైన సంస్కృత చంపూకావ్యము - "అముక్తమాల్యదమ్". ఇది స్వతంత్రమగు రచన.

ఈ కావ్యము ఎప్పుడు నిర్మించబడినదను విషయమునుగూర్చి విశరముగ తెలియవరదు ఉద్దేశముతో ఆచార్యులవారు కావ్యాంధమున ఒక శ్లోకమును వ్రాసిరి. అదియే ఈ కావ్యముయొక్క రచనా కాలమును తెలుపుటకు వరమ ప్రమాణమైనది.

"విశ్వావస్థాషాదే శుక్తి ద్వితీయాదినే సమారబ్ధః॥

ఓంగిక పాల్లనశ్శక్తే సంపూర్ణః మత్స్రబంధోఽభూత్॥"

—(ఉల్లా: 5 శ్లో. 114)

విశ్వావస్థ సంపత్సరము-ఆషాఢమాసము-శుక్లపక్షము - ద్వితీయాదిది అనగా ది. 1-7-1866 న ఈ కావ్యరచన ప్రారంభమైనది. ఓంగిక సంపత్సరము-పాల్లన మాసము-శుక్ల పక్షమును గ్రంథము పూర్తి చేయబడినదని ఆచార్యులవారు పేర్కొనిరి. వాని గ్రంథము ముగింపబడిన తిథిని పేర్కొనకపోవుటచే శుక్ల పక్షాంత దినమునే నేను గ్రంథము ముగింపబడిన దినముగి స్వీకరించినది. అట్లయిన శుక్లపక్షాంత దినమగు ది. 24-8-1978 న గ్రంథరచన పరిపూర్ణమై నొందియుండును.

ఈ కావ్యము సిద్ధార్థి సంపత్సరము - మాఘ మాసమున (జనవరి-1980) ప్రదీప ముద్రణలో నహ్మదయ ప్రవచనమున సాక్షాత్కరించినది. ఇది అయిదు ఉల్లాసములతో కూడిన కావ్యము.

ఉచితమోల్లాసమున 48 పద్యములు, 7 గద్యములు; ద్వితీయోల్లాసమున 57 పద్యములు, 27 గద్యములు; తృతీయోల్లాసమున 44 పద్యములు, 16 గద్యములు; చతుర్థోల్లాసమున 42 పద్యములు, 24 గద్యములు; పంచమోల్లాసమున 63 పద్యములు, 51 గద్యములున్నవి. కావ్యములోని మొత్తము పద్యముల సంఖ్య: 255, గద్యముల సంఖ్య: 120. ఇవిగూడ కావ్యాంధమునకుముందు చెప్పిన పద్యములు తెలుగునవి. వానిలో ఒకటి షష్టమాంశికాంధము, వేరొకటి చక్రబంధము.

“మంగళాదీని మంగళమధ్యాని మంగళాంతాని శాస్త్రాజ్ఞి పరిభాషే”¹ ఇత్యాది భాష్యకారుల వచనములనునరించియు, “ఆశీర్వామస్త్రీయా పస్తునిర్దోహాపి తన్ముఖమ్”,² అను పాశ్రచీనాలంకారికోక్తి ననుసరించియు ఆచార్యులవారీ కావ్యారంభమున గోదాస్తుతి పూర్వకమగు నమస్త్రీయను; కావ్యముయొక్క ఆదిమధ్యంతముల యందు ఎడనెడ గోదాస్తుతులను, విష్ణుస్తుతులను నిబంధించిరి. వరితి ఉల్లాసమునకు చివర ఆయుల్లాసము ముగిసినట్లు సూచించు కవికావ్యనామధేయ పురస్కరిములగు “పుష్పిక” లిట్లున్నవి.

“ఇతి వేదాంతవిరుషః! అమరవాది వేంకటాచారసింహాచార్యస్య కృతిషు ఆముక్త మాల్యద చంపూప్రబంధే ప్రకప/ద్వితీయ/తృతీయ/చతుర్థ/పంచమోల్లాసః!”

కావ్యారంభమున కవి రెండు శ్లోకములలో గోదాస్తుతిని, రెండు శ్లోకములలో నను విసయశీలమును ప్రకటించి ప్రాచీన కవులను భక్తితో స్మరించెను. కావ్యారంభములో నొక శ్లోకమున ఆచార్యులవారు తన కావ్యమును ఉత్తిమమగు వేదోక్తమూర్తిము సవలంబించువాడను, సుకవులును ఆస్వాదించుదు గాక” యని చొరిరి.

కావ్యములలోని వివిధభాగములకు ఉచ్చాస్యన, ఉల్లాస, స్తబక, ఆశ్వాస, చాంద, తరంగ, సర్గ, ఎలాసాది నామములను నిర్దేశించుట ప్రాచీనకవిసంప్రదాయము. ఆచార్యులవారీ సుప్రదాయము ననుసరించి తమ ఈ కావ్యమునందలి భాగములను “ఉలాస”ములని పేరిడిరి.

కావ్యసారంబొండుటకు ముందుగల రెండు బంధశ్లోకములలో మొదటి పుష్ప మాలికాబంధములొని “చంపకమాల” గోదాదేవ్యంకీరము. రెండవ చరణబంధములొని “శార్దూలప్రీతిరము” కవి గ్రంథనామచరము

ఇది కావ్యముయొక్క బాహ్యస్వరూపము. అంతస్స్వరూపముగ కావ్యరదా విధానములది.

1. పరంజలి మహర్షి-మహాభాష్యమ్ (అధ్య. 1 పాద. 1 సూ. 1 పుట 165)
2. లండి-కావ్యారంభః; వరిచ్చేదః-1 శ్లో. 14

ప్రథమోల్లాసము:- పూర్వము దక్షిణదేశమునందలి పాండ్య రాజ్యమున “చాపనగరి” (శ్రీవిల్లిబుత్తూరు) అను పట్టణముండెను. ఆ పట్టణమున ‘సాలామృత’ గోత్రుడును, గరుడాంశసంభూతుడును, భూసురుడును అగు “విష్ణుచిత్తు” డను హరితక్షిడు కలడు. అతడు ‘నిరంతర సమారాధిత ముకుందవదారవిందుడు’. అత డొకనాడు విష్ణువునకు మాలాకైంకర్యముచేయు నిమిత్తమై పూలుకోసి తెచ్చుటకు పూదొలకేగెను. అచట అతడు విష్ణుద్వానతర్పరుడై నందరించుచుండగ, తులసీవన సమీపమున మెరుపురీగనుబొలిన వసిపావ అగుపించెను. ఆ వసిపావను చూచి, అమి తాశ్చర్యానందఃపలతో అరిచు మనమున విష్ణువును క్షత్రితో ద్యానించెను. తత్ క్షణమే అతని ఎదుట విష్ణువు దృగ్గోచరుడయ్యెను. ప్రమోదాంతరంగుడైన విష్ణుచిత్తు నితో విష్ణువిల్లనెను- “ఓ పరమైకాంఠీ! ఈ బాలికయొక్క అద్వితీయమగు అవతార రహస్యమును దెవ్వమన్నాను విచుము- నేను పూర్వము పరాహితారమున హిరణ్యా క్షుని కిడించి, భూభారమును తొలగించితిని. అప్పుడు భూదేవి తన్ను కృతార్థురాలను చేయుమని నన్ను వేడినది. ఆ ప్రార్థనననుసరించి ఆశ్చర్యమందే ఆమెను పరిపూర్ణ మనోరథము చేయదలచినవాడనై; సీతావతారముచే జనకుని కృతార్థునిగ నొనరించి నట్లు; ఈ గోదాదేవ్యవతారముచే నీన్ను కృతార్థునిచేయదలచి, నీకీబాలికను పుత్రికగా ప్రసాదించితిని” అని వదిలి అంతర్ధానమయ్యెను. అప్పుడు ఇతికర్తవ్యతామూఢుడైన విష్ణుచిత్తుడు ఆసందాధికయముతో- “గోదా! గోదా!!” అని ఆ వసిపావను పిలుచుచు స్పృశించుచు, తన ఇంటికి గొనిపోయెను. అచట ఆమెను గారాబముతో పెంచుచు చాలము గడిపెను. కొంతకాలమునరాబాలిక చాల్యదశకు అధిక్రమించి, యౌవనమున అడుగిడెను. అప్పుడామె అలౌకిక సౌందర్యముతో సలరారెను. ఆమె అనురూపుడైన కర్తను ఎట్లు పొందునో అని విష్ణుచిత్తుడు చింతింపసాగెను.

ద్వితీయోల్లాసము:- ఒకనాడు విష్ణుచిత్తుడు గోదాదేవిని సమీపించి- ‘అమ్మా! నా మనోవేదనను విచుము. నీవు చాల్యమును వీడి యౌవనమున అడుగిడితివి. యుక్త యువస్థనునే వివాహము చేయుట లోకధర్మము కదా. అట్లు చేచుచున్న లోకము నెప్పు నిలదొందును. చావున నీకీవుదు వివాహముచేయుట ‘సా యువైష్టము’ అనెను.

1. “ప్రవన్యామృతము”న కాలాపృథ గోరిమి కలదు.

“య క్కాలాపృథి గోత్రాత్థింధిరమా వైష్టవోర్తమః”

—(అధ్యాయము 17, శ్లో-12)

అప్పుడు గోదాదేవి జనకుని మనోగతమును చింతను గ్రహించినదై-“తండ్రి! నేను భగవంతుడైన ■ శ్రీహరిని వీడియుండు ధానమకాను. కనుక ఆ రహాకాంతుని తప్ప అన్యుని వివాహమాడనెంచను. ఆ శ్రీహరియే ■ వతి” అనెను. విష్ణుచిత్తుడామె పలుకులు విని- “అమ్మా! ఏమి ■ యనంతవముగు మనోరథము? భగవంతుడైన ■ హరిని పరిణయమాడుట కలలోనైన ■ దుగుపనియా?” అనెను. అప్పుడు గోదాదేవి తండ్రి మాటలకు ప్రత్యుత్తరమిచ్చుచు-“తండ్రి! మీరు పూర్వవృత్తాంతముల నెదుగరా? నీశ, దుక్కిడి, సీత మొదలగు సాధులు ఆ విష్ణువును వివాహమాడలేదా? నా ఈ క్రోధిక ఆనంగతమైనచో, ■ యన్నియు ననంగతములు కాకుండునా? కావున నేనా శ్రీరంగ నాథుని తప్ప ఇతరులను పరిణయమాడను-ఇదియే నా నిశ్చయమగు మనోరథము” అని వలికి, విష్ణుర్యాస రత్నరయై యుండెను. విష్ణుచిత్తుడేమియు మూఠాడకయుండెను.

ఇంతలో ప్రకృతియందు వనంతత్తువు ప్రవేశించెను. గోదాదేవికి శ్రీరంగ నాథునిపై విరహమతిశయించెను. ■ ఋతువులోని రాత్రివేళలు విరహకాతరయై యున్న గోదాదేవికి సహింపరానివయ్యెను. ఆమె తన విరహమునుద్దీపింపజేయుచున్న చంద్రుని, చున్నతుని, మలయానిలయుమును చూపించెను. తదుపరి నిద్రావస్థయందామె శ్రీరంగనాథుని పరిణయమాడినట్లు స్వప్నమును గాంచెను. నిద్రనుండి మేల్కొన్న పిదప తన స్వప్నపరిణయ వృత్తాంతమును చెలులకు చెప్పెను. రహాకాంతుని పాణి గ్రహణము చేయుటయో లేక మరణించుటయో ఈ రెండే శరణ్యములని నిర్వృంద్యముగ వారిలో చెప్పెను. ఇట్లు చెలికత్తెలలో పలుకుచున్న గోదాదేవి పలుకులను విని విష్ణుచిత్తుడు అమితముగ సంతోషించినవాడై “ముఠుండుడు నీయెడ ప్రసన్నుడగుగాక” యని గోదాదేవిని దీపించి వెడలిపోయెను.

తృతీయోల్లాసము:- ఒకనాడు విష్ణుచిత్తుడు క్రొత్తరైస హూమలను శ్రీరంగ నాథునకు సమర్పింపుమని గోదాదేవిలో చెప్పెను. తండ్రి అజ్ఞను పొటింది గోదాదేవి సూతనమగు పుష్పమాలికను అల్లెను. దానిని శ్రీరంగనాథునకు సమర్పించుట ముందు తాను దరించెను. దీని సౌందర్యమును అర్థమున చూచుకొనుచు ఆనందించుచుండెను. ఇంతలో ఆకస్మికముగ అడటికి వచ్చిన విష్ణుచిత్తుడా దృశ్యమును చూచి చిత్తనిదుర్దళోకుడై-“గోదా! చాలు-చాలు. ఇది ఏమి వైపరీత్యము? శ్రీరంగనాథునకు సమర్పింపవలసిన మాలికను నీవు దరించితివా? ఎంత అపచారముచేసితివి! అనాప్రాళ సుమమాలయేకదా భగవదర్పణమునకు యుక్తమైనది; నీ విల్లెల ఆచరించుచున్నావు?”

■ పలువిధములుగ నుండబించెను. తండ్రిమాటలకు చలించక గోదాదేవి ఇట్లు పలికెను-“తండ్రి! మీరిట్లు వారించుచి తగదు. అనన్యలభ్యుడైన ■ శ్రీహరిని పొంద గోరియే నేనిట్లంకరించుకొందని. ■ రంగనాథుని యందు తాదాత్మ్యభావము లేనిచో, బ్రహ్మత్వభావమెట్లు నిద్రించును! అనెను. ఇట్లు కుమార్తెవలికిన మాటలువిని కదార్పిత సుమహాలసు శ్రీరంగనాథునికర్పింపజొంగుటందెను. అంత శ్రీరంగనాథుడు అర్చక ముఖమైన విష్ణుచిత్తునితో “విప్రోత్తమా! గోదధరించి విడిచిన మాలికయే నాకు ప్రీతి పాత్రము. కావున నీ వా మాలికతోడనే నాకు కైంకర్యమొనర్చుము” అని చెప్పెను. అప్పుడు విష్ణుచిత్తుడు తగవడనుశాసనమునకు బద్ధుడై వ్రతనిత్యము గోదాదేవి ధరించి విడిచిన మాలికలను శ్రీరంగనాథునకు నమర్పించుచు- “అమె మానవజన్మనెల్ల అనూనవశక్తి యనియు, అట్లకాకున్న భగవంతుడట్లు పలుకడనియు, అమె మనోరథము ఫలవంతమగుననియు” భజించుచుండెను. వివాహసంతరము అట్టి అద్వితీయయగు పుత్రికను విడిచి ఉండుట ఎట్లని చింతించుచుండెను. గోదాదేవియును నిరంతరము శ్రీరంగనాథుని ద్యానించుచు, అనన్యమనస్కుడై విరహావస్థననుభవించుచుండెను.

చతుర్థోల్లాసము:- గోదాదేవి శ్రీరంగనాథుని విరహమును సహించలేనదై చెలికత్తెలతో ఉద్యానవనమున కరిగెను. అచట ఆమె చెలులతో-“నఖులాలా! నా యీ బరహస్థను చూడుదు. శ్రీరంగనాథుని విరహమును ఉపశమించుకొనుటకై ఈ ఘోషము వచ్చితిని. కాని, ఇదటనైకము నాకు విశ్రాంతి లభింపకున్నది.” అనుచు తన విరహావస్థను వివరముగ చెలికత్తెలతో చెప్పెను. శ్రీరంగనాథుడెట్లు కలదో చెప్పుమని వారిని ప్రశ్నించెను. శ్రీరంగనాథుని దాహలావణ్యములను, గుణగణము లను పఠించెను. చెలికత్తెలామె విరహమునుపశమింపజేయుటకై వివిధ ప్రీడలచే అనందపరచిరి. గోదాదేవి చెలులతో ప్రీడించుచు, వారి కనుమరుగై కొండహారము వరకు పోయెను. అనమయమున రీలావినోదియగు శ్రీరంగనాథుడు గోదాదేవి ఎదుట నిలిచి, ఆమె ప్రీదార్థమై కన్నులను కట్టకొన్న గంధలను తొలగించి స్వీయాలింగము చే ఆమెనాదరించెను. గోదాశ్రీరంగనాథులు ఒండొండలు రమ్మ విరహమును దెలుపించి, సంతాపించిరి. పిమ్మట శ్రీరంగనాథుడు అధ్యక్షమైపోయెను. ఇంకెలొ చెలికత్తెలు గోదాదేవిని ఎడమచు అంటికి ఎచ్చిరి. అనందబాష్పములు రాల్చుచు నిలిచియున్న గోదను చూచిరి. గోదాదేవి తనను కలిగిన దివ్యానుభూతిని వారికి విధించి చెప్పెను. అటుపిమ్మట గోదాదేవి విరహమతిగయించెను.

పంచమోల్లానము:- సూర్యోదయమయ్యెను. ఒకవైపు వేదాధ్యయనముల హెచ్చ విసలగుచుండెను. మరొకవైపున ద్రవిడామ్నాయముల గానములు కర్ణపేయములగుచుండెను. ■ నమయమున విష్ణుచిత్తుడు శ్రీరంగనాథుని ప్రాతఃకాలసేవకై బయలుదేరెను, గోదాదేవి శ్రీరంగనాథుని ద్యానించుచు, విరహచూఢితయై యుండెను. తన చెలికత్తెలను పిలిచి, వారిలోనొకతెతో-“సఖీ! నా యవనను నీ వెరుగుదువు. శ్రీరంగనాథుని విడిచి ఓడమైనను నిలువలేకున్నాను. త్రిజగత్పతియగు నానికి నాపై కరుణ కలుగుటలేదు. నీవు ఇప్పుడే బయలుదేరి వెడలి, నా యీ సందేశమును స్వామికెదుకవదుపుము. అతని పాదవద్దములకడ కరణాగతులైనై యుంటిని చెప్పుము” అనెను. చెలికత్తె గోదాదేవి సందేశమునుగైకొని శ్రీరంగనాథుని కడకు పోయెను. ■ సందేశమును శ్రీరంగనాథునకు విన్నవించెను. శ్రీరంగనాథుడా సందేశమునుపిని సంతసించినవాడై “అదిరికాలముననే నా హులలను వంపెదను. పరితపింపవలదు. సర్వము శుభముగు”నని చెలికత్తెతో గోదాదేవికి ప్రతిసందేశమంపెను. గోదాదేవి స్వామి ప్రతిసందేశముపిని ఆనందివరవళయయ్యెను. పితృప శ్రీరంగనాథుడు ■ తమభవిష్యత్సేనాదిపారిషదులను తన యొద్దకు రప్పించి, వారిద్వారా తన సందేశమును విష్ణుచిత్తునకు వంపెను. వరమదాగవతోర్తములైన ఆ కళమఖారులు విష్ణుచిత్తుని కడగేగి, అతని అతిత్యమర్యాదలనుపొంది, అతనితో ఇటనిరి-“విష్ణుచిత్తా! నీ దాగ్యవశమున నీ సుతయగు గోదాదేవిని జగన్నాథుడగు ఆ శ్రీరంగనాథుడు పరిణయమాద గోరుచున్నాడు. కావున గోదా శ్రీరంగనాథుల వివాహమొనర్చి దన్యుడవుకమ్ము! నీవు కేవలము ఛిద్దకవైన విష్ణుచిత్తుడవేకావు-మహావిష్ణువునకు వాహనముగు గరుడుని అంగిచే జన్మించిన మహర్షుడవు. నీ సుతయగు గోదాదేవి పూర్వజన్మలందు నీకగను, నీతగను జన్మించి, ఈ జన్మమున గోదాదేవియై నిన్ను కృతార్థునిజేసి, శ్రీరంగనాథుని పరిణయమాదనున్న”టనిరి. విష్ణుచిత్తుడామాటలకు ప్రముచితాంతరంగుడై, గోదాదేవిని అభిసంపించెను. శ్రీరంగనాథుడంపిన దివ్యాలంకార, దివ్యవస్త్రాభరణాదులచే గోదాదేవిసంకరించెరి. పారిషదులు వెంటదాగా; గోదాదేవిని పల్లకితో ఊరేగించి, కల్యాణ మంటపమున ప్రవేశింపజేసిరి. వివాహవేదికపై గోదాదేవి కూర్చొనియుండెను. శ్రీరంగనాథుడు దివ్యపస్త్రాభరణాద్యలంకృతుడై వివాహవేదిక సదిరోహించెను. గోదా శ్రీరంగనాథులకు అతివైడ్యముగ వివాహము జరిగెను. వివాహసంతరిము శ్రీరంగనాథుడు విష్ణుచిత్తునకిట్లనెను-“విష్ణుచిత్తా! నీవు యదాపూర్వముగ నాకు నిరంతరి మాలాకైంకర్యమొనర్చుచు రన్విపురిమున నుండుము” అనెను. విష్ణుచిత్తుడా ఓగవదాజ్ఞకుబద్ధుడై రన్విపురిమున(రావనగిరి)శ్రీరంగనాథునకు మాలాకైంకర్యమొనర్చుచు వలము గడిపెను.

ఇది కావ్యాంతర్గతమగు కథావిధానము. దీనిని స్వీయప్రతిభచే ఆచార్యులవారు చక్కని కావ్యముగ తీర్చిదిద్దిరి.

■ కావ్యములోని విశిష్టగుణములకు నీరాజనము పట్టిన వలుపురు విద్వాంసుల అభిప్రాయములివి.

“ఈ కావ్యము వ్రజ్ఞా, భావనా, శైలి, న్యసంప్రదాయసారభాషా, నూత్తి, యుక్తి, శబ్దార్థసౌందర్య, వాగ్వైఖరులచే జనుల హృదయముల నాకట్టుకొను”నని ప్రసిద్ధ విద్యుత్కవులు శ్రీ భాష్యం విజయసారథిగారిట్లనిరి.

“శ్రీమతాం వివశ్చిదపశ్చిమానాం అమరవాది వేంకటనరసింహాచార్యమహోదయానాం కృతివ్యవస్థాపకం ఇదం “అముక్తమాల్యదమ్” నామ చంపూకావ్యం భగవత్కావ్యః జగజ్జనన్యాః శ్రీ గోదాదేవ్యాః పవిత్రప్రణయ పరిమలలహరీ పరీవాహ భాసురం, వ్రజ్ఞా వటిమ్మా, భావనామహిమ్నా, శైలిచరిష్టా, న్యసంప్రదాయసార పరిబ్రదిమ్మా, భాషామధురిష్టా, నూత్తి స్వారిష్టా, యుక్తి సమ్మతిష్టా, భావభూమ్నా, శబ్దార్థ సౌందర్యగరిష్టా, వాగ్వైఖరీభరిష్టా విశ్వజనీన స్వాప్యాన సంవాదస్య ఏ మహిమ్నా మహామోహంధకార సంకులే వివిధ విశేష పరిక్లిష్టే వినష్టప్రాయే జనరాహృదయే ప్రబోధపయం ప్రకాశం అవిష్కారోతితి ధృవా మే మనీషా.”

—(అముక్తమాల్యదమ్ - ‘ప్రబోధనా’ పుట II)

ఈ కావ్యము “ప్రపన్నజనబోగ్యమనియు, వివిధ రసభావాలంకారాదులచే మనస్సునాకట్టుకొనునట్టి”దనియు సుప్రసిద్ధ విద్వాంసులు శ్రీమాన్ నల్లాన్ చక్రచిత్తుల రఘునాథాచార్యులవారిట్లు నుడివిరి.

“అముక్తమాల్యదాఖ్యం చంపూకావ్యం ప్రపన్నజనబోగ్యమ్.

రసభావాలంకారైర్వివిధైఃప్రసభం దినోతి న శ్రేయః॥”

—(అముక్తమాల్యదమ్ - “శుభాశంసనమ్” పుట I)

ప్రముఖ విమర్శకులు ■■■ కోవెల సంపత్కుమారాచార్యులుగారు- "ఆధునిక కాలంలో సంస్కృతంలో కావ్యాలు రచించడమే తగ్గింది. ఆ రచింపబడిన కొద్ది కథా కావ్యాల్లో ఈ 'ఆముక్తమాల్యద' గణనీయమైన కావ్యం" అని అభిప్రాయపడిరి.

ప్రముఖ సాహిత్యవేత్త డా॥ కోవెల సుప్రసన్నాచార్యులుగారు- "ఈ కావ్యము ఆరుదైన శైలిలో వ్రాయబడినదినియు, ఇందలి ప్రాకృతిక వర్ణనలు భారతీయసాహిత్యాన్నిత్యమును, కవిత్వావతిభను చాటుచున్నవని ఇట్లనిరి-

"This poem is written in a ■■■ style with fertile Imagination, full of descriptions of nature ■ all ■■■■■ and it has tew parallels in Indian Literature for its poetic Originality"

—(ఆముక్తమాల్యదమ్ - Preface, పుట: V)

ఇట్టి కావ్యమును దిజ్ఞాత్రముగ పరిచయముచేసి, ఈ ప్రకరణమును ముగించుచున్నాను.

ఇతివృత్తప్రకరణము

ఇతివృత్త ప్రకరణము

ఇతివృత్తము

ఈ కావ్యమున ఇతివృత్తమగు గోదాదేవి పృథ్వాంతము శ్రీవైష్ణవ సంప్రదాయమున ప్రసిద్ధమైనది. కనుక ఇది ఇతివృత్త భేదములలో 'వైఖ్యాత' మను కోవకు చెందినది. గురువరంపరాచరాజము, దిష్టిసూరిచరిత్ర, పశ్చిమస్వామ్యరములలో వర్ణింపబడినది. శ్రీవిష్ణుచిత్తలును, గోదాదేవియును ఆ వరంపరాచరాజులలోనివారు.

తెలుగులో సుప్రసిద్ధమగు శ్రీకృష్ణదేవరాయలవారి 'అమృత మాల్యద' ప్రబంధము కలదు. రాయలు శ్రీ గోదా విష్ణుచిత్తుల పృథ్వాంతములేగాక, యామునాదర్శి చరితము, ఖండిక్యశేఖర్యకోపాఖ్యానము మున్నగు శ్రీ వైష్ణవతత్త్వపరిపాదకములగు ఇతరోపాఖ్యానములనుకూడ చేర్చి తన ప్రబంధమును తీర్చెను.

పశ్చిమస్వామ్యులగు శ్రీమాన్ అమరవాది వేంకటనరసింహాచార్యులవారి రచన శ్రీ గోదాదేవి పృథ్వాంతము వరకే పరిమితమైనది. శ్రీ విష్ణుచిత్తులు పాండ్యరాజనటిలో విషపాంశ్యమును స్థాపించుట మున్నగునవి ఇందులేవు. అనగా గోదాకల్యాణమే ప్రధానమగు ఇతివృత్తము.

పాపసిద్ధిములగు వైపురాగ్రంథములలోని ఇతివృత్తమును, అచార్యులవారి రచనలోని ఇతివృత్తమునను వేళములను తులనాత్మకముగ పరిశీలించి, అచార్యులవారు చేసిన మార్పులను, చేర్పులను, వాని సామంజస్యమును గూర్చి యీ వ్యాసభాగములో చర్చింపబడుచున్నది.

ఒకనాడు తులసీవనమున తిరుగుచుండగా విష్ణుచిత్తునకు వసిపాప (గోదాదేవి) లభించినట్లు ఆచార్యులవారు పేర్కొనిరి.¹ గురువరంపరావధావము² ప్రపన్నామృతము³ దివ్యసూరిచరిత్ర⁴ లలో తులసీపృథ్వీమూలమును శ్రవ్యుచుండగా ధూమినుండి వసిపాప లభించినట్లు చెప్పబడినది. రాయలవారి కథనము మాత్రమే ఆచార్యులవారి కథనముతో సంబంధించినది.⁵

వసిపాప లభించిన వెంటనే విష్ణుచిత్తుడు ఆనందముతో విష్ణువును స్తుతింపగా విష్ణువు ప్రత్యక్షమై "ఓ పరమైకాంతి! నన్ను పొందబోవు ఈ బాలికను నీవు కుమార్తెగా పెంచుకొనుము. వరాహవతారకాలమున నన్ను పిలిచిన భూదేవి కోరికను తీర్చుటకు నీకు కుమార్తెగా ఈ గోదావతారముగు బాలికనిచ్చుచున్నాను" అని ఆదేశించెను.⁶ విష్ణుచిత్తుడు గోదాదేవి జన్మరహస్యమును తెలిపి, విష్ణుచిత్తునాదేశించుట ఆచార్యులవారి కల్పనమే. ఇతరులెవరును పేర్కొనలేదు. గోదాదేవిని భూదేవ్యవతారముగా ఆచార్యులవారు పేర్కొనిరి.⁷ రాయలుకూడ ఇట్లే చెప్పెను.⁸ కాని, గురువరంపరావధావము⁹ నందును, ప్రపన్నామృతము¹⁰ నందును ఆమె లక్ష్మీదేవ్యం గావతారముగ చెప్పబడినది.

విష్ణుచిత్తుడు స్వయముగా బాలికను పెంచినట్లు ఆచార్యులవారు పేర్కొనిరి.¹¹ అంతేగాక అందు'అవర్ణికుడు'¹² అనూదవర్ణికుడు¹³ అని స్పష్టముగా పేర్కొనిరి.

1. ఆముక్త. ఉల్లా: 1 పద: 19

2. ఆ.సా. పుట. 482

3. ప్రపన్న. అధ్యాయ: 19 శ్లో. 10

4. ఆ.సా. పుట. 481

5. రాయల ఆముక్త. ఆశ్వా: 9 వద్య: 4

6. ఆముక్త. ఉల్లా: 1 పద: 26

7. — Ibid—

8. రాయల ఆముక్త. ఆశ్వా: 9 వద్య: 37

9. ఆ.సా. పుట. 482

10. ప్రపన్న. అధ్యాయ: 19 శ్లో: 12

11. ఆముక్త. ఉల్లా: 1 పద: 26

12. — Ibid— శ్లో: 21

13. — Ibid— పద: 26

ప్రపన్నామృతమున భార్యప్రసాపనయేలేదు.¹ విష్ణుచిత్తునకు భార్య ఉన్నదా లేదా అను విషయము అందు స్పష్టపడదు. కాని అంతకంటే ప్రాచీనములగు గురు పరంపరాప్రభావము² దివ్యసూరిచరిత్ర³ లలో బాలికను విష్ణుచిత్తుడు తన భార్యకిచ్చి నట్లు తెప్పబడినది. రాయలుకూడ 'దర్మగేహిని'కి బాలికనిచ్చినట్లు వర్ణించెను.⁴

గోదాదేవి బాల్యవర్ణనము ఆచార్యులవారి కల్పనమే.⁵ పూర్వోక్తములగు ఇతర రచనలలో లేదు.

గోదాదేవికి యుక్తవయస్సురాగా విష్ణుచిత్తుడొకడు వివాహము చేయుదునని వలుకును. తాను విష్ణువును తప్ప అతని వివాహమాదనని గోదాదేవి స్పష్టపరుచుచు, అది అసంభవమగు యోరికయని విష్ణుచిత్తుడు కుమార్తెను మందలించును. ఇది ఆచార్యులవారి కల్పనమే.⁶ గురుపరంపరాప్రభావమునందుగాని, రాయల అముక్తమాల్యదలో గాని ఈ ప్రశక్తిలేదు. ప్రపన్నామృతమున విష్ణుచిత్తుడు కుమార్తెనంకల్పమునకు సంతసించి, 108 దివ్యతిరుపతుల వృత్తాంతమును తెలిపెను. విష్ణుచిత్తుడు స్తుతింపగా 108 దివ్యతిరుపతులలోని ఆర్చావతారములగు విష్ణుని రూపములు గోదను వివాహ మాదవదెసని రాగా, గోద స్వయంవరమున శ్రీరంగేశుని వరించెను.⁷ దివ్యసూరి చరిత్రమున వివాహరైకోరికపై విష్ణుచిత్తుడు 108 దివ్యతిరుపతుల మహిమనుబెలుపగా, గోదాదేవి మనస్సు శ్రీరంగనాడునైన లగ్నమయ్యెను. ■ స్వామిని పొందుట ఎట్లని తల్లిని కోరగా, విష్ణుచిత్తుడొకడు దక్షిణానవలము నాచరింపుమని చెప్పెను. అది సమజేసెను.⁸

1. ప్రపన్న. అధ్యాయము: 19 శ్లో: 15, 16

2. అ. పుట: 432

3. - Ibid— పుట: 481

4. రాయల అముక్త. ఆధ్యాయము: 5 పద్యము: ■

5. అముక్త. ఉల్లాసము: 1 శ్లో: 29 నుండి 33 వరకు

6. Ibid ఉల్లాసము: 2 పద్యము: 11

7. ప్రపన్న. అధ్యాయము: 19 శ్లో: 63 నుండి 83 వరకు

8. అ. సా. పుట: 481

పుష్పమాలికను శ్రీరంగనాథున కర్పింపుమని తండ్రిచెప్పగా గోదాదేవి మాళికను ధరించి, అర్ధమున తన అందమును చూచుకొనుచుండగా విష్ణుచిత్తుడగు ఆమెను మందలించెను. గోదాదేవి ప్రత్యుత్తరమీయగా, గోదాకచార్పితముమాలను స్వామి కర్పింపనొల్లక చింతించుచుండిన విష్ణుచిత్తునకు స్వామి అర్చకములమున గోదాదేవి ధరించి విడిచిన మాలయే తనకు ప్రీతిపాత్రమని చెప్పినట్లు ఆచార్యులవారు వర్ణించిరి.¹ స్వామి విష్ణుచిత్తునకు నృప్తమున కన్పించి గోద ధరించి విడిచిన మాలలే తనకు ప్రీతిములని వర్ణినట్లు గురువరంపరావ్రణావమునందును,² ప్రవన్నామృతిము నందును³ చెప్పబడినది. గోదాదేవి పుష్పమాలికను స్వామికి అర్పించుటకు ముందే డరించుట విష్ణుచిత్తుకకు తెలిసినట్లుగా దివ్యసూరికరిత్రలోగాని, రాయల అముక్త మాల్యదలోగాని ప్రస్తావింపబడలేదు.

గోదాదేవి చెలులలో ఉద్యానవనమున ప్రిడించుచు కనులకు గింతలుకట్టుకొని కొంతమారముపోగా - ఏకాంతమున శ్రీరంగనాథుడు ప్రత్యక్షమై ఆమె కనులకు గట్టుకొన్న గింతలను తొలగించి, కౌగిలపొదివి ఆనందింపజేసెనని ఆచార్యులవారు వర్ణించిరి.⁴ గోదాదేవిని శ్రీరంగనాథుడు నృప్తమున కౌగిల ఆదరించినట్లు దివ్యసూరి చరిత్రలో పేర్కొనబడినది.⁵ తక్కిన గ్రంథములలో ఈ ప్రసక్తి లేదు.

గోదాదేవికి విరహమతిశయింపగా, చెలులద్వారా శ్రీరంగనాథునకు సందేశ మంపుటయు, స్వామి యామెకు ప్రతిసందేశమంపుటయు, పిమ్మట శ్రీరంగనాథుని దూతలుగా శతమణువతుర్ముఖులు విష్ణుచిత్తునియొద్దకు వచ్చి శ్రీరంగనాథునిలో గోదాదేవికి వివాహమొనరించుటకై యామెను శ్రీరంగమునకు తోడ్కొని యమ్మని స్వామి యాదేశమును తెలిపిరి. విష్ణుచిత్తుడై గోదాదేవిని శ్రీరంగమునకు గొనిపోయి వివాహమొనర్చెనని ఆచార్యులవారు వర్ణించిరి.⁶ శ్రీరంగనాథుని పొందుటకై ధనుర్మాస ప్రతమును చేయుచున్న కుమార్తె దీనావస్థనుచూచి విష్ణుచిత్తుడు స్వామికి తెలవగా, అపుడాయన గోదాదేవిని శ్రీరంగమునకు గొనిపోయి శ్రీరంగనాథునకిచ్చి కల్యాణము

1. అముక్త. ఉల్లా. 8 పద 22

2. ఆ.సా. పుట 432

3. ప్రవన్న. అధ్య. 19 శ్లో. 34, 35

4. అముక్త. ఉల్లా. 11 పద. 28

5. ఆ.సా. పుట. 431

6. అముక్త. ఉల్లా. 5 పుట: 55 నుండి 70 వరకు

చేయుమని చెప్పినట్లును, విష్ణుచిత్తుడల్లె చేసినట్లును గురువరంవరాప్రభావములో కలదు.¹ న్యాయంవరానంతరము స్వామిపై విరహముతో గోదాదేవి చింతించుచుండగా ఆమెను చూచి తండ్రియగు విష్ణుచిత్తుడు మిక్కిలి దుఃఖించి, శ్రీరంగనాథునితో ■ కుమార్తె ■ వివాహమొనర్చుట ఎట్లుసాధ్యమని మిక్కిలి కలరవడెను. శ్రీరంగనాథుడు స్వప్నమున కన్పించి, గోదాదేవిని శ్రీరంగమునకు తోడ్కొని రమ్మనియు, అచట నామెను వివాహమాడుచుఁగియు తెలుపును. గోదాదాద వత్సరమున దనురానవ్రతము నాచరింపగా ప్రతనిమాఁపినమున గోదాదేవి స్వప్నమున శ్రీరంగనాథుడు కన్పించి త్వరలోనిన్ను వివాహమాడుదునని తెలిపెను. శ్రీరంగనాథుడు గోదాదను తెమ్మని తన వనివారము నాజ్ఞాపించగా వారు శ్రీవిల్లబుత్తురునకు ఎచ్చిరి. విష్ణుచిత్తుడు శ్రీవిల్లబుత్తురు లోనున్న వటవృక్షాయి అనుత్తనుపొంది, తన కిష్కుడగు మదురాపురప్రభువునకీ పృథ్వాం రము నెరిగించి, గోదాదేవిని శ్రీరంగమునకు గొనిపోయెను. అచట శ్రీరంగనాథుడామెను శుభలగ్నమున వివాహమాడెను. ఆమె శ్రీరంగనాథునిచేరి, ఆ కేషణాయికి నమస్కరించి, అందరు చూచుచుండగ అదృశ్యమైనట్లు ప్రవన్నామృతమున పిరింపబడినది.² దిక్కసూరి చరిత్రలో గోదా విరహబాధను గ్రహించిన చెలికత్తె శ్రీరంగమునకుపోయి స్వామికి నివేదింపగా శ్రీరంగనాథుడు తన విరహమును తెలిపి, గోదాదేవిని కురు మీరునకు తోడ్కొని రమ్మని విష్ణుచిత్తునకా చెలిలోడనే సందేశమంపును. విష్ణుచిత్తుడల్లె చేయగా కురుమీరుని గోదా శ్రీరంగనాథుల వివాహము జరిగెను.³

దాయల రీద్యలో ఈ పృథ్వాంరము మరింత కావ్యత్వమును, లోకజ్ఞతను సంతరించుకొన్నది. గోదాదేవి చనుర్యానవ్రతమాచరించి, పాటలు పాడుచుండగా ఆమె యపస్థురూది, 'అబుధ్దేమదను! వ్రతు'డగు విష్ణుచిత్తుడు అదివదో వ్యాధియని తలచి స్వామికి విన్నవించెను. స్వామి గోదాను శ్రీరంగమునకు గొనిపోమ్మని ఆదేశించెను. శ్రీరంగమున విరహమొపవని శ్రీరంగనాథుడు గోదాను తనలో లీనముగావించుకొనగా, విష్ణుచిత్తుడు స్వామిని నిష్ఠరములాడెను. శ్రీరంగనాథుడు గోదాదేవిని విష్ణుచిత్తుని అభివర్ణి, బ్రహ్మరుద్రులను, వాణీగౌరులను విష్ణుచిత్తునికడకుబంపి, తనకు గోదాదేవి నిష్ఠ ఆడిగించెను. స్వామి శ్రీవిల్లబుత్తురునకు వేంచేసినచో కల్యాణ మొనర్చునని

1. అ.సా. పుట: 432

2. ప్రవన్న. అధ్య. 21 శ్లో. 5 నుండి అధ్య. 21 శ్లో. ■ వరకు

3. అ.సా. పుటలు: 481, 482

విష్ణుచిత్తుడు తెలువగా శ్రీరంగనాథుడు నకలమునిగణముతో శ్రీ విల్లిబుత్తూరునుజేరి, అచట గోదాదేవిని వివాహమాడి, శ్రీరంగమునకు గొనిపోయెను.¹

పై పుట్టములన్నింటిని పరిశీలించగా ఆచార్యులవారు పూర్వగ్రంథములలో ఏయొక్కదానినిగూడ సంపూర్ణముగ ననునరింపలేదని స్పష్టమగును. కొన్ని స్వతంత్ర కల్పనములుగూడ చేసినట్లు వ్యక్తమగుచున్నది. ఇట్టి కల్పనలలో చొలుత పేర్కొనదగినది—

విష్ణుచిత్తునకు తాలిక లభించిన వెంటనే విష్ణువు ప్రత్యక్షమై ఆమె తనకు తార్యయగుటకే జన్మించినదనియు, భూదేవ్యపతాకమని తెలుపుట. అనంతర కథలో కుమార్తెలో ఆమె వివాహమునుగూర్చి విష్ణుచిత్తుడు ప్రస్తావించినపుడు—గోద తాను విష్ణువునే వివాహమాడుదునని పలుకగా ఆమె కోరిక అనుచితమనియు, అసాధ్యమనియు మందలించినట్లుకూడ ఆచార్యులవారు కల్పించిరి. ఈ రెండు కల్పనలకును నమస్వయము కుతుట కష్టము. విష్ణుమాయావృత్తుకై విష్ణుచిత్తుడు ఆ పృథ్వాంతమును మరచియుండునని నన్నాదానపతరుకొనకలసి యుండును.

గోదాదేవి దరించివిడిచిన మాలను స్వామికర్పింపజాలక, విష్ణుచిత్తుడు చింతించుచుండగా ఆమె తాల్చియిచ్చిన మాలయే తనకు ప్రియమని స్వామి అర్చకముఁమున తెలిపినట్లు ఆచార్యులవారు వర్ణించిరి.² ఇంతకు పూర్వము స్వయముగా విష్ణుచిత్తునితో సంభాషించిన స్వామి ఇప్పుడు అర్చకముఁమున ఎల పలుకవలసి వచ్చెనో ఈ కల్పనలోని ఔచిత్యమేమో బోధపడదు.

అట్లే ఉద్యానవనముని వ్రీడించుచున్న గోదను ఏకాంతమున స్వామి పొగిట లదరించెనుటయు ఆచార్యులవారి కల్పనమే.³ వివాహముకంటె పూర్వమట్టి శృంగారమును పర్చించుటలోని ఔచిత్యము విచార్యము.

కథాంశములలో నింతకన్న పేర్కొనదగిన మార్పులేవియునులేవు. స్వతంత్ర పర్ణనలనుగూర్చి మరియొకచోట విచారించబడుచున్నది.

1. రాయల ఆముక్త. అగ్రా: ■

2. ఆముక్త. ఉల్లా: ■ పద: 22

3. —Ibid— ఉల్లా: 4 పద: 28

నా మా చి త్య ము

శ్రీమాన్ అమరవాది వేంకటనరసింహాచార్యులవారు తమ కావ్యమునకు 'అముక్త మాల్యదమ్' ■■■ పేరిడిరి. కావ్యము కవికి మానసపుత్రిక. లోకమున అడు విద్వలకు భేషియక్షరములతో పేరు పెట్టట అనూచానమగు సంప్రదాయము. పదాంతమగు క్యంజరము ప్రత్యేక వర్ణముగ లిఖింపబడును. కావున ■■■ కావ్యనామమున పదాంత మకారముతో కలిపి ఏడక్షరములున్నవి. ఇట్లెవరు అచార్యులవారు నామకరణ సంప్ర దాయమును పాటించిరి.

'అముక్త మాల్యదమ్' - 'అముక్త మాల్యదామద్వికృతం కావ్యమ్' అని విగ్రహము. అనగా అముక్త మాల్యదనుగూర్చి రచించిన కావ్యమని అర్థము. 'అముక్త మాల్యద' యనగా గోదాదేవి. ఈ మెకు తమిళమున 'కూడికొరుత్తాళి' అను పేరు కూడ కలదు. 'ఓరించి ఇచ్చినది' అని దీని యర్థము. ఈ తమిళనామమునకు సంస్కృతీ కరణము - "అముక్త మాల్యదా." ఈ సంస్కృతీకరణము అచార్యులవారు కల్పించినది కాదు. ప్రాచీన వైష్ణవగ్రంథరూపమై ౩.

'అముక్త' మనగా ఓరింపబడినది. 'అల్' ఉపసర్గఃభార్యకమగు 'ముక్త' - మోక్షణే' అను దాడువునకు క్త ప్రత్యయము చేరగా "అముక్త" యను రూపమేర్పడును. 'మాల్య' మనగా "సిగిలోఁదరించు పూదిండ" యని ఒక అరము. 'దా' అనగా ఇచ్చునది. "సిగిలో ఁరించిన మాలనిచ్చునది" కనుక "అముక్త మాల్యదా" అనబడినది.

కావ్యనాయికకు "గోడ" యనియు; "శ్రీ ఆందాళ" అనియు, "అముక్త మాల్యద" యనియు పేర్లుండగా గోదా పరిణయమనియో, శ్రీ ఆందాళ కల్యాణ మనియో పేరు పెట్టక కవి "అముక్త మాల్యదమ్" అని అముక్త మాల్యదానామమునే స్వీకరించుటలో చింతిత్యమేగాక, శ్రీకృష్ణదేవరాయల కావ్యనామ ప్రభావమును ఉన్నది.

గోదాదేవి చరిత్రమున ప్రధాన ఘట్టము స్వామికి తాను ధరించిన మాలికల సంస్కరణము చేయుట. వానిని స్వామి ప్రితిలో ధరించుట. ప్రపన్నాప్యతమున గోదాదేవి ఒట్టపర్తింపబడినది.

“అముక్షమాలికా మేవ విష్ణవే గోదయార్పితా।
అముక్తమాల్యదా నామ తస్మాన్నేనాభవచ్ఛుచిః”

—(ప్రవన్న. అధ్యాయము: 19 శ్లో: 37)

శ్రీ వరాహరథట్టరు అనతిచ్చిన శ్లోకమున సైతము—

“సోద్విష్టామాలికాప్రజీని గణితం యా బలాత్కృత్యదుంక్తే” అని గోదాదేవి
స్తుతింపబడినది. అట్లే మరియొక ప్రాచీనారాధ్యులు చెప్పిన శ్లోకమునను—

“సోద్విష్టమాలికాబంధగంధబంధురజిష్టవే” ■ మంగళాశాసనము చేయ
బడినది.

ఇట్లు వైష్ణవ సంప్రదాయమంతయు ఈమె కీర్తికి కిరణయమాడమైన ఈ
మాలా వృత్తాంతమునే విశేషముగా ప్రస్తావించినది. గోదాదేవి మాంలాకారుడైన
విష్ణుచిత్తునకు సుతయగుటయు ఒక విశేషమైనది. కావున ఈమెను గూర్చి రచించిన
కావ్యమునందు ■ సంపదని ప్రాధాన్యమును స్ఫురింపజేయు నామమును స్వీకరించు
టయే ఉచితము. అలంకారిక సంప్రదాయము కూడ ఇట్లేయున్నది—

“అస్తాం వస్తుషు వైదగ్యం కావ్యే కామవి వక్రతామ్।

ప్రధాన సంవిధానాంక నామ్నాపి కురుతేకవిః”

అని రాజానకకుంతకుని యువదేశము. ■ మర్యాదయు ఇచట పొడింపబడినది.
ప్రధానసంవిధానానుగుణమగు నాయికానామము అధారముగా కావ్యనామముంచుట
ఇందలి విశేషము.

ఇట్లారాధ్యులబాదు తమ కావ్యమునకు పేరుపెట్టుటలో అనూచానమును,
అచార్యవరంవద్రాప్రసిద్ధమును, అలంకారికమును, అంద్రదేశీయసప్రసిద్ధమును అగు
సంప్రదాయమును పాటించి చక్కని యాచిత్యమును ప్రదర్శించిరి.

అనువాదవివేచనము

ఆచార్యులవారు ఈ గ్రంథములో కొన్ని తావులలో ద్రవిడ ప్రబంధములలోని అయాగాథలకు అనువాదములుగా కొన్ని వచనభాగములను, శ్లోకములను నూచించిరి. కాని అవి కేవలము ■ గాథలలోని భావమును దృష్టియందుంచుకొని కేవల మాత్రముగ ఆ భావము ప్రతిఫలించుట చరించుచునే గాని సంపూర్ణములగు అనువాదములుకావు.

“నాతోయందుది మాము పెన్చివిదినా శ్రీ సుందరః రామయేత్
కల్కాణం యది చారయిష్కతి రిదా కీరాన్మమత్సుజ్జ్వలమ్.
మాన్దీశర్కరిమ్మిశ్రమత్రశతిదాదద్యాంతితః ప్రతిదిం
పశ్యత్ శ్రీపెనలకైలనాతిమమితంపర్యాంతిద్యాకరమ్॥”

- (ఉల్లా: 4 శ్లో: 12)

(పెనలకైల నాకుడగు ■ శ్రీరంగనామకు నన్ను చేరి, విధిపూర్వకముగానన్ను వివాహమాడినచో, తేనె శర్కరలు కలిపిన సూరుకదపల కీరాన్మమును నమర్పించి, అతని ఇచ్చానుసారము పూజింతును.)

తమ ఈ శ్లోకమునుగూర్చి ఆచార్యులవారు పాండ్రటికలో “నాచ్చియార్ తిరుమొళి 9వ తిరుమొళి-9 గాథాచుప్పలోయిం పుంగరి శ్లోకః” అని పేర్కొనిరి. ఈ గాథ ఇట్లున్నది-

“నాటు నెఱు మెళిల్ మారిడవ్ శొలై నమ్మిచ్చుచార్
హెఱు తదావిల్ ఒడ్డయ్ వాయ్ నేర్ పరావైవైలెన్
హెఱు రిదాన్లెప్పి పెర్రాంపడిళిల్ శొన్నెన్
పెఱు తిరువుడై యాన్లెప్పిన్లెప్పెన్లెప్పొళి.”

ఈ గాథ భావమిది- “పరిమళముప్పు ■ పెనగిరి ప్రభువునకు నూలుకదపల వేర్చుచు, హెఱు కీరాన్మమంజములను మధురోక్తి రూపముననే అర్పింతును. వీనిని ఆ హరి పెజ్జివనిష్టపడువా అని శింక గిలుగుచున్నది.”

■ గారిమను, ఆచార్యులవారి శ్లోకమునకును భావమున పోలిక తాపస్తాత్రమే.

ద్వితియోల్లాసములోని గోదాస్యవృషరిణయ వర్ణనము - "నాచ్చియార్ తిరు మొళి"లో "వారణమాయిరమ్"1 ఇల్లాది గాథాదశకమునకు అనువాదము. ఈ పది గాథలను ఆచార్యువారు పదకొండు శ్లోకములలో అనువదించిరి. వీనిలో నాలుగవ శ్లోకము, ఎనిమిదవ శ్లోకము ఒకే భావమును చెప్పుచే. ఇవి ఎనిమిదవ గాథకు అనువాదరూపములు. మూలమున తన స్వప్నవరిణయమును నాయుక తన చెలికత్తెలకు విరించి చెప్పినట్లున్నది. ఆచార్యులవారి రచనలో "గోదాదేవికి ఇట్లు స్వప్నముకలిగె" నని కవి పేర్కొనినట్లున్నది.

పై పద్యంలోని మొదటిశ్లోకమిది-

"మత్తేలేంద్ర సహస్రనంపరివృతః పూర్ణ సృనారాయణః
ఏతత్పట్రణమేష్యతీతి విబుధాన్సల్లాపయంతో పద॥
గ్రేహగ్రస్థవిత్తిరికాసుకలతైః స్వప్నేఃపరిస్థాపయన్
స్వప్నాన్తే సుదితీ ముదాన్వితిహృదాఽవశ్యిత్వకీచాంభరమ్॥"

—(ఉల్లా 2 శ్లో 63)

(పూర్ణస్వరూపుడగు ఆ నారాయణుడు వేయి ఏనుగులతో కూడినవారై పట్రణమునకు వేంచేయుచున్నాడను మూలము వినినవారైన విబుధులు తివసముల పై భాగములందు స్వర్ణకలశములను స్థాపించిరిని స్వప్నాంతమున సంతోషపరచియున్ గోదాదేవి చెలులతో చెప్పెను.)

పై ఆచార్యులవారి శ్లోకమునకు మూలము ఈ విధముగనున్నది-

"వారణ మాయిరమ్ శూకపలమ్ శాఖే రు
నారణసమ్మిదక్కిన్తా నెత్తి రిర్
పూరిణపొయ్యిదమ్ వత్తుప్పలమెరుమ్
లోరణమ్నాటక్కడైన్ లోళి నాన్"

(నాచ్చియార్ తిరుమొళి 6వ తిరుమొళి 1వ గాథ)

"ఒ చెలి! నమస్తకల్యాణ గుణభరితుడగు శ్రీమన్నారాయణుడు వేలాదిగ ఏనుగులతోకూడి ప్రపక్షిణముగా విచ్చేయుచుండెనని వాద్యధ్వనులచే తెలిసికొని, వానికెదురుగా బంగారు పూర్ణకుంభములనడి పట్రణమంతటను లోరణ స్తంభములు బాతిరి. ఈ విధముగ నే కలలోగంటిసమ్మా"2

1. 'ఆయిరిమ్'అనగా రమికమున 'వెయి' అని అర్థము. ఇందువేయి ఏనుగులతో కూడి నారాయణుడు వచ్చుచున్నట్లు పరింపబడుటచే ఈ గాథల సముదాయమునకు 'వారణమాయిరమ్'అని పేరు. ఇది ప్రారంభములోని పదము.
2. నాచ్చియార్ తిరుమొళి-శ్రీ అణ్ణంగరాచార్యస్వామివారి ఆంధ్రదీక్ష పుట 39

పై మూలానువాదములను పరిశీలించినచో మూలములోని చాలిత్యము అనువాదమున కన్పించదు. మూలమున గాథారశకములో 'నాక్కడేన్ తోళి నాన్' అను మకుటము కలదు. అనువాదములో నాడుగు శ్లోకములలో చివరిపాదముగ 'స్వప్నాన్తే నుడిటిముదాన్విరహృదాఽవశ్యత్యభీనాంపురః' అను పాదము కూర్చబడినది. తక్కిన కానిలో 'స్వప్నాన్తే' అను మాట చతుర్థపాదాదియందు కలదు. కొంత జాగరూకత వహించియున్నచో అన్ని శ్లోకములలోను ఒకే మకుటమును సాదించి యుండునట్లును.

అరవ గాదయొక్క అనువాద శ్లోకమువ మూడవపాదము 'అరురోమడిపాకు కేర కమరాకాన్తఃపదాం సోఽయన్' అనునది అమూలముగ చెప్పబడినది. ఇది పాదములో 'స్వప్నాన్తే' మృదుపాణిపీడనవరః దం రాన్వవశ్యమ్మదా' అని యున్నది. విష్ణువునకు విశేషఅముగనినదల 'మృకుపాణిపీడనవరః' మాట కలుపుగానున్నది. ఇట్లే పెక్కు అమూలములగు విస్తరణలు యనువాదమున కలవు. ఇవి భావ సౌందర్యమున కంతగా ఉపకరింపవు.

ఇంకను ఆచార్యులవారు ఈ శ్లోకములను పై 'వారణమాయిరమ్' ఇత్యాది గాథారశకమునకు అనువాదములని పేర్కొనలేదు. పేర్కొనకపోయినను అన్ని శ్లోకములును అనునరణములనుట నృప్తము.

చతుర్థోల్లాసమున ఎరహారయగు గోదాదేవి తన ప్రియుడగు గోవిందుడెవల నున్నాడని తెలికతైలను వ్రక్కించును. బృందావనములో నీ ప్రియుని చూచితిమని తెలికతైలు బడులువలుకుదురు. ఇవి వచి శ్లోకములు. తొమ్మిది శ్లోకములలో వ్రతి శ్లోకమునను వ్రష్ణయు, వహూదావమును ఉండును. పదియవ శ్లోకము ఫలక్రతి. ఈ పదియును 'నాచ్చియార్ తిరుమొళి'లోని 14వ తిరుమొళియగు 'వట్టిమేయన్వోర్' మున్నగు గాథారశకమునకు అనువాదములు.

మూలములో వ్రతిగాతలోను మొదటి రెండు చరణములు వ్రక్నగను, చివరి రెండు ఎరణములు నమాధానముగను నియతముగ కూర్చబడినవి. ఈ యనువాదమున అట్టి యమమేమియు పాటించబడలేదు. "వారణమాయిరమ్" ఇత్యాది గాథారశకము వాదిములోవలెనే వీనిలోగూడ మూలములోని కొన్ని పదములు విరువబడుటయు, కొన్ని అదనముగ వచ్చిచేరుటయు నంభవించినది.

మూలములో ఈ గాథాదశకమున నాలుగవగాథ ఇట్లున్నది.

“కారత్రజ్ కమలక్కణ్డెన్నుమ్ నెదక్కులువడుత్తి పన్నె
ఈర్తుక్కుణ్డు విళైయాదుమ్ ఈళ్న్దెన్నెక్కటిరే;
పోర్తముత్తిన్ కుప్పాయపుగర్మాల్ యానైక్కన్దేపోల్
వేర్తునిన్దువిళైయాడ విరున్దావనత్తెక్కణ్డోమే”

—(నాచ్చియార్ తిరుమొళి 14వ తిరుమొళి 4వ గాథ)

“(నల్లని మేఘములలో తామరఘాచినట్లుండు తన కండ్లనెడి పలలో నున్న బడవైది లాగిపోనివచ్చి విహరించెడి వాదొకడు మీకగి(బడెళే) (జవాబు) ఆహా! ముత్తెపు కుబునమును దొడిగిన పనుగుగున్న తిరుగులాడెనేమో!! అనరిగి చెమ్మట బిందువులుచిమ్మనెమ్మేనిలో విహరించు గొల్లపిల్లడు బృందావనమున సగువడెచ్చి)”

దీనికి ఆచార్యులవారి అనువాదమిది.

“మనాంబోద క్యామ! వికపినయనః శ్రీపిలశీరః
క్యదృష్టః పుంనాగః ప్రజహృదయచోరః పృషసమః॥
చలత్కేశః కుంభస్మదగజగతిస్తే ప్రియనఖః
పరాత్మా శ్రీబృందాపః పవనరే తిష్ఠతినః॥”

—(ఉల్లా 4 శ్లో 19)

(గోదాదేవి తన చెరిని వ్రక్కించుచున్నది. నీలమేఘశ్యాముడు, వికపినయనుడు, లక్ష్మీదేవిచే కూడియుండువాడు, పురుషోత్తముడు, గోపికా హృదయచోరుడు, పృష సముడు, చలశ్కేశుడు, కున్మత్తమత్తేభగమనుడు అయినవాడెచ్చటనైన క.బడెనా! అట్టి పరమాత్ముడగు నీ ప్రీయనఖుడు బృందావనపరిసరములందున్నాడునట! అని ఆ చెలికత్తె ప్రత్యుత్తరిమిచ్చుచున్నది.)

1. నాచ్చియార్ తిరుమొళి-శ్రీ అజంగరాచార్యస్వామివారి ఆంధ్రదీపకః పుట. 97

పై శ్లోకమునకును, మూలములను గల తాదాశక్యము తప్పదు. మూల శావములోని లాలిత్యమునుగాని, పదప్రయోగములోని సార్థకతనుగాని అచార్యుల వారు ప్రకటింపలేదు. శ్లోకములు పై గాథాదశకమునకు అనువాదములని అచార్యులవారు పాదదీపికలో పేర్కొనిరి. ఈ రెండు ఘట్టములును గోదాదేవి రిందిన పై రెండు గాథాదశకములకు అనువాదములనుటకన్న స్వేచ్ఛానుసరణలుగా తావింతుట సమంజసముగా నుండును.

ఇట్లాచార్యులవారు చేసిన అనువాదములు యథామూలములుగాక, రేఖామాత్ర ప్రధానానుసరణలును, స్వేచ్ఛావాచానుసరణలును, విస్తరణలును నైయున్నవి.

కావ్యాంశవివేచన ప్రకరణము

కావ్యాంశవివేచన ప్రకరణము

ర స ము

ఈ కావ్యములో గోదాదేవి శ్రీరంగనాథుని వతిగా వలది వరించుటయు, ఆ స్వామినారాదించి వరిణయమాడుటయు ప్రధానమగు ఇతివృత్తము. గోదాదేవి పరమ ఓక్తిలో తన్నుతాను స్వామికర్పించుకొని, ఆరాధించినది. కనుక ఇందు మధురభక్తిగాని, శృంగారముగాని, అంగీకరణముగా చెప్పవలసియుండును.

భక్తిని పలువురాలంకారికులు రసాంతకముగా అంగీకరింపక, శృంగారము సందే అంతర్భవించునని అభిప్రాయపడిరి. మధురభక్తియందు భిక్షుడు లేక భక్తురాలు తన్ను నాయకగా తావించుకొని, భగవంతుని నాయకునిగా జేసికొని శృంగారభావ నానుహతిని కల్పించుకొనుట కన్పించును. భక్తికి రసత్వమును ప్రతిపాదించిన మధురవాదినగునర్సనాథి ఇట్లు పేర్కొనెను-

"రత్నరేఖాదివిషయా మృధిచారీ లిదాలితః॥
భాషాప్రోక్తో రసోనేతి యుక్తం రసకోవిదైః॥
దేవాంతరేషు జీవత్వాత్పరానిందాప్రకాశనాత్॥
లిద్యోజ్యం; పరిమానందయాపేన పరమాత్మని॥
కాలతాదివిషయా వా యే రసాద్యాస్త్రతనేద్యళం॥
రసలిప్తంపుష్కలేపూర్ణసుఖాస్పర్శిత్యకారణాత్॥
పరిపూర్ణరసా ముద్ధిరసేజ్యోభగవద్రతిః॥
విద్యోతేజ్యోవాదిత్యప్రభేప బలవత్తరా"॥

(రసకోపిదులు దేవాదివిషయకరతి రసముగారనియు, భావమనియు చెప్పిరి. ఇతరదేవతావిషయకముగు రతి భావమేవలన, వారు తీపులేయగుటచేఁబరమానందము గలుగదు. పరమాత్మ స్వరూప శ్రీకృష్ణరతి పరమానందమునకు గొంపోవును. మఱియు కాంతాది విషయములగు నే రసములందును, భగవద్వ్రతయందువలె బూర్ణ సుఖములేక యానందము కలుగదు. కాన, వానియందు దగిన రసపుష్టిలేదు. అవి క్షుద్రరసములు. భగవద్వ్రతి పూర్ణరసము. మిదుగురుపురుషులకన్న సూర్యకాంతి యొట్లు బలవత్తరమో యట్లే మిగిలిన రసములకన్న నది శ్రేష్ఠతరము. బలవత్తరము)¹

పై వాదముననుసరించి ఈ కావ్యమున మధురభక్తియే రసమగుచున్నది.

భక్తికి రసత్వమును అంగీకరింపని పక్షమున ఇందు శృంగారము రసమగును. నాయికయగు గోదాదేవి శ్రీరంగనాథునకు స్వీయయగుటయేగాక, స్వాదీనవతికయునై యున్నది.

“స్వోచ్చిష్టమాలికాబంధగంధబంధుర జిహ్వవే!

విష్ణుచిత్త తనూజాయై గోదాయై నిత్యమంగళమ్”²

అనియు—

“నీకాదుంగిస్త సగిరితటిసుప్తముద్బోర్క కృష్ణం

పారార్థ్యం స్వం శ్రుతిశతశిఃస్సిద్ధమద్యావయంతి!

స్వోచ్చిష్టాఽయాంసజినిగళితం యా బలాత్కృత్య కుంత్తే

తస్మై గోదానమృదమిదిండాంపవాస్తు భూయః॥”

—(శ్రీ పరాశరభట్టరు)

అనియు గోదాదేవి స్తుతింపబడినది.

కాని, గోదా శ్రీరంగనాథుల కల్యాణమునకు పూర్వము గోదాదేవి పితృ పరాధీనయగు కన్యికాపున వరకీయయే యగునుకదా. స్వీయపట్లగును? అను సందేహము కలుగును. గోదా శ్రీరంగనాథుల సంబంధము జన్మాంతరీయము. అంతేగాక, శ్రీవైష్ణవ సంప్రదాయమున చిపుడెల్లరు పారథంత్ర్యముకలవారే. కిషియగు

1. కావ్యాలంకార సంగ్రహము-శ్రీ నన్నెదానం సూర్యనారాయణకావ్యగారి

వ్యాఖ్య పుట: 808

2. పాల్వినార్యపోశికము.

శ్రీమన్నారాయణుడొక్కడే స్వరంతుడు, పురుషుడు. నాయకాభావమును వహించిన జీవులెల్లరును స్వామికి స్వీయలే యగుదురు. ఈ కావ్యమున కవి గోదాదేవికి అనన్య శేషత్వము, అనన్యతోగ్యత, అనన్యకైంకర్యములను చెప్పెను.¹ కావున గోదాదేవి ఈ ఇతివృత్తమున శ్రీరంగనాథునకు స్వీయగనే భావింపవచ్చును.

మధుర భక్తికిని, శృంగారమునకును మౌలికముగు భేదమొక్కటియే. ఇతర నాయకులయందు నాయకకు రతి శృంగారమనియు, పరమానందస్వరూపుడగు శ్రీకృష్ణునియందలి రతి మాత్రము భక్తిరసమనియు భక్తిరసవాదుల అభిప్రాయము.

కనుక ఈ కావ్యమున శృంగారమును అంగీరసముగా భావించిన పక్షములో గూడ అది ఎట్లు పరిష్కషమైయున్నదో చర్చింప దగియున్నది.

గోదా శ్రీరంగనాథులీ కావ్యమున నాయకా నాయకులు. వారి శృంగార రస మునకు పరిపూరింబనివిభాగములు. నాయకయగు గోదాదేవి యాపనసౌందర్య ములును, శ్రీరంగనాథుని దివ్యమంగళావారవైభవమును ఉద్దీపన విభావములు. గోదాదేవి పరిపాలకలోన ఆమె భావనలు, అప్తములు సందారిభావములు. గోదాదేవిని శ్రీరంగనాథుడు పూదోటలో పరిరంజింపజేయుచే ఆదరించిన సంపత్తియును అనుభావములు పరిపవబడినవి. ఇట్లు రసనిష్పత్తి సామగ్రియంతయు ఈ కావ్యమున సమరూర్పబడినది.

శృంగారరసము సంబోధింప వివరము అను భేదముచే ద్వివిధము. నాయకా నాయకుల పరిణయమునకు పూర్విభాగము ప్రాయశఃకముగ వివరంబిశృంగారాత్మకమై యుండును. ఇది పూర్వరాగము. పరిణయానంతర శృంగారమునందు సంబోధింప లంఛములు రెండును ఉండవచ్చును. ఇది ఉత్తరరాగము. పరిణయాంతరమైన ఈ కావ్యమున ఉత్తరరాగమున కవకాశములేదు. కాని, పశ్చాంతరమున శ్రీరంగనాథుడు పూదోటలో గోదాదేవిని పరిరంజింపజేయు ఆదరించుటయే పూర్వరాగమున కవధిగా భావించినచో రథవార పరిణంపబడిన గోదావిరహము, సఖీసందేశము కల్యాణలు ఉండరాగముగా భావింపవచ్చును. గోదాదేవి భూదేవ్యవతారమనియు, తన్ను

1. ■■ అన్యశేషత్వమనన్యతోగ్యతా మనన్యకైంకర్యమనన్యయోగ్యమ్.

పశ్చిమాయారతయాఽవనీసుతా బభావ కాంచీరశనామివాన్యామ్॥

పొందుటకే ఆమెను పుత్రికగా విష్ణుచిత్తునకు ప్రసాదించుచుంటినని స్వామి కథారంభము ననే విష్ణుచిత్తునితో వలికెను. కావున శ్రీరంగనాథునితో గోదాదేవికున్నది అనేక పూర్వజన్మముల సంబంధము. వారి వతివర్తనభావము జన్మాంతర నిర్దము, దివ్యము. దాని క్రియారూపమగు అభివ్యక్తి మాత్రమే జన్మమున పూదోటలోని వృత్తాంతముతో ఆరంభమైనది. కావున ఘట్టమును పరిణయస్థానమున సంభావించుటలో సామం జన్మమున్నది.

విష్ణుచిత్తునకు తులసీవనమున బాలిక లభించిన సందర్భముననే విష్ణువు ప్రత్యక్షమై ■ బాలికనుగూర్చి-

"మత్స్యాప్రప్తయే మమపసీతఫలోదయేఽయం
మర్మక్షిభావలలితా మదసస్యశీలా"

- (ఉల్లా: 1 శ్లో: 25)

అనియు, "మయాపరిగృహీతం పరాహవేషేణ పతిహృతభారయా విదేహమనోరథయా తదనుమతి సంమతిమనుసరితా అన్మిన్నేపి జన్మని పరిపూర్ణఫలం చీర్షణా నీలాప తాశేణ జనకమివి భవంతం గోదాపతాపేణ కృతాత్మయితుం దత్తామహేహి జమాం సుతాం" (ఉల్లా: 1 పద: 28) అని అనితిచ్చుటలోనే ఈ కావ్యమున శృంగారరసము నను దీక్షావాచము జరిగినది. గోదాయాపాపవిలాసమును వర్ణించుటలో ఇది విస్తరింప బడినది.

ద్వితీయోల్లాసమున విష్ణుచిత్తుడు గోదాదేవిలో ఆమె వివాహమునుగూర్చి ప్రస్తావించగా ఆమె తాను విష్ణువును తప్ప అన్యుని చేరనొల్లనని పలుకును. అది అసాధ్యమగు కోరికయని విష్ణుచిత్తుడు మందలించగా గోదాదేవి తన అభిప్రాయమును నమర్చించుకొనును. ఈ పలుకులలోని దృఢత్వము ఆమె మనోవాంఛా తీవ్రతను నిరూపించును.

అటపిమ్మట వర్ణింపబడిన పసంతుర్తువర్ణనము, రాత్రి పర్ణగము శృంగార రసమునకు తలస్తవిభావములు. గోదాదేవి పిరహార్తయై చంద్రాదులను మోషించుటయు ఈ విప్రలంభ శృంగారమునకు పోషకమే. ■ తరువాత కూర్చబడిన స్వప్నపరిణయ వృత్తాంతము; ఆ అనుభూతిని చెలికలైలమ వర్ణించి చెప్పటకూడ శృంగారరసమును చక్కగా పోషింపజాలియున్నది.

చతుర్థోద్ధానమున గోదాదేవి చెలులలో ఉద్యానవనవిహారముచేయుచు, ఒక చోట నిలువజాలక, తుమ్మెద యంకారములు, అయావృక్షముల సౌందర్యము మున్నగు సవన్నియు తనకు బాధాకరములుగా వర్ణించుటయు తన ప్రియుడెవట నున్నారని చెలులను ప్రశ్నించుటయుకూడ ఇచటి వివ్రలంభ శృంగారమునకు వేగిపుష్పినిచ్చుచున్నవి. అటుపిమ్మట క్రిడా వేశమున తెలికత్తెలనుండి దూరముగా వచ్చిన గోదాదేవి నేత్రవటమును తొలగించి విష్ణువామెను కౌగిట ఆదరించుట సంతోగశృంగారము. అటుతరువాత మరల గోదాదేవి విరహముననుకవించుటయు చెలితో స్వామికి సందేశముసంపుటయు వర్ణింపబడినది. ఇవి ఉత్తరరాగమున వివ్రలంభమును పోషించినవి. గోదా శ్రీరంగనాథుల కల్యాణములో ఈ కావ్యములో శృంగారము వర్ణింపబడినది.

కావ్యమున మధురజక్తి నేరనముగా బావించినను, పై విధావాదులన్నియు యతాశభముగ దానికి అన్వయించును. గోదాదేవి శ్రీరంగనాథునకు కేవలము జక్తురాలై జక్తురాలైనచో స్వామిని ఆరాధించియున్నచో మధుర జక్తిరసమనియు, కేవలము స్వామికి ప్రియురాలై పలచి పలపించి పరిణయమాడియున్నచో శృంగార మనియు నిష్కర్షణచేయవచ్చును. ఇచట గోదాదేవియందు జక్తియు, ప్రణయమును కూడ నిరూపింపబడి, గోదా శ్రీరంగనాథుల అనుబంధము వివాహాంతమైనది. కనుక పై రెండు రసములను ఈ జలివృత్తమున అన్వయించుట కవకాశము కలిగినది.

పలువురు ప్రామాణికులైన ఆలంకారికలు జక్తికి రసత్వము సంగీకరింపక పోవుటచేతను, భరతముని దీనిని రసముగా పేర్కొనకపోవుటచేతను, ఆలంకారిక సంప్రదాయమునుబట్టి ఈ కావ్యమున రసము 'శృంగార'మనియే చెప్పుట సమంజసము.

ఇట్టి కావ్యమున శృంగారరసము సాంగోపాంగముగ పోషింపబడినను, గోదాదేవిచేతను, సంతోగానంతరము శ్రీరంగనాథునిచోట, గోదాదేవితోను పలికించిన పలుకలలో సుదీర్ఘములగు తాత్త్వికచర్చలు గలవు. ఇవి కావ్యములోని అంగిరసమగు శృంగారమునకు బంజరములనిచ్చును.

ఈ కావ్యమునగల అంగరసములలో తొలుత పేర్కొనదగినది శాంతిము. శృంగారము ఆంగిరసమైనప్పుడు శాంతరసప్రసక్తి కావ్యమున ప్రధానరసమునకు బంజరమే అయినను, రెండు రసములు ఏకనాయకాశ్రయములైనప్పుడు వీనినటుమ

అదృతరసమును కూర్చవలెనని ఆలంకారిక నమ్మతి కలదు.' శ్రీరంగనాథుని లీలలు అదృతావహములు కనుక పై ఆలంకారిక సంప్రదాయమేదట ■ రసవైరుధ్యమును పరిహరించుచున్నది.

కవికిగల విశిష్టాద్వైత తత్వానినివేళము కారణముగను గోదావిష్టుచిరులు పరమ తట్టులు కావునను ■ కావ్యమున పలుకాపులలో తాత్త్వికాంశములు ప్రస్తావించబడినవి. శృంగార నన్నివేళములలోగూడనివి విస్తృతముగ చోటుచేసికొన్నవి.

గోదాదేవిని కౌగిట అదరించిన విష్ణువు ■ మెనిట్టాశ్వాసించును—

“అయిగోదే! చిరాత్సముపగతోఽయం ఆనందానుభూతిః. బ్రహ్మానందే చిరానం దోదయః! చిరానందే బ్రహ్మానంద ఇతి పంచటశీవ నందిత ప్రవంద మిథ్యాను భావోఽయం కిమనయా ■ ద్వైతసిద్ధాంత భావోఽప్యవగతః—నాయం ‘రిథా’ అనేన జీవేనాగ్మనానుప్రవిశ్యనామరూప వ్యాకరణమివ ఆనందానుభావోఽపి తాదృశపేరీ సముపగతోయం విశిష్టాద్వైతప్రతిభంగీరుణేవ మయా సమువస్థితః” (ఉల్లా: 4 వచ: 30) ముస్సగు పదసములు శమప్రదానములు.

ఈ కావ్యమున శృంగారశాంతరసములు పోషింపబడిన విధానమునుబట్టి ఆదార్యులవారు ఆలంకారిక మర్యాదలను శ్రద్ధతో పాటించిరని చెప్పవచ్చును.

పాత్ర చిత్రణము

రసమునకు ఆధారభూతమైనవి కావ్యమునందలి నాయికా నాయకాది పాత్రలు. కావ్యమున పాత్రచిత్రణలో కవిచూపునెరుపునుబట్టియే ఆ కావ్యప్రయోజనము సిద్ధించును. పాత్రచిత్రణమున ఆ పాత్రను గూర్చి తానుగా వలికిన మాటలు, ఇతర పాత్రలు ఆ పాత్రనుగూర్చి వలికిన మాటలు వివిధ సన్నివేశములలో ఆ పాత్రప్రవర్తించిన తీరుతెన్నులు, వలికిన మాటలు, స్వరూపస్వభావములను నిరూపించును. వ్రఖ్యారముగు ఇతివృత్తమును స్వీకరించిన కవి ఇంతకుపూర్వమే సహృదయుల మనస్సులలో రూఢమైయున్న పాత్ర స్వరూపస్వభావములను తానెంతవరకు చిత్రింపగలిగెనను విషయము కవి సామర్థ్యమునకు గీటురాయి.

ఈ కావ్యమున నాయిక గోదాదేవి. నాయకుడు శ్రీరంగనాథుడు. గోదాదేవి తండ్రియగు విష్ణుచిత్తుడు, మతియొక పాత్ర. ఈ మూడు పాత్రలతోడనే కథ అంతయు నడచును. చెలికత్తెలున్నను, పాత్రల నామరూప స్వభావములు పరిగణనలోనికి రాలేదు. కథాగమనమున చెలికత్తెలకు ప్రవేశములేదు.

విష్ణుచిత్తుడు పన్నిద్దరాళ్ళారులలో 'పెరియాళ్వారు'గా పేర్కొనబడినవాడు. ఇతడు నిరంతరసమారాధితముమందివదారవిందుడనియు, 'సాలాప్పర' గోత్రజాదనియు; తార్కాంశజాదనియు అచార్యులవారు పేర్కొనిరి. ఇవి విష్ణుచిత్తుని గూర్చి లిక్కిన గ్రంథములన్నియు పేర్కొన్నవే. గురువులపద్ద శాస్త్రాికులు చదువకయే పాండ్యరాజులలో శాస్త్రార్థవిజయమును పొందినవాడని పేర్కొనబడెను. ఇదియును ఇతరులు పేర్కొన్నదే.

అచార్యులవారు విష్ణుచిత్తునిగూర్చి-“జితేంద్రియాపటితర మితున కథాక్రయః” అనియు, “అవత్సీకు”దనియు; “అనూదవత్సీకు”దనియు పేర్కొనిరి. విష్ణుచిత్తునకు భార్యలేనట్లు ఇరిచ గ్రంథములలో కన్పింపదు. గురుపరంపరాప్రభావము, దివ్యసూతి చరిత్రలలో ఇతడు పూర్వోటలో లభించిన బాలికను తార్యకిచ్చినట్లు వర్ణించబడినది. తెలుగులో శ్రీకృష్ణదేవరాయలు ఈయనను “అబుద్దేముదనుఃపత్రు”దని పేర్కొనుచునే

“రక్కగేహిని” యన్నట్లు చెప్పెను. ప్రవన్నామృతమున భార్య ఉన్నదనిగాని, లేదని గాని నృప్తముగా చెప్పబడలేదు. ఆచార్యులవాడు ఇంత నృప్తముగా విష్ణుచిత్తునకు భార్యలేదనిచెప్పుటవలన నిద్రించిన వ్రయోజనమేదియు కన్పించదు.

పరమభాగవతుడగు విష్ణుచిత్తుడుకూడ కుమార్తె బాల్యావస్థనుండి యౌవనమున ప్రవేశించగనే లోకములోని అందరు తంత్రులవలెనే విద్వ వివాహమునుగూర్చి చింతించెను. కుమార్తెలో వివాహవిషయమై ప్రస్తావించగా ఆమె తాను శ్రీహరియందే మనస్సు నిత్తినదానని పటకగా విష్ణుచిత్తుడు ఆమెవల్కులకు చింతించి హేయగుణ బంధురముగు దేహముచేతను, హేయమగు దురహంకారముచేతను విష్ణువును పొంద గోరుట అయ్యుక్తమనియు, అట్టికోరిక ఈ జన్మయందేగాక, ముందుజన్మలోగూడ సిద్ధించునది కాదనియు పలుకును. అంతేగాక కరతలముచే కుమార్తె కపోలతలమును పరామర్శించినట్లుకూడ ఆచార్యులవారు పర్థించిరి.

విష్ణుచిత్తునకు గోదాదేవి లభించినప్పుడే విష్ణువు ప్రత్యక్షమై ఆమె భూదేవ్యవ తాకమనియు ఏరాహవతారమున తన్నుకోరిన భూదేవి మనోలతమును నెడవేర్చి, ఆమెను కృత్పూర్వాలినిగా చేయదలచి, ఈ బాలికను నీ కర్పించుచుంటినని పలికెను. గోదాదేవి పెరిగి, పెద్దరై తన మనోరథమును ఆలిపినపుడు విష్ణుచిత్తుడు అది అసాధ్యమనుటలో సామంజస్యము కథాపరముగి కన్పించదు. బాలకృష్ణనినోడ భువన శాండములన్నింటిని దత్తించిన యశోద మరల విష్ణుమాయచే దానిని విస్మరించినట్లే విష్ణుచిత్తుడును గోదాదేవి భూదేవ్యంశావతారమనియు, విష్ణువునకు పత్నియగుటయే ఆమె అపేక్షాపరమార్థమనియు విస్మరించుట అట్టి విష్ణుమాయయే అని ఊహించుకొని పలసియున్నది. ఈ విస్మృతికారణముగనే గోదాదేవి విష్ణువునకై భూర్చిని మాలను గోదాదేవి ధరించినపుడీతడు వ్యాకులపడి కుమార్తెను మంథలించెను. బాలిక లభించి నప్పుడే విష్ణువామె జన్మతహస్యమునీ తత్తునకు చెప్పినట్లు ఆచార్యులవారు కల్పించుటచే సాధించిన వ్రయోజనము తాత్త్వికము మాత్రమే. శమంతలను అర్చనాశిలీకి పుష్ప కణ్ణులి వలెనే విష్ణుచిత్తుడు తన కుమార్తెను శ్రీరంగనాథునకు పరిణయము చేయబోవుచున్నప్పుడును, పరిణయసందర్భముననుకూడ పుత్రికా వియోగమునకు మిక్కిలి పరికవించెను. ‘ఓవామోహా! పృథ్వీతిమనః శాగ్యవంతోఽనపత్యాః’ (ఏదో మోహము మనస్సును బాధకు గురిచేయుచున్నది. సంతానములేనివాడుకదా తాగ్యవంతులు!) అని రుణించెను. ఇది మోహమని ఎరిగియు, పరమపురుషుడగు శ్రీరంగనాథుడు అట్లుదై తనను తరింపజేయుచున్నాడని గ్రహించియు కూడ, ఈ

వరమభక్తుడు పుత్రికా వియోగదుఃఖమును అపుకొనలేకపోయెను. ఇదిలోకనహాము. ఆచార్యులవారిట్టి పాత్రకు లోకనహాముగు పితృహృదయమును కల్పించి నహాసుందరముగ తీర్చిరి.

కావ్యనాయికయగు గోదాదేవి ఓదేవి అవతారము. వరాహావతారకాలమున శ్రీహరి ఇచ్చిన వరమును నపలీకతీయకొనుటకు గోదాదేవిగా అవతరించినది. తన పుణ్యచరిత్రముచేతను, మరుర బావలిరమైన భక్తికవిత్వముచేతను లోకులను రరింపజేయవచ్చిన కారణములు. ఈమె దివ్యచరిత్రము ద్రవిడవేదాది గ్రంథములలో పర్ణింపబడినది. శ్రీవైష్ణవసంప్రదాయములోని పన్నిద్రాశ్వాసులలో గోదాదేవియు పేర్కొనబడినది. 'గోద' యను శబ్దమునకు 'వామ్మను ఇచ్చునది' అని యొక అర్థము. తిరుప్పావై, నాచ్చియార్ తిరుమొళి అను పవిత్రగ్రంథములలో ఈమె శ్రీహరినారాదించినది. ఈ యవతారమున ఈమెకు శ్రీహరియందు ప్రగాఢమగుభక్తియు అనురక్తియు శ్రీ విష్ణుచిత్తుని పెంపకములో వేదవేదాంతాదిపరిజ్ఞానమున్నేర్పడినది. కాని ఈమెకు తాను భూదేవి అవతారమను స్ఫురణయున్నట్లు కనిపింపదు. ఆచార్యుల వారేగాక ఈ వృత్తాంతమును వర్ణించిన పూర్వకవిత్వముగూడ ఈమెకిట్టి స్ఫురణ మున్నట్లు పేర్కొనలేదు. ఒక్క గోదాదేవి విషయముననేగాక, అంశావతారమూర్తి లందరి విషయమునను మహాకవులిట్టి నిస్సృతినే ప్రకటించిరి. దీనివలన వారిచర్యలు దివ్యములుగాక, ఉత్తమ మానవగుణములుగా భాసించుచు లోకమునకు వారిని నన్ని హితులుగను, ఆదర్శప్రాయులుగను చేయును. అట్లే గోదాదేవి అనన్యసామాన్యమగు లన ఓక్తి విశేషముచేత ఆధార్య అయినది.

గోదాదేవి విష్ణుచిత్తుని కుమార్తెగా పెరిగినది. బాల్యమునుండియే ఈమెయందు శ్రీహరివల్ల భక్త్యనురాగములును, వేదవేదాంతాది పరిజ్ఞానమును వ్యక్తములై సవిరమాకాంతునియందే తన హృదయము లగ్నమైనదని ఆమెవరికినెప్పుడు తండ్రి ముందలింపగా గోదాదేవి ఇచ్చిన ప్రత్యుత్తరములో ఆమె సాంప్రదాయకవిద్యాపరిజ్ఞాన పాఠము వ్యక్తమగును. పదపత్రశాయి కొరకు కూర్చబడిన మాలికనామె దరింపగా విష్ణుచిత్తుడుచూచి ఆమెను మందిలించును. అప్పుడు గోదాదేవి తండ్రికి చెప్పిన-

1. గోదాదేవిని తమిళమున 'కోదై' అని పిలుతురు. కోదై అనగా మాయని అర్థము.

“వినిమయతి తదర్థత్యాను సంధానభావః
త్యజతి తదుపాదీన్ న్యాసవిద్యానహయః॥
‘జ్వలతి తథా’ తథాయః పిండపిషోగ్నిరిద్ధః
పిబతి బలు మరందం భృంగయోగేన కీటః॥”

—(ఉల్లా: 3 శ్లో: 17)

మున్నగు మాటలలో ఈమె వేదాంతశాస్త్రపరిజ్ఞానము స్పష్టమగును.

గోదాదేవి ధరించి ఇచ్చిన మాలికలే తనకు ప్రీతికరములని శ్రీమహావిష్ణువు
అనతిచ్చిన పిమ్మట విష్ణుచిత్తుడు కుమారైనుగూర్చి ఇట్లు తలచెను—

“అచామయదోవజధూయమానా
తదీయ సేవారతి మూదరానా,
నమః పదే సందిత పారతంత్ర్యా
మనః పదే విష్ణుపరా బధూపః॥”

—(ఉల్లా: 3 శ్లో: 32)

“యుక్త మేవాస్యాః గోపీ సంస్థానవిశేషాఃకారః ఆగమవిద్విః భగవన్నిత్యా
ర్చనావిధిషు విధీయమానః.... శిష్టాచారానుమితోయమనూదాసన్సంప్రదాయః.....”

—(ఉల్లా: 3 పద: 33)

ఈ మాటలలో గోదాదేవి శ్లోక్తి త్వము రూపుగల్గించబడినది.

ఇట్టి ఉదాత్తమగు గోదాదేవి ప్రణయము సాధారణ మానవశృంగారభావన
వంటిదికాదు. ఆమె శృంగారభావనమొక ఆధ్యాత్మికానుభూతి. ఇందు శృంగారము,
తాత్త్వికత అతిస్పృహలుగ కలసిపోవును. కాని ఆచార్యులవారు ఈమె విరహావస్థను
వర్ణించుచు సాధారణ నాయికలచేతవలె మన్మథదూషణాదులు చేయించిరి. తెలుగులో
శ్రీకృష్ణదేవరాయలు గోదావిరహమున శ్రీరంగనాథుని మాత్రమే ఉపాలించినట్లు
వర్ణించెను. ప్రబంధయుగములోని రాయలు ఇట్టి పాత్రయొక్క ఉదాత్తతను పోషింపగా,
తెలుగు ప్రబంధముల ప్రభావమునకులోనై ఆచార్యులవారు మన్మథదూషణాదులను
కల్పించుట గోదాదేవి పాత్రలోని ఉదాత్త లోకీకభావమునకు భంగకరముగనున్నది.

ఈ కావ్యమున మిగిలిన ప్రధానపాత్ర శ్రీరంగనాథుడు. పరమపురుషుడగు స్వామిని ఏ కవి ఎట్లు వర్ణించినను పాత్ర చిత్రణము సమగ్రముకాదు. ఆయా సందర్భములలో కవి వాక్కులలోను, గోదాదేవి వాక్కులలోను కూర్చుండి శ్రీరంగనాథుని దివ్యసుందరవిగ్రహవర్ణనము, ఆచార్యుల భక్తిభావమును వ్యక్తము చేయును. విష్ణుచిత్తునకు గోదాదేవి లభించిన సందర్భమున శ్రీరంగనాథుడు ప్రత్యక్షమై గోదాసతార పరమార్థమును తెలుపును. చెలికత్తెలలో గోదాదేవి పంపిన సందేశమును స్వయముగా అందుకొని తానే బడులుపలుకును. కాని గోదాదేవి దరించిన మాలికను అర్పించుటకు విష్ణుచిత్తుడు ఇష్టపడకపోయిన సందర్భమున ఆ మాలికయే తనకు ప్రియమని అర్చనముఖమున చెప్పటలో కవి సాధించిన ప్రయోజనము కనిపింపదు.

ఇతిపుత్రము, అందలి పాత్రలు పరంపరాప్రసిద్ధములైనవి. ఆచార్యులవారు వీనిని చాలవరకు సంప్రదాయానుగుణముగనే మలచిరి. ఈ పాత్రలను ఆచార్యులవారు తీర్చిన విధానము సంప్రదాయముపట్ల ఆయనకుగల ప్రత్యయమును వ్యక్తము చేయుచున్నది.

వర్తనలు

కావ్యమున వర్తనలు అపరిహార్యములు. ఆచార్యులవారు తమ కావ్యమును విష్ణుచిత్తని నివాసముగు శ్రీ విల్లిబుత్తూరును పర్ణిండుటతో ప్రారంభించిరి అష్టాదశ వర్తనలలో కథా సందర్భమునకు సముచితమైన వర్తనావళాకాములను విడువక ఆచార్యులవారు వసంతర్తువర్తనము, రాత్రివర్తనము, ప్రభాతవర్తనము, గోదా బాల్య వర్తనము, విరహవర్తనము, వివాహవర్తనములను చేసిరి. ఈ వర్తనలకు సంబంధించిన భాగములలో శ్లోకములు, గద్యములు కూడ కలవు.

ఏనిలో శ్రీ విల్లిబుత్తూరు వర్తనము ప్రథమోల్లాస ప్రారంభముననేగలదు. పసంతర్తువర్తనము, రాత్రివర్తనము ద్వితీయోల్లాసమున కూర్చబడినవి. పంచమోల్లాస ప్రారంభమున ప్రభాత వర్తనము చేయబడినది. గోదాదేవి బాల్య యూపని పర్తనలు ప్రథమోల్లాసముననే కలవు. గోదాదేవి విరహము తృతీయోల్లాసమున పర్ణింపబడినది. పంచమోల్లాసమున గోదా శ్రీరంగినాడుల వివాహము పర్ణింపబడినది.

పై పర్తనలేగాక, ద్వితీయోల్లాసమున గోదాదేవి స్వప్నమున, శ్రీరంగనాడుకు పరిణయమైన వృత్తాంతము పర్ణింపబడినది. ఇది గోదాదేవి విరచితముగ 'నాచ్చియార్ తిరుమొళి'లోని 'వారిణయిరిమ్' అను భాగమునకు అనువాదముగనుక దీనినిగూర్చి 'అనువాద వివేచన'మును వ్యాసమున ప్రస్తావించబడుచున్నది. ఈ వ్యాసభాగమున స్వతంత్రపర్తనలు మూత్రమే పరిశీలించబడుచున్నవి.

పైన పేర్కొనబడిన వర్తనలన్నియు సంస్కృతాంధ్ర కావ్యములలో పూర్వ కవులు యతోచితముగ కావించినవే. కాని ఆచార్యులవారు స్వతంత్ర భాషములతో తమ వర్తనలకు వైశిష్ట్యమును సంతరించిరి. అచ్చటచ్చట వదన శైలియందే... దానొక భావరేఖయందో, ప్రాచీన సంస్కృతాంధ్ర కవుల వద్దటి గోచరించును, భాషములు చాలవరకు స్వతంత్రమైనవి.

శ్రీ విల్లిబుత్తూరు వర్తనమునందు-తొమ్మిది శ్లోకములును, ఒక గద్యమును కలవు. ఇందలి గద్యము—

“సమస్త నగరీ తిలకాయమానా నిజమణిమయ మందిరాగ్ర జయద్వజ విచారిత
మహేంద్రపురవైతవా, శర్వాణీవ సర్వమంగళాలంకృతా.....”
(ఉల్లా. 1 పద: 7) అను రీతిగాసాగి దండి మహాకవికైలిని, తలపించుచున్నది. ఈ
పద్యంలో ■ పట్టణపు మేడలను, నంగీకవిశారదలగు సౌందర్యవతులను, వేదవేత్తలగు
విద్వాంసులను, వర్ణించుటయేగాక, ■ పట్టణమున పటవక్రతాయి వీడకయుండునని
ప్రస్తావించుట సముచితముగ నున్నది. ఈ పురపద్యలోనేగల.

“ఉత్తుంగ సౌరాగ్ర చలద్వజాగ్రం
నమీర ధూతాంశుకబంధ మారాత్.
అకాలకేతుం కిల శంకమానః
చంద్రః పురశ్రువదనే లలంబే॥”

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 10)

(ఎత్తైన మేడలపై కదలుచున్న ద్వజముల కొనలపై గాలిచే కొట్టబడుచున్న
చీనాంశుక బంధములను దూరమునుండి చూచుచు, అకాలమునవచ్చిన ‘కేతు’వేయె
అని అనుమానించిన చంద్రుడు పురసుందరీమణుల ముఖములపై వేలాడుచున్నాడు.)

—వంటి శ్లోకములు సరళసుందరముగా మనోజ్ఞాలంకారబంధురములుగ
కనిపించును.

ఈ కావ్యము మధురభక్తితరితమైనది. మధురభక్తి శృంగారమున అంతర్భ
వించునని పలువురు అలంకారికుల అభిప్రాయము. వసంతము శృంగారమునకు
ఉద్దీపకము.

వసంతిర్దు వర్ణనమున ఆదార్యులవారు ఆరామవృక్షముల సౌఖ్యమును, పశు
పక్ష్యాదుల ఉల్లాసమును మనోజ్ఞముగ వర్ణించిరి. ఈ వర్ణమున మూడు వచనములు,
ఎనిమిది శ్లోకములు కలవు. జనియన్నియు శబ్దారాలంకారములతో విరాజిల్లుచున్నవి.

“వసంతస్మి చరణ ద్వయాంత
ర్లాఙ్గాను రక్తాయిత పుష్పగాత్రాః॥
మహీరుహః పల్లవితా వనాంతాన్
విభీషయంతీవ విదాన్తి కాంతాన్॥”

—(ఉల్లా: ■ శ్లో: 24)

(వనంశలక్ష్మియొక్క చరణయుగమునందలి లక్తుకచే ఎర్రదారిన పువ్వులుగల చిగురించిన వృక్షములు పీఠియులను దయపెట్టచున్నట్లున్నవి.)

ఈ వర్ణనమున ఆచార్యులవారు కథను విన్నవరింపక, ఈ వనంశము—“నితాంశ రమాకాంతస్వాదీన స్వాంతరంగాం గోదాం నితరాం సంతాపయాంచకార” (ఉల్లా: 2 పద: 23) అనియు, వర్ణనవివరలో “అనను బాపేణ రూపేణ విరహేణ గోదాం సహనవీరితాం నితరాం ప్రతారయామాః” (ఉల్లా: 2 పద: 32) అనియు పేర్కొని సంకల్పచిత్రిమును పాటించిరి.

ద్వితీయోల్లాసముననే గోదా విరహవర్ణనమునకు పూర్వరంగముగ, వనంశ వర్ణనమునకు పీఠ్యుట రాత్రివర్ణనము కూర్చబడినది. ఈ వర్ణనము సూర్యాస్తమయము మొదలు చంద్రోదయ వర్ణంతము నాలుగు శ్లోకములు, అద్భుతములలో రెండు పదనములలో సాగినది. ఈ వర్ణనముందు —

“దినకర కిరణ ప్రభాతిరస్కృతి దివాత్రితపః ప్రభాః ప్రహతాగ్ని ధామరేఖా విదూమితం కిము” (ఉల్లా: 2 పద: 33) ఎంటి మనోహరములగు భాషములు గలవు.

పంచమోల్లాస ప్రారంభములో నాలుగు పదనములు, ఏడు శ్లోకములలో ‘ప్రతారము’ పరింపడినది. ఇంకలి పదనములు —

“అంబరతల మిదం - ఉదయగిరి రిచిడర కడకతల నముదిగి చటుల విహరమాణ కలడియూని కుంబోపమ కుంభస్థలస్థగిరి గ్రావోపలక్ష్మమాణ రక్తసింహార సింహురీరిచింబ ఇవ కిమరచితః” (ఉల్లా: 5 పద: 1) ఎంటి దారాళముగు రచనలో నొప్పుచున్నవి. శ్లోకములును మంత్రములగు భాషములలో నొప్పును.

“ప్రతార సూర్యకిరణ ప్రకాశప్రభేయం
పుష్పోద్భవైస్త్రిత పరాగి గణైరుపేతాః
రిక్కుందరీ కుచయుగీ పరిరంభణాయ
చిత్రీకరోతి మకరీ రచనా తలంగే॥”

—(ఉల్లా: 5 శ్లో. 8)

(వేకువజామున సూర్యుని కిరణముల నుండి తెలువడిన ఈ కాంతి, హలనుండి రాలిన తెల్లని పువ్వుడిచే కూడినదై, రిక్కునెడు నుండరి యొక్క స్తంభమును చొంగిలించుకొనుటకై, ■ దిక్కుందరి శరీరమున మకరీకావత్రమును రచించుచున్నది.)

ఇద్దీ శ్లోకములలో ప్రభాతమునకు మనోజ్ఞత్వమునే గాక—

“శ్రీనాథ పక్షాన్తల వైజయంతీ
మాలా సుగభ్యందిత దివ్యదేహః॥
స్వర్ణానుమేయో మలయానిలోఽయం
తదీయ సంక్లిష్ట రసోఽనువాతి॥”

—(ఉల్లా: 5 శ్లో: 5)

(స్వర్ణదే అనుకవించఁడు ఈ మలయానిలము శ్రీహరి పక్షాన్తలముపైనగల వైజయంతీ మాలా సుగభములచే కూడిన దివ్యపరీమళముగలదై; ■ శ్రీహరి సంకేషానువాతిలో కూడినదై వీరుచున్నది.)

—అని ప్రభాత వాయువులకు పవిత్రతను కూడ కవి సంతరించెను.

కాష్ఠానాయక యగు గోదాదేవి బాల్యమును, యౌవనమును ప్రథమోద్దాసమున కవి పఠించెను. ఈ ఇతివృత్తమును గ్రహించిన ప్రాచీన కవులెవ్వరును గోదాదేవి బాల్యవర్ణనమును చేయలేదు. కాళిదాసమహాకవి రచించిన కుమార సంభవములోని పార్వతీదేవి బాల్య యౌవన వర్ణనములు అచార్యులవారిని ఈ వర్ణనలకు ప్రేరేపించి యుండవచ్చును. గోదాదేవి బాల్యము అయిదు శ్లోకములలో పఠింపబడినది. ఈ బాల్యవర్ణనలో—

“సమీప ముపసర్పితే హసతి యాతి చాక్రోశతి
క్షణాత్కృమితు మిచ్చతి ప్రబల భావ మన్విచ్చతి।
విలోలదిలవాపశం కరయుగైః క్షిపన్తిసరీ
కరాగ్రమనుచుంబతి ప్రణయశీలయా లీలయా॥”

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 30)

(సమీపమునకు వెళ్లగా సప్పును, దరిజేరును, అక్రోశించును. క్షణముననే పాటుటకు ప్రయత్నించును. జారుచున్న ముంగురులను చేరబట్టుకొనును. కరాగ్రమును ముదారును.)

—అంటి మనోహరములగు స్వభావోద్ధరేగాక—

“వసుందరేయం నవరత్నగచ్ఛే
త్యాహః కపింద్రా యది నత్యవాహః
ముప్త్యా గృహీత్యాపి రజాంసి తస్యాః
అనీక్షమాదాత్మమురక్షిత్యా॥”

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 32)

తూమి “నవరత్నగర్భ”యని కపింద్రులనుచున్నాడు. ఒకవేళ అది నత్యమైనను, గోదాదేవి బాల్యవృద్ధి తూమిలోనిమట్టిని చేరబట్టకొనియు, వానినెరుగకపోవుటచే పారవైచుచున్నది.)

—పంటి చక్కని యుత్పేక్షలును గలవు.

“విహరతి నతీయక్తా సంస్థావ్య కృత్తిమపుత్తికాః, వితరతి ష్టదుషీరాహ పాస్నాకపలానిసా” (ఉల్లా: 1 శ్లో: 33) అనుచోట పోతర భాగవతములో రుక్మిణి బాల్యక్రిడావర్ణనమునగల “పేర్వేర బొమ్మల పెండ్లిండ్లు సేయును, సబలలలోడ వియ్యంబులందు; గుఱ్ఱున గూర్గను కొమరొప్పు వండించి చెలులకు జెట్టించు చెలువు మెరయ” అను భావమును స్ఫురింపజేయును.

యాపన పర్వములో గోదాదేవికి యాపన మావిర్భవించుటయు, సపయాపన మున ఆమె సౌందర్యమును, ఇరువది శ్లోకములలో వర్ణింపబడినది. ఆమె యాపన మును “పంకజనాభభోగ్యం” (ఉల్లా: 1 శ్లో: 34) అనియు, “ముమంద భోగ్యం” (ఉల్లా: 1 శ్లో: 35) అనియు ఆచార్యులవారు అద్యంత శ్లోకములలో పేర్కొని ఆమె యాపన పరమార్థమును స్పష్టపరిచిరి.

గోదాదేవికి యాపనముగాగా, కలిగిన మార్పులచే భవకీక నిలువస్థానములేదని బోపించి బాల్యము వెదలిపోయెనని కవి ఇట్లు వర్ణించెను—

“కౌటిల్యం పికురాస్తతోఽదరమణియ్యోసం దృశౌ శోభితాం
నమ్రత్వం వదనం సమున్నతమురో హాసం కపోలోగతౌ
నిమోనా నాభిరసౌ చ మర్యమమిదం సూక్ష్మం పరిద్యోతతే
సంవాసో మమ కిం ను త్రైతి రుషాయతా దశా శైలిః॥”

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 36)

గోదాదేవి యౌవనవర్షనమిట్టి మనోహరములగు శ్లోకములలో కూడియున్నది. పొందినవి. అధరములు మౌనమును దాల్చినవి. నేత్రములలో అరుణిమ అలము చొన్నది. ముఖము త్రపాభారముచే వంగినది. వక్షస్థలము నమున్నతమైనది. చెక్కిళ్లను హాసము పొందినది. నాభిలోతైనది. నడుము నన్నబడినది. ఇట్టి స్థితినిచూచి ఇత పీనితో సాహచర్య మెందులకని కోపించిన చాల్కదీశ వెళ్లిపోయినది.)

గోదా యౌవనవర్షనమిట్టి మనోహరములగు శ్లోకములలో కూడియున్నది. అయినను ఇందు గోదాదేవి సౌందర్యము సీమంతదేఖ మొదలు పాదనఖాంతముగ వర్ణింపబడినది. మానుషశ్రీ పర్వము అచూడపాదముగను, దేవతాశ్రీ వర్ణనము ఆపాదచూడముగను నుండుట సంప్రదాయము. కాళిదాస మహాకవి పార్యతీదేవిని ఆపాదచూడముగనే వర్ణించెను. ఆచార్యులవారు ఇవట భూదేవ్యవతారమును, అయోనిజము, ముకుంద బోగ్గయ్యనగు గోదాదేవి సౌందర్యమును మానుషశ్రీ సౌందర్యమును పర్చించినట్లు అచూడశబ్దముగ వర్ణించుట నముచితముగ లోపము.

ఆచార్యులవారు గోదాదేవి విరహమునందు ఆరు శ్లోకములలో చంద్రదూషణ మును; ఏడు శ్లోకములలో మన్మథి దూషణమును; నాలుగు శ్లోకములలో వాయు దూషణమును గావించిరి. ఇది తెలుగు ప్రబంధముల ప్రభావమనెవచ్చును. దాని ప్రబంధియుగములో వెలసిన శ్రీకృష్ణదేవరాయలు ఇదే ఇతివృత్తమును స్వీకరించియు, పంతుపాపనియు దివ్యయునగు గోదాదేవిచే ప్రబంధనాయికల చేతవలె చంద్రాది దూషణము చేయింపలేదు. సాధారణ కామినీ జనోచితముగు చంద్రదూషణాదికమును ఆచార్యులవారు గోదాదేవి పదముగ చేయుట అంత యుచితముగ లోపము.

చంద్రదూషణములోని.....

“చోషాకరో గురు పదా గమనాద్యదాసః
యాలో జటాంచ గిరిశస్య హలాహలార్తః॥
సత్త్వం యుష్మదసి చైర్య మపాకరిష్మః
లోచిష్ఠ రద్ధయసి మాం కిమపత్రి విష్మః॥”

—(ఉల్లా. 2 శ్లో: 40)

1. 'దేవతానాం రూపం పాదాంగుష్ఠప్రకృతి పర్వతే, మానుషాణాం కేశాదర భృతి దార్మికాః'—మల్లినాథసూరి వ్యాఖ్య; ('అభ్యున్నతాంగుష్ఠ'.....శ్లోకావ తారిక) కాళిదాసు-చూడనందము: ప్రథమస్కంధ శ్లో: 33 పుట: 29

(ఓ చంద్రురదా: నీవు గురువత్నిని అనుగమించిన కారణమున దోషాకరుడవైతివి. హలాహలమునుకోరి శివుని శిరస్సునెక్కితివి. ఇట్లు విరహాతిశయముచేత ధైర్యమును పోగొట్టుచున్న నీవు క్షమార్హుడవు కావు.)

—వంటి పెక్కు శ్లోకములలో భావలాభిర్యముగాని, చమత్కారముగాని మృగ్యము. అయినను, వాయు దూషణమున గల—

“వక్షోజాంతర లంఘినిం దిసలతాం వేదీం దుజంగాకృతిం
 వీలో వీక్ష్యనదాగతిః ప్రతి తరుం రావన్ న క్షుత్రస్థితః॥
 రంధ్రాస్తేషణితత్పరో హి సుదరీపాద్బాళింజారవైః
 ఆక్రోశన్నివ తాతి మాతుకజనాః ఏవం విషీదన్తిహ॥”

—(ఉల్లా: 2 శ్లో: 38)

(ఓ వాయూ: నీవు శ్రీల వక్షోజములనదును వేలాదుమిన్న జడనుచూచి, సర్పముగా క్రమించి, ఓతిల్లి నిరంతరము వరుగులు దీయును చెట్టచెట్టు నాశ్రయించుచు ఒకచోట నిలువలేకున్నావు. రంధ్రాస్తేషణితత్పరుడవై (తప్పులను వెదికు దుష్టస్వభావము గలవారవై) తిరుగుచు, శ్రీల కాలిమచ్చల నవ్వదులలోబడి అరచుచున్నట్లున్నావు. మాతుకులైనవార లే దుఃఖింతురు.)

—వంటి రెండు మూడు శ్లోకములు చక్కని భావచమత్కారములలో కూడియున్నవి—

వంచ మోల్లానమున గోదా శ్రీరంగనాథుల పరిణయము వర్ణింపబడి కావ్యమును మంగళాంతము గావించుచున్నది. ఇంతకు పూర్వమే ద్వితీయోల్లాసమున న్వప్నవరిణయము వర్ణింపబడి యుండుటచే నిచట కల్యాణము సంక్షిప్తముగ వర్ణింపబడినది—

కల్యాణ మంటపము మూడు పంచములలో వర్ణింపబడి; శేష, విరోధాభాసాద్యలంకారములచే నొప్పుచున్నది—

“యాహి కల్యాణమంటప శ్రీః, కావ్యసంతదివ నద్వృత్తాలంకారా, శిల్పార్థరస వ్యంజనోద్ధిపనోద్ధిపితేవ భావనామయా, చాంద్రికాన్విత బుధాసుగమ్యునాహపి విబుధ పదాధిరోహణీ.....” (ఉల్లా: 5 పద: 82)

—వంటి వాక్యములు అచార్యులవారి పాండిత్యమును, రచనా చమత్కారమును ప్రగర్థించుచున్నవి.

ఇట్టి కావ్యములోని వర్ణనలు అచార్యులవారి గుణములను, లోపములను కూడ ప్రతిబింబించుచున్నవి.

అలంకారములు

కావ్యమునకు శోభ కలిగించునట్టి అలంకారములను నిబంధించుట చిరంతన మగు కవిసంప్రదాయము. ఏ విషయమునైనను సుందరరచనముగ రీర్వుటకు అలంకార ములు అవశ్యకములు. సమష్టి కావ్యముపైగాక, ఆయా శ్లోకములలో వ్యప్తిగా కవి రసి ప్రతిటను, కల్పనారమత్వరీతి ప్రకటించుటకు అలంకారములు అవకాశమిచ్చును.

అచార్యులవారు సంస్కృతాలంకార సాహిత్యమును చక్కగా చదివించారు. ఈ అలంకారిక సంప్రదాయములను వారు ఆకళింపుచొనిరి. ఆయన కావ్యములో మనో హరములగు అలంకార చిత్రితములు పెక్కుగలవు. అవి దీర్ఘాశ్రయముగ ఈ వ్యాస మున నుపేక్షించబడుచున్నవి...

అలంకారములలో అర్థమైనది ఉపహారములు. ఇది అనేకాలంకారములకు మూలకూటమైనది. కవిలో ఉపహారి కల్పనాదృష్టి పెరిగినచోలది ఉపహారం కారములు వెనుకబడి, రిక్కిన చాలంకారములు పగిలురములగును. అయినను, విషయమును రమ్యముగా, సూటిగా చెప్పవలసినచోట ఉపహారంకారమే శరణ్యము. కావుననే ఉపహారంకారము కవి భావనావటిమకు నికషోపలమైనది. అచార్యులవారు తమ కావ్యమున చొన్ని మనోహరములగు ఉపహారంకారములను ప్రయోగించిరి. ముచ్చసమి ఒకటి రెండు చూడదగియున్నవి—

వర్ణి మోల్లానమున విష్ణుచిత్తినకు పూదోటలో వ్రత్యక్షమైన విష్ణువును అచార్య వారిట్లు పేర్కొనిరి.

“శ్రీ విష్ణుచిత్త కృపయాశురయం దయాశుః
 బాలావిలోకనకలాస్యహయాశురీశః
 అష్టాస కోమల మనోజ్వలదేశయాశుః
 రత్నోపల స్ఫురితమేషు ఇవాపరానీత॥”

(ఈశ్వరుడు దయాశుభ్ర, విష్ణుచిత్తునిపై కృపనేయనిచ్చగలవాడని గోదాదేవిని చూచుటయను కళయందు ఈప్రీతుడు. సుమమారసుందరమైన వటవృక్షమున శయనించువాడునగు విష్ణువు రల్పవలస్ఫురితమేమమువలె ప్రత్యక్షమయ్యెను.)

■ శ్లోకమున కవి విష్ణువును 'రల్పవలస్ఫురితమేమము'లో ఉపమించెను. నీలవర్ణుడగు విష్ణువును మేమములో పోల్చుట సంప్రదాయసిద్ధమే కాని, 'రల్పవలస్ఫురితమేమ' మనుటలో ఆచార్యులవారి కల్పనా సామర్థ్యము వ్యక్తమగుచున్నది.

ద్వితీయోల్లాసమున గోదాదేవి తండ్రియగు విష్ణుచిత్తునితో తన మనస్సు హరినే ఆశ్రయించినదిని ఇట్లు పలికెను—

“యథా పృథం మార్గమాదా లభేప
శ్రీతేయం మే శ్రీనిధౌ చిత్తప్పత్తిః॥
యథాఽసన్యా తానునా తత్ప్రభేష
తథాఽహం స్యాం నాయకేన ప్రకీర్తితా॥”

—(ఉల్లా 3 శ్లో. 6)

పృథమును వెదకు తీగవలె నాడునస్సు శ్రీహరిని పోచుచున్నది. మార్గమాది సూర్యుని వీడియుండనట్లు నేనా శ్రీహరిలో హరియే యుండును.)

‘పృథమును వెదకు తీగవలె నా చిత్తప్పత్తి శ్రీహరియందే చేరియున్న’ టను పూర్వార్థములో గోదాచిత్తప్పత్తి శ్రీహరియందుజేరుట ఉపమేయము. లభిపృథము నాశ్రయించుట ఉపమానము పృథాశ్రయములేని లత శోభింపదు. అట్లే విష్ణువును చేరని తన హృదయముననును సార్థకతలేదు. కావున అది అపరిహార్యమును బాపమిందు రమ్మముగా చెప్పబడినది. పృథశబ్దము పుంలింగము. లతాశబ్దము స్త్రీ లింగము. నాయకానాయకుల సంబంధమును తెలుపుటకీది వక్త్రాని యుపమానము. ఉత్తిరార్థమున, సూర్యునితో సూర్యవాంతి ఎట్లు ధిన్నమువాదో, తానునట్లే తన నాయకునకభిన్నురాలనని గోదాదేవి ప్రకటించెను. ఈ ఉపమానమే సీతారాముల అనుబంధవిషయమున వాల్మీకి ఉపయోగించెను. అదే యుపమానము పృథవస్థామృతమున గూడ గోదాశ్రీరంగనాథుల విషయమున పృథోగింపబడినది. ఆచార్యులవారి యుపమానమును స్వీకరించుటలో సంపూర్ణదాయమర్మజ్ఞతను, తాత్త్వికదృష్టిని చక్కగా ప్రకటించిరి.

ఇట్టి మనోహరములగు ఉపమానములు ఆచార్యులవారి రచనలో అరుదుగ కనిపించును.

ఉపమాలంకారము తరువాత **పేర్కొనినది-రూపకాలంకారము.**
గోదాదేవి నాసికను కవి—

“సౌందర్యాధైః కిము వరిన్యతా ఏవికా సేతుమాలా
తారుణ్యశ్రీకరపరిలనత్పద్మకింజల్కవల్లి”

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 42)

(గోదాదేవి నాసిక సౌందర్యసాగరమున నిర్మించిన సేతుమాలయావహి:
తారుణ్యంబు కరమున విలసిల్లు పద్మకింజల్కవల్లియా ఏమి?)

—అని వర్ణించెను. ఇందు మొదటి పాదమున సౌందర్యము అర్థిగను, నాసిక
సేతువుగను, ఆరోపింపబడినది. రెండవ పాదమున తారుణ్యము శ్రీదేవిగను; నాసిక
ఆదేవి కరముననున్న పద్మముయొక్క కింజల్కవల్లిగను ఆరోపింపబడెను. ఇట్లు
నాసికను సౌందర్యసాగరమునకు సేతువుగా చెప్పుట వినూత్నభావము.

కవి యాహువిహారిమున కాలవాలమైనది యుచ్చేక్ష. ఈ కావ్యములో పెక్కు
మనోహరములగు ఉచ్చేక్షలు గలవు.

గోదాదేవి సీమంతసిందూరరేఖను కవి ఇట్లు వర్ణించెను—

“హరేర్విభూతిర్వయ భాగ్యరేఖా
కృతాబద్ధితియా చతురాననేన,
ఇతి స్మ గోదా శిరసి వ్యరాజత్
సీమంత సిందూర మనోజ్ఞరేఖా”

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 36)

(శ్రీహరియొక్క నిత్య లీలా విభూతిర్వయముచే కూడిన భాగ్యరేఖ బ్రహ్మచే
అద్భుతీయగా చేయబడినదా అన్నట్లుగ గోదాదేవి శిరముపైనున్న సీమంతసిందూర
మనోజ్ఞరేఖ అలరారుచున్నది.)

బ్రహ్మచేతుడు విష్ణువుయొక్క నిత్యవిభూతిని, లీలావిభూతిని, ఒకటిగాచేసెనా
యనునట్లు గోదాదేవి శిరస్సున సీమంతసిందూరరేఖ మనోజ్ఞముగా ప్రకాశించినది.
ఈ యుచ్చేక్ష తాత్త్విక దృష్టిగల కవికి మూలమే భాసించును. **కల్పనము**

గోదాదేవి పావనతయు, అమెకు శ్రీమన్నారాయణుని విభూతిద్వయముతోగల జ్ఞాంతరీయ సంబంధమునుగూడ వ్యక్తపరచును. ఇచట వస్తువుకాని దానిని వస్తువుగ చెప్పుటచే వస్తూత్పేక్ష.

ద్వితీయోల్లాసములోని రాత్రి పర్ణసమున —

“దినకరకిరణ వ్రణా తిరస్కృత దివాభీత తపః పృథావీ
పృథూతాగ్ని ధూమరేఖ విధూమితం కిము”

—(ఉల్లా: ■ పద: 38)

“సూర్యకిరణములచే తిరస్కరింపబడిన గుడ్డగూబల తపః పృథావమున జనిం చిన అగ్నియొక్క ధూమరేఖచే పొగచూరినదా ఏమి” అనునట్లు అశాశము విసీలిత మైనది. ఇచట అశాశము విసీలితమగుటకు హేతువు మూకముల తపోగ్ని ధూమరేఖ కాకున్నను అట్లు పర్ణింపబడినది. కనుక ఇది హేతుత్పేక్ష.

విరహాత్పయగు గోదాదేవి చంద్రుని ఉట్లు చూషించెను—

“క్షీరాబ్ధిస్తే జనన ఓషణం సోమరీతే రమాఽభూత్
పద్మాకాన్తస్తవ చ తవిలా భావుకస్త్వం గరీయాన్.
తత్రాపి త్వం నిశిచంపశాన్న్విత భావం గిహోదూః
కే వా రుద్యుర్జగతి పతితం కర్మభిః పాప్రదోషమ్”

—(ఉల్లా: 2 శ్లో: 41)

(ఓ చంద్రుడా! నీవు క్షీరసాగరమున బుట్టితివి. లక్ష్మీదేవి నీ సోదరి. శ్రీహరి నీకు భావయగును. ఇట్లు నీవు గొప్పవాడవైనను రాత్రులందు చరించుట అను కారణ ముచే నీచభావమును పొందితివి. కర్మలచే పతితుడైనవాని నెవరాపగలదు?)

ఈ శ్లోకమున అభిజాత్యము, సరోవర్తిముల బాంధవ్యము కలిగియు చంద్రుడు నిశిచరవశమున నీచభావమును పొందెనను విశేషవిషయము, లోకమున పాపకర్మలచే పతితుడైనవాని నెవరాపగలదు; అను సామాన్యార్థముచే సమర్థింపబడినది కావున అర్థాంతరన్యాయసాంకారము.

అచార్యులవారు శాబ్దిక చమత్కారములపట్ల కొంత ఆసక్తిని కనబరచిరి. కావుననే ఆయన రచనలో పెక్కు శ్లేషలు, ముద్రాల్లంకారములు కన్పించును.

శ్రీ విల్లిబుద్ధుడు వర్ణనమున ఆచార్యులవారు—“వనస్తలమ్మి ప్రదేవ నముపాశ్రిత మాధవవిలాసా.....”(ఉల్లా: 1 పద: 7) ఇత్యాదిగా వర్ణించిరి. శ్రీ విల్లిబుద్ధుడులో పటవక్రకాయయగు మాధవుడు నెలకొని యుండుటచే ఆ పురము 'నముపాశ్రిత మాధవవిలాస' అయినది. వనస్తలమ్మివర్ణన-మాధవుని అనగా టురురాజుగు వనంతుని అశ్రియించిన విలాసముగలది. ఇచట మాధవుడనగా వనంతుడు. ఇట్లు మాధవశబ్దము పృథ్వీరమగు విల్లిబుద్ధుడువక్షమునను, అప్రకృతిరమగు వనంతుని పరముగను కూడ అన్వయించుచున్నది. కావున ■ పృథ్వీరాపృథ్వీరశేష.

ఉద్యానవనమున శ్రీహరి రస నేత్రపటమును తొలగించి రన్ను కౌగిట ఆదరించిన పృథ్వాంతమును గోదాదేవి చెబుటకు పర్థింపి నందర్పమున ఆచార్యులవారు—

“దేవదేవీవ నముపాశ్రిత వివ్రనారాయణా.....రాధికేవ మాధవారాధికా, పాశ్రివృద్ధలాహాః మందలేవ నమస్తీర్థ పయోదర మందలా.....నిత్యసూరిమాలికేవ సదావశ్యస్తీ” ■ పర్థించిరి. (ఉల్లా: 4 పద: 53)

ఇందు సముపాశ్రిత వివ్రనారాయణా, మాధవ, పయోదర, సదావశ్యస్తీ శబ్దములలోని శ్లేషమనోహరమై పృథ్వీరాపృథ్వీరములకు అన్వయించుచున్నది.

ఆచార్యులవారు ముద్గాలంకారమును ఈ కావ్యమున పృథ్వీరముగ పృయోగించిరి. “ప్రకృతార్పరములగు పదములతో సూర్యార్థ సూచనము చేయుట” ముద్గాలంకారము.

శ్రీ విల్లిబుద్ధుడు పర్ణనమున ఆచార్యులవారు—

“మందాక్రాంతా విషయరహితా భారి ఉన్మీ ప్సరి సా”

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 11)

అని పర్థించిరి. ఇచట 'మందాక్రాంత'యను శబ్దము రావనగిరి కన్వయించుటయే గాక, ఇది 'మందాక్రాంతా' వృత్తనామమును సూచించుచున్నది. అట్లే ద్వితీయోల్లాసమున-ఉమాతై వివాహమును గూర్చి చింతించుచు విష్ణుచిత్తుడామెను చేరి పరికిన నందర్పమున ఆచార్యులవారు—

"ఇతం విలోక్య తనయాం వినయాభిరామాం
రామామివాశ్రిత-ముకుంద పదారవిందామ్!
సందన్ముఖుండతనయో నిజవందనాంత
క్షోడి వనంతరితామివ తామువాచః"

—(ఉల్లా: 2 శ్లో: 1)

(వినయాభిరామయును, ఆశ్రయింపబడిన ముకుందుని పదారవిందములుగల
లక్ష్మీవంటి సౌందర్యరాశియును, తన ఇల్లవెడి సందనవనప్రాంతమువందలి వనంతకాల
తిలకవృక్షమును అగు కుమార్తెనుచూచి సంతోషాంతరంగుడైన ■ ముకుంద తనయు
డగు విష్ణుచిత్తుడు ఆమెతో ఇట్లు వలికెను.)

—అని చెప్పిరి. ఇచట 'వనంతరిలకా' శబ్దము గోదాదేవికి ఉపమానముగ
ప్రకృతార్థమున అన్వయించుచు 'వనంతరిలకా' వృత్తనామమును సూచించుచున్నది.

ఇట్లే ఆచార్యులవారు ఇతరత్ర'మాలిని' 'ద్రుత విలంబితము' అను వృత్తనామము
లను కూడ ముద్రాంశరముచే సూచించిరి.

కవి సమయసిద్ధమగు సాధ్యశ్యముచే ఒక పస్తువును పరియోగ పస్తువుగా
భిగ్నించుట "భాగింతిమదలంకారము." గోదా విరహపింసములోని వాయుహాషణ
మున కవి—

"ఓక్షోజాంతరలంబనీం చిసలతాంవేడిం దుజంగాకృతిం

భోలోపీష్య సదాగతిః పృథితరుం దాపన్ న కుతగ్నిస్తరః॥"

— (ఉల్లా 2 శ్లో: 56)

. ..అని వర్ణించెను. ఇచట వాయువు వెడిని సర్పముగా డిగ్నించి చెట్లవెంట
వరుగెత్తి నటు చెప్పట భాగింతిమదలంకారము. వాయువు పృక్షములవెంట పర్యెత్తు
టకు కారణము ఈ భయము కాకపోయినను, కారణముగ పర్ణింపబడినది కనుక
ఇది ఉత్ప్రేక్ష. ఇచట ఈ రెండలంకారములు పరస్పర సాపేక్షములు గనుక పీనికి
సాంకర్యము.

శ్రీ విల్లిలుత్తూరు పురముయొక్క పుసరిను కవి ఇట్లు వర్ణించెను—

"యూపోచ్చాయః కథయతి మహాయజ్ఞకృద్భాగదేయం

వేదాభ్యాసః దిదిచిరయస్సప్రక్రియాం వక్షీతోగ్యామ్.

వీరాచారప్రచలతి కథాశేషితాన్యప్రతాపం

మందాక్రాంతావిషయ రహితా భాతి డన్వపురీ సా॥"

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 11)

(యూవనంతముల అధిక్యము మహాయజ్ఞములను చేయువారి ముక్తములను చెప్పి చున్నది. వేదాధ్యాసము చిదచిత్రత్వము యొక్క మార్గమును బోధించుచున్నది. వీరాభాసము శత్రుప్రతాపమును కథలో మాత్రమే మిగులుచున్నట్లు చేసి, కొనసాగుచున్నది. ఇట్లా పట్టణము; మందులచే (సోమదులచే) ఆకళిమింపబడినదను విషయమునకు తావులేనిదై విరాజిల్లుచున్నది.)

ఇందు నమ్మి వర్ణింపబడుటచే ఉదాత్తాలంకారము గలదు.

ఇట్టి కల్పనాచమత్కారముగల యలంకారములనేగాక, ఆచార్యులవారు వర్ణ్య పస్తువును యథాతథముగ స్వభావోక్తి మధురముగ పిల్చింపట యందును నేర్పును ప్రశంసించిరి.

గోదాదేవి బాల్యలీలను ఆచార్యులవారిట్లు వర్ణించిరి—

“సమీపముపసర్పితే హసతి యాతి చాకౌశలి
 క్షణాత్కృమితు మిచ్చతి ప్రజలభావ మన్విచ్చతి;
 పిలోలదిలకాపశం కరయగైః క్షిపన్తి సతీ
 కరాగ్రమునుచుంబతి ప్రణయశీలయా లీలయా॥”

(ఉల్లా: 1 శ్లో: 30)

—ఈ శ్లోకమున గోదాదేవి బాల్యచేష్టలు సహజసుందరముగా వర్ణింపబడినవి.

ఇట్టి వ్యాసమున సమన్వయింపబడినవేకాక, ఇంకను విరోధాభాసము, కావ్య లింగము, అతిశయోక్తి మున్నగు అలంకారములను కవి ఈ కావ్యమున కూర్చెను.

అర్థాలంకారములనేగాక, శబ్దాలంకారములను కూడ ఆచార్యులవారు చక్కగా ఉపయోగించిరి.

గోదా విరహవర్ణనమున కవి—

“ఏమకాండలాండవిత ప్రచందమార్తాండమందలేనేవ అఖండదోర్ధంద
 మండిత పాండిత్యవైరవేన వధూమండలం నిజమందనే ఖండయతి” (ఉల్లా: 1
 పద: 57) అని బిందుపూర్వక దకారపునరావృత్తిచే చక్షుని వృత్తనుప్రాసనుకూర్చెను.

గోదావిరహవర్ణనముననే వాయుమాషణమున కవి—

“సంతానయిష్యన్ సకలర్తుపుష్పం
పుష్పాగీతం ■ తానయిష్యన్।
దిగంతకాంతావృజయం నయిష్యన్
వాయుర్వౌ మాం వ్రతికూలయిష్యన్॥”
—(ఉల్లా: 2 శ్లో: 55)

(సకలర్తు పుష్పములను పూయించుచు, పుష్పాలపై వాగ్మిలు తుమ్మెదల కమ్మని పాడలను దిక్కులందు వినిపించుచు, దిగంతకాంతల వృజయ సందేశమును వేర్చుచు, నన్ను వర్తికకూలంబజేయుచు వాయువు వీచుచున్నది.) అని చక్కని అంత్యానుప్రాసను వర్ణయోగించెను.

గోదాదేవి, స్వప్నమున తన్ను శ్రీరంగనాదరు వివాహమాదీన పుల్లారమును చెలికత్తెలకు చెప్పచు ■ స్వామినిట్లు పఠించెను—

“కశ్యప యువా కుమారః కుమారిభావతమాల శ్యామల కోమల విఘ్నల శరీరః;
శరీరాంతర విద్యోతమాసమణికిరీట ప్రభాప్రకాశిత పారిమ్యవిద్యోతిత దిగంతిరాకః;
దిగంతరాశ సముపగతసమదమదగజ సహస్రేణ స్వేతచ్ఛరేణాపగిమ్యమాసః మాస
నీచ విరహిణీమృత్యుద్బూతాపహృత్యిల్లిలీలీలోలాస పితాసిత మాదృశజన్మదీనాలాప
భాసురః తాసురగంధి హనీప మందగమనః”.

—(ఉల్లా: 2 పం 76)

ఇదట పూర్వవాక్యములోని అంత్యపదము వే అసంలీరి వాక్యబంధమున మఱల గ్రహించుటచే ‘మత్త పడగ్రస్తము’.

బంధకవిత్తిమును లాక్షణికులు చిత్రాలంకారముగ వరిగిడించిరి. ఆయా అక్షరములలో వద్యము ఇముడుటకు అనువుగావొన్ని పదములు నియతస్థానములలో పునిరావృత్తములగుట బంధకవిత్తిముని కన్పించును. ఆయా బంధముల అక్షరాలనిబట్టి వానికాయా పేర్లుండబడినవి. ఆచార్యులవారు ఈ కావ్యమును ఆరంభించుటకు పూర్వమే గోదాస్తరి వరమగు ఒక పుష్పమాలికాబంధమును చంపకమాలాపూర్తమునను, రవి గిర్గింథనామాంకిరముగ ఒక చక్రబంధమును శార్దూల విక్రీడిత వృత్తముననుహింపిరి.

పుష్పమాలికా బంధమును ‘చంపకమాల’లో కూర్చింపెను—

వద్యములోని నాలుగు పాదములలోను మొత్తము 84 అక్షరములుండును. వద్యములోని వర్తి పదక్షరములను ఒక పుష్పముగా భావించినచో పాదమునకు మూడు పుష్పముల చొప్పున మొత్తము వద్యమున వర్తెండు పుష్పములగును. ప్రతి పుష్పములోని రెండవ అక్షరమే నాలుగవదిగను, ఆరవదిగను కూడ అప్పరిమగను. వర్తి పుష్పము కూర్పులోను రెండునుండి ఆరువరకుగల అక్షరములు పుష్పములుగా, ఒకటవ, ఏడవ అక్షరములు దానికిరువైపులనున్న దారములోని భాగములు.

పుష్పమునకు-పుష్పమునకు నడుమ వ్యవధానముగ ఇటు పూర్వ పుష్పపు హర్షులోని చివరి పర్ణము, తరువారి పర్ణము-తెరసి రెండవరముల వ్యవధానమేర్పడును.

అచార్యులవారు దీనికి లక్ష్యముగ ఈ కింది శ్లోకమును రచించిరి—

1 2 3 4 5 6 7 ■ 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21
 "మొర హర సారి సోక్తి ప ద ప ద్మి ప రా ర్పి క జా త శీ త లా
 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42
 క రి ప ర సారి ప్పు ప రి ప క్ష ప వి త్య ర సే ర మో ర మే
 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63
 కు రు క రు డారు డా ప్తి ము క్తి ము క్త ము కుం ద ప దే ప రే ప దూ
 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84
 సు రి ప రి పీ ర పు ర్తి ప ర ప త్ని న య ప్ప ర పృత్న పృ డ్య దే"

ఈ శ్లోకమున బంధమును నిబంధించుటకై అచార్యులవారు పెక్కు వ్యర్థ పరిమలము వ్రాయొగింపవలసి వచ్చినది. అంతేగాక, చివరిపాదమున 'ప్రవత్న' లోని 'ప్ర'కు ముందుగ 'చ' పెర్ణమున; 'పృక్తి'లోని 'పృ'కు ముందున్న 'త్ని' అను నదియు, సంయుక్తాక్షరమునను ముందున్నపగుటచే గురువులు కావలసివచ్చును. 'ప్ర' పెర్ణములగు పెర్ణములకు గురుత్వము వైకల్పికముగ వందరు కావించిరి. దానినినీడ అనుసంధించుచునెవలసి యుండును. లేనచో గణ డింగిమగును. అయినను రి, శ్లోకమున బంధవిరుజుము తప్పినది. తొమ్మిదవ, పదకొండవ పుష్పమున పెర్ణ ప్పనిరాప్యై, లక్షణానుగుణముగలేదు. ఆ కారణముచేతనే తొమ్మిది, పది పుష్పముల పదము మూడవరముల వ్యవధానము; పన్నెండవ పుష్పము తరువారి రెండవరములు వచ్చినవి.

మూడవ పాదములోని చివరి పదము పెర్ణములు 'పదదేవరేపిపద' అను వానిలో రెండు, నాలుగు స్థానములలో 'ప' పెర్ణములాగా, అరవది 'ప'అని వచ్చినది. నాలుగవ పాదములో రెండవ పెర్ణ సప్తకములోని రెండు, నాలుగు స్థానములలో 'ప' పెర్ణము వచ్చిందని కాని, అరవస్థానములో రాలేదు. ఆ కారణముచేత చివరి పుష్పము చివరి పెర్ణ సప్తకమునగాక పర్వాక్షకములోపేర్పడి, చివరకు రెండు పర్ణములు మిగిలి నవి. ఇట్లే శ్లోకము బంధవిరుజుమున కనుకూలముగ లేదు.

అచార్యులవారు గ్రంథారంభమున ముద్రించిన పుష్పమాలికాబంధముయొక్క స్వరూపమును స్పష్టతకై వర్ణకృష్ణుడలో పరిచిరించుచున్నాను—

పుష్ప
మాలికా
బంధము

దీని తరువాత ఆచార్యుల వారొక "చక్కబందము"ను శార్దూలవిక్రీడిత వృత్తమున కూర్చిరి. దీని లక్షణమును ప్రతాపరుద్రీయవ్యాఖ్యానమున 'రత్నాక్షరమున కుమారస్వామి సోమపీఠి ఇట్లు పేర్కొనెను—

“బర్హతే షడరం చక్రం ప్రత్యరం రన్నవాక్షరమ్।
 త్రయాణామపి పాదానాం దశమం కర్తివాక్షరమ్॥
 అదితస్సస్వతుర్ద్యారైశ్చయః పాదాశ్చతుర్థగా॥
 వర్ణాష్టషాంత్యమారత్యనంతరంలేంద్రిమాక్షరైః॥
 మధ్యే ద్వౌద్వౌవిసంవాదౌ షడశేషు క్రమాద్భవేత్।
 చతురైస్సప్తమైర్వైశ్చైర్వర్ణైః కవివర్ణయోః॥”

ఈ బందము శార్దూలము మున్నగు 19వ బందములోని సముచిత వృత్తమున కూర్చబడును. లొలి మూడుపాదములలోని నడిమివర్ణము—అనగా వదన వర్ణము సమానముగ నుండును. ఇది కర్తివాక్షరము. మూడవ పాదము చివరి అక్షరమే నాలుగవ పాదము ఆతంతమున నుండును. తరువాత రెండేసి అక్షరముల వ్యవధానములో 1, 2, 3 పాదముల అద్యక్షరములు అంత్యాక్షరములు నాలుగవ పాదమున అవ్వత్తి నొందును. కర్లికనుండి పరిత్యక్షరములోని నాలుగవ, ఏడవ వర్ణములు కవి గ్రంథసామాంశీకరములుగ నుండును. ఆచార్యులవారు ఈ బందమును కూర్చిన శోకమిది—

“అవ్యాదాశ్రిత సవ్యరత్నమహితా మోహప్రదా హాసమా
 లక్ష్మీముగ్ధహరస్వయాప మహితా కృష్ణాసుమాల్మవదా।
 విద్యుక్తప్రియసింధురాజగమన ప్రీతిస్సదా మోదదా
 రామశ్రీరసుపాలసీయవిభవా మాధుర్యదా మోదదా॥”

ఆచార్యులవారి కావ్యమునందు ముద్రింపబడిన ఈ శ్లోకముయొక్క బంద స్వరూపమిది—

1 కుమారస్వామి సోమపీఠి-‘రత్నాక్షర’ వ్యాఖ్య.

—ప్రతాపరుద్రీయమ్: శబ్దాలంకారప్రకరణమ్: పుట. 297

చకబంధము

(మూర్తిరప్రతిలోనిది)

లక్షణానుసారముగ మూడు పాదములలోని 9వ అక్షరములను, 17వ అక్షరములను వరుసగా 'వ్యాసినచో' కావ్యనామము—

“ఆముక్తమాల్యదా”

అనియు; అరవ; పదునాలుగవ అక్షరములను వరుసగా వ్యాసినచో కవి నామాంకితముగ—

“నరసింహకృతిః”

అనియు రావలెను.

ఆచార్యులవారు ఉద్దేశించినదికూడ అదియే కాని, రెండవ పాదమున పదునాల్గవ అక్షరముగా రావలసిన ‘కృ’ పదమూడవ అక్షరముగనే వచ్చి బంధలక్షణము రప్పినది. మూడవపాదమున కర్ణికాక్షరమే కుదురిలేదు. పై రెండు పాదములలో కర్ణికాక్షరముగనున్న ‘మ’ పిర్తము ఈ పాదమున 11వ అక్షరమైనది. అందుచే రిక్తికైన పిర్తములుకూడ “కర్ణిక” నుండి గడించింపిండు అయా నిర్దిష్టస్థానములందు రాలేదు. కాని, మూడు, అరు, పదునాలుగు, పదిహేడు స్థానములలో మాత్రము ఒదిగినవి. రెండవపాదమున “మహిజా శ్రీరృష్ణమార్కవదా” అనియు, మూడవ పాదమున—“సింధూర్ణముని సంప్రీతిస్సదా మోచదా” అనియు ఉండినచో బంధము చక్కగా పద్యముని సమన్వయముగను. బహుళః ఇది ముద్రిత దోషమో; వ్రాతప్రతి లోని దోషమో రావచ్చును.

ఇట్లు ఆచార్యులవారు ఈ కావ్యకన్యను శబ్దాలంకారములలో చక్కగ గోచింపజేసిరి.

ఈ 'చక్రబంధము' ఈ క్రిందివిధముగనున్నచో
 లక్షణముతో సమన్వయమగును--

(సవరించినది)

ఫం దో వై వి ధ్య ము

ఆచార్యులవారి కావ్యములో కూర్చిన మొత్తము శ్లోకముల సంఖ్య: 237. ఇందు కావ్యార్థంబందునకు ముందు గోదాస్తుత్యాగ్మకముగ పుష్పమాలికాబంధమున కూర్చబడిన నొక చంపకమాలయు; కవి, గ్రంథ నామాంకితముగ చక్రిబంధమున నిబంధింపబడిన ఒక శార్దూలవిక్రిడితమును చేరియున్నవి. ఇవియేగాక పూర్వాచార్యులు చెప్పిన మంగళాశాసన శ్లోకముగ "స్వోచ్చిష్ట మాలికాబంధ....." ఇత్యాది శ్లోకముకూడ అదనముగ నున్నది.

ఆచార్యులవారి కావ్యమున శిఖరిణి, పసంతతిలక, శార్దూల విక్రిడితము మున్నగు పరినిర్దృత పుర్తములనేగాక, అఖ్యానకి, శాలిని, సర్వకము, సుందరి మున్నగు అరుదైన చందములనుకూడ పరియోగించిరి. ఈ కావ్యములో మొత్తముమీద 21 చందోభేదములు కలవు. రెండు పుర్తములను మాత్రము నేను ఇదమిర్తములని నిర్ణయింపలేకపోయితిని. ఈ పుర్తములుగల శ్లోకములివి —

“యథా వృక్షం మార్గమాదా లతేప
శ్రితేయం మే శ్రీనిదౌ చిత్తవృత్తిః॥
యథాఽనన్యా భానునా తత్ప్రభేవ
తథా హం స్యాం నాయకేన పరితీతా॥”

—(ఉల్లా: 2 శ్లో: 6)

“అష్టాక్షరీం కామయస్తీత్రివద్యా
ద్వివద్యా సా షట్పదీ కృత్యవారా।
చతుర్వింశత్తత్త్వయా వంచవద్యా
రమాంకాంతం మాలయా పూయతమ్॥”

—(ఉల్లా: 3 శ్లో: 2)

1. ఇవి ఈ వ్యాసాంతములోని వట్టికలో ప్రథమోల్లాసశ్లోకములుగ చూపబడినవి.

వీనిలో మొదటి శ్లోకమున "య త త గ గ" గణములు వచ్చినవి. కాని రెండవ శ్లోకములోని ప్రథమ పాదమున మొదటి గణము "త" గణమైనది. ఇది మాత్రాప్రసంగమే లేక, పై పాదమున ఆదాద్యులవారు ఛందోభంగము చేసిరో నిశ్చయించుటకు నాకు తగిన ఆధారములు లభింపలేదు.

నర్గాంతములలో ఛందో వైవిధ్యమును ప్రకటించుట సంస్కృత కావ్యములలో నియతముగ కన్పించును. కావ్యమున అట్టి సంప్రదాయము కనిపింపదు. ఆయా రసనందర్శకుగుణముగ ఆయా పుత్రిములను ప్రయోగింపవలెనను నియమము తరతారులచే నిర్దేశింపబడినది. దానిని పాటించినవారు అరుదు. ఆదాద్యులవారుకూడ అట్టి నియమమును పాటించలేదు.

కావ్యములో ఏయే ఉల్లాసములో ఏయే పుత్రిమెన్ని పర్యాయములు ప్రయుక్తమైనదో తెలుపు వట్టిక ఈ వ్యాసానుబంధముగ నీయబడుచున్నది.

క్ర. సం.	చందోలేదము	ఉత్పాదనములు					మొత్తము
		i	ii	iii	iv	v	
1	శీరిడి	2	2	10	18	11	43
2	పసుంతింక	13	9	3	2	7	36
3	కాద్దాలవిక్రీడితము	5	13	-	3	5	26
4	హరిడి	2	5	7	3	3	22
5	మాలిని	1	4	3	6	5	19
6	మంజాకాంత	7	5	1	-	3	16
7	వృత్తి	4	1	2	1	4	12
8	దుర్గివిలంబితము	1	4	1	-	6	12
9	ఉపేంద్రపత్రి	2	2	6	-	1	11
10	అర్య	1	2	-	3	4	10
11	ఉపజాతి	4	-	2	-	3	9
12	కాతిని	-	1	3	1	3	8
13	జలస్రీపత్రి	3	1	2	1	-	7
14	మంజాభాషిణి	2	1	1	-	1	5
15	పరిశిష్టము	1	2	-	2	-	5
16	సర్కులకము	-	-	-	-	4	4
17	స్కర్గిర	1	2	-	-	-	3
18	అమృత్	1	-	-	-	1	2
19	అభ్యాసకి	-	2	-	-	-	2
20	సుందరి	-	-	-	-	2	2
21	చింతకమాల	1	-	-	-	-	1
22	పుత్ర నామములు తెలియనివి	-	1	1	-	-	2
	మొత్తము	51	57	44	22	63	237

తైలి

కవితావిషయమున తైలియను పదమును ప్రసిద్ధులంకారికులెవరును పేర్కొనలేదు.¹ కాని ఆధునిక సాహిత్య విమర్శనమున ఈ పదము విస్తృతముగ ప్రయోగింపబడుచున్నది. దీనిని పాశ్చాత్యుల "Style" అను పదమునకు సమానార్థకముగా నేటి విమర్శకులు వాడుచున్నారని ■■ జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యము గారభిప్రాయపడిరి.² స్థూలముగా విచారించినచో ఒక కవి ఎన్నుకొను పర్థములు, పదములు, వాని సంయోజనము, రచనలోని ధారాశక్తి, పదాన్వయములో ప్రత్యేకత మున్నగు వానిని "తైలి" యను దాని పరిధిలోనికి చేర్చవచ్చును.

ఆచార్యులవారీ కావ్యమునందు భిన్నభిన్నములగు తైలిభేదములను ప్రకటించిరి. కథాగమనముని ఆచార్యులవారి రచన సరళసుందరముగా నుండును.

గోదాదేవి విరహము ననుభవించుచు- పసితలనాచుడు (విష్ణువు) తన్ను వివాహమాడినచో ఇట్లు సవర్ణులు చేయుదునని వలుగుచున్నది —

"గృహ్మి పాదం చులుకం స్పృశామి
ప్రేమాకరం నుండరమంచయామి।
ఆత్మాంతదాన్యం కరివాణి నిర్జలం
కింకిల తదిచ్చానుకృతం కరోమి॥"

—(దీ. 4 శ్లో: 18)

(పాదములపైబడుదును. గదపె పట్టుకొందును. ప్రేమపూర్వకముగ చరింతును. ఆత్మాంతదాన్యమొనర్తును. అతని ఇచ్చాచుసారము ప్రవర్తింతును.)

ఇట్లే గోదాదేవిని పూదోటలో శ్రీరంగనాథుడు పరీరంభణముచే అనుగ్రహించిన అనంతరము చెలికతె రామెనిటు పరిహసించిరి —

1. అధినయవిషయమున తైలిశబ్దమును నాట్యశాస్త్రములో భరతుడు పేర్కొనెను.
2. ■■ జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యం-ప్రథమాంధ్ర మహాపురాణము: పుట: 882

“అపీతం మధురాధరామృత మహో వక్షోజగంధో గతః
 అతామ్రం నయనం కపోలయుగళం నిర్ధూతవత్రచ్చవి
 స్రస్తం పాలతలాంచితం నులలితం లోలం హి ముక్తానరం
 తే కంఠం సఖి! కేస కుత్ర విరినా నిర్లజ్జ మిదృక్స్యతమః”

—(ఉల్లా: 4 శ్లో: 49)

(సఖీ! మధురమగు అరరామృతము ఆస్వాదించబడినది. వక్షోజములకు
 హానికొన్న గంధము మాసిపోయినది. నేత్రములు ఎఱ్ఱవారివని, కపోలద్వయము
 మృదువత్రచాంతి వీడినది. పాలతలమునగల తిలకము కరగినది, కంఠము నందలి
 ముత్యపుసరము జారినిది. ఇట్లు సీవట్ల నిర్లజ్జగి ప్రవర్తించినదెవరు?)

వివిధి పర్ణనిములందు కూడ ఆచార్యులవారిచే న్యథావోక్తి, ఉపమ మున్నగు
 నరళములగు అలంకారములను కూర్చిన సందర్భములు, ఇట్టి అన్వయకేశములేని
 సులలితైలిలోనే రచింపబడినవి.

గోదాదేవి బాల్యమును ఆచార్యులవారిట్లు వర్ణించిరి—

“అర్థోత్థాయ ద్విమతి శయనే దోలికారాబంధం
 గృహ్లానేయం వికనీతముఖీ చారుహాసం హనన్తి
 అంహో! మాతః! జనకః ఇలి సా ౨వ్యక్తవాచం వదన్తి
 అవ్యక్తార్థస్ఫురణమగురుప్రాప్తిరూపం చకారః”

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 29)

(నగము వరకు పెరిగిలేచి పరిభ్రమించును. ఈయల నూతగా పట్టుకొని
 హనన్ముఖియై అందముగ నవ్వులు రువ్వును. మాతః! జనకః! అను అవ్యక్తర్థములు
 చేయుచు, తన స్వరూపమును అవ్యక్తార్థస్ఫురణ మొనర్చుచున్నది.)

పర్ణనిమున న్యథావోక్త్యలంకారము నరళసుందరమగు శైలిలో
 కూర్చబడినది.

గోదాదేవి యౌవనారంభమిట్లు వర్ణించబడినది—

“కొటిల్యం చికురాస్తలోఽదరమణిర్మౌనంద్యౌః శోణితాం
నమ్రత్యం వదనం నమున్నతమురో హసం కపోతౌ గతౌ।
నిమ్నోనాభిరసౌ చ మధ్యమమిదం నూత్నం పరిద్యోతతే
సంవాసో మమ కిం ను తైరి తిరుషా యాతా దళా శైళవీ॥”

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 35)

(గోదాదేవి యౌవనమున అడుగిడగనే శిరోజములు కొటిల్యమును పొందినవి. పెదవులు లజ్జచే మౌనము వహించినవి. చూపులు ఎఱువారినవి. ముఖము లజ్జాభారముచే వాలినది. ఉరము నమున్నత మైనది. చెక్కిళ్లు తెలియబడినవగుచున్నవి. నాలిలోఁతైనది. నడుమునన్నబడినది. ఇక వీనితో నహవానమేలయని కోపించి బాల్యదశ నెక్కి పోయినది.

నినర్గమధురమగు గోదాయౌవనారంభమిందు సుమనోహరమగు ఉత్ప్రేక్షతో కూర్చబడినది.

కొంత క్లిష్టముగు హిహయ, అలంకార సాంకర్యమును గలచోట్ల శైలికూడ కొంత క్లిష్టముగనే కనిపించును—

“కమలమితి తద్విక్రమ్ కృత్వానిపీయచ తద్రసం
సురభితమివ స్వాంగోల్లాసం సిరీక్ష్య మధువృతా॥
బహుతరతవస్తప్త్యా జాతా తదాలకలామితి
ప్రవిమలధియాం ప్రియాం వాణీ కథం సమతాం నయేత్॥”

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 37)

(గోదాదేవి ముఖమును కమలమనుకొనిన తుమ్మెరలు, అమె ముఖముపైవ్రాలి అందలిరసమును పానముచేసి, తమ దేహములు సురభితములుకాగా అదిహంచి, తీవ్రముగ తపస్సుచేసి అగోదాదేవి ముంగురులుగా అయినవి—(అనగా తుమ్మెరలు గోదాదేవి ముంగురులలో నమానములు కాలేకపోయినవి) అను విమల బుద్ధులైన ప్రాచీనుల వాక్కు నమానత్వమునెట్లు చెప్పును?)

గోదా యావనవర్ణనములోని శ్లోకమున ప్రతివము-ఉత్పేక్షల అన్యోన్య సాంకర్మ్యముతోబాటు, శ్రేయిండును పూర్వోదాహరణములకన్న కొంత క్లిష్టత స్పష్టముగ గోచరించుచున్నది.

తాత్త్వికములగు శ్లోకములలో అన్వయ క్షేత్రముకూడ తరచుగ కనిపించును.

గోదాదేవి విష్ణువున కర్పింపబోవు మాలికనుద్దేశించి తన విరహమును తెలుపు సంకల్పమున నారాయణుని నగుణత్వమిట్లు నమర్చింపబడినది—

"తదాదారాధేయప్రమతిః సకజ్ఞాన మపితే
గుణాదారిం బ్రాశ్రేత్యపి సగుణాగ్నేషరసికాః
విశిష్టాదాశేస్మిన్ చిదయన సమానాదికరణే
నిరాదరాప్రాప్తిః కథముదియతేఽదైర్ఘ్య విధిసా॥"

—(ఉల్లా: 3 శ్లో: 7)

(ఆదారాధేయ ప్రమాణము చలన కలిగెడు జ్ఞానము నీగుణాదారమును తెలుపుచున్నది. (దాఁచే మాలకు ఆధారమునుటను తెలుపుచున్నదని భావము) నీవును నగుణుని ఆశ్రేషిండుడచే రసికవు. (దారములో కూడియుండుదానవు లేదా నగుణుడగు శ్రీహరిలో కూడియుండుదానవు.) ఇట్లు చిన్మార్గములో సమానాది పరిణామము పొందిన విశిష్టముగు అకృతి కనబడుచుండగా అదైర్ఘ్యమార్గముచే నిరాకార వ్యాప్తి కలుగుట ఎట్లు?)

ఇది ఆదారాధేయ సంబంధము, ఈశ్వరుని చిదిచిద్విశిష్టతవంటి తాత్త్వికాంశములను అన్వయించుచున్నగలిగిన పాఠకునకే ఈ శ్లోక భావము బోధపడును. అప్పుడుకూడ శ్లోకములోనిపదముల అన్వయమును నిశ్చయించుచునుట కొంతక్లిష్టమే.

తాత్త్విక సంబంధములైన శ్లోకములలో ఇట్టి అన్వయక్షేత్రమున్నను భగవద్వర్ణన పుటములందు ఆచార్యులవారి శ్లోకములు పరమ సుదుమారములై సరళమగు శ్రేణిలో దీర్ఘలాఠిత్వమును ప్రస్తుతము జేయుచుండును—

గోదాదేవి విరహాపహ్నయందు తనయందు గోపికా భావమును ఆరోపించుచు తన నాయకగు శ్రీకృష్ణుడెవడు ఉన్నాడని తెలులనడుగగా వారు— బృందావనమున నున్నాడని బయలుపలుపుట 'నాచ్చియార్ తిరుమొ?' లోని గాఢాదళకమునకు

అనువాదములగు శ్లోకములలో వర్ణించబడినది. వీని యనంతరము ఒక ఆర్యా
వృత్తమున ఆచార్యులవారు స్వామినిట్లు స్తుతించిరి—

“బృందావన నందారీ
బృందావనమాలి మాలికాలి
గో బృందావనచారీ
గో బృందానంద మందిర విహారీ”

—(ఉల్లా: 4 శ్లో: 26)

(బృందావనమున నందరించువాడును, బృందావన విష్ణువును, మాలికలుదరించి
యున్నవాడును, గోవులలో కూడిన బృందావనమున చరించువాడును, గో బృందా
వనములలో కూడిన ఆనందమందిరమున విహరించువాడును అగు విష్ణువునకు
నమస్కారము.)

శ్లోకములలో ఆచార్యులవారి శైలి వివిధ సందర్భములలో ఎట్లు భిన్నభిన్న
ముగ నుండియు, దాదాపు శ్లోకమైనదో, వచనములలోగూడ సంతే దాదాపుయు,
రచనా వైవిధ్యమును గోచరించును.

ప్రభాత పర్వమున ఆచార్యులవారు దీర్ఘసమాస బంధురముగు శైలినిట్లు
ప్రకటించిరి—

“అంబరతలమిదం_ఉదయగిరి భరణీధర కటకతట నముదితపటుల విహర
మాణకలపియూన కుంభోపమ కుంభస్థల స్థగితగ్రావోపలక్ష్మణాణ రత్నసిందూర
సింధురితపింబ ఇవ కి ముచితః” ----(ఉల్లా: 5 పద: 1)

విశిష్టాద్వైతతత్త్వవాసనావాసిరిములగు పదనములలో ఇట్టి సమాసకల్పనము
కన్యంపదు.

గోదాదేవి శ్రీరంగనాథుని పరిండుట యుక్తమే అని విష్ణుచిత్తుడు రచించిన
మట్టమున—

“అత్రాయం స్వాపదేశాను సంధాసుక్రమః రథాహి - స్థానే గోదాయా,
పురుషోత్తమకామనావాపారః, యశ్చ జనయతి ప్రజ్ఞాపిస్తాత్రయ జ్ఞానం, యేన
సముదితో విభాంతి ప్రణవాత్మికే శరీరే సంబంధోపాయ పురుషార్థార్థురేని యదను
గచ్ఛంతి జ్ఞానార్థ్యపసాయతత్పరాః_రతః ప్రాదుర్భవతి సఖ్యవస్థా.”

—(ఉల్లా: 11 పద: 41)

ఈ పచనమున విషయగౌరవమే కాని, అన్యాయక్షేపము కనవడదు. యావ
పర్జనాదులలో ఈ మాత్రము క్షేపము కూడ ఉండదు.

హుదోటలో విష్ణువు తన్ను లాలించినపుడు ■■■ స్థితిని గోదారేవి చెరికత్తెం
గిట్టు వర్జించి చెప్పను—

“నేత్రేషు రిక్తతా స్తబ్ధతా-నిష్పక్షపాతతా- దుర్భవోః కుటిలతా దీర్ఘానుమే
యతా-రనుతా-ప్రవణయోః ఆకర్షణాస్త్పృతయోః చంచలతా-అదుణతా”

—(ఉల్లా: 4 వచ: 62)

■■■ పచనమిట్లు వ్యస్తపదములలోను, అలలి సమాసములలోను కూర్చబడినది.

ఈ విధముగ ఆచార్యులవారీ కావ్యమున శ్లోకములయందును, పచనముల
యందును కూడ నందర్బానుగుణముగ శైలి విన్యాసభేదమును వ్రకటించి, ■■■
రచనా సామర్థ్యమును ప్రదర్శించిరి.

నుభాషితములు

కావ్యమును రచించునపుడు కవి ఎన్నియో అవతారములను దరించును. ఒక చోట నృష్టికర్తయై నవ్యభావములను, కల్పనలను, పాత్రలను నృష్టించును. ఒకచోట గురువై విద్యనుపదేశించును. ఒకచోట వ్రతువై ధర్మమును శాసించును. ఒకచోట సన్నిత్రువై హితమును చెప్పును. ఒకచోట కాంతయై అనునయవాక్యములచే లాలించును. ఒకచోట జ్ఞానదన్వంతరియై విజ్ఞానరసాయనములనందించును. ఇట్లెన్ని విధములగు రూపములెత్తినను అవియన్నియు పాఠకుని చీకటినుండి వేకువకు నడిపించుటకే— అదర్శమార్గమునుండి తప్పించి ధర్మమార్గమున నడిపించుటకే. అట్టి అనిందమయమగు రాుబాటలో పయనింపజెయుటకు కవి నయక్తికముగ చక్కని నుభాషితామృతములను కూడ అందించును. ఈ కావ్యమునగల ఆ అమృతమారుడు లెట్టివో చూతము—

1. సాదావ్యమాపహతి సద్గతిరాశ్రితానామ్ (1-14)
2. శ్రీదాం కోవాశమయతి రుషోహృత మంతర్హివాదమ్ (1-45)
3. దిసమణి కరోత్పుల్లం పద్మం న చాన్యమపేక్షతే (2-5)
4. జ్వలతి శశికళా కిం ప్రోద్యమానే దినేశే (2-10)
5. ద్రవతి శితికరే కిం ప్రోద్యతే పంచజశ్రీః (2-10)
6. అతర్కిలోఽస్థితకార్యసంగమే భవంతి ప్రాచాం విధయః ప్రమాణమ్ (2-18)
7. పాదాఘాతః ప్రణయిని జనే వాంచితార్థం ప్రసూతే (2-26)
8. కాంతాధరప్రణయినో హి చరాచరాస్తే (2-31)
9. కే వా దుందుర్బుగతి పతితం కర్మభిః ప్రాప్తదోషమ్ (2-41)
10. రంధ్రాను చింతనపరాః జలు సీచభావాః (2-53)
11. పలానుమేయా హి నతాం విదూరిః (2-84)
12. పరోపకారప్రపణా హి సంతః (3-4)
13. కామి ప్రేయస్యభినవకచోన్ముక్తమాలావ్రీయో హి (3-6)

14. పిఱితి ■■■ మరందం తృంగయోగేన కీటః (3-17)
15. పరమరసికో భక్తురేకః విరాన్యతి రాసతామ్ (3-35)
16. ప్రభూతః శృంగారః చిదయనకసం సంజనయతి (3-34)
17. కుర్లతవిషయే వాంచా న వాంచనీయేతి నమ్మగార్హోస్తిః (4-14)
18. స్వపరకీయఫలో హి పథివాః (5-71)
19. దహ్యంతే కథమాత్మజావతిగృహప్రాప్తౌ గృహస్థా జనాః (5-96)
20. కిం కిం న కాకయతి దుర్విషయానుభూతిః (5-99)
21. మోహే విమోహయతి వాంచితవస్తు వాంచా (5-99)

ఇట్టి సుభాషితముల నాయా ప్రసక్తములగు సందర్భములందు ప్రయోగించి, ఆచార్యులవారు నహృదియుల మనస్సుల నాకట్టుచొనిరి.

తెలుగుదనము

ఈ కావ్యకర్త తెలుగువాడగుటనే ఈ పద్యంలో తెలుగుపదములను దృష్టిలో నుంచుకొని చేసిన శబ్దార్థచమత్కారములు, తెలుగులోని పూర్వకృతుల ప్రభావము; తెలుగులోనే ప్రచురముగా వాడబడుచున్న సంస్కృత పదములను ప్రయోగించుట మున్నగు "తెలుగుదనము"లు ఈ కావ్యములను కనుబడులు.

గోదా శ్రీరంగనాథుల వివాహమట్లమున వివాహ మండపము నధివసించిన శ్రీరంగనాథుని పల్లించు సందర్భములో ఆచార్యులవారు— "అనుమిత నీరూపోఽపి; అంతర్యామ్యపి; ప్రవటితి దిప్యసారూపః" అనిరి. ఇందలి 'నీరూప', 'నారూప' శబ్దములు తెలుగు యుష్మదన్మదర్థక పదములను బోలియుండుట కాత్మిక చమత్కారము. ఇవట సంస్కృత శబ్దములుగా ప్రయోగింపబడినవి. నిర్ + రూపః = నీరూపః అని వ్యాకరణసిద్ధమగు రూపము. అట్లే స్మ + రూపః = నారూపః అగునని ఆచార్యులవారు డగ్గిమవడిరి. సరూపుడను అర్థమున 'స్మరూపః' అనునదియే సాధురూపముగనుగాని; 'నారూపః' అనునది ఏవిధముగను సాధురూపము గాదు. ఈ శబ్దములో 'లంఘరాప' భాస శబ్దద్వయ విన్యాసముచే చమత్కారమున్నదని ఆచార్యులవారు పాదదీపికలో సూచించుట 'నారూపః' అను మాటకు చెల్లదు.

నాయిదా విరహవర్ణనమున విరహమును కుద్దిపకముగా రాత్రివర్ణనముచేయుట, విరహాణియగు నాయికచే చంద్రమన్మథ మలయానిలాద్యుపాలంకితము చేయుండుట తెలుగు ప్రబంధముల సంప్రదాయము. ఆచార్యులవారు గోదాదేవి విరహవర్ణనమున రాత్రి వర్ణన, చంద్రమన్మథ వాయుదూషణలు గావించుట ఈ తెలుగు ప్రబంధముల ప్రభావమునే సూచించును. పురవర్ణనలో పురసుందరీమణుల సంగీత ప్రావీణ్యమును పల్లించుటయు తెలుగు ప్రబంధములలో కన్పించునదే.

గోదా బాల్యవర్ణనమునగల—

"విహరతి సఖీయక్తా సంస్థాప్యకృత్రిమ పుత్రికాః

వికరతి మధుక్షీరాహుపాన్నశాక పలాని సా॥"

—(ఉద్ఘా: 1 శ్లో: 88)

■ ■ ■ కోకపాదములు పోతన దాగవరములోని రుక్మిణి బాల్యక్రిడా వర్ణన సందర్భములో—

"పేర్వేర బొప్పల పెండిండ్లు నేయుచు
సిబలలతోడ వియ్యంబులందు
గొజ్జన గూళ్లను కొమలొప్ప వండించి
చెలులకు తెట్టించు చెలువుమెరయ"¹

అను పద్యపాదములను న్మరింపజేయును.

అదాద్యులవారు గోదాదేవి ముంగురులను ఇట్లు వర్ణించిరి—

"కమలమితి తదర్చక్రం కృత్వానిపీయత తద్రసం
సురభితమివ స్వాంగోల్లాసం నిరీక్ష్య మధువ్రతా||
బహుతిర రవస్తప్త్యా జాతా తదాలకరామితి
ప్రవిమలధియాం ప్రాచాంవాణికథం సమతాంవదేత్¹"

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 37)

(గోదాదేవి ముఖమును కమలమనుకొనిన తుమ్మెదలు, ఆమె ముఖముపైచాలి, అందలి రసమును పానముచేసి, తదేహములు సురభితములువాగా, ఆదిచూచి, తీప్రముగ రిప్పించెని ■ గోదాదేవి ముంగురులుగా అయినవి అను విమల బుద్ధులైన ప్రాచీనుల వాక్కు సమానత్వమునెట్లు చెప్పును?— అనిగా తుమ్మెదలు గోదాదేవి ముంగురులతో సమానములు కాలేకపోయినవనుట)

వసు చరిత్రమున రామరాజహృషణుడు నాయకయగు గిరిక నానికనిట్లు వర్ణించెను—

"నానా సూన వితాన వాసనల నానందించు సారంగమే
లానన్నొల్లదటంచు గందపలిబల్కాకందవం బంద్ యో
షానాసాకృతిదాల్చి సర్వసుమన స్సౌరభ్య సంచానియై
బూకెన్ ప్రేమిణ మాలికా మధుకరీ పుంజంబు లిర్వంకలన్²"

-
1. పోతన-క్రీమహాదాగవరము: దశమస్కంధము: పద్య: 1687 పుట: 521
  2. రామరాజహృషణుడు-పినుచరిత్ర: అశ్వా: 2 పద్య: 47 పుట: 54

■ పద్యములోని కల్పన అచార్యులవారి పై కల్పనకు ప్రేరణయై యుండువచ్చును.

గోదాదేవిలో విష్ణుచిత్తుడు అమె వివాహమును గూర్చి ప్రస్తావించగా - అమె; 'తన మనస్సు విష్ణువునే కోరునుగాని అమృతొల్లద'ని ఇట్లు పలికెను—

"వరమపురుషాయర్థః చిత్తం తదస్యైవ పేక్షితుం
వ్రతవతి కథం తృంగన్త్యక్వాంబుజం మదనంప్రజేతో!"

—(ఉల్లా: 2 శ్లో: 5)

■ భావము పోతన భాగవతములోని ప్రహ్లాద చరిత్రమునగల—

"మంతార మకరంద మారుత్యమునదేలు
మరువంబు బోవునే మదనములకు!"

అను భావమును అనుపదించుచున్నది.

తెలుగు కావ్యములలో బహుళముగా వాడబడుచున్న సంస్కృత వృత్తము చంపకమాల. ■ ప్రకృతి చంపకమున 'దృతశ్రీ' అను పేరుతో సంస్కృతమున ప్రసిద్ధమైయున్నది.¹ సంస్కృత కావ్యములలో దీని ప్రయోగము మృగ్యము.² సంస్కృతమున 'చంపకమాల' యను పేర ఒక వృత్తమున్నది గాని దానికి గణములు లేవు.³

అచార్యులవారి కావ్యారంభమునకుముందే గోదాదేవిని స్తుతించుచు రచించిన ఒక పుష్పమాలికా బంధమున 'చంపకమాల'ను నిబంధించిరి.

సంస్కృతమున లేని ప్రాసనియమమీ చంపకమాలలో కన్పించును. ఇది యంతయు కవి తెలుగువాడగుటచే సంభవించినదే.

ఇట్టి కవి సంస్కృత కావ్యరచనలో నైరము నైనర్థికమగు తన 'తెలుగు దనము'ను ప్రకటించెను.

1. పోతన-శ్రీమహాభాగవతము: సప్తమస్కంధము: పద్య: 150 పుట: 23

2. 'నలినకాంతరైర్దృతశ్రీ:' - వృత్తరత్నాకర: అధ్యాయ-3
గాభావకరము: పుట: 143

3. మాముని 'శిఖపాంవద' కావ్యములోని 'తురగకతామలస్య.....' (3-82)
ఇత్యాది శ్లోకము 'దృతశ్రీ' వృత్తము (అనగా తెలుగు చంపకమాల)
వృత్తరత్నాకరము: అధ్యాయ: 3 పుట: 143

4. 'చంపకమాలాచేద్యమసాగ:' - వృత్తరత్నాకర: అధ్యాయ: 3 శ్లో: 1 పుట: 47

కాల్పిక చమత్కారులు

అలంకారమనగా చమత్కారమని భాషాహాద్యుల నిర్వచనము.¹ అలంకారము చమత్కారముకై మేకాని చమత్కారములన్నియు అలంకారములుకావు. అలంకారములన్నియు రసోపస్కారకములు. రసపరిపంథిత్యమను కారణముచేతనే 'ప్రహేళిక' అలంకారమువాదని సాహిత్యదిర్పణవాదనెను.² ఈ దృష్టిలో కావ్యములోని కాల్పిక చమత్కారములలో రసోపస్కారకములు కానివన్నియు కేవల చమత్కారములే. ఇవి కావ్యార్థగా విశ్వేశ్వరదేశికుడు ప్రతిపాదించిన చమత్కార పరిధిలోనివిహిత కావు. ఒట్టి కాల్పిక చమత్కార విన్యాసములను కవులు తమ కావ్యములలో ప్రవర్తించుచునే యుండుదురు. ఆయా విషయములపై కవికిగల అభిమానము వంటిదేదో దీనికి కారణము వాసిట్టును.

శ్రీమాన్ అమరవాది వేంకటాచార్యులవారి 'అముక్తమాల్యదమ్' కావ్యములోను అనేక కాల్పిక చమత్కారములు కలవు. అలంకారశాస్త్ర పారిభాషిక పదములు, రూపకలేఖ సంజ్ఞలు, కవి-గ్రంథ-వృత్తినామములు ప్రకృతార్థమున దుష్టయోగించునట్లు ప్రయోగించుట ఒక చమత్కారము.

ద్విర్యూల్లాసమున గోదాదేవి తన స్వప్నవివాహమును చెలులకు వర్తించు సందర్భమున రూపక, భాణ, ప్రకరణ, ప్రహసనములు (వచ: 79) వాని లక్షణైక దేశముచే విరమానందమునకు ఉపమానములుగ కూర్చబడినవి. తదుపరి వచనమున దిశుడును రూపకచేదము ప్రమోదమున కువమానముగి చెప్పబడినది. అట్లే ప్రసన్న రామపి, ఉన్మత్త రామపి, అస్పర్ష రామప, మాలతీమార్దవ, ప్రబోధచంద్రోదయములు ఉపమానములుగ పేర్కొనబడినవి (పద: 80). పంచమోల్లాసమున ప్రభాతవర్ణనములో ప్రబోధచంద్రోదయము, సంకల్ప సూర్యోదయము, చైతన్యచంద్రోదయము, యతిరాజ విజయము, ఎకుశభూషణము, భాస్కరోదయము అను గ్రంథములు పేర్కొనబడినవి. (ఉల్లా: 9 వచ: 10)

1. 'అలంకారాశ్రమత్కారః'—భాషాపూరు: కావ్యాలంకారము.

2. 'రసస్య పరిపంథిత్యాన్నాలంకారః ప్రహేళిక'

—విశ్వనాథుడు—సాహిత్యదిర్పణము పరి. 10; శ్లో: 13

తృతీయోల్లాసమున—గోదాదేవికి విష్ణువుపట్ల కలిగిన అనురాగము యుక్త మైనదని తలచిన విష్ణుచిత్తుని మనోబావమును వర్ణించుటకు 'అవల్మీకోద్భూతులు, అనమభవభూతిప్రణయలు, ■వేదవ్యాసాద్యుత్తరములు, అకతిన మురారీశతవచస్కులు, అబాహోక్తిప్రీతులు, అనభినవవేదాంతగురువులగు కవులే తగినవారని' పలికిన సందర్భమున—

"అవల్మీకోద్భూతా హ్యనమభవభూతిప్రణయినః

■వేదవ్యాసాద్యాస్త్య కతిన మురారీశతవచః॥

అబాహోక్తిప్రీతాస్త్యనభినవవేదాంత గురువః

తదా న్యుర్న్వద్యానం కవయతు మలం లే హి కవయః॥"

—(ఉల్లా: 3 శ్లో: 58)

అను శ్లోకము కలదు. ఈ శ్లోకమున వాల్మీకి, భవభూతి, వేదవ్యాసుడు, మురారి, బాణుడు, వేదాంతదేశికుడు పేర్కొనబడిరి.

చతుర్థోల్లాసమున—పూర్వోటలో గోదాదేవిని విష్ణువు పరిరంజింపజేయుచుండరించు సందర్భమున విష్ణువు పలికిన పలుకులలో—ద్రుత విలంబితము, రతోద్ధత, స్రగ్వీణి, మాల, నృగగర, శార్థూలవిద్రీడితము, మల్లేతిము, పంచదామరము అను చందోనామములు పేర్కొనబడినవి (పద: 31). ఇదే ఉల్లాసమున స్వప్నపరిణయ పృథ్వాంతమును గోదాదేవి చెబుటకు వివరించు సందర్భమున అలంకారశాస్త్ర సంబంధులగు పదములు, అలంకారనామములిట్లు ప్రయోగింపబడినవి—

"వ్యంజనాధ్వసు శబ్దార్థశక్తిమూలాః సార్థాలంకారేషు సంకరతా హాపాదయంతః, సోత్సేషా హేతువమానదీపక ప్రతియోగితాశు భావనామూలాః శబ్దారోధయ శక్తిమూలా ఇవ ప్రాతిభాసినీ మహిష్టాం ఉద్యావయంతః కావ్యబంధా ఇవ ప్రాసయమక పద్మనాగ చతురంగ పరికలిత బంధాదవ... .." (ఉల్లా: 4 వచ: 33)

ఒక శ్లోకమున లేక పదనమున త్రియాపదములను పరుసగా కూర్చున్న యొక చమత్కారము.

ప్రథమోల్లాసమున విష్ణుచిత్తుని దిశచర్యను కవి ఇట్లు వర్ణించెను—

"స్నాతి ద్యాయతి నించతి ప్రవదతి ప్రస్తాతి దీప్య త్యసౌ

ప్రీత్యోత్తిష్ఠతి గాయతి ప్రణమతి వ్యాముహ్యతి స్నిహ్యతి"

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 18)

'వ్రతనిర్వము విష్ణుచిత్తుడు స్నానమాచరించును, భగవంతుని ద్యానించును, హరిలోలలో చెల్లపాతులను తడుపును, భగవత్తత్త్వమును న్రవచించును, భగవంతుని స్తుతించును, భగవంతునిలో క్రిడించును, అనందముచే లేచినిలుచును, ~~భగవంతుని~~ కీర్తనలు గానము చేయును, భగవంతుని నమస్కరించును, భగవద్విషయమున క్యామోహమును చూపును, సంకోషాతిశయముచే నవ్యుకొనును' ~~అది~~ విధముగ విష్ణుచిత్తుని దినచర్య ~~■~~ శ్లోకమున పేర్కొనబడినది.

ఈ శ్లోక పాదములందు అనేక క్రియలున్నవి. అవి— స్నా (కుచో); దైః (దింతాయామ్); షివ (క్షరణే); వద (వ్యక్తాయాం వారి); ప్లవో (స్తుతౌ); దివ (క్రిదావిజిగీషావ్యవహార్యుతిస్తుతిమోదమదన్యవ్నకాంతిగతిమ); స్థా (గతినిష్ఠత్వౌ) గై (శబ్దే); ఐమ (ప్రహ్యత్యే శబ్దే చ); ముహ (వైచిత్యే); స్థిహ (ప్రీతౌ) అను రాతువుల 'లట్' రూపములు. ఇందు అనేక క్రియా పదములను ఒకచోట వరుసగా కూర్చుట చమత్కారము.

సంస్కృత క్రియారూపములలో కొన్ని సార్వధాతుకములు, కొన్ని ఆర్థ రాతుకములు. తృతీయోల్లాసమున ఆచార్యులవారు—“అథిరాషస్త్వతీర్వావర.....” వచ: 43) ఇత్యాది వచనమున భవన్తిస్త్వ, అశ్రయన్తి, చేరయన్తి, మదయన్తి, ప్రలావయన్తి, శోషయన్తి, త్రామయన్తి, పరివేదయన్తి, విలాపయన్తి, ద్యానయన్తి, మూర్చయన్తి, పాతయన్తి, ప్రకాశయన్తి, దావయన్తి, అనుగమయన్తి, నయన్తి, అను క్రియారూపములను ప్రయోగించిరి. ఇవన్నియు ఆయాధాతువుల 'లట్' రూపములు - సార్వధాతుకములు.

ఇట్లే చతుర్థోల్లాసమున— 'న జీవేయం, ■ త్యజేయం, నయామి, దదామి, మోక్షయిష్యామి' (వచ: 42) ~~■~~ సార్వధాతుక క్రియలను ప్రయోగించిరి.

■ రెండు వచనములలోను, సార్వధాతుక క్రియలను కూర్చినట్లు ఆచార్యుల వారు ఆయా వచనములందే పేర్కొనిరి.

తృతీయోల్లాసమున— గోదాదేవి శ్రీరంగనాథుని పరించుట వెచ్చన సంప్ర దాయానుగుణమైనదే ■ విష్ణుచిత్తుడు తలచిన సందర్భమున సార్వవిత్తక్తమగు పవనమిట్లు కూర్చబడినది—

“యా విపశ్చిదవశ్చిమావరేణ్యా .....
 యాం అవిద్యాం సో నోపానతే .....
 యయా నిరవచ్చిన్నతా తాదాత్మ్య .....
 యస్యై చేతయంతి నంతః .....
 యస్యాః చిదచిదయః పరః పరాసుభవః .....
 యస్యాః ప్రతాపః సూరిః నోపయోగ్యః .....
 యస్యాం అవాసానాః భోగ్యోవకరణ భోగ్యోవస్థానీయం .....
 —సార్యవిభక్తికోయం విద్యావిలాసః” —(ఉల్లా: ■ వచ: 42)

■ వచనమున యచ్చట్టము యొక్క నవ విభక్తుల ఏకవచనరూపములు కూర్చు
 బడినవి. ఇట్లన్ని విభక్తులలోను వేర్వేరుగా పద్యములు, కళికోత్కృతికలు వ్రాయుట
 తెలుగులో ఉదాహరణ ప్రక్రియగా ప్రసిద్ధమైనది. ఇట్టి సార్యవిభక్తి కరచనకు దీక్షము
 ఋగ్వేదములోని ‘కుంతావసూక్తము’లో నున్నదని పెద్దలు చెప్పుదురు. సర్యవిభక్తు
 లతో భగవంతుడు పెర్కొనబడుటచే భగవంతుడు సర్యక్రియాస్థాన భూతుడని
 వ్యంగ్యము.¹ “శ్రీ కులశేఖరాళ్వార్” మున్నగు ప్రాచీనులు సంస్కృతమున ఇట్టి
 సార్యవిభక్తి కరచన చేసిరి.²

గోదాదేవి శ్రీరంగనాథుని వరించుట యుక్తమేనని తలచిన విష్ణుచిత్తుని
 తావనలో విశిష్టాద్వైత తత్త్వము వెల్లవిరిసినది. (ఉల్లా: 31 వచ: 42, 43) ఈ సందర్భ
 ములోగల రెండు వచనభాగములలో కవి ఆధ్యాత్మిక పదప్రయోగ చమత్కారమును

1. “జగత్తంతయు క్రియారూపము.....వ్యంగ్యము”
 నిడుదవోలు వేంకటరావుగారి ‘ఉదాహరణ వాఙ్మయచరిత్ర’పై
 విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి ‘అభిప్రాయము.’
2. “కృష్ణో రక్షతు నో జగత్తయగురుః కృష్ణం సమస్యామ్యహమ్
 కృష్ణేనామరకత్రయో వినీహతాః కృష్ణాయ తస్మై నమః॥
 కృష్ణాదేవ సముత్థితం జగదిదం కృష్ణస్య దాసోఽస్మ్యహమ్
 కృష్ణేతిష్ఠతి సర్వమేతరఖిలం హే కృష్ణ! రక్షస్య మామ్॥”
 —(ముకుందమాల-శ్లో: ■8 పుట: 62)

చూపెను. ఇతర వచనములలో గూడ ఇట్టి పదప్రయోగమున్నను ■ సందర్భమున మాత్రము కవి— “అధ్యాత్మికః ప్రయోగపద చమత్కారరస ■ వైదికీ ప్రణియాం వ్యాదుర్వాణా ప్రతిధాతి” అని పేర్కొనబడుటచే ■ వచనములను మాత్రమే ■ వ్యాసభాగమున గ్రహించుట జరిగినది. తక్కిన సందర్భములలో కూడ ఉన్న అధ్యాత్మికవిశేషములు తాత్త్విక ప్రకరణములో నిరూపింపబడినవి. ■ వచనములలో—

“అనన్యార్థేణ పారతంత్ర్యేణ- అత్యేక్యరే శేషితాం- తదేకశేషితాం- సవ నిబంధేన బంధురయతి అష్టాక్షరనూత్రవేష్టితేన త్రిరావృత్తపద్యత్రయాకారరంజితేన- టమారీడగా - స్వాత్మచత్వర్విపద్యారణంశేషార్థమభవః - నాయకామాత్మనభ్యవస్థాత్రి యోన్మోహః- ఆచతుస్సహస్రస్వాపద్యమాలికయా” మున్నగు అధ్యాత్మిక పదములు చూర్చబడినవి.

ఆచార్యులవారు విష్ణుదిక్షుని వర్ణించు సందర్భములోని వచనమున (ఉల్లా: 1 వచ: 17) మేషాది రాశినామముల సుపయోగించిరి. ఇందు కొన్ని అర్థాంతరమున పిచ్చినవి, కొన్ని సంధికూడిన పదములలో చేరియున్నవి. ఇవి అర్థములో ప్రమేయము లేక శేషిలము ఆ అక్షరముల కూర్పు మాత్రమే వచ్చునవి—

‘తస్యా మేష పుర్యాం’ అనుచోట ‘తస్యాం-+ఏష’ అను పదముల నందిలో ‘మేష’ అను అక్షరద్వయము నీర్పించినది. ‘ఋషభ’ శబ్దము ‘ధిరజీసురర్షభ’ అనుచోట శ్రేష్ఠత్వాచకముగ ప్రయోగించబడినది. ‘మకర’ శబ్దము ‘ఉత్తమకర’ అను పదద్వయముచే కూర్చబడినది. ఇట్లే ‘మీన’ రాశినామము ‘అమీన మయా’ అనుచోట నిబంధింపబడినది. తక్కిన మిథున, కర్కటక, సింహ, కన్యా, తులా, వృశ్చిక, ధనుః, కుంభ రాశి నామములు సమస్తములుగనో, వ్యస్తములుగనో ప్రత్యేకముగనే ఉన్నవి. ఇట్లు ద్వాదశ రాశినామముల నీ వచనమున కవి వరుసగా ప్రయోగించి చమత్కారమును చూపెను.

విరహావస్థయందున్న గోదాదేవికి మనోహరమగు ప్రకృతి సౌందర్యముకూడ దుస్సహమైనది. ■ అవస్థను వర్ణించు సందర్భమున చతుర్థోల్లాసమునగల ఒక వచనమునందు (వచ: 4) ఈమైదిట్లు వర్ణింపబడినవి—

“భిషయంతి శిశీముఖాః దుందుభిస్వరాః వికారిస్వరూపిణః రక్తాక్షిణః”

ఇచట దురుదుభి, వికారి, రక్తాక్షి అను సంవత్సర నామములు పేర్కొనబడినవి.

ఇట్లే గోరా శ్రీరంగనాథుల వివాహ ఘట్టమున కల్యాణవేదికను వర్ణించుచు ఆచార్యులవారు —

“యత్ర చ సంవత్సరేష్యేవ విరోధితా, వికారితా, రక్తాక్షితా, క్రోధితా, భవ, వరాభవతా” అని పర్ణించిరి.

ఇచట విరోధి, వికారి, రక్తాక్షి, క్రోధి, భవ, వరాభవ అను సంవత్సర నామములు పేర్కొనబడినవి. (ఉల్లా: ■ పద: 84)

ఇట్లు ఆచార్యులవారి రచనలో శాబ్దిక చమత్కారములు అనేక విధములుగ గోచరించుచు, ఆయన చమత్కారప్రియత్వమును వెల్లడించుచున్నవి.

వ్యుత్పన్నత

కవికి ఉండవలసిన **విజ్ఞాన** సామాగ్రిలో ప్రతిభ తరువాత అలంకారికులు పేర్కొనినది వ్యుత్పన్నత లేక వ్యుత్పత్తి. దీనినే “నిపుణతా లోకశాస్త్ర కావ్యాద్య వేషణాత్” మమ్ముటరు పేర్కొనెను. అచార్యులవారు తమ కావ్యమున తమకు వివిధ శాస్త్రములయందును, కావ్యాదులయందును గల పరిజ్ఞానమును పెక్కు చోట్ల ప్రదర్శించిరి. వేదోపనిషత్తులయందును, ప్రాచీనద్రావిడ గ్రంథముల యందును అయినటుగల వ్యుత్పన్నత తాత్త్విక ప్రకరణములోని “తత్త్వవివేచన”మను వ్యాసమున వరామర్శింపబడినది. ప్రాచీనకవుల కావ్యములపై, అయినటుగల గౌరవాదరములు, వానిని అయిన అత్యుములు చేసికొన్నరీతులు “పూర్వ కవితానుసరణ”మను వ్యాసమున నిరూపింపబడినవి. ఈ వ్యాసభాగములో అచార్యులవారు ఆయాశాస్త్రములలో తమకుగల వ్యుత్పత్తిని ఆయా నందర్యములలో నెట్లు ప్రదర్శించిరో పరిశీలించబడుచున్నది—

స్మృతిపరిజ్ఞానము: ద్వితీయోల్లాసమున— గోవాదేవి తన న్యష్టపరిణయమును తెలులకు వర్ణించునందర్యమున— “పురోహితైః వివాహోచికాగ్నికరణ, పుణ్యాహకర్మ పాలికాస్థాపనపూర్వకాంకురారోపణ కంకణబంధ మంగళవస్త్రాగ్రంధ కరణ మాంగల్యదారణ లాజాహామ సాప్తపదీనప్రముఖం నిఖిలం వైదికం కర్మ కుర్యాదైః శ్వశురౌ పేషణ పర్యంతం మామకీన వివాహోచితం నర్వం న్యష్టే హమదాగ్నిమ్.....” (ఉల్లా: || వచ: 78) అని చెప్పెను. ఇచట వివాహనమయోచితములైన అగ్నికరణము, పుణ్యాహవాచనము, పాలికాస్థాపనము, అంకురారోపణము కంకణబంధము, మంగళవస్త్రాగ్రంధకరణము, మాంగల్యదారణము, లాజాహామము, సాప్తపదీనము మొదలగు క్రియలు విర్ధింపబడినవి.

ఇట్లే వచ మోల్లాసమున గోదా శ్రీరంగనాథుల వివాహపుట్టమునను—

“అసంధాశ్చి ఫలకీకృతః విష్ణుః ॥ వటాంతరిలేన మార్గేణ రత్నపీఠికా మువస్థావ్య ప్రపిర ప్రవచన పూర్వకం కన్యావరయోః కంకణబంధం కల్పయన్ నర్వలోక వృశస్తే కన్యాహస్తం విన్యన్య....” (ఉల్లా: || వచ: 88) అని కన్యాదానము మొదిలగు వైవాహిక వ్యక్తియ వర్ధింపబడినది. ఇదంతయు స్మృతి విషయకము.

పూర్వమీమాంస: విష్ణువునకు తప్ప రాను అన్యులకు లోగ్యను కానని వలుకుడు తండ్రితో గోదాదేవి— “యథా నాగ్నేయమష్టాకపాలం కునాలీదం” (ఉల్లా: 1 వచ: 7) అనును. పురోదాశమునగా యజ్ఞహవిర్ద్రవ్యము.¹ దానిని దుజించుటకు కుక్కకు అర్ధరలేదను ఉపమానము కలుపుదు కవులు వాదినదే. కాని ఆచార్యులవారిచట పురోదాశమునకు విశేషణముగా ‘అగ్నేయమష్టాకపాలం’ అని పేర్కొనిరి. ఎనిమిది పాత్రలలో సంస్కరింపబడిన హవిర్ద్రవ్యమును పురోదాశమును అయా ఉద్దిష్టదేవతలకు మంత్రపూర్వకముగ నమర్పించుచు, అగ్నిలో వ్రేల్తురు. అయా యజ్ఞముల ననునరించి హవిర్ద్రవ్యములను పాత్రల సంఖ్య నిర్దేశింపబడును. యజ్ఞన విధిలో పరిచయమున్న కవి మాత్రమే ఇట్లు వ్రాయొగింపగలడు.

న్యాయము: గోదాదేవి బాల్యలీలలను వర్ణించుచు ఆచార్యులవారు— “జిహ్వు త్యసౌ గంధవతీ పృథీవీ” (ఉల్లా: 1 శ్లో: 31) అని గోదాదేవి మట్టినిచేతబట్టుకొని ఆహ్రిణించుటను వర్ణించిరి. న్యాయశాస్త్రాగ్రంథమున పృథివ్యాది ద్రవ్యములను, తల్లక్షణములను చెప్పనపుడు— ‘పృథివీ లక్షణమున— ‘గంధవతీ పృథివీ’² అని గంధ వత్సము పృథివికి లక్షణముగ చెప్పబడినది. దానిని ఆచార్యులవారిచట చక్కగా ఉపయోగించిరి.

గోదాదేవి రరించి విడిచిన మాలలే తనకు ప్రియములని విష్ణువు అర్చక ముఖమున విష్ణుచిత్తునకు తెలుపగా అతడట్లే అర్పించుచు తనకుమార్తె ఓన్మురాలనియు ‘మానవ భూమికను రరించిన అమానుషియనియు తలచుచు, అట్లు కానిచో భగవంతు డీటెల కృపసేయు’నని— “అనుదిర ధూమోదమే పక్షే వా కథమివ సాధ్యానుమానః సునంపాద్యః” అని రలచును. (ఉల్లా: 3 వచ: 27)

తర్కశాస్త్రమున పేర్కొనబడిన ప్రమాణములలో ‘అనుమాన’ మొకటి. దీనికి లక్ష్యముగా చూపబడు వాక్యమిది— ‘పర్వితో వహ్నిమాన్ ధూమాత్’.— ‘యత్ర యత్ర ధూమస్తత్ర శత్రాగ్నిః’ అనునది సిద్ధము. కనుక పర్వతమున పొగ కనిపించుటచే అచట అగ్నియున్నదనుట సాధ్యము. దీనినే ‘ధూమాగ్న్యనుమాన’మని అందురు. నారాయణుడు గోదాదేవి రరించి విడిచిన మాలను ఇచ్చపడెను. ప్రేయసి రరించిన

1. ‘యజ్ఞేయ హవిర్ద్రవ్యే’—‘యవచూర్త మిత్ర రోడికాలేదే’
—వాచస్పత్యము: శాఖ: 3 పుట: 4380)

2. ‘గంధవతీ పృథివీ’—తర్కసంగ్రహ: ప్రత్యక్షపరిచ్ఛేద: పుట: 5

మాలను ప్రియుడు దరింపగోరుట నిర్దవిషయము. కావున ■ వృత్తాంతముచే గోదాదేవి స్వామికి ప్రియురాలనియు, అట్లగుటచే మానవాకృతిలోనున్న అమానుషి యనియు సాధ్యము.

జ్యోతిషము: శ్రీహరియందు బద్ధానురూపిడయైన గోదాదేవిని గూర్చి విష్ణుచిత్తడిట్లు తలచును—

“దశాముపేతా హరి బోగబోగ్యాం

అనన్యరూపైర్విదగా ముపేతా।

అన్తర్దశాయాం ద్విజరాజపుత్రీ

జ్యోతిర్విదేవాన హరి ప్రవీణా॥”

—(ఉల్లా: 3 శ్లో: 30)

ఈ శ్లోకము జ్యోతిశ్శాస్త్ర సంబంధులైన దశ, అంతర్దశ, విదశలను పేర్కొన్నది. ఇది జాతక భాగమునకు సంబంధించినది. మనుష్యజాతకమున ప్రతి గ్రహమునకు కొన్ని సంపత్సర్గములు నిర్దిష్ట దశ యుండును. ఒక గ్రహము దశలో మరల సప్తగ్రహములకును అంతర్దశలుండును. ఆయా దశాంతర్దశభావుక్కులలో దశానాథ, అంతర్దశానాథులు జాతకమున రామున్న స్థానమునుబట్టి శుభాశుభఫలములనిర్దురు. అంతర్దశియందు కూడ మరల సప్తగ్రహములకును భుజులుండును. ఇవి విదశాభుక్తులు. పులితము విషయమున అంతర్దశికంబై ఇది మరికొంత సూక్ష్మ విచారము. ఆచార్యుల వారి శ్లోకమున దశ, అంతర్దశ, విదశలనుగూర్చి చెప్పిరి.

వ్యాకరణము: ఆచార్యులవారు వైయాకరణై ■ వేద్యములగు పెక్కు ఆరుదైన ప్రయోగములను చేసి తమ వ్యాకరణశాస్త్రాన్నిజ్ఞతను ఈ కావ్యమున పెక్కు సందర్భములలో ప్రకటించిరి.—

1. “నీలాంజనతి” (ఉల్లా 2 శ్లో: 36)

2. “కుచెరతి” (ఉల్లా: 3 వచ. 102)

3. “హరిణ్యప్రాకారీయతి” (ఉల్లా: 5 వచ: 49)

పై మూడు ప్రయోగములును ఆచార్యులమున నామములపై నిర్దీరిన క్రిబంత హివములు. ‘నీలాంజనమివ ఆచరతి’, ‘కుచేర ఇవ ఆచరతి’, ‘హరిణ్యప్రాకారమివ

అవరతి' అను అర్థములందు 'సర్వప్రాతిపదికేభ్యో క్విభ్యా వక్ వ్యః' అను వార్తకముచే క్విప్ ప్రత్యయము. ఇచట నీలాంజన, కుబేర, హరణ్యప్రాచార అను ప్రాతిపదికలపై వచ్చినది.

4. "కరసాంకురు" (ఉల్లా: 91-89)

ఇచట 'కర' శబ్దముపై సాకల్యార్థమున 'సాతి' ప్రత్యయము వచ్చినది. 'విధాషాసాతికారైస్సెన్యైః' అను సూత్రముచే కరిశబ్దముపై సాతి ప్రత్యయము వికల్పముగ సిద్ధించును.

5. తిస్సప్తకృత్వః (ఉల్లా: 91 పద: 101)

ఇది కృత్వసుచ్ ప్రత్యయముచే సిద్ధించిన రూపము. 'సంఖ్యాయాః క్రియాభ్యా వృత్తిగణనే కృత్వసుచ్' అను సూత్రముచే క్రియ యొక్క అభ్యావృత్తిని గణించునప్పుడు సంఖ్యశబ్దముపై స్వార్థమున కృత్వసుచ్ ప్రత్యయము వచ్చును. ఇచట 'మూడింతలైన ఏడు' అను అర్థమున 'రిఃసప్త' అను సంఖ్యవాచకశబ్దముపై కృత్వసుచ్ ప్రత్యయము ప్రవర్తించి 'రిస్సప్తకృత్వః' అను రూపము ఏర్పడును.

6. శుభంయుః (ఉల్లా: 1 శ్లో 16)

7. అహంయుః (ఉల్లా: 2 శ్లో: 10)

శుభముగలవాడు, అహంకారముగలవాడు అను అర్థములందు 'శుభమ్', 'అహమ్' అనువానిపై 'అహంశుభమోద్యుస్' అను సూత్రముచే 'యు' అను ప్రత్యయములాగా శుభంయుః, అహంయుః అను రూపములేర్పడును.

ఇట్లొకను పలుచోట్ల అదురైన వ్యాకరణ ప్రయోగములు కనబడును. ఈ ప్రయోగములన్నియు అచార్యులవారి వివిధశాస్త్రవైరుష్యమునకు ప్రతికలై నీలిచియున్నవి.

-
1. వైయాకరణ సిద్ధాంతకౌముదీ: నామరాత్మప్రకరణమ్: పుట: 919 వా: 1722
  2. —Ibid— స్వార్థిక ప్రకరణమ్: పుట: 929 సూ. 5-4-52
  3. —Ibid— —Ibid— పుట: 919 సూ. 5-4-140
  4. —Ibid— మత్స్యరీయప్రకరణమ్: పుట: 879 సూ. 5-2-140

పూర్వ క వి తా ను స రణ ము

కవియొక్క పూర్వస్థితలో పూర్వకపుల కావ్యములను అధ్యయనము చేయుట కూడ ఒక అంశముగా అలంకారికులు పేర్కొనిరి. ■ ఇట్లు ప్రాచీన కావ్యములను చక్కగా వఱిండుటచే వానియందలి ఉదాత్తములగు పదబంధములు, మనోహరములగు భావములు, లోకోత్తరములగు ఉపమానములు, హృదయంగమముగై లెలి, హృదయ రూఢములై అనకృష్టననముచేత సన్నిహితములై యుండును. అట్టి కవి స్వీయ కావ్యనిర్మాణావసరమున అట్టి భావమునో, పదబంధమునో, ఉపమానమునో, శైలినో తన రచనా భాగమున సందర్భోచితముగ ప్రతిపలింపజేయును. ఒక్కొక్కప్పుడు ప్రాచీనకవి ఒక లోకోత్తరమును ఉపమానమును ఉపయోగింప వచ్చును. ■ సందర్భమున అంతకన్న రమ్యమును, సమీచినమును అగు పోలికను దెప్పటకు అవకాశముండదు. అట్టిదానిని కూడ ఈ కవి ఉపయోగించుకొనును. ■ యంతయు పూర్వ కవి తానుసరణ మనవచ్చును. అనుసరణమనినంత మాత్రమున ఇది ■ కవి ప్రతిభా దారిద్ర్యమునుకు సంకేతము కాదు. అతని బహుకావ్యానుసందానపరిశ్రమకు ■ ప్రాచీనులపైగల గౌరవాదిరములకు మాత్రమే ఇది చిహ్నమగును.

సమానముగ ఇతివృత్తమున ప్రాచీనులు చెప్పినదానిని కవి అనువదించుట ఈ పూర్వకవి తానుసరణముని చేర్చబడుటలేదు. అట్టివి 'అనువాదివివేచన'మును వ్యాసములో చర్చింపబడుచున్నవి.

విష్ణుచిత్తకు గోదాదేవిలో అమె వివాహమునుగూర్చి ప్రస్తావించుచు పలికిన మాటలలో—

“అథోహి కన్యా పరశ్చియ ఏవ, ఇత్యన్యర్థివేద”

—(ఉల్లా: ■ పద: 8)

అనును. ఇది ఈ కాళిదాసశోరములోని ఒక భాగము—

1. “శక్తిర్నిఘణరా లోకకాస్త్ర కావ్యాద్యవేషణాత్”

—మమ్మటదు: కావ్యప్రకాశము-ఉల్లా. 1 శ్లో. ■

“అర్థోహి కన్యా వరకియేవ
తామద్య సంప్రేష్య వర్తిగ్రహీతుః॥
జాలోన్మీ సద్యో వికదాంతరాత్మా
చిరన్య నిశేవ మివార్పయిత్వా॥”

—(అభిజ్ఞాన. అంక: 4 శ్లో: 24)

వాల్మీకి రామాయణమున— సీతను లంకలోచూచి, తిరిగి అంగదాదుల కడకు వచ్చిన హనుమంతుడు సీత ఎట్లున్నదని అడిగిన జాంబవంతునికిట్లు వలికెను—

“సావ్రకృత్యైవ తస్యగీ తద్వియోగాచ్చ కర్మితా
ప్రతివత్సారకీలన్య విద్యేవ తనుతాం గతా॥”

—(వాల్మీకి రామాయణమ్—సుందరకాండ. సర్గ. 11 శ్లో. 35)

ఇందలి ఉపమాన పదబంధమును అదార్శులవారు యథాతథముగ వాడుకొనిరి. గోదాదేవి తన వివాహప్రస్తావన మొనరించిన తండ్రితో—తాను విష్ణువునే వరింతునని పలుకుచు, పుత్రికా స్నేహముచే నీవు పొందిన సంప్రదాయమును మరచితివనుచు; ఆ విష్ణునికి ఉపమానములనిట్లు పలుకును—

“పద్మాంతరగతేవ ద్విజ జాతిరసంస్కృతా”

“ప్రతివత్సారకీలన్యతనుతాం గతేవ విద్యా”

—(ఉల్లా. 2 పద. 7)

ఇందలి రెండవ ఉపమానము పై వాల్మీకి శ్లోకమునకు అనుసరణ మనుట నృప్తము. ఇట్లే మొదటి ఉపమానముకూడ వాల్మీకి ప్రయోగించిన పదముల కూర్చే. అశోకవనమున సీతనుచూచి, ఆమెకు రామ వృత్తాంతమును తెలిపి, వియోగ దుఃఖము నుండి ఓదార్పదలచుచు తాను వానరుడు కనుక ద్విజాతివలె సంస్కృత వాక్కులు వలికినచో సీతాదేవి తన్ను కామదూపుడగు రావణుడని భావించి, క్షిప్తునేమో అని ఇట్లు సందేహించును—

“యది వాచం ప్రదాస్యామి ద్విజాతిరివ సంస్కృతామ్”

రావణం మన్యమానా మాం సీతా లీతా భవిష్యతి॥”

—(వాల్మీకి రామాయణమ్—సుందరకాండ. సర్గ: 30 శ్లో: 18)

-
1. ఇవల ప్రాచీన సంప్రదాయమనగా ‘పార్వాత్మము’. తత్తుడు తనను, తన సర్వస్వమును తగవడితీసము చేయుట.

ఇదట వాల్మీకి వదప్రయోగమే ఆచార్యులవారి ఉపమానమునకు మూలమనుట స్పష్టము.

రావణుడు అశోకవనమున నీరలో తన్ను వరింపుమని అడుగగా నీతాదేవి తనకును, రామునకును గల సంబంధము సూర్యునకును, సూర్యకాంతికినిగల సంబంధమువలె విడదీయరానిదని ఇట్లు పలుకును—

“అసన్యా రాఘవేదాహం భాస్కరేణ ప్రథా యథా”

—(వాల్మీకి రామాయణమ్—సుందరకాండః స్కంధః 21 శ్లో. 16)

తన మనస్సు శ్రీహరియందే లగ్నమైనదని తండ్రిలో గోదాదేవి పలుకు సందర్భమున ఆచార్యులవారు ఇదే ఉపమానమును స్మరింపిరి—

“యథాసన్యా భానునా తర్పిరేవ

రిభాదహం స్యాం నాయకేన వరీతా॥”

—(ఉలా: 2 శ్లో: 6)

ఆర్యాదుల చరిత్రను తెలుపు ‘ప్రవన్నామృత’మునకూడ గోదా శ్రీరంగనాథుల సంబంధమునుగూర్చి వల్లభరాజులో విష్ణుచిత్తుడు పలికిన మాటలలో పై వాల్మీకి ఉపమానము యథాతథముగ ఇట్లు గ్రహింపబడినది

“రంగేశ్వరం వినా నాన్యమకామయత మే సుతా।

అసన్యా రాఘవేదాహం భాస్కరేణ ప్రథా యథా॥”

—(ప్రవస్స. అధ్యాయ. 92 శ్లో. 20)

స్వామికిని, అమ్మవారికిని గల సంబంధమునకు ఇంతకిన్న చక్కని ఉపమాన ముండదు.

అల్పజ్ఞానికాకుంఠలములో దుష్కంతుడు మృగయార్థమై అరణ్యమున సంచరించుచు, కణ్వశ్రమమును చూచి, తన పరివారమును దూరముననిలిపి ఒంటరిగా ఆశ్రమమున ప్రవేశించెను. అచట శకుంఠలనుచూచి, ఆమె సౌందర్యముచే ఆకర్షింపబడెను. తిరిగి తన పరివారముకడకు మరలి వచ్చునపుడు అతని శరీరము ముందుకు

సాగుచున్నదేకాని, మనస్సు ఆశ్రమమువైపునకే వరుగులు దీయచుండెను. ఈ స్థితిని 'ముందుకుపోవుచున్న రథముపైఉన్న చీనాంశుకము ఎదురుగాలికి వెనుకకు లాగబడుట'తో కాళిదాసు ఇట్లు ఉపమించెను—

“గచ్ఛతి పురః శరీరం దావతి పశ్చాదనంస్థితం చేతిః
చీనాంశుకమివ చేతోః ప్రతివాతం నీయమానస్యః”

—(అభిజ్ఞాన. అంకి. 1 శ్లో: 86)

తన కుమార్తె 'విష్ణువును వరించితి' నని చెప్పగానే, విష్ణుచిత్తుడు ఆమె కోరికకు సంకసించియు, అది సాధ్యమగునా? అని సందేహము కలుగుచున్నదని— ఈ స్థితి యందు తన హృదయము ఎదురుగాలిచే కొట్టబడిన చీనాంశుకమువలె ఉన్నదనియు తలచును—

“విష్ణోపేనన్య హృదయేతి భవామృహంయుః
తద్వ్యాంధితార్థవిషయే న శాక దోష్టమ్
కార్పణ్య ఉంచలమివాధిపిదస్య రంగిం
చీనాంశుకం ప్రతిసమీరహతం బభూవః”

—(ఉల్లా. 2 శ్లో: 10)

ఈ సందర్భమునందును, ఇంతకుముందు పేర్కొనబడిన “వర్జితవత్సార శీలన్య.....” అను ఉపమానము విషయమునను ఆచార్యులవారి ప్రయోగములు మూలములలోపల చక్కగా అతికినట్లు కానిరావు.

గోదాదేవి విష్ణువును కర్తగా కోరుట అనమంజనముని విష్ణుచిత్తిదామెను మందలించగా— ఆమె తన అభిప్రాయమును సమర్థించుచును తండ్రికి చెప్పిన సమాధానములో—

“అసంశయం విష్ణు కరగిహోతురం
హ్యనన్యగం భక్తిమయం మనోఽభిపత్.
అరక్కితోపస్థిత కార్యసంగమే
భవంతి ప్రాచాం విదయః వర్జమాణమ్”

—(ఉల్లా: 2 శ్లో: 18)

అనును. ■ శ్లోకము అభిజ్ఞానశాకుంతలములోని ■ క్రింది శ్లోకభావమును;
తెలిసికూడ అనుకరించుచున్నది—

"అనంశయం శత్రు పరిగ్రహశ్చమా
యదార్యమస్యామభిలాషి మే మనః॥
నతాం హి నందేహవదేషు వస్తుషు
ప్రమాణ మంతఃకరణ ప్రవృత్తయః॥"

—(అభిజ్ఞాన. అంక: 1 శ్లో 28)

పై రెండు శ్లోకముల ఎత్తుగడలు నమానముగ నుండి వీని సాదృశ్యమును
వెంటనే స్ఫురింపజేయుచున్నవి.

గోదా శ్రీరంగనాథుల వివాహానంతరము విష్ణుదిత్తుడు శ్రీరంగనాథునికి
పాదాభివంధనముచేసి, గోదాదేవిపైనగల సుతాన్నే హతిశయముచే గలిగిన అనురాగ
ములో జట్టు వలికెను—

"పుత్రీ మే పతిగేహమేష్యతి సుతేత్యార్త్యా విరోలం మనః
స్తబ్ధం శోకరవాకులం హి హృదయం దోలాయితం సర్వదా॥
దిత్తం హృతి హతం విభాతి వికలం జ్ఞానం క్వ యాతం హరే
దహ్యంతే కథమార్మజాపరిగృహప్రాప్తౌ గృహస్థాణనాః॥"

—(ఉల్లా: 5 శ్లో: 96)

అభిజ్ఞానశాకుంతలములోని చతుర్థాంకమున శకుంతలను అత్తవారింటికివంపు
నపుడు కన్బుడిట్లు చింతించును—

"యాన్యత్యద్య శకున్తలేతి హృదయం సంస్పృష్టముత్కంఠయా
కంఠః స్తంభిత బాష్పవృత్తి కలుషస్పృంతాజనం దర్శనమ్॥
వైకల్యం మమ తావదీదృశమహో స్నేహాదరణ్యోకనః
పీడ్యంతే గృహిణః కథం ను తనయావిశ్లేషదుఃఖైర్నవైః॥"

—(అభిజ్ఞాన. అంక: 3 శ్లో: 8)

పై శ్లోకభావము ఆచార్యులవారిచే అనుకరింప బడినదనుట నృప్తము.
విష్ణుదిత్తుడును, కన్బుడును బ్రహ్మచర్యనిష్ఠులే. అలాకికజీవన్ములే. ఇరువురి కుమార్తె

లును పెంపుడు విధలే. దుహితృన్నేహము ఇర్వరి హృదయములను ఒకేవిధముగ కలచినది. ■ ఘట్టమును కాశిదాసువలె చిత్రించుట అనన్యసాధ్యము. కావున ■ ఘట్టమున కాశిదాస శ్లోకముననుసరించుట కవి ఉచితజ్ఞతను సూచించును. నాటకవాఙ్మయముననే పరమరమ్యమగు అభిజ్ఞానశాకుంతలమున రమ్యభరమగు చతుర్థాంకము నందలి రమ్యభరమగు శ్లోకచతుష్టయమున! శిఖరాయమాణమైనదిగదా ■ శ్లోకము!

కావ్యనాటకములనేగాక ఆలంకారికగ్రంథములలోని భావములను సైతము ఆచార్యులవారు పరామర్శించిరి. చంద్రాలోకమున పస్తూత్ప్రేక్షాలంకారమునకు లక్ష్యముగా-

“ధూమస్తోమం తమక్యంకి కోకి విరహశిష్యతామ్” —(చంద్రా. శ్లో: 28)

అని— చీకటి, విరహగ్నినుండి పుట్టిన ధూమముగా ఉత్ప్రేక్షింపబడినది. అట్లే ఆచార్యులవారు రాత్రి ఎద్దిన సందర్భమున చీకటిని గుడ్లగూబల తపోగ్ని ధూమమని ఇట్లు వర్ణించిరి—

“దినకరకిరణ వ్రథా తిరస్కృత దివాభీర తపః ప్రభావ ప్రహతాగ్ని ధూమ రేఖా విదూమితం కిము” —(ఉల్లా: 2 పద: 33)

ఆచార్యులవారు తమకు చిరపరిచితమైన పోతన భాగవతములోని భావములను కూడ ఒకటిరెండుచోట్ల స్మరించిరి.

గోదాదేవి బాల్యమును వర్ణించుచు ఆచార్యులవారు—

“విహరతి నఖీయుక్తా సంస్థాప్య కృత్రిమ పుత్రికా॥

వితిరతి మదుక్షీరాపూషాన్నిశాక ఫలాని సా”

—(ఉల్లా: 1 శ్లో. 33)

పోతన తన భాగవతమునందు రుక్మిణీదేవి బాల్యక్రీడలను పేర్కొనుచు—

“పేర్వేర బొమ్మల పెండ్లిడ్లు నేయుచు

నఖలలోడ వియ్యంబులందు

గుజ్జని గూళ్లను గొమరొప్ప వండించి

చెలులకు బెట్టించు చెలుపు మెరయ”

—(పోతన-ఆంధ్రపహాభాగవతము: రశమస్కంధము: పద్య: 1687)

1. ‘కావ్యేషు నాటకం రమ్యం తత్ర రమ్యా శకుంతలా

తత్రాపి చ చతుర్థాంకః తత్ర శ్లోకచతుష్టయమ్॥” —(అవియుక్తోక్తి)

అని పలికెను. ■ భావమునే ఆచార్యులవారు తమ శ్లోకమున గ్రహించిరని భావింపవచ్చును.

గోరాదెసి, శ్రీరంగనాథుని వరించిన తన హృదయము అన్యమును కోరరని విష్ణుచిత్తునకిట్లు తెలిపెను—

"పరమపురుషాయత్తం చిత్తం తదన్యమపేక్షితుం
ప్రభవతు కథం భృజస్త్యైర్వాంబుజం మదనం ప్రజేత"
—(ఉల్లా. 2 శ్లో: 5)

పోతన భాగవతిములోని ప్రహ్లాద చరిత్రమునందు 'ఎంతవారినిచెను ఆ శ్రీహరినే పల టిడంచెద'పని ప్రశ్నించిన గురువునకు సమాధానముగా ప్రహ్లాదుడు—

"మందారి మడిచింది మాదుర్గమునదేలు
మరుపండు బోవున మడిసములకు

.....
.....

అంబుజోదరి దివ్య పాదారవింద
చింగనామ్మరి పాస విశేషమర్చి
చిత్త మేరితి నిగడంబు నెరనేర్చు
విపరగుణశీల! మాటలు వేయునేల!"

—(పోతన-అంబుజపాదాగ్రహము: సప్తమస్కంధము: పద్య: 150)

పై పద్యములోని ఉదాహృతిపాదములను ఆచార్యులవారి శ్లోకపాదములు సరిగ్గ్రహీతమగుము.

ఈ భావానుసరణములేగాక, హిందూ చోట్ల శ్లోకము ఉపక్రమించుటలోను; దాని ఉదాహరణను ప్రాచీనకవుల శ్లోకమొకటి పాఠమనకు స్ఫురించును. వీనిని తల్పాద్వయ శైలికి అనుసరింపముగా భావింపవచ్చును. వచనమునగూడ ఇట్టి అనుసరణ మున్నది

విష్ణుచిత్తుని నివాసస్థానమగు శ్రీవిల్లిబుత్తురును (దావనగిరి) వర్ణించుటకు ఆచార్యులవారు ఇట్లు ఉపక్రమించిరి—

“యా హి నమస్తనగరీ తిలకాయమానా_ నిజమణిమయమందిరాగ్ర ఇమిధ్వజ
విచారిత మహేంద్రపురవైభవా.....” —(ఉల్లా: 1 వచ: 7)

ఈ ఎత్తుగడ మహాకవి దండి నళకుమార చరిత్రమునందలి—

“అన్తి నమస్తనగరీ నికషాయమాణా. . . . .”

(నళకుమార చరిత్రమ్: ప్రథమోచ్ఛ్వాసః)

అను ఎత్తుగడను స్ఫురింపజేయును.

తోజుని చంపూరామాయణములో దేవతలు విష్ణువును స్తుతించిన ఘట్టమును—

“నారాయణాయ సలినాయరలోపనాయ

నామాపశేషిత మహాబలివైభవాయ।

నానాచరాచరి విధాయక జన్మదేశి

నాకీపుటాయ పురుషాయ సమః పరిస్మై॥”

- - (చంపూరామాయణమ్: బాలకాండః శ్లో: 16)

అను శ్లోచిత్తున్నది.

తులసిపరిమళ పసీపాప అధింపగా_ విష్ణుచతుర్ముఖు విష్ణుపునిటు సుతించెను.

అశ్శీనముల్లసిత పంచదురికస్థలాయ।

జ్యోతి వ్రజాపలితి చిత్రితరాయః కుత్స్థిం

నిర్భ్యం సమోద్గమ వికృతకాయాయ పంచీ॥”

(ఉల్లా: 1 శ్లో: 20)

ఇచ్చటి రెండును విష్ణుస్తుతులే అగుటయు; ప్రథమపాదములో రెండు చిగుర్కల్పం
రములు; ద్వితీయ పాదములో ఒకే చతుర్భుజ ముందుటయు ఈ రెండు శైలి
సామ్యము రెండుశ్లోకములలోను ప్రథమపాదమును ‘లోపనాయ’ అను పదముతో
ముగియుటయు సామ్యమును సూచించును

గోదాదేవి శ్రీరంగనాధుని పరిణయమాడుటకై శ్రీరంగమునకు బయలుదేరు
చున్నది. ‘పరమైకాంతి’ యగు విష్ణుచిత్తినకు సైరిము పుత్రికా వాత్సల్యమున మనో
రైర్యము నడలినది. ■ నందర్యమున విష్ణుచిత్తుడు—

“యాన్యత్కత్ర మతా కచోద్ధృతసుప్రీతప్రియాసందిసి
 గోదామేఽత్ర త్రినపతీర్యకతసంఖ్యాకేన పద్యాత్మనాః
 ద్రావిడ్యాత్మతినా నమర్చితవతి గ్రంథద్వయంశార్థజే
 సేయం మద్దుహితాకథంపతిగృహం నిర్దూతఖండాకృతిః॥”

—(ఉల్లా: 5 శ్లో: 79) అని వలుకును.

ఈ శ్లోకములోని ఎత్తుగడ అభిజ్ఞానశాకుంతలములోని “యాన్యత్కద్య
 కకుంతలేతి.....” ఇత్యాది శ్లోకముయొక్క ఆరంభమును; చివరిపాదము “పాతుం
 న ప్రథమం.....” ఇత్యాది శ్లోకములోని చివరిపాదముగా “సేయంయాతి కకుంతలా
 పతి గృహంనర్వైరనుజ్ఞాయతామ్” (అంక: 11 శ్లో: 11) అనుదానిని స్ఫురింపజేయును.

అభిజ్ఞాన శాకుంతలములో దుష్కీంతుడు కణ్వశ్రమమున గాంధీర్వ వివాహ
 సంతరము కీకంఠలను ఇట్లు అనునయించును—

“కిం కీతలైః కమ వినోదిభిరార్థౌ వాతాన్
 నంచారయామి నలినీదల తాలవృంతైః॥
 అంతే నిదాయ కంభోను! యదానుఖంతే
 సంవాహయామి చరణాపుత్ర పద్మతామౌ॥”

—(అభిజ్ఞాన. అంక: 11 శ్లో: 18)

ఉద్యానపనమున ఏకాంతమున క్రిదార్థమై కట్టుకొన్న గోదాదేవి నేత్రవలమును
 తొలగించి, స్నానిమి గోదాదేవితో సానురాగముగ ఇట్లు వలుకును—

“హస్తేనివేశ్యమమహస్తమిదిం ప్రశస్తం
 రందోఽః! కంకణ మహంకిము బంధయామి!
 మాంగల్యసూత్రమపితే కలకంఠకంఠిః
 కంఠే విమంరపతి మందన మారినోమి॥” —(ఉల్లా: 4 శ్లో: 38)

ఈ రెండు శ్లోకముల సందర్భము ప్రియుడు ప్రియురాలిని అనునయించుటయే.
 కాళిదాసశ్లోకమునందలి ఉత్తరార్థమునగల శైలిని ఆచార్యులవారి శ్లోకము స్ఫురింప
 జేయుచున్నది. శ్లోకములోని ‘రంభోరు!’ అను సంబోధనము, ఈ శ్లోకమునకు
 ముందగిల పదసమిలో ‘కరభోరు!’ అను సంబోధనమును, ఆచార్యులవారు పై
 కాళిదాస శ్లోకమును ద్విష్టియందుంచుకొనియే తమ శ్లోకమును రచించిరనుటకు
 అవకాశమిచ్చుచున్నది.

ఇట్లు ఈ కావ్యమున వలుతావులలో ఆచార్యులవారు పూర్వకపుల భావాదులను
 స్ఫురింపజేసి, తమ బహుకావ్య పరివయమును ప్రకటించిరి.

తాత్త్విక ప్రకరణము

తాత్త్విక ప్రకరణము

తత్త్వ వివేచనము

అతి ప్రాచీనము, వివిధ శాఖోపశాఖాభివృద్ధిమునకు భారతీయ తాత్త్విక మహా పుష్కమునందు వైష్ణవ తత్త్వశాఖ యొకటి. వైష్ణవ దిర్ఘమానకు బీజములు వేదము లోనే అంకురించినవి.¹ ఉపనిషత్తులు, బ్రహ్మసూత్రములు, తగవద్గీతలలో అవి పుష్పించినవి. పన్థిద్ధరాశ్వాదుల రచనలలోను, నాథయామున రామానుజ వేదాంత దేశికాచార్యుల కృషిచేతను పరించినవి. వైష్ణవధర్మమునగు నాలుగు సంప్రదాయములలో తగవద్రామానుజుల 'విశిష్టాద్వైతము' ఒకటి.² ఇది ఆద్యైత్యవక్త్రీయగు శ్రీరేవిపేట "శ్రీ సంప్రదాయ"మని పిలువబడుచున్నది.

తమిళదేశమున శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయమునకు విశేష ప్రచారమొనర్చి, విష్ణు పారమ్యమును, ఉత్తీత్రవత్తులను ప్రచారమొనర్చినవారు వన్నిర్దరు ఆశ్వాదులు.³ వీరి రచనలను అన్నింటిని "నాలాయర దివ్యప్రబంధము" అను పేర సంకలనమొనర్చిన వారు శ్రీ నాధముని. ఇది "ద్రవిడవేదము"గా ప్రసిద్ధిచెందినది. ద్రవిడవేదమునందు ప్రతిపాదించబడిన తత్త్వములకు వేదోపనిషత్తులలో సమన్వయమును కల్పించినవారు దిగవద్రామానుజులు. ఆశ్వాదులు ప్రతిపాదించిన వైష్ణవతత్త్వమును, వేదోపనిషదులలోని వైష్ణవతత్త్వమును కలిసి "ఉభయవేదాంత" మైనది. బ్రహ్మసూత్రములకు శ్రీరాష్ట్రమునిబడు 'శారీరక మేమాంసా' భాష్యమును రచించిన మనీషి దిగవద్రామానుజులు.

1. 'ఇహం విష్ణుర్వివక్రమే త్రేతా నిదరేపదమ్. సమూధమస్యపాగ్ం సురేః'

—బుగ్యేదము: 1-22-17

2. శ్రీ, బ్రహ్మ, రుద్ర, నసిక సంప్రదాయములు నాలుగు. ఇవి ప్రకమమగా దిగవద్రామానుజుల విశిష్టాద్వైతము, మద్వాచార్యుల ద్వైతము, పల్లభాచార్యుల శిద్ధాద్వైతము, నింబార్కుల ద్వైతములుగా వ్యాప్తి చెందినవి.

3. ఆశ్వాదులకు గూర్చిన పరిచయము 'అనబంధము-1'లో ఈయబడుచున్నది.

1. జన్మజనక సంబంధము: దీనికే 'కార్యకారణ సంబంధ' మనియు; 'పితాపుత్ర సంబంధ' మనియు పేరు. భగవంతుడు చిదచిత్తులకు నృప్తిస్థితి కారకుడు. కావున ఇతడు జన్మకుడు, చిదచిత్తులు జన్యములు.

2. రక్ష్యరక్షక సంబంధము: భగవంతుడు సర్వతంత్ర స్వతంత్రుడు. జీవుడు పరతంత్రుడు. ఈ స్వాతంత్ర్యపారతంత్ర్యములు జీవాత్మ, పరమాత్మలకు నహజన్యదావములు. కనుక ఈశ్వరుడు రక్షకుడు, జీవాత్మ రక్ష్యము.

3. శేషశేషిభావ సంబంధము: యథేచ్ఛగా చేతనాచేతనములను వాడుకొన గలవాడు శేషి. శేషిచే వాడుకొనబడునవి శేషములు. 'యథేష్టవినియోగార్హత్వం శేషత్వమ్' అని నిర్వచనము. శేషశేషిత్వమునే సేవ్యసేవక భావమనియు అందురు. పరమాత్మ సేవ్యుడు. జీవాత్మ సేవకుడు.

4. భార్యాభర్తృ సంబంధము: అన్ని సంబంధములలోను ఇది ప్రధాన మైనది. భరించువాడు భర్త. భరింపబడునది భార్య. అట్లే అస్వతంత్రుడగు జీవుడు తన భారణ పోషణాదులపై పరమాత్మపై ఆధారపడి, అతనిని అవ్యభిచరితభక్తితో సేవించును. భగవంతుడు తద్రక్షణ కారణమునందు నిమగ్నుడై జీవులకు బహిక, అముష్మిక సౌఖ్యములను కలిగించును.

5. జ్ఞాతృజ్ఞేయ సంబంధము: జీవాత్మ జ్ఞాత. అనగా ఎరుగువాడు. ఈశ్వరుడు జ్ఞేయము. అనగా ఎరుగదగినవాడు.

6. స్వ-స్వామిభావసంబంధము: "స్వమ్" అనగా సొత్తు. ఆదికలవాడు స్వామి. చేతనా చేతనాత్మకమగు జగత్తంతయు భగవంతుని సొత్తు.

7. ఆధారాదేయ సంబంధము: దీనికే "ధార్యధారక సంబంధ" మనియు పేరు. చేతనాచేతన పద్ధతులు ఆధేయములు. వీనిని తనయందుంచుకొనుటచే ఈశ్వరుడు ఆధారము.

8. శరీర శరీరిభావ సంబంధము: జీవునకు జడమగు పాంచభౌతిక వ్యక్తులి శరీరమైనట్లే, పరమాత్ముకు అవ్యవిద ప్రకృతియు, జీవరూక వ్యక్తులియు శరీరములు. కనుక అరిదు వీనిచే 'శరీరి' యగుచున్నారు.

9. భోగ్యభోక్తృత్వభావ సంబంధము: పరమాత్మ భోక్త. అనగా అనుభవింపచున్నాడు. జీవాత్మ భోగ్యము. అనగా అనుభవింపబడునది. జీవాత్మయే భోక్త యనియు, పరమాత్మ భోగ్యమనియు మరియొక వ్యవహారమున్నది.

లిలావిభూతియందలి ఎనుబడినాలుగు లక్షల జీవరాసులలో మానవుడు ఉత్త మోత్తముడు. దేహము నశ్వరమని గ్రహించి, మోక్షమునందివృగలిగి, ■ పరమార్థ జ్ఞాన ప్రాప్తికి వ్రయత్నించువారు ముముక్షువులు. సాయుజ్య, సాలోక్య, సారూప్య, సామీప్యములుగా ముక్తి చతుర్విధము. జీవుడు ఈశ్వరునిలో కలిసియుండుట సాయుజ్యమనియు, ఒకేలోకమున నుండుట సాలోక్యమనియు, ఒకేరూపముననుండుట సారూప్యమనియు, నన్నిదిలోనుండుట సామీప్యమనియు చెప్పబడుచు. ముముక్షువైన వానికి జ్ఞానశ్రయము ఉపాదేయము.¹ స్వజ్ఞానము (ఆత్మస్వరూపము, నెరుగుట); ప్రాపకజ్ఞానము (ఈశ్వరుని చేరదగు మార్గము నెరుగుట); ప్రాప్యజ్ఞానము (చేర దగిన ఈశ్వరుని గూర్చి తెలిసికొనుట). ఇట్లే ముముక్షువునకు అర్థపంచక జ్ఞాన మావశ్యకము. స్వస్వరూప (ఆత్మరత్నము); పరస్వరూప (ఈశ్వరరత్నము); ఉపాయస్వరూప (ఈశ్వరప్రాప్తిమార్గము), విరోధిస్వరూప (పరిప్రాప్తికి విరోధి రత్నము); పరిస్వరూప (పురుషార్థములు) ములు ఐదును అర్థపంచక మనబడును. పరమాత్మవలెనే జీవుడును నిత్యుడు, నీతనుడు, సనాతనుడు, అణుస్వరూపుడనై పరమాత్ముకు పరతంత్రుడుగా నుండునని ఎరుగుట స్వస్వరూపజ్ఞానము. పర, పూహ, విభవ, అంతర్యామి, అర్పారూపములనెరుగుట పర స్వరూపజ్ఞానము. కర్మ, జ్ఞాన, భక్తి, వ్రపత్తి, అచార్యాభిమానములు ఉపాయపంచకము— వేద ప్రతిపాదిరిములగు కర్మలను ఆచరించి, అష్టాంగయోగముచే పరమాత్మును సేవించి, సంసారసివృత్తి పొందుట కర్మయోగము. నిష్కామ కర్మలచే చిత్రైకాగ్రత కలిగి జ్ఞానముదించుచును, కర్మజ్ఞానాదులకన్న విశిష్టమైనది భక్తి. "భక్తి యు జ్ఞానవిశేషమే" అని భగవద్దాహును ■■■ పేర్కొనిరి.² భక్తి యనగా అష్టాంగయోగములోకూడి లైలదారివలె అవిధిన్న

1. స్వజ్ఞానం ప్రాపక జ్ఞానం ప్రాప్యజ్ఞానం ముముక్షుభిః॥

జ్ఞానశ్రయ ముపాదేయం ఏతదస్యస్మికించన॥

2. 'భక్తి శ్చ జ్ఞానవిశేషః'—వేదార్థ సంగ్రహము: పుట: 45

మగు స్మృతి సంతానరూపము¹ పరభక్తి, పరజ్ఞానము, పరమభక్తి ■■■ భక్తి త్రివిధము. వీనిలో చివరి రక 'పరమభక్తి', భగవదనుభవము తొలకునను దీర్చి నిరంతరమారాధించుట పరమభక్తి.² భక్తియందు స్వామికి కైంకర్యమొనర్చుట ప్రధానము. ఇది గృహసమ్మార్గన జలాహరణ మాలాకరణాది రూపమున నుండును. సర్వమును భగవదదీనముచేసి, స్వతంత్ర ప్రవృత్తి లేకయుండుట పారతంత్ర్యము. ఇది భక్తిసకాపకమము. ఈ భక్తి యోగమునకు అనంతర సోపానము ప్రపత్తి మార్గము. కర్మ జ్ఞాన భక్తి యోగములందు అశక్తులైనవారికి సుకరమును శీఘ్రఫలప్రదమును అగు ఉపాయము ప్రపత్తి. దీనినే "శరణాగతి" యనియు; ప్రతిపతన మవియు అందురు. "ప్రపత్తి" యనగా—

"అసన్యసార్థే స్వాత్మే మహావిశ్వాసపూర్వకమ్।

తదేవోపాయతా యాంచ ప్రవత్తితితి గద్యతే॥"³

ఈ ప్రపత్తికి అకించనత్వము, అసన్యగతిత్వములు ప్రధానములు. అనగా తాను అకించనదనియు, నారాయణుని స్వ వేరొకరక్షకుడు లేదనియు పరిపూర్ణముగ విశ్వసించుట. ఈ ప్రవృత్తి అరువిడిములు.⁴ అవి— అనుకూల్య సంకల్పము (భగవంతునికి అభిముఖులగుట); ప్రాతికూల్య వర్జనము (భగవంతునికి విముఖుడు రాకండు); రక్షించునను విశ్వాసము (భగవంతుడు తనను తప్పక రక్షించునని

1. 'భక్తియోగో నామ యమనియమానన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహారధారణ ధ్యాసనమారూపాప్తాంగపత్యైలధారావదవిధిన స్మృతి సంతానరూపః'

—(యతీంద్రమతదీపిక: పుట: 20)

—*Sravana, Manana ■ Nidhidhyasana* పుట. 40 నుండి ఉద్భవము)

2. పునర్విశేషకీలుత్వం పంచమాక్షిరుద్యతే.

3. లిమిట్ డోర్ హిందీకా భక్తి సాహిత్యం- పుట. 287 నుండి ఉద్భవము.

4. "అనుకూల్యన్య సంకల్పః ప్రాతికూల్యన్య వర్జనమ్।

రిక్షిష్యేతి విశ్వాసః గోప్యత్వపరణం తథా॥

అమృనితేవకార్యత్యే షడ్విధాశరణాగతిః॥"

—బ్రహ్మాండ పురాణము-ఉత్తరభాగము.

లలితోపాఖ్యానము: అధ్యాయ: 41 శ్లో: 76, 77

—రం.వా.తు.ప. పుట: 408 నుండి ఉద్భవము.

విశ్వసించుట); గోప్యత్యవరణము (భగవంతుడే తనకు రక్షకుడను అభిప్రాయమును ప్రకటింపుట); ఇత్యనిషేధము (తాను భగవదరీనుడనియు, తన సమస్తము భగవంతునిదే అనియు తెలుపుట); కార్యణ్యము (తయములో దీనుడైయుండుట).

అనన్య శేషత్వము (శ్రీమన్నారాయణునిను మాత్రమే ఇష్టము వచ్చినట్లు వినియోగించుకొనదగియుండుట); అన్యలోగ్యత (శ్రీమన్నారాయణుడొకడే ప్రీతిలో అనుభవింపదగినవాడునని, వేరొకడు కాకుండుట); అనన్య శరణత్వము (శ్రీమన్నారాయణుడు తప్ప ఇతరు లెవ్వరును రక్షకులుకాకుండుట) అనునవి 'అకారత్రయ' మనబడును. ఇవి ప్రపన్నుడగు వానికి అవశ్యకములు. భగవంతునికు తాను తార్కిగను, మారగను, సఖిగను భావించుకొని భక్తుడువేయు ఆరాధనము- 'అపస్తాత్రయ' మనబడును. భక్తుడు పురుషుడైనప్పడు కూడ తనయందు త్రిత్వము నారోపించుకొని భగవంతుని ఇట్లు సేవింపవచ్చును. పెరియాళ్వారులు తానే యశోదయై మాల్యదావమును పొంది భగవంతుని ఆరాధించెను.¹ సమ్యక్వారు, తిరుమంగై ఆళ్వారు భార్యత్వము నారోపించుకొని సేవింపిరి.²

—ఇది అంతయును విశిష్టాద్వైతమునందలి తార్కిక సంప్రదాయము.

భగవద్రామానుజుల అనంతరము విశిష్టాద్వైతమును తెంగలై, పడగలై ము రెండు శాఖలు ఏర్పడినవి. తెంగలై శాఖకు ప్రథమార్యుడు- పిళ్లలోచార్యులు. ఈతని 'శ్రీవచనకూషణ'మను గ్రంథము ఈ శాఖీయులకు పఠమ ప్రమాణము. ఈ మార్గము మనవాళ మహాముని చేతిలో అత్యున్నతదశను చేరుకొన్నది. పడగలై శాఖకు ఆద్యులనదగినవారు-వేదాంతదేశికులు. వీరు పిళ్లలోచార్యుల సమచారినులు.

తెంగలులకు, పడగలులకు ప్రధానభేదములివి-³

ఉభయులును ఉభయవేదాంతముల ప్రామాణ్యము సంగీకరించినను, తెంగలు లకు ద్రివిధవేదాంతము పరమప్రమాణము. పడగలులకు శ్రుతిమార్గము పఠమ ప్రమాణము, తెంగలై శాఖీయులు నారాయణుడు దొక్కడే శేషియనియు, లక్ష్మీకూడ

1. పెరియాళ్వార్ తిరుమొళి

2. శిరియతిరుమదల్; పెరియతిరుమదల్

3. ఈ రెండుశాఖల మధ్యగల 18 సిద్ధాంత భేదములు 'అనుబంధము-III' లో పేర్కొనబడుచున్నవి.

జీవకోటిలో చేరినదే కనుక, అమె శేషికాదనియు ప్రతిపాదించుదు. వడగలైశాఖీయులు నారాయణునకు వలెనే, లక్ష్మికిని శేషిత్వము నంగీకరించుదు. అంతేగాక తెంగలుల మతమున భగవంతుని కృప నిర్దేశుకజాయమానము. వడగలులకు స్వామికృప సహేతుకము. ఒకటి 'మూర్ఖాలకిశోరన్యాయము' మరొకటి మర్కటకిశోరన్యాయము.

శ్రీమాన్ అమరవాణి వేంకటనకసింహాచార్యులవారు 'తెంగలై' శాఖీయులు. ■ శాఖలోని సాంప్రదాయక విశ్వాస విశేషములను తమ రచనలలో విస్తృతముగ ప్రతిబింబింపజేసిరి. ఆ తార్త్విక విశేషములను నమన్వయించుకొననిచో అచార్యులవారి రచనలోని విశిష్టత గోచరింపదు. కేవలము కావ్యలక్షణ దృష్టిలో ■ రచనను పరిశీలించినచో అచార్యులవారి ■ ప్రయత్నములోని అంతస్తత్త్వ మవగతము కాదు. అచార్యులవారి రచనలో విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయములు, అందునను- 'తెంగలై' శాఖా సంప్రదాయములు ఎట్లు ప్రతిఫలించినవో ప్రతిపాదించుటయే ఈ వ్యాసభాగము యొక్క ఉద్దేశ్యము.

విశిష్టాద్వైతమున పరమాదరణీయుమగు ఈ వృత్తాంతమును స్వీకరించుటయందే అచార్యులవారి ఆశయము వ్యక్తమగును. విష్ణుచిత్తుని వృత్తాంతముతో కలిపియే ఈ కథను ఇతర ద్రావిడ గ్రంథకర్తలు గాని, తెలుగులో శ్రీకృష్ణదేవరాయలుగాని వర్ణించిరి. ఈ గ్రంథమున కేవలము గోదాదేవి కథ మాత్రమే కూర్చబడినది. విష్ణుచిత్తుని పాండ్యరాజనభావితము మున్నగు ఘట్టములు విష్ణుపారమ్యస్థావకములే అయినను ఆయా ఘట్టములలోని నారాయణుని కృప సహేతుకమని ప్రతిపాదించుటకే అవకాశములేక్కువ. తెంగలులకిది సమ్మతముకాదు. కావున అచార్యులవారు విష్ణు చిత్తుని వృత్తాంతమును గోదాదేవికి సంబంధింపనిదానిని స్వీకరింపలేదు.

గృంథారంభమున అచార్యులవారు గోదాదేవినిట్లు స్తుతించిరి—

“స్వకేశోన్ముక్త సన్మాలా పాశబోధితరేళవామ్,
పేదాపాదిత సద్భాతాం గోదాదేవిముపాస్మహే॥”

—(ఉల్లా: 1 పాండ్లనాళ్లొకము)

ఇవట వేదమనగా దృవిడవేదమే. ఈ ద్రవిడవేద ప్రాధాన్యమును ప్రతిపాదించుటయే అచార్యులవారి 'తెంగలై' శాఖీయాభిమానమును సూచించును. గోదాదేవిని తమిళమున 'కోదై' అని పిలుచుదు. ఆ భాషలో పదాదియందు సరళవర్ణోచ్ఛారణ

ముందరు. ■ తమిళ శబ్దమునకు 'మాల' యని అర్థము. స్వామిని గోదాదేవి అర్చించినది. 'స్వకేశోష్ణుక్తనన్మాలిక' తోడనే. కావుననే ఆమె "అముక్తమాల్యద" - "కూడి కొడుతమ్మూ" అని ప్రసిద్ధి కెక్కినది. ఈ 'మాల' ఆ సుమమాలసు స్వామిమెడలో వేసినది. ఆ మాల ■ మాలా సౌందర్యమునకు ప్రతిబింబము. అనగా గోదాదేవి తన దివ్యసౌందర్యముచే స్వామిని నిగళింపుతుండెని, తనకు పశుని గావింపుకొన్నది. 'తెంగలై' సంప్రదాయమును అనుసరించి 'షిర్యములేని జగన్మూర్తి' తన సౌందర్యముచే స్వామిని పశుపత్రిగా జేసికొని ఆయనచే ఉత్తరక్షణము చేయించును. ఈ విషయమునే ప్రాచీనాచార్యులు—

"స్వోచ్చిష్టమాలికాబంధ గంధిబంధుర జిష్టవే!
విష్టుచిత్తతనూజాయై గోదాయై నిత్యమంగళమ్॥"

—(ప్రాచీనాచార్యపరంపరాగతిము) .

"నీనాతుంగస్తనగిరితటే సుప్తముద్బోధ్య కృష్ణం
పారార్థ్యం స్వం శ్రుతిశతశిరిస్సిద్ధిమద్యాపయన్తి!
స్వోచ్చిష్టాయాం స్రజి నిగళితం యాజలాత్కృత్య తుంతే
తస్మై గోదా సమ ఇదిమిచం మాయవీవాన్తు భూయః"

—(శ్రీ పరాశరభట్టచు) అని వర్ణిస్తుంది.

దన్విపుర నివాసియగు విష్ణుచిత్తుని గూర్చి ఆచార్యులవారిట్లు పఠించిరి —

"తదీయపైతవ ప్రకాశనవరగజ మంటా నివేదిత ఉదీయ పారమ్య దివ్య మంగళ విగ్రహ మాంగలిక విద్యు రజానివేదితి స్వాత్మీయశేషశేష భావ సంబంధి స్వరూపః" —(ఉల్లా 1 పం: 17)

ఈ వాక్యమును ఆశ్వారుల ఓరిర్రములలో పఠింపబడిన విష్ణుచిత్తుని పాండ్య నభాజయవిశేషము స్మరింపబడినది. విష్ణుపారమ్య స్థాపనాసంతరము పాండ్యరాజు

1. గోదాదేవి విష్ణుచిత్తుల పుణ్యనివాసము 'వైగై' నదీతీరము.

వైగై నదికి 'కృతమాలా' అని సంస్కృతనామము.

2. శ్రీ భూనీళలకు ద్రావిడ ప్రబంధములు సమానప్రతిపత్తి సంగీతరచించినవి.

—(నమ్మాళ్వార్ - 'తిరువిరుత్తం' - 'కుళళకోనలర్' అనువాకరము)

ఆ.సా. పుట: 308 నుండి ఉద్ఘాతము.

విష్ణుచిత్తునికి 'గజారోహణోత్సవము' జరుపగా, ■ వైభవమును న్యాయముగ తిలకించుటకు శ్రీమన్నారాయణుడు విచ్చేసెను. ఆ దివ్యమంగళ విగ్రహమునకు జనుల దృష్టిదోషము తగలకుండగా విష్ణుచిత్తుడు మాంగల్యరక్షను పలికెను. ఇది 'తిరుప్పల్లాండు' అను పేర శ్రీ వైష్ణవులకు నిత్యపారాయణమునందున్నది. దాని ఆరంభ మిటుండు—

“వల్లాణ్ణువల్లాణ్ణు వల్లాయరత్తాణ్ణు పలకోడి నూతాయరమ్

వల్లాణ్ణు తిట్టో వడివణ్ణు ఉన్ శేపడి శెప్పి తిరుక్కావ్వు”²

—(తిరుప్పల్లాండు. పెరియాళ్వార్)

(చాణూర ముష్టిదాది లలకాలులనువదించి పేరుపడనియుండు భుజిబలములతో నుండువాడా! ఇంద్ర నీలమణిలో సమానముగ నుండు తిరుమేను కాంతి గలవాడా! అనేక సంవత్సరములు జయములో నుండగలవు. నీయొక్క శ్రీపాద సౌందర్య మునకు రక్షితులు/ంగాక)³

ఈ 'తిరుప్పల్లాండు' ఆచార్యులవారిచే ఇవట ప్రస్తావించబడినది. ఈ వర్ణనలోని పూర్వవాక్యములందుగూడ విశిష్టాద్వైత ప్రతిపాదితమగు నారాయణ పారమ్యము పేర్కొనబడినది.

విష్ణుచిత్తుని 'నిత్యార్పణావధతి' ఇట్లు ఆచార్యులవారిచే వర్ణింపబడినది—

1. 'శ్రీయః పతి శేనూతికియమును బ్రాథ్వింయ విషయమున తక్కిన లోకముందుగు రాజ్యులకంటె విష్ణుచిత్తులు గొప్పవారు. ఇందుచే వారికి పెరియాళ్వారని పేరు కలిగినది.' (ఆంధ్రానువాదము)

—(మూలము. మణివాళమహామని ఉపదేశరత్నమాల)

ఆ.సా. పుట: 315 ఉద్భవము.

2. "సంస్కృతవేదమునకు ఓకారము ప్రథమముననున్నట్లు దివ్యప్రబంధము లన్నిటికిని మంగళకరమైనదిగుటచే 'తిరుప్పల్లాండు' మొదటి ప్రబంధము" (ఆంధ్రానువాదము)—మూలము: మణివాళ మహామని-ఉపదేశరత్నమాల'

—ఆ.సా. పుట: 315 ఉద్భవము

3. అంబింటిక— శ్రీ నేలమూరు తత్వవత్సలమయ్యంగారు.

—('తిరుప్పల్లాండు-పెరియాళ్వార్ తిరుమొళి' పుట: 7)

“స్నాతిర్యాయతి నించతి ప్రవదతి ప్రస్తాతి దీవ్యత్య సా
 ప్రీత్యోత్తిష్ఠతి గాయతి ప్రణమతి వ్యాముహ్యతిస్త్రిహ్యతి
 ప్రేమాంధేన కుటించునా న్య మనసా కైంకర్యనిష్ఠాజాషా
 పుష్పాలంకరణేనహంయు రకరోన్నిత్యార్చనా వర్తతేమ్॥”

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 18)

(భగవంతుని కైంకర్యమునందు నిష్కలవాడైన విష్ణుచిత్తుడు ప్రేమాంధము, కుటించుతమునగు మనస్సుచే అహంకారి విహితుడై పుష్పాలంకరణరూపములగు కైంకర్యాకులచే తన నిత్యార్చనాపద్ధతి నొనరించెను. అతని నిత్యార్చనా పద్ధితి ఎట్టి దనగా—ప్రతినిత్యము స్నానమాచరించుట, భగవంతుని ధ్యానించుట, పూజోలో డెట్లు పాదులను తడుపుట, భగవత్తత్త్వమును ప్రవచించుట, భగవంతుని చూచుట అనంట ముతోలేది నిలుచుట, భగవంతుని కీర్తనలు గానముచేయుట, భగవంతునికి సమస్కరించుట, భగవద్విషయమున వ్యామోహముచూపుట, భగవంతుని చూచిన అనందాతి శయముచే నవ్వుకొనుట' మొదలగు క్రియలతో కూడినది.)

ఈ శ్లోకమున పేర్కొనబడిన దంతయు శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయములో 'నిత్యార్చనాపద్ధతి'ని అనుసరించునదే.

విష్ణుచిత్తునకు బాలిక లభించినది. చదువునేర్చిని తనకు శాస్త్రవాదమున విజయము లభించుటయు, భార్యలేని తనకు ఈ బాలిక లభించుటయు పెరివ్వఁగలగాని అనుగ్రహమే అని విష్ణుచిత్తుడు స్వామిదయను హనియాడెను—

“అనార్య ప్రాప్త్యా సమధిగత శాస్త్రార్పణమ్
 అయిల్పొన స్థా న్యర్చ్యమిర దనలక్ష్మీ సముదయమ్॥
 అపత్నీకే దాసేఽవ్యసదృశసతాయా ఉపగమః
 తదే త త్పర్వం శ్రీ పెదశయః తవానుగ్రహఫలమ్॥”

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 21)

ఈ యనుగ్రహము ఆ భక్తునిపైననే స్వామికేల కలుగవలెను: కడుంజీయగు మరియొక భక్తునదా బాలికను ప్రసాదించియుండరాదా— ఇట్లు చేయుటకు ఏడుపు కన్పించదు. అనగా— నారాయణుని కృప ఇవల నిర్దేశుకము. ఇదియే 'తెంగలై' గాఖా సంప్రదాయము.

గోదాదేవికి యావన మంకురించినది. అమె నీమంత సింహారజును ఆచార్యుల వారిట్లు పఠించెరి—

“హగెర్నిహితి ద్వయ భాగ్యరేఖా
కృతాద్వితియా చతురాననేన
ఇతిస్మ గోదా శిరసి వ్యరాజత్
నీమంత సింహార మనోజ్ఞరేఖా॥”

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 38)

శేషియగు నారామణునకు నిర్భయ విభూతియు, లీలావిభూతియు ఉన్నవి. ఇది విభూతిద్వయము. స్వామి విభూతిద్వయనాయకుడు. అమ్మవారికి విభూతిద్వయము లేదు. స్వామిని తన సౌందర్యముచే వశీకృతునిజేసికొని, ఆయన లీలావిభూతిని ప్రపరింపజేయును. ‘తెంగిలై’ సంప్రదాయము అమ్మవారికి శేషిత్వమును, విభూతి ద్వయమును అంగీకరింపదు గనుక ఇది హరియొక్క విభూతి ద్వయము మాత్రమే యగును.

గోదాదేవి పెళ్లిత్రయమును, కాంచీరిశనమును కవి ఇట్లు పఠించెను—

“అనన్య శేషత్వ మనన్య భోగ్యతాం
అనన్య లైలకత్య మన్య యోగ్యమ్.
పెళ్లిరియార తయాఽపనీసుతా
బధాః కాంచీరిశనా మివాన్యామ్॥”

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 49)

ఆచార్యులవారు ఈ శ్లోకమున ‘అకారత్రయము’ను గోదాదేవికి అనుసంధానము చేసితి.

గోదాదేవి సౌందర్యమునకు వటవత్రళాయి ముగ్ధుడైనట్లు నిలిచెనట్లు—

1. ‘లిగివానపతీరైవం సాధు సంరక్షణాయచ,
మాడిక్క వర్తో దేవేశో విభూతిద్వయనాయకః॥’

—(ప్రవన్న. అధ్యాయ: 17 శ్లో: 38 పట: 251)

“యదీయ సౌందర్యం సావగాహి
వచేశయః ముగ్ధ ఇవావరిస్తాః”

—(ఉల్లా: 1 శ్లో: 55)

జగన్మూర్త-నారాయణుని తన సౌందర్యముచే కట్టబడి, ఆయన న్యాయపాలన మును సైతము మరల్చి అవ్యాజముగ భక్తులను అనుగ్రహింపజేయునని ‘తెంగల’ సంప్రదాయము పేర్కొనును.

విష్ణువునే తాను వరించినని తండ్రిలో గోదాదేవి పలుకగా ఆమెను తండ్రి ఇట్లు మందలించెను—

“పారతంత్ర్య స్వరూపస్య స్వప్రకృతిరూపవోషావిర్భూతిః, ముముక్షాయాః, స్వకామనానక్తిః వికృతిః— అనన్య కారస్య విరోధినీ ప్రవృత్తిః— ఆధారాదేయ సంబంధస్య స్వాధారానుభావనా విరద్ధాను భూతిః— పరాయత్త శేష భావనాయాః న్య శేషత్వ ప్రవృత్తాప్యతిః— స్వరూపవిరోధినీ” — (ఉల్లా. 2 పద. 12)

ఈ పలుకులన్నియు గోదాదేవి వారికి శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయమునకు ‘పారతంత్ర్యము’నకు విరుద్ధమని నిరూపించునచే. దీనికి గోదాదేవి చెప్పిన సమాధానమునూపి ఇట్లే తాత్త్విక చర్చతోచుడినది. విష్ణుచిత్తుని వాక్యములలో ఉడియవేదాంతప్రతిపాదితమైన ‘తత్త్వ’ విమిడియుండగా గోదాదేవి సమాధానము ద్రివిధవేదాంత సంప్రదాయమునుపదేశించునట్లున్నది. దీనినే ఆచార్యులవారు—

“సాంప్రదాయకం పరమ రిహస్యం అచూచాన పరమాచార్యానుగ్రహితం సదన్యయన్తివ” — (ఉల్లా: 2 పద: 13) అని పేర్కొనిరి.

తరువాత ఆమె మూడలలో కలివైరినాయిక, శరారి నాయికల ప్రస్తావనమిట్లు కలదు—

“శ్రీ భావనానుభావః..... . తాళదారుసహారోహణ, వీధీపరిక్రమణ, పరీ వాదోపదర్శనాపేణ కలివైరి నాయికేవ, శరారి నాయికేఽ”

—(ఉల్లా: 2 పద. 13)

ఇది తిరుమంగై ఆళ్వారు, నమ్మాళ్వార్ల వృత్తాంతము. వీరు నాయకాభావమును ఆరోపించుచొని స్వామి నారాధించిరి. వీరి రచనలలో ఇది పర్వాప్తమైనది.

అంతేగాక తిరుమంగై ఆళ్వార్ అనుగ్రహించిన 'శిరయిరుమడల్' చివరగల 'కార్దార్ తిరుమేని' అను పాశురముని స్వామి తన్ను అనుగ్రహింపనిచో 'పాశీనమా రోహణము' చేయుదునని స్వామిని హెచ్చరించును. 'పెరియిరుమడల్' చివరి పాశురమునకూడ ఈ 'పాశీనమారోహణ ప్రతము' చేయుదునని స్వామిని హెచ్చరించుట కలదు.¹

కామమందారములోనున్న ఈ గాడలను ప్రస్తావించి ఆచార్యులవారిచట 'విశ్వాదైతరీతా నురక్తి'ని ప్రకటించిరి. ఈ దివ్యప్రబంధప్రామాణ్యము 'తెంగలై' కాఖానందాచుము. అంతేగాక విష్ణుచిత్తుడు స్వయముగా తనయందు యశోదా ధామిని ఆరోపించుకొని శ్రీరీష్ణుని ఆరాధించుటయు గోదాదేవి ప్రస్తావించినది. ఈ విశేషములు 'పెరియార్వార్లు' అనుగ్రహించిన తిరుమొళియందలి 'వణ్ణమాదంగళ్' శ్లోకాది గాడలన్నింటను పర్యావృతమైనది. దీనినిచట ఆచార్యులవారు ప్రస్తావించుటయు రత్నాభిరూపి విశేషమే.

ఈ తెందు ద్రివిధ ప్రమాణ శాస్త్రక పదనముల నడుమ ఆచార్యులవారు గోదాదేవిచే ఈ శ్లోకమును పలికించిరి—

“దివనయతి వదార్దాన్ స్వాప్యయః కోపి హతుః

విజహతి తమపాదీన్ భక్తిరద్యాత్మనిష్ఠా”

—(ఇల్ల 2 శ్లో. 16)

1. 'పాశీనమారోహణము' (మడలెడుక్కై) అనగా— “నాయకుని ఒకవటమున వ్రాసి, దానిపైనుంచిన కన్నుమరల్పక చూచుచు, గంధపుష్పాదిభోగ వస్తువులను విషముగానెంచి, వర్జించి, నిద్రాహారములులేక, తాటిమట్టను చేతగొని దానితో ఒడలిపై ప్రహరించుకొనుచు, శిరోజముల విరియబోసీకొని, 'ఈ మహాపాపి నన్ను కాపాడిజాలక విడిచిపెట్టినాడు. ఇతనికి కన్నున్నదా? ఇతనికంటె క్రూరుడులేడు. పెక్కుస్థలాలలో నన్నిధిచేసి, తిప్పలనితడు కాపాడుచునుటయు, రామకృష్ణాద్యవ తారిమలచే పెద్దంద్రకాపాదెననుటయు కేవలము అనర్థములు’ అని వీరిలో ఆక్రం దించుచు ప్రేక్షకులకు జయమును, జాలియు గల్గునట్లు సంపదించుట—ఈ క్రమము”

—'శిరియిరుమడల్' (దివ్యప్రబంధత్రయము)

అంబుడక శ్రీ నేలటూరు భక్తవర్చల మయ్యంగారు పుట. 18

ఇవట 'స్వావ్యయాత్' అను బ్రహ్మసూత్రము నందలి విషయమునునందానించ బడినది.

గోదాదేవి¹ విరహదాదననుభవించి, సుషుప్తిని పొందగా విష్ణువామెను పాణిగ్రహణముచేసినట్లు స్వప్నమును గాంచెను. ఈ సందర్భమున ఆచార్యులవారు—

“ప్రాశ్ననేయం సంపరిషత్త దేహా
బ్రహ్మనందిం బృహదాంతం బృహత్తే.
సాయుజ్యాస్తాం స్వావ్యయాం పృష్ఠానిదాగ్ం
తేమే రామా విష్ణుదితాత్మజాతా॥”

—(ఉల్లా: 2 శ్లో 60)

ఈ శ్లోకమునకు ముందుగల వచనమున “స్వావ్యయాస్తాం....ప్రాశ్ననేనాత్మనా సంపరిషత్త ఇతి సౌత వాణీ యోగానుభావాం నిదాగ్ం” అని పేర్కొనిరి. (ఉల్లా: 2 పద: 59)

తరువాతగల వచనములో “స్వావ్యయాగతి సాహస్య....సంద్యేస్మృతిరాహ హి” అను శ్లోతి వాక్యములు పేర్కొనిబడినవి.

ఇందలి “ప్రాశ్ననేనాత్మనా సంపరిషత్త:.....” బృహదాంశ్లోపనిషద్వాక్యము.² తక్కినవి బ్రహ్మసూత్రములు³ స్వప్నస్మృతిహీనాద ఈశ్వర నిర్మితమే అని తగిపెద్రామాటలు “సంద్యే స్మృతిరాహ హి” అను బ్రహ్మసూత్ర వ్యాఖ్యాపిసరమున సిద్ధాంతీకరించిరి.⁴ స్వప్నపరిణయాయుడాలి సత్యమే అని ప్రతిపాదించుట ఇందలి పరిమార్గము.

ఇదే సందర్భమున గోదాదేవి—“నిరంతర హృదంతర తైలదారావపివిచ్చిన్న స్మృతి సంతాసభక్తి పరపతే స్వాత్మని” (ఉల్లా: 2 పద: 61) అనియు పలుకును. ఈ మాట “యతీంద్ర మతదీపిక”లో ఇట్లు చెప్పబడినది—

1. బృ.సూ. 1-1-10

2. బృ. ఉ. 4-3-21

3. బృ.సూ. 1-1-10; 3-2-1

4. బృ.సూ. 3-2-6

“దక్షిణాగోనామ యమనియమాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహారదారణ ద్యాన సమాధి హాపాష్టాంగపల్లెల దారావదవిచ్చిన్న స్మృతి నంతాన రూపః”

స్వప్న వృత్తాంతమును పఠించుచు ఆచార్యులవారు రచించిన పదకొండు శ్లోకములు శ్రీ ఆంధ్రా అనుగ్రహించిన ‘నాచ్చియార్ తిరుమొ?’లోని ‘వారణమాయరమ్’ ఇత్యాది చశకమునకు అనువాదము. స్వప్నమును తనకు తోచినరీతిలో వర్ణించక పై గాఢలను అనుపదించుట ఆచార్యులవారికి వారిపట్లగల ప్రామాణ్యమును నిరూపించుచున్నది.

గొదాదేవి తండ్రి ఆదేశముపై రమాకాంతుని మాలతో పూజించుటను కవి ఇట్లు పేర్కొనెను—

“అష్టాక్షరీం కామయంతీ త్రిపద్యా
ద్విపద్యాసా పట్టదీకృత్యవాచా
చతుర్వింశతిత్వయా పంచపద్యా
రమాపారం మాలయాన్మజ్జితమ్॥”

—(ఉల్లా: 3 శ్లో: 2)

“ఓం నమోనారాయణాయ” అను వాక్యము “అష్టాక్షరి” (ఎనిమిది అక్షరములు); ‘త్రిపది’ (మూడు పదములు) కలిగి ఉన్నది. ఈ రెండు కలిసినచో పదకొండగును.

‘ద్విపది’ (ద్వయమంత్రిమని ప్రసిద్ధిము.) ‘శ్రీమన్నారాయణ చరణే’ శరణం ప్రవద్యే; ‘నమోభగవతే వాసుదేవాయ’ అను రెండు వాక్యములు కలిసి ద్వయమంత్రిమగును. దీనిలో ఆరు పదములున్నవి. ఈ రెండు వాక్యములు; ఆరు పదములు కలిసినచో ఎనిమిదగును.

‘పంచపది’ (అర్థపంచకము) అనుగా స్వ స్వరూప, పరస్వరూప, ఉపాయ స్వరూప, విరోధిస్వరూప, ఫల స్వరూపములు. ఐవి అయిదు.

పైను పేర్కొనబడినవిధముగా త్రిపదిలో అష్టాక్షరి కలిసినప్పుడు (3+8 = 11) పదకొండును, ద్వియ మంత్రిములోని రెండు వాక్యములతో, ఆరు పదములు

కలిసినప్పుడు $(2+8 = 8)$ ఎనిమిదియును; వంచవది (9) యును వెరసి $(11+8+8 = 24)$ 'చతుర్వింశతిరత్న' మేర్పడును. ఇదియే ప్రశ్నోక్తమున పేర్కొనబడిన శ్రీ వైష్ణవ రత్నము. దీనిని అచార్యులవారు పాఠదీపికలో పేర్కొనిరి.

గోదాదేవి శ్రీరంగనాథునకు ఆర్పింపవలసిన మాలికనుద్దేశించి ఇట్లు పలుకును—

“తదాధారాధేయప్రమితి జనకజ్ఞానమపి తే
గుణాధారం బూర్జితే త్వమపి సగుణాశేషరసీకా
విశిష్టాశేస్మిన్ చిదియసనమానాది కరణే
నిరాకారాప్రాప్తిః కథముదయతేఽద్యైత విధినా॥”

—(ఉల్లా. 3 శ్లో: 7)

(ఓ మాలికా! ఆధారాధేయ సంబంధమును తెలిసికొనుటచే కలుగు జ్ఞానము నీగుణాధారమును చెప్పచున్నది. నీవు సగుణపు ఆ ఈశ్వరునియందాశేషించి సరసికవు. ఇట్లు విశిష్టమగు అకారము కలుగుచుండుగా అచ్చిత మార్గముచే నిరాకార ప్రాప్తి ఎట్లు కలుగును?)

ఈ శ్లోకమున కిగవంతుని 'సగుణరత్నము' ప్రతిపాదించబడినది.

గోదాదేవి దరించి ఇచ్చిన పుష్పమాలికయే తనకు సమ్యక్తమని శ్రీహరి యాదేశించగా, పిమ్మట విష్ణుచిత్తుడు చుమాడెను స్వామిపైసగల అపరాగమును గూర్చి భావించుచు—ఇది శిష్టాచార సమ్యక్తమనియు, అపారాధ సంప్రదాయమనియు తలచుటను వర్జించిన శ్లోకములు, పంచసములన్నియు (ఉల్లా. 3 శ్లో 34-60) తాత్పర్యము లైనవే. ఈ ఘట్టమున త్రివిధ కట్టలు, సవవిధ సంబంధములు, దాద్యామార్త్యసఖ్య వస్థలు మున్నగు శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయ విశేషములు వర్ణింపబడినవి.

గోదాదేవి— శ్రీరంగనాథుడు తన్ను వివాహమాడినచో, ఆయనకు వార్షికము లిది పాయసాన్నఫలములను సమర్పించునని మొక్కిరియైరి. ఇది 'నాచ్చియార్ తిరుమొళి'యందలి వనగిరి శ్లోకమునవారము. అటుపిమ్మట గోదాదేవి తన్ను గోపికగా భావించుకొని తన నాధుడెవట నున్నాడని సఖులను ప్రశ్నించుటయు, వారు బృందావన పరిసరములందున్నాడని బదులువలుకుటయు ప్రతి శ్లోకములోను ప్రశ్ని తరరూపమున వది శ్లోకములందు వర్ణింపబడినది. ఇవి 'నాచ్చియార్ తిరుమొళి' లోని

14వ తిరుమొళియందుగల గాథారశకమునకనువాదము. ఈ యనువాదములనుగూర్చి 'అనువాద వివేచనము'న వివరించబడినది. పీనినిట్లు ఆచార్యులవారు ఈ సందర్భమున అనువదించుట ఆయనకు శ్రీ వైష్ణవసంప్రదాయముపట్లగల గాఢానురక్తిని సూచించును.

శ్రీ రంగనాథుడు పూదోటలో తన్ను పరిరంభదాదులనే అదరించిన విషయమును చెబులలో చెప్పుచు తన దివ్యానుభూతిని పల్లించు మాటలలో "నిత్యసూరి మాలిచీప సదా పశ్యన్తి" (ఉల్లా: 1 పద: 513) అని పలుకును. అట్లే పంచ మోల్లాన మున శ్రీరంగనాథుని ఆదేశమున వివాహ నిశ్చయమునకై విష్ణుదిత్తుని కడకు వచ్చిన శతమూరతుర్ముఖాదిపారిషదులు పలికిన మాటలలో విష్ణువును పల్లించుచు— "సామగానవిపశ సదా పశ్యన్తి సూరిజన విపన్యవజ్రేగీయమాన....." (ఉల్లా: 5 పద: 513) అని పలుకుదురు. ఈ రెండు సందర్భములును శ్రుతివాక్యములను అనుసరించినవి.¹

ఈ సందర్భమునందే పారిషదులు విష్ణువును పల్లించు మాటలలో—

"ఓషోహ స్మాత్ సూర్యః తపతే, పరుణః ప్రసరతి, అగ్నిర్వ్యతి, వపతి వాత్, ...ఓహ్యయ్యర్థాపతి...." (ఉల్లా: 5 పద: 510) అని యున్నది. ఇదియే సు శ్రుతి వాక్యమున చనునది యము.²

ఈ పుట్టములోని పూర్వోత్తర వాక్యములలో 'ససురాసురగండర్వ యజ్ఞోరగ రాక్షసమ్'³ — 'యన్మింశ్చ ప్రళయం యాసి యుగక్షయే భూతాని'⁴ ఇత్యాది వాక్యములు విష్ణు సహస్రనామావళిలోని భావములను అనుసరించినవి.

విష్ణోద్వైత సంప్రదాయమున ప్రచురములై యున్న పారిభాషిక పదములను ఈ గ్రంథమునందు ఆచార్యులవారు విస్తృతముగ ఉపయోగించిరి. ఇట్టివానిలో—

1. "తద్విష్ణోః పరిమం పదమ్ : సదా పశ్యంతి సూరయః, దీప్తివ చతురాతతమ్॥"
—(నారాయణ సూక్తము: 12)

2. "ఓషోహ్యద్వాతః పవతేః ఓషోదేతి సూర్యః, ఓషో హ్యాగ్ని శ్రీంద్రతిప్ర మృత్యుర్థాపతి పంచమతేతి"
—(రైతిరీయోపనిషత్తు) ఈశాదిదశోపనిషదః పుట: 376

3. "ససురాసురి గండర్వం సయజ్ఞోరగ రాక్షసమ్"

—(శ్రీ విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రము పల్లశ్రుతిలో శ్లో: 15 పుట: 50)

4. "యన్మింశ్చ ప్రళయంయాన్తి పునరేవ యుగక్షయే"

—(శ్రీ విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రము పల్లశ్రుతిలో శ్లో: 15 పుట: 12)

నవవిధ సంబంధములు, కైంకర్యము, విదయసము, అశృప్తాప్యరము, పారతంత్ర్యము, మున్నగునవి పేర్కొనదగినవి.

సాంప్రదాయకములగు జుట్టి వధములు ఏయే ఉల్లాసములలోని ఏయే గిర్య వద్యములలో ఎన్ని పర్యాయములు ప్రయోగింపబడినవో హరించు వట్టిక ఈ వ్యాసము వివర చేర్చబడుచున్నది.

తనను, తన నర్వస్యమును విష్ణువు అహింసగా వింటుంటావని తలంకించుము. తన యాహుగాని, చర్యలుగాని తనవిగావు. ఇప్పనియ నారామాదానీనములే యని విశ్వసించి, స్వతంత్రప్రవృత్తిని పీడియించుట వరతంత్రస్వరూపము. విష్ణుచిత్తుడిట్టి వరతంత్రుడగు భాగవతుడు గోదా శ్రీరంగనాథుల పరిణయాంతరము వారి వియోగములో తానెట్లు బ్రతుకగలనని విష్ణుచిత్తుడు శోకింపగా స్వామి ఇట్లు ఆదేశించును —

“మద్వియోగ సహకృత సుతావియోగం యద్విసహమాః, తర్హి మతుషయోగ
తయా మత్త్రైంశిర్యాయ మద్భవకరణకేఽపిః మదాజ్ఞయా మత్త్రైంశిర్యాయే మదీ మ
కానసానుకాంతి స్వానరూపాశేష సుందర్య చాంతి, ఆ తరానాచారిణం
ఆత్మానంది న్యరూపానురూప సేవాచరిత్ర సుందరిత ముత్తమై ద్యాశామరీతా
శేష వరమప్రీతి విషయాత్కంఠామరత్న ముత్తమై శివీహమపి భావెన రత్న
కర్తం మామారాధయ- యావద్భవీరపాతకత్రయ భగ్నోగ్యం మత్తరీతః మత్త
సీతాశేష రైంకర్యంః ప్రవృత్త స్వరూపానురూప ప్రీతిచారితామర చాలమేతేభకం
నాస్యత్తరల మన్వాయః సుందర మామమత్త సుందర మాత్మిదా- ఆయాగ్యా మరీతా
సుసరభామల విభామల మతాద్విటీయం రత్నం సు తామకమరం లబ్ధ్యా ఆనందీభి
మమ శృంగరభావన ..” (అర్చనా పుట 108)

ఇది అంతయు పారితోత్య నిడూపణమే.

ఇట్టి గ్రంథమునందలివిను ఆచార్యులవారి విశిష్టతలై ల తత్వస్పృశ్యము, 'తెంగలె' సంప్రదాయ తత్వరచయి పద్యాస్థములె యున్నవి ■

ఈ తాత్త్విక ప్రకరణమునందును, అనుబంధము- [లోను 'పేర్కొనబడిన' విషయ విశిష్టాద్వైత తత్త్వికములనుగూర్చిన విషయముల సేకరణలో' డా॥ ఎస్. చింతారావు గారి 'తమిళ బెర్ హిందీవాక్యక సాహిత్యం', డా॥ బలదేవ ఉపాధ్యాయగారి 'భారతీయదర్శన', డా॥ తుమ్మపూడి కోటిశ్రీరావుగారి 'ఆముక్తమాల్యదా సౌందర్యము'; డా॥ గుంటి వేంకటాచార్యులవారి 'రంగనాద-వాల్మీకి రామాయణముల తులనాత్మక పరిశీలన' అను గ్రంథములు లోద్భవించి.

**కావ్యమునందు ఏ కార్తికకాండము ఏ ఉల్లాసములో-ఎన్ని పర్యాయములు
ప్రయుక్తమైనదో తెలుపు పట్టిక**

క్ర. సం.	కార్తికకాండము	ఉల్లాసములు					మొత్తము
		i	ii	iii	iv	v	
1	అవతరణము	1	-	1	-	-	2
2	అకింపి సుత్తిము	-	-	-	-	1	1
3	అచిత్తు	1	-	-	-	-	1
4	అర్జునాపహరణము	2	-	-	2	1	5
5	అర్జునపరిచయము	-	-	-	-	1	1
6	రాక్షసిరూపుడు	1	1	1	-	-	3
7	ఉపాయములు	-	-	1	-	-	1
8	ఉపయోగదాంతములు	1	-	-	-	1	2
9	దైవికశక్తి	1	1	11	1	8	22
10	జ్ఞానము	-	-	-	-	1	1
11	జ్ఞానస్మరితము	-	-	1	-	-	1
12	చతుర్విధములు	1	1	-	-	-	2
13	చిత్తు	1	-	1	-	-	2
14	అర్జునవిద్య	-	-	1	-	-	1
15	రిహాస్ విద్య	-	1	-	-	1	2
16	సపవిత్ర సంబంధములు	1	5	9	1	5	21
17	న్యాసవిద్య	-	1	5	-	2	8
18	పరిపత్తి	1	-	-	1	-	2
19	పాండిత్యము	1	-	2	-	3	6
20	పారితిరంజితము	1	3	3	1	2	10
21	అర్చన	-	-	2	-	-	2
22	ధార్మికమార్గసాధనములు	-	1	10	-	-	11
23	రిహాస్యత్రయము	-	-	4	-	-	4
24	విహితదర్శనము	1	-	-	-	-	1

క్ర. సం.	కాత్తికాంశము	ఉల్లాసములు					మొత్తము
		i	ii	iii	iv	v	
25	శరణాగతి	-	1	-	-	2	8
26	శ్రవణమనననిదిర్యానములు	-	-	1	-	-	1
27	సగుణావృతము	-	-	2	-	-	2
28	సత్సము	1	-	-	-	-	1
29	సంకర్షణప్రద్యుమ్నానిరుద్ధాలు	-	-	1	-	-	1
30	హేయగుణబంధురదేహము	-	1	1	-	-	2
	మొత్తము	15	16	56	7	28	122

కాత్తికాంశ ప్రతిపాదక గద్య పద్య సంఖ్య

ప్రథమోల్లాసము: 1, 6, 11, 17, 18, 19, 20, 21, 36, 46, 49, 53, 55	మొత్తము : 18
ద్వితీయోల్లాసము: 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 59, 60, 61, 62, 74	మొత్తము : 15
తృతీయోల్లాసము: 2, 7, 9, 12, 13, 15, 17, 18, 19, 22, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 52, 58	మొత్తము : 32
చతుర్థోల్లాసము : 2, 28	మొత్తము : 2
పంచమోల్లాసము: 10, 25, 30, 49, 50, 51, 53, 54, 62, 63, 65, 77, 81, 82, 83, 86, 104, 108	మొత్తము : 18
మొత్తము	80

కావ్యములోని గద్య, పద్యముల మొత్తము సంఖ్య

382

రత్నప్రతిపాదకములగు గద్య, పద్యముల మొత్తము సంఖ్య

🔥 వైష్ణవ సంప్రదాయములో గోదాదేవి స్థానము

గోదాదేవి, శ్రీ ఆంధ్రా, కూడి కొడుత్రా అను పేర్లతో ప్రసిద్ధికెక్కిన ఈ చావ్యనాయికకు శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయమున విశిష్టమగు స్థానము కలదు. తమిళము నందలి వైష్ణవక్షిత్తి సాహిత్యములోను ఆళ్వారుల కరంపరలోను, ఈమెకు గల స్థానము విశిష్టమైనది. శ్రీ వైష్ణవ నమాజమున కూడ ఈమెకు అనన్య ప్రాధాన్యము కలదు.

తమిళ వాఙ్మయమున వన్నిద్దరాళ్వారులు రచించిన మరుర భక్తి తరితిమగు సాహిత్యమును 'ద్రవిడ వేద'మని శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయమున క్షిత్తిలో అనునందానము చేయుట కలది. ఈ రచన లన్నియు సుమారు నాలుగువేల గాథలతో కూడియుండుటచే వీనికి 'నాలాయిర దివ్య ప్రబంధ' మని పేరు. దీనినే 'కవచద్విషయ' మని కూడ అందురు.

ఆళ్వారులలో పలువురు తమయందు నాయకత్వము నారోపించుకొని, శ్రీమద్వారాయణుని భర్తగా భావించి ఆరాధించుట ఈ పాశురములలో కన్పించును. వన్నిద్దరాళ్వారులలో గోదాదేవి యొక్కతెయే శ్రీ. తక్కిన వారందరును పురుషులు. పురుషుల తమయందు నాయకత్వము నారోపించుకొని చెప్పిన పాశురములలోకన్న, సహజముగ స్త్రీయగు గోదాదేవి స్వామిని భర్తృభావముతో ఆరాధించుచు చెప్పిన గీతిములలో సహజ సూదుర్యము అధికముగా నుండును. గోదాదేవి స్వామినిగూర్చి మొత్తము 173 పాశురములను రచించినది. ఇవి 'తిరుప్పావై' అను పేర 30 పాశుర మాలతో ఒక గ్రంథముగను, 'నాచ్చియార్ తిరుమొళి' యను 143 పాశురములతో మరియొక గ్రంథముగను ఉన్నవి.

'తిరుప్పావై' పాశురములలో గోపికలు దనుర్మాన ప్రభము నాచరించుట చొక్క-చొక్క దినమున కొక్కొక్క పాశురము చొప్పున వర్ణింపబడినది. గోదాదేవి ఈ దనుర్మాన ప్రభము నాచరించి స్వామి అశుభహమును పొందెనని సంప్రదాయము.

'నాచ్చియార్ తిరుమొళి' యందు గోదాదేవి తాను నాయకయై శ్రీకృష్ణునిపట్ల తనకుగల అనురాగమును వ్యక్తముచేయుట వర్ణింపబడినది. గోదాదేవి శ్రీరంగనాథుని పరించి తరించినను ఆమె రచనలు మాత్రము శ్రీకృష్ణుని నాయకునిగా నిర్దేశించునవే. ఈ గాథలు రమణీయములగు భావములతో, పరచారిత్వములతో కూడియుండును.

మతవరముగ కూడ నీ పాపములకును, గోదాదేవికిని విశిష్టమగు స్థానము కలదు. పన్నిద్దరాధ్యాయులలో పెరియాళ్వారులుగా (పెద్ద ఆళ్వార్) పేరొందిన విష్ణుచిత్తుడు గోదాదేవిని పెంచిన తండ్రి. గోదాదేవి స్వయముగ అయోనిజ. స్వామిని తాను రరించిన పూమాలలో బందించి ఆయనకు ప్రేయసియైన జగన్మూర్తి న్వరూపము. ఈమె హిదేవ్యవతారమని చెప్పుట ప్రసిద్ధము. శ్రీ వైష్ణవమున శ్రీ రూ నీకలు మువ్వరకును సమానమగు ప్రతిపత్తి యున్నది. ఇట్టిమె శ్రీమన్నారాయణునకు వరమ భక్తురాలైన అర్ధాంగియైనది

ఈమె వృత్తాంతము శ్రీరంగనాథునివల గల భక్తి శృంగారముల మేలు కలయిక. కనుకనే శ్రీ వైష్ణవమునగల మధురభక్తి సంప్రదాయములో భక్తులీమె శ్రీదేవికన్నను, నీదాదేవికన్నను ప్రేమాస్పదురాలై ఆరాధ్య అయినది. పెక్కు వైష్ణవ దేవాలయములలో గోదాదేవి అర్చామూర్తులున్నవి. ఈమెను నింఠి భక్తిశ్రద్ధలలో కొలుతురో, అంతే భక్తి శ్రద్ధలలో శ్రీ వైష్ణవరీమె సాహిత్యమును కూడ అనుసంధా నము చేయుదురు. ముఱ్యముగి ధర్మార్థమున వైష్ణవాలయములలో 'తిరుప్పావై' ప్రవచనములు సాగుచుండును. కన్యలు ఈ తిరుప్పావై పాశురములను అనుసంధానము చేయుటచే వారికి శ్రీమముగి వివాహమగుననియు, అపరాధులగు పరుడు లడించు ననియు శ్రీ వైష్ణవుల విశ్వాసము.

ఉత్తర భారతమున ఇట్లే శ్రీకృష్ణుని నామధునిగా భావించి, మధురభక్తి భరిత గీతములను గానముచేసి తిరించిన పరమభక్తురాలు మీరాబాయి మీరాబాయి వరము భక్తురాలు. నే భక్త హృదయములలో స్థానమున్నది. ఆమె వివాహితి. కర్తను, సంసారమునుపరిత్యజించి, శ్రీకృష్ణుని గుణములను, గానముచేసిన పూజ్యురాలు. ఆ కీర్తనాలిని స్వామి పెక్కు కష్టములనుండి అదుకొన్నట్లు గాథలు వ్యాప్తిలో నున్నవి. కాని స్వామి ఆమెను పరిణయమాడినట్లు కన్పింపదు. గోదాదేవి అట్లుగాక, స్వామిని తన మధుర భక్తి భావనచే ఆరాధించి పతిగా పొందినది. కావున ఈమెను శ్రీమన్నారాయణుని చెంత శ్రీదేవిలో సమానమగు స్థానము కలదు. మీరాబాయి మానవజన్మమెత్తి తన అసమాన భక్తి భావముచే తివ్యత్వమును సంతరించుకొన్నది. గోదాదేవి కూడే వ్యవతారమై తన పవిత్ర చరిత్రముచే మానవుల నుద్ధరించుటకు భూలోకమునకు వచ్చినది. ఈమె 'అయోనిజ' అనియే వైష్ణవ సంప్రదాయము పేర్కొనుచున్నది.

శ్రీ వైష్ణవ సామాజిక సంప్రదాయములలో కూడ ఈమె ప్రభావము విశేషముగ కన్పించును. మకర సంక్రమణమునకు ముందు రోజును 'బోగి' యందురు. ఇది ధనుర్మాసమునకు చివరి రోజు. గోవా శ్రీరంగనాథుల కల్యాణము ఈ దినముననే జరిగెననియు, గోదాదు అట్టి బోగమాదినమున లభించుటచే అది 'బోగి' యైనదనియు చెప్పుదురు. శ్రీ వైష్ణవుల గృహములలో వివాహ సందర్భములందు వరువును గోదాదేవిగ జాపించుట ఆచారము. శ్రీ వైష్ణవ గృహములలో ఆడుబిడ్డలకు ఈమె పేరు పెట్టుకొనుటయు విస్తృతముగ నున్నది.

శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయమున జట్టి విశిష్టస్థానము గలిగిన గోదాదేవిగాథ, వారి వాఙ్మయములో బహుదా పరిచింపబడినది. వలువురు కవులు ఈ పుణ్యగాథను తమ కావ్యేతి పుర్రముగా స్వీకరించి ధన్యులైరి. వీరిలో తక్కిన ఆగ్యుల పుత్రాంతములలోదాట గోదాదేవి పుత్రాంతమును వర్ణించినవారును, గోదాదేవి యొక్కయు ఆమెను పెంచిన తండ్రియగు శ్రీ విష్ణుచిత్తుని యొక్కయు పుత్రాంతములు మాత్రము పండించినవారును, కేవలము గోవా పుత్రాంతమునే వర్ణించినవారును గలరు.

ప్రాచీనములగు సాంప్రదాయక గ్రంథములైన గురువరంపరా ప్రభావము (తమిళము), దివ్యసూరి చిత్రతి (సంస్కృతము); ప్రవన్నామృతము (సంస్కృతము) లోనే గాక; ప్రాచీన వాఙ్మయమున వేదాదినాథ ఓట్టారాయ్యుడు రచించిన 'గోదా వనితముః' (సంస్కృతము) అను చంపూ కావ్యము నందును, శ్రీకృష్ణదేవరాయలు రచించిన తెలుగు ప్రబంధమగు "ఆముక్తమాల్యద"లోను; సంబాడు కేశవారాయుని "అచార్యసూక్తిముద్రాపక" (తెలుగు)లోను గోదాదేవి కథ వర్ణింపబడి యున్నది. ఆచురులలో డి.కే. దేవులపల్లి కృష్ణకాశ్రిగాడు తెలుగులో 'శ్రీ ఆంధ్రాక్ష తిరుప్పావై' అనుపేరి రచింపావై పాశురములను చక్కని రీతనలుగ వ్రాసి, "శ్రీ ఆంధ్రాక్ష" అను నాటికను జతచేసిరి. ఇట్లాధునిక కవులెందరో గోదాదేవిని భక్తిలో స్తుతించి వాఙ్మయ సేవ చేసిరి.

మధుర ఓక్తి శృంగారభరితమైన ఈ పుణ్యగాథను ఎందరు కవులు ఎన్ని భాషలలో ఎన్ని ప్రక్రియలలో వర్ణించినను శ్రీమద్రామాయణ గాథ వలెనే గోదాదేవి ఇతివృత్తము కూడ నిత్య సూతనమై నిహృదయుల నలరించుచున్నది. శ్రీమన్నారాయణుని అనుగ్రహము ఎలెనే గోదాదేవి పుణ్యచరిత్రము కూడ "అతృప్తామృత స్వరూపము." దానికిగల జనాధిరణము నిరపదికమైనది.

ఉ ప స ం హా ర ము

శ్రీమాన్ అమరవాది వేంకటేశ్వరసింహాచార్యులవారు రచించిన ఈ “అముక్తమాల్యదమ్” అను చంపూకావ్యమును సాహిత్యశాస్త్రప్రమాణముల దృష్టితోను తాత్త్విక దృక్పథముతోనుకూడ పరిశీలించినపుడు ఆచార్యులవారి ఇతివృత్తమును నిమిత్తమాత్రముగ గ్రహించి, విశిష్టాద్వైత చిత్త్వప్రపంచమునకే ప్రాధాన్యమునిచ్చినట్లు భావించుట కవకాశమున్నది. అట్లని ఈ కావ్యము సాహిత్యప్రమాణములు కొరవడిన వని భావింపరాదు. ఈ కారణముచేతనే ఈ కావ్యము రేపిలము సాహిత్యరసికులకన్న విశిష్టాద్వైత తత్త్వమున అధినివేశముగల రసజ్ఞులకు అధికముగా ఆలరింపగలదని చెప్పవచ్చును.

తాత్త్విక ప్రధానముగ రచింపబడినను ఈ కావ్యము సమ్యములగు అలంకారి ములు, భావవమర్శులు, భారాబద్ధి శోభితముగు శ్లోకరచన, వివిధ శాస్త్రములలో వ్యుత్పన్నత ప్రకటింపబడియే యున్నవి ఆచార్యులవారు పలు తావులలో పూర్వీకపుల భావములను, శైలిని చర్చిణము చేయుచు పరిశీలించినచో, వారు ప్రాచీన సాహితీ మును ఎంతగా హృదయగీతము చేసికొనిరో స్పష్టమగును. ఈ కావ్యము ఆచార్యుల వారు ప్రాచీన సంస్కృత సాహిత్యపద్ధిలకు, ద్రావిడ వేదాంత సంప్రదాయచోరణిని కూడ చక్కగా నమస్కరించుచున్నది. ఇది చాల స్పష్టమగు చార్యము. దీనిని పాఠిం చుటలో ఆచార్యులవారికి సాహిత్యమునందును, ఉభయవేదాంతములందును గల అపగాహనము స్పష్టమగుచున్నది.

ఆచార్యులవారు ఆబాల్యముగ సంస్కృతాద్యయనము చేసినవారు. అయిన ఈ కావ్యమునేగాక, సంస్కృతమున ఇందిను పెక్కు రచనలు చేసిరి. సంస్కృత ముననే కాదు తమిళమునను, మాతృభాషయగు తెలుగులోనుకూడ కవితారచన చేసిరి. ఈ రచనలన్నియు పారమార్థికములేమగుట ఆచార్యులవారి హృదయ ప్రైర్థ్యమును వెల్లడించును. వారి జీవితమంతయు శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయమును, సంస్కృత వాఙ్మయమును ఆరాధించుటలోనే గడచినది. ఈ నాటి లోకీరి దృష్టిలో ఆరికముగ నిరుపయోగముగ ఇట్టి మహార్యమునకు జీవితమును అంకితముచెయుట ఆచార్యులవారి పనికి లో విశేషమును నిరూపించును.

సంస్కృత భాషావ్యాప్తి వెనుకబడి, ■ భాషలో గ్రంథరచన సాగించువారు అరుదైన ఈ కాలమున అచార్యులవారీ కావ్యమును రచించుటయు, వ్యయ ప్రయాసల కోర్చి ముద్రించుటయు సంస్కృత భాషాభిమానులెల్లరు ఆమోదించి ఆభినందింపఁ బడినది.

అచార్యులవారు లోకమున కందించిన ఈ కావ్యము సాహిత్యదృష్టితోను, తార్కికదృష్టితోనుకూడ గణనీయమైనది. కనుక ఈ కావ్యము కేవలము సాహిత్య ప్రయులకేగాక, శ్రీ వైష్ణవతత్వ జిజ్ఞాసువులకును, ముముక్షువులకును కూడ పరమోపాదేయమైయున్నది.

సంస్కృత భాషాభిజ్ఞులెల్లరు అచార్యులవారి సంస్కృతభాషాప్రియత్వమును అదర్శముగా గ్రహించి, రద్దాషాప్రచారమునకు పూనుకొనుట ఆభిలషణీయము.

అనుబంధములు

అనుబంధము-1

పన్నిద్దరు ఆళ్వార్లు

'ఆళ్వార్' అనునది తమిళభాషాపదము. ఈ పదమునకు 'అర్చ్యాత్మజ్ఞాని' అని యర్థము. శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయమున పన్నిద్దరు ఆళ్వార్లు కలరు. వీరందఱును శ్రీమన్నారాయణుని ఉత్తమభక్తులు. పరమభాగవతోత్తములు. ఈ పన్నిద్దరు ఆళ్వార్లను సులించుచు శ్రీ పరాశరభట్టరు అనతిచ్చిని ఈ క్రింది శ్లోకమిచ్చి న్మర్యము—

“మూలం సరస్య మహదాహ్లాద ఓడ్డనాది
శ్రీభక్తి సార దులభేభరయోగివాహిన్!
ఓక్తాంఘ్రిగేణు పరికాలయతీంద్రి మిత్రాన్
శ్రీమద్విరాంతుశిమునిం ప్రణతౌఽస్మి నిత్యమ్॥”

ఈ పన్నిద్దరు ఆళ్వార్ల క్రమమిది—

1. పొయిగై ఆళ్వార్ :

'సరోయోగి' అను నామాంతరముగల ఈయన ఆళ్వార్లలో ప్రథముడు. సుప్రసిద్ధ పుణ్యక్షేత్రముగు కాంచీపురమునందలి ఒక సరోవరము నందలి కమలమున ఇతడు జన్మించెననియు ఈయన మహావిష్ణువుయొక్క శంఖముగు 'పాంచజన్యము' యొక్క అవతారమనియు విశ్వసించుదు. ఇతని రచన 'ముదల్ తిరువందాది'.

2. పూదత్తాళ్వార్ :

'మూలియోగి' అను నామాంతరముగల ఈయన ఆళ్వార్లలో రెండవవాడు. ఈయన 'మామళ్ళపురము' (మహాలలిపురము)లో ఒక మాడపేవుష్యమున జన్మించె ననియు, ఈయన మహావిష్ణువుయొక్క గదయగు 'కె'బొడకి' అవతారమనియు విశ్వసించుదు. ఈతని రచన 'ఇరెండాన్ తిరువందాది'.

3. పేయాళ్వార్ :

'మహద్వీగి' అను నామాంతరముగల ఈయన ఆళ్వార్లలో మూడవవాడు. ఈయన నేటి మదరాసు సగరమునందలి 'మైలాపూరు' అనబడు ప్రాంతమున ఒక రలుపపుష్పాండు జన్మించెననియు, ఈయన మహావిష్ణువుయొక్క భద్రమగు 'నందికము' అపతారమనియు తలచుదు. ఇతని రచన 'మూన్మాన్ తిరువందాది.'

4. తిరుమడితై ఆళ్వార్ :

'ఒత్తి సాడడ'ను మారు పేరుగల ఈయన ఆళ్వార్లలో నాలుగవవాడు. నేటి మదరాసు సగరమునకు 16 మైళ్ల దూరములోనున్న 'తిరుమడితై' అను ఊరు ఈతని జన్మస్థానమగుటచే ఇతనికి పేరు వచ్చినది. ఇతని రచనలు 'నామ్మగన్ తిరువందాది' 'తిరుచ్చెంద విరుత్తమ్'.

5. నమ్మాళ్వార్ :

"నరాంకుళముని" అనియు, "శరగోపాచార్యు" డనియు నామాంతరములుగల ఈయన ఆళ్వార్లలో అయిదవవాడు. తామ్రపత్తి సదీతీరమునందలి 'తిరుక్కురుళూరు' ఈతని జన్మస్థానము. ఇది నేడు తమిళనాడులోని "తిరునల్వేలి" జిల్లాలో కలదు. ఈయన నిత్యపూజలో ఒకరిన 'విష్ణుకృష్ణు'ని అపతారమని నమ్ముచును. 'తిరువిరుత్తం', 'తిరువారెయిం', 'పరియతిరువందాది', 'తిరువాయ్మొళి' ఈతని రచనలు. 'తిరువాయ్మొళి' ద్రవిడోపనిషత్తుగా ప్రసిద్ధిచెందినది. ఈతని గ్రంథములను శ్రీవల్లభ సంప్రదాయానుసారులు సంక్షిప్తములుగా తావింతురు.

6. మధురకవి ఆళ్వార్ :

'యెరీంద్రమిశ్రు'డను నామాంతరముగల ఈయన ఆళ్వార్లలో అరవవాడు. 'తిరుక్కోమిలూరు'లో ఇతడు జన్మించెను. గౌడని అంకితే జన్మించినవారని పిల్వసించురు. ఇతడు శరగోపాచార్యుని శిష్యుడు. "కణ్ణినుడ శిరుత్తాలు" ఈతని రచన. ఈతని రచనలు మారుత్యగుణ భూయిష్ఠములై యుండుటచే ఇతనికి 'మధుర కవి' అని పిలువబడినది.

7. కులశేఖర ఆళ్వార్ :

ఆళ్వార్లలో ఏడవవారైన ఇతడు కేరళలోని 'మలబారు' ప్రాంతమునందలి ఒక రాజ్యమును పాలించిన ప్రజారంజకుడును, భర్మాత్యుడను అయిన రాజు. ఈతని తండ్రి పేరు 'ద్విరవళితుడు.' తండ్రి క్షణంలో ఒక్క మయవాణాపరణమున పెరిగిన ఇతడు రాజ్యవైభవమును సైతము పరిత్యజించి శ్రీరంగమునకేగి, సారాంశ ఒక్కతై జీవనమును గడిపిన మహానుభావుడు. "పెరినాల్ తిరుమొళి" 'ముకుందమాల' ఈతని రచనలు. "ముకుందమాల" సంస్కృతమున రచింపబడిన గొప్పస్తోత్రము. దీనికి వైష్ణవ సమాజమునందేగాక, ఒక్కచోటియందును, సాహిత్యలోకముందును అద్వితీయమగు స్థానమున్నది. ఈతని రచన అతిచోమలమై అలరారును. ఈతడు మహావిష్ణువుయొక్క వక్షఃస్థలమున వెలిగెడి "చిట్టచుడి" అవతారమని నమ్ముదురు.

8. పెరియ ఆళ్వార్ :

ఇతడే "విష్ణుదిత్తు" దనియు, "చిట్టచుడి" దనియు పిలువబడు పనిమిదివ ఆళ్వారు. వైగై (కృష్ణమాలా) నదీతీరమందున్న శ్రీవేలి అర్చారు ఈతని జన్మస్థలము. ఇది నేటి తమిళనాడు రాష్ట్రమున నున్నది. తల్లిపరిమలపట్టణముకుందాచార్యులు. ఇతడు గరుడాంశసంభూతుడని తలచుడు. శ్రీ శైష్ణవ సమాజమున ఆరాధ్యులగు "గోదాదేవి" ఈతని అంపుడుపాతుడు. ఇతడు ప్రతినిత్యము విష్ణుపునకు పుష్పమాలల సర్పించెడి పరమ ఉత్తరాగ్రణి. మహావిష్ణువు అనుగ్రహముచే పాండ్యరాజు సుదయలకు విష్ణుపారమ్యమును స్థాపించి, రాజును వైష్ణవమతావలంబిగి చేసిన మహాసీయిడు. ఈ రాజు ఇతనికి "చిట్టపాడు"దను పేరుడమునెచ్చి "గజారోహణోత్సవము"చే ఇతనిని సత్కరించెను. ఇతడు ప్రతినిత్యము విష్ణుపునకు మాలికల సర్పించుచుండుటచే "మాలారాడు"దనియు పేరు పచ్చింది. 'తెరుప్పల్లందు' 'పెరియార్ తిరుమొళి' ఈతని రచనలు.

9. గోదాదేవి :

పన్నిరరాళ్వార్లలో ఈమెయొక్కతెయే శ్రీ. శ్రీ ఆంధాళి, చోరై, కూకిరారు తిమ్మార్, అముక్తమాల్యద మున్నగునవి ఈమె నామాంతరములు. ఈమె శ్రీ విల్లి బుత్తురులో విష్ణుదిత్తుని ఇందిర తులసివన సమీపమున లభించినదని విశ్వసించుదురు.

ఈమె ఓదేవ్యంశచేతను, లక్ష్మీదేవ్యంశచేతను జన్మించెనని నమ్ముదురు. వన్నిర్దరాశ్వాదులలోను, శ్రీ ప్రహ్లాద సంప్రదాయమునందును ఈమెకుగల స్థాన మత్యున్నతమైనది. ఈమె పెంపుడు తండ్రియగు విష్ణుచిత్తుడు వ్రతనిత్యము విష్ణునమర్పణకై మాలికలసల్లగా, వానిని ముందు తానే డరించి, పిమ్మట విష్ణువునకర్పించి, విష్ణువునే పరిణయమాడిన దివ్యచరిత్రగల భక్తకోటి. 'తిరుప్పావై', 'నాచ్చియార్ తిరుమొళి' ఈమె రచనలు. "తిరుప్పావై"లోని గీతములు మధురభక్తి భరితములై నేటికిని డనుర్మాసాది పర్యవసములలో భక్తకోటిదే గానము చేయబడుచున్నవి. ఈమె తన రచనలలో కృష్ణుని ఆరాధించినది.

10. తొండరడిప్పడి ఆళ్వార్ :

"భక్తాంఘ్రేణు"దనియు; "వివనారాయణు" దనియు పిలువబడు ఈతడు ఆళ్వార్లలో పెదపెవాడు. 'తొండర్' అనగా రాగవలోత్తముడు, 'అడి' అనగా పారము. 'పుడి' అనిగా రేణువు. ఈ వారణముననే ఈతనికి "భక్తాంఘ్రేణువు" అను నామ మేర్పడినది. కావేరీ నదీతీరమునందలి 'మణ్ణంగుడి' ఈతని జన్మస్థానము. 'తిరుమాలై' "తిరుప్పళియెళుచ్చి" ఈతని రచనలు.

11. తిరుప్పావ్ ఆళ్వార్ :

"మునివాహను"దనియు. "యోగివాహను"దనియు మారుపేర్లుగల ఈతడు ఆళ్వార్లలో పదకొండవవాడు. తిరుచ్చిరావల్లి సమీపములోని "ఉరైయూరు" ఈతని జన్మస్థానము. "అమలనాదిప్పిరాన్" ఈతని రచన.

12. తిరుమంగై ఆళ్వార్ :

"పరళాలు"దనియు "సీలు"దనియు పిలువబడు ఈతడు ఆళ్వార్లలో చివరివాడు. "తిరుమొళి", "తిరుక్కురునాండగం", "తిరునెడున్ దాండగం", "తిరువెళుకూర్తిరుక్కై", "శీయెరురుమడల్", "పెరియతిరుమడల్" ఈతని రచనలు. తమిళమున ఈతని రచనలు "వేదాంగము"లుగా భావించబడుచున్నవి.

ఇది పన్నిద్రరాళ్వార్ల సంగ్రహ పరిచయము.

వన్నిద్దరాళ్వార్ల రచనలను “నాలాయిరదివ్యవంధము”గా సంకలనముచేసిన మహానుభావుడు శ్రీమన్నాథముని. “నాలాయిర” మనగా నాలుగు వేలు. నాలుగు వేల పాశురములు ఇంచుమించుగా కలిగియున్న ఈ గ్రంథము ఒక్కొక్క ‘ఆయిర’మున కొక్కొక్క భాగముగ విభక్తమై నాలుగు భాగములుగ నున్నది. ఆ విభాగమిట్లుండును.

1. ముదలాయిరమ్ (ప్రథమ సహస్రము)

1. తిరుప్పల్లాండు	....	....	12	పాశురములు
2. పెరియాళ్వార్ తిరుమొళి	....	....	461	“
3. తిరుప్పావై	....	....	30	“
4. నాచ్చియార్ తిరుమొళి	....	....	143	“
5. పెరుమాళ్ తిరుమొళి	....	....	105	“
6. తిరుచ్చెంద విరుత్తం	....	....	120	“
7. తిరుమాళె	....	....	45	“
8. తిరువల్లియెళుప్పి	....	....	10	“
9. అమలనాదిప్పిరాన్	....	....	10	“
10. కణ్ణిసల్ శీటర్తాంబు	....	...	11	“
			<hr/>	
			మొత్తము	942 “
			<hr/>	

2. ఇరెండాన్ ఆయిరమ్ (ద్వితీయ సహస్రము)

1. తిరుమొళి	....	....	1084	పాశురములు
2. తిరుక్కరున్దాదగమ్	....	....	20	“
3. తిరుసెరున్ దాదగమ్				

మొత్తము 1184

3. మూన్డాన్ ఆయిరమ్ (తృతీయ సహస్రము)

1. తిరువాయిమొళి	....	....	1102	పాశురములు
-----------------	------	------	------	-----------

4. నాన్యూగన్ ఆయిరమ్ (చతుర్థ సహస్రము)

1. మురల్ తిరువందాది	....	....	100	పాశురములు
2. శరెందాన్ తిరువందాది	....	....	100	"
3. మూన్డాన్ తిరువందాది	....	....	100	"
4. నాన్యూగన్ తిరువందాది	....	....	96	"
5. తిరువిరుత్తమ్	....	....	100	"
6. తిరువారీయై	....	....	7	"
7. అతియతిరుపందాది	....	....	87	"
8. కణ్డయన్ సౌజ్జ, తిరువెళుకూత్తిరుక్కై, వీరియతిరుమడల్, పెరియ తిరుమడల్	....	....	227	"

మొత్తము 817 "

---

1. పృథ్వీ సహస్రము	....	....	942	పాశురములు
2. ద్వితీయ సహస్రము	....	....	1134	"
3. తృతీయ సహస్రము	....	....	1102	"
4. చతుర్థ సహస్రము	....	....	817	"

మొత్తము పాశురముల సంఖ్య 3995

ఈ "నాల్గూర దివ్య పృబంధి" విషయవిశాగమును, పాశురముల సంఖ్యయును, "దీవా నిత్యానుసంధానము" అను గ్రంథము ఆధారముగ పేర్కొనబడినవి.

ఆచార్యులు

వన్నిధరాశ్వాదుల అనంతరము వైష్ణవ సంప్రదాయమును బహుముఖముగ విస్తరింపజేసినవారు ఆచార్యులు. ఈ ఆశ్చర్యయొక్కయు, ఆచార్యులయొక్కయు క్రమమును 'గురువరంపర' అనియు, 'ఆచార్యవరింపర' అనియు అందురు. ఇట్టి ఆచార్యవరంపరలోని ౩౩ ముఖ్యులగు కొందఱు ఆచార్యులనుగూర్చి ఇచట ప్రస్తావించుట అవశ్యకము. ఇట్టివాటిలో పేర్కొనినవారు—

1. నాథముని :

ఈయన అనలుపేరు 'తంగనాథముని'కాగా వైష్ణవ ప్రపంచమున 'నాథముని' యనుపేరే ప్రఖ్యాతిపొందినది. శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయమున కితడు ఆధ్యాపార్యుడు. లుప్తప్రాయమైన 'తమిళవేదము'ను పునరుద్ధరించి, శ్రీరంగములోని దేవాలయము నందు పారాయణ మొనర్చు ప్యపిస్థుడు కల్పించిన వాడీతడు. ఇతని చాలము శ్రీ. శ. 824-924. 'వేదనారాయణపుణిము' ఇతని జన్మస్థానము. యోగిరహస్యము, న్యాయతత్వము అనునవి రచనలు.

2. యామునాచార్యులు :

విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంత ప్రచారకులలో అగ్రణ్యుడైన ఇతడు సుమారు శ్రీ. శ. 952 ప్రాంతమున 'మధురై'లో జన్మించెను. ఇతడు నాథముని పౌత్రుడు. ఈశ్వరముని పుత్రుడు. 'ఆలపెందార్' అనునది ఈతని సుప్రసిద్ధ నామాంతరము గీతాంశంగ్రహము, శ్రీ చతుశ్శతీ, సిద్ధిత్రయము, మహాపురుషసిర్ణయము, ఆగమప్రామాణ్యము, స్తోత్ర తత్వము, (అకపందార్ స్తోత్రము) ఇతని రచనలు.

3. రామానుజాచార్యులు :

శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయమునకు ప్రతిష్ఠాపకాచార్యుడైన ఇతడు శ్రీ. శ. 1017లో శ్రీ పెరుంబదూరులో జన్మించెను. ఇతడు యామునాచార్యుని పౌత్రుడు. యామునాచార్యుని అనంతరము శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయమునకు ఇతడే ప్రధానాచార్యుడయ్యెను. వేదాంత సంగ్రహము, వేదాంతసాధము, వేదాంతదీపము, గర్భాత్రయము, గీతా భాష్యము, శ్రీ భాష్యము అనునవి ఈతని రచనలు. ఈ గ్రంథములందు విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతములు విస్తృతముగను, ప్రాచూణ్యముగను వివేచించబడినవి.

4. సుదర్శనసూరి :

ఈతని కాలము క్రీ.శ. 1200-1275. ఇతడు శ్రీభాష్యమునకు 'శ్రుతప్రకాశిక' యను వ్యాఖ్యను రచించెను. ఇవియేగాక-శ్రుతదీపిక, ఉపనిషద్వ్యాఖ్య, తాత్పర్యదీపిక శుకపక్షియవ్యాఖ్య రచించెను.

5. వేదాంతదేశికులు :

"వేంకటనాథు"డను నామాంతరముగల ఇతడు క్రీ.శ. 1269-1369 మధ్యన ఉన్నవాడు. కాంచీపుర సమీపమునందలి 'ఝాప్పిల్' ఈతని జన్మస్థానము. ఇతనికి 'కవిత్కాంకికసింహు' డనియు; 'సర్వతంత్ర స్వతంత్రు' డనియు బిరుదనామములున్నవి. సంకల్ప సూక్ష్మోదయము, హంసదూతము, రామాత్మ్యదయము, యాదవాత్మ్యదయము, పాదుకాసహస్రము-అనునవి ఈతని కావ్యములు. తత్త్వటీక, అధికరణ సారావళి, తత్త్వముక్కలాపము, న్యాయపరిశుద్ధి, న్యాయసిద్ధాంతజనము, గీతార్థ తాత్పర్యచంద్రిక, ఈశావాస్య భాష్యము, ద్రవిడోపనిషత్తాత్పర్యరత్నావళి, శరీరమాషణి మొదలగు బహు గ్రంథములను రచించిన ధీశాలి ఇతడు.

6. పిళ్లలోకాచార్యులు :

ఇతడు క్రీ.శ. 1372 ప్రాంతములోనివాడు. శ్రీ వైష్ణవాచార్యులలో ముఖ్యుడుగా పేర్కొనబడిన ఈతడు, శ్రీపదనటాషణము, తత్త్వత్రయము, తత్త్వశేఖరము మున్నగు గ్రంథములను రచించెను. శ్రీరంగముపై యపసలుబాడిచేసి, దేవాలయములను కొలగొట్టిన సమయమున ఈతడు మందిరములను రక్షించుటకై ప్రాణముల సర్పించెను.

7. వరవరముని :

ఇతడు 15వ శతాబ్దిలోనివాడు. 'తెంగలై' గ్రామమునందలి ఆచార్యులలో ఇతడు ప్రసిద్ధుడు. పిళ్లలోకాచార్యుల గ్రంథములచేతడు టీకలు వ్రాసెను. 'తమిళవేదము' యొక్క భాష్యమును విస్తృతముగ ప్రచారములోనికి తెచ్చెను.

8. శ్రీనివాసుడు :

ఇతడు 16వ శతాబ్దిలోని ఆచార్యులలో పేర్కొనదగినవాడు. 'యతీంద్రిమత దీపిక' ఈతని రచన.

9. రంగరామానుజుడు :

ఇతడు 16వ శతాబ్దిలోని వైష్ణవాచార్యులలో ముఖ్యుడు. బ్రహ్మసూత్రములను, శ్రీభాష్యమునకును, న్యాయసిద్ధాంతజనమునకును ఈతడు టీకలు వ్రాసెను. బృహదారణ్యక, చాందోగ్యోపనిషత్తుల టీకలు విశిష్టాద్వైత తత్త్వప్రతిపాదకములగు భాష్యములువ్రాసెను. రామానుజసిద్ధాంతసారమును గ్రంథమునుకూడ ఇతడురచించెను.

ఇది వైష్ణవాచార్యుల సంగ్రహ పరిచయము.

అనుబంధము - II

శ్రీ వైష్ణవ సంవృద్ధాయములోని 'పదగలై' 'తెంగలై' కావల నడుమగల 18 నిర్ణాంతభేదములు ఈ క్రింద పేర్కొనబడుచున్నవి—

పదగలై

తెంగలై

1. ఈశ్వరుని కృపాకటాక్షము నకారణమై యుండును. బాలుడు ఏడ్చినప్పుడే తల్లి పాలు త్రావించినట్లు, ఏదవకయున్నప్పుడు త్రావించనట్లు ఈశ్వరుడు కారణములేక కృపాకటాక్షమును ప్రసరింపజేయడు.

1. కారణములేకయే నమస్త ప్రాణికోటికి ఈశ్వరుడు తన కృపాకటాక్షముల నందించును.

2. మోక్షలాభము జీవాత్మకే గాని, వరమాత్మకు గాదు. ఇందు అధికారి వేదములేదు. నర్దులును మోక్షము నకు పాత్రులే.

2. మోక్షము ఈశ్వరుని నిమిత్తముగనే లభించును. జీవనిమిత్తము మోక్షము కాదు. మోక్షలాభము అధికారి పాత్రానుసారము కలుగును.

3. కర్మజ్ఞానములు భక్తికి అంగములు. మోక్షమార్గమున అవి స్వతంత్రములు కావు.

3. జ్ఞానయోగము, కర్మయోగము, భక్తియోగము, ఆచార్యనిష్ఠ ఇవి మోక్షమార్గమున స్వతంత్రోపాయములు.

4. భగవంతునిలో సమానముగ లక్ష్మి సర్వవ్యాపకకర్త మున్నది. లక్ష్మిని విడిచిన ఈశ్వరుడు సర్వవ్యాపకడు కాలేదు.

4. జీవాత్మవలెనే లక్ష్మియును అణువే. ఆమె సర్వవ్యాపకరాలు కాదు.

5. మోక్షప్రదాన సామర్థ్యము లక్ష్మీదేవి కిని ఉన్నది. అందుచేత భగవంతునిలో సమానముగ లక్ష్మీదేవియును సిద్ధిపాపము.

5. మోక్షప్రదాన సామర్థ్యము లక్ష్మీకి లేదు. ఆశక్తి కేవలము భగవదధీనమే. కాని మోక్షమునిచ్చుటకై లక్ష్మీ భగవంతునికోరుటకు మధ్యవర్తినియై యుండును. లక్ష్మీకి ప్రభావశక్తియేగాని సిద్ధిపాపయత్నములేదు.

6. ఓట్లల దోషములను లెక్కింపక యుండఁ దే వాత్సల్యము.

6. ఆశ్రీతుల దోషములను బోగ్గూహమున పరిగణించు వాత్సల్యబంధ పూర్వకు ఓక్కిరియదు.

7. భగవంతుడు ఇతరుల దుఃఖములను చూచి, సహింసనివాదగుటచే, వారి దుఃఖమును నివారించుటకు ప్రవర్తించును. అదియే దయ.

7. భగవంతుడు ఇతరుల దుఃఖములను చూచి, దుఃఖానుభవము పొందు దయోపపు.

8. ప్రవర్తితాద ఓక్తిలో సమానముగ యాదీనము.

8. ప్రవర్తి అనునది మోక్షమార్గమును ఓక్తిలో సమానము కానేరదు.

9. శక్తిగాలియైఉట్టిడు డక్తిలో తీరుకై భగవంతుని చూచును. ఆకించునడైన పిల్లయును ప్రవర్తికి పోతుడే.

9. స్వహృద యాధారతత్వమును తెలుసుకొన్నవాడు ప్రవర్తికి పోతుడు.

10. ప్రపన్నుడగు వ్యక్తి అశక్తతా వారి ఇముచేత నైమిత్తికములగు సర్వకర్తలను సహజముగనే పరిత్యజించును.

10. ప్రవర్తికొరకై సమస్తకర్మ పరిత్యాగ మావశ్యకము.

11. ప్రపత్తి వినాభక్త్యాదులగునితరోపాయములు అధికారిలేదానుసారము ఉండును. 11. సమస్త దేతనవదాంతు పరతింత్రిమే. కావున భక్త్యాద్యుపాయములు పరితంత్రస్వరూపమునకు విరోధులు.

12. ప్రపన్నుడగువ్యక్తి, శాస్త్రవిహితకర్తల నాచరింపట, భగవదాజ్ఞలలోబడి భగవంతుని ప్రసన్నమొనర్చుట కొరకే. 12. ప్రపన్నుడగు వ్యక్తి శాస్త్రవిహితములగు కర్మల నాచరింపట కేవలము ఇరులను కర్మానుష్ఠానమున మార్గరహిత మొనరించుటకే.

13. ఏయే ఆశ్రమధర్మములు విధివిహితములో-అవి అన్నియును ప్రపత్తికి అంగములే. ప్రపత్తికి పూర్వమును, తర్వాతనుకూడ ఆశ్రమ ధర్మములు నిర్విరుద్ధముల రివ్వనినవి. 13. ప్రపత్తికి పూర్వము ఏయే విధులు నిర్విరుద్ధవబడినవో- అవి ప్రపత్తికి సంతరింప చేయవలసిని అవశ్యకత లేదు.

14. ప్రపన్నులందరిపై భగవదనుగ్రహ ముండును. 14. ప్రపన్నులందరిపై భగవదు గ్రహము ఉండదు.

15. ప్రపన్నుడగువ్యక్తి వాంఛలు ఏమి రాదు ఒకటి ఏకాగ్రచిత్తత్రాయ శ్చిత్తపూర్వకముగ తిరిగి శరణాగతి పొందవలెను. 15. ప్రపన్నుడగువ్యక్తి వాంఛలు చేసినను పూర్ణావస్థలను సరించుకొంటి మాత్రముననే పాపాన్ని తీర్చుట.

16. నిమ్మజాతీయుడు ప్రపన్నుడైనచో, అతడు వర్ణాశ్రమధర్మమర్యాదలను అతిక్రమింపని రీతిలో గౌరవాన్వితుడగును. 16. ప్రపన్నుడగువాడు నిమ్మజాతీయుడ అగునట్లుగా అనుభవములేదు. నిమ్ముడైనను అగ్రపక్షాదు వాని వలెనే అతడు గౌరవాని పొందుడు.

17. ఈశ్వరుడు అణుస్వరూపుడై జీవా
త్మలో అంతర్యామి రూపమున
ఉండును.

17. ఈశ్వరుడు అణుస్వరూపుడై జీవా
త్మలో అంతర్యామి రూపమున
ఉండును.

18. కైవల్యానుభవమును పొందిన తరు
వాత పరమపదమును నైతము
పొందవీలగును. కైవల్యము పాపవి
మోచనావస్థయై యున్నది. కాని,
అది భగవదనుభవమార్గమున ప్రతి
బంధకమగును. ముక్తి, మోక్ష,
వైకుంఠ శబ్దములచే వ్యక్తమగు
ఆనందము కైవల్యముకన్న మిన్న.
వైకుంఠమున భగవదనుభవమున్నది.
కైవల్యముకోరువారు కాలక్రమమున
ముచ్చాత్ములై భగవదనుభవానంద
మును పొందుట ఆవశ్యకము. కైవల్య
స్థానము బ్రహ్మాండాంతర్గతము.
మోక్షస్థానమగు వైకుంఠము బ్రహ్మం
దముకంటె ఉన్నతమైనది.

18. కైవల్యమును పొందినవారు
పునర్జన్మను కోరరు. వారికి పరమ
పదము లభింపదు. కైవల్యమనగా
కేవలత్వమాత్రము అనగా - ఆత్మ
కేవలత్వమాత్రముయొక్క అను
భూతియే. వారికి పరమాత్మానుభూతి
ప్రాప్తింపదు. కాలక్రమమున వైకుం
ఠము జేరి భగవదనుభవానందము
పొందలేరు. కైవల్యస్థానము బ్రహ్మం
దాంతర్గతముకాదు. అది-బ్రహ్మాండ
ముకంటె పరము.

ఈ అనుబంధమున పేర్కొనబడిన "వదగలై" - "తెంగలై" కాళా నీధాంత
లేదములు డా॥ ఎన్. చంద్రచాంతగారి "తమిళ బైర్ హిందీకా భక్తి సాహిత్య" అను
గ్రంథము నుండి సేకరింపబడినవి. ఈ గ్రంథము హిందీలోనున్నది.

ఉపయుక్త గ్రంథసూచిక

ఉపయుక్త గ్రంథసూచిక

సంస్కృతము

1. అభిజ్ఞాన శాకుంతలమ్
మహాకవి కాళిదాసు
చౌఖంబా విద్యాభివన్,
వారణాసి-1
1987
2. అమరకోశః
అమరసింహుడు
గురుబాలప్రబోధికా వ్యాఖ్యా
నహితము
వాచిక్ రామస్వామిశాస్త్రిలు ఆంధ్
నన్స్, మదరాసు-1
1987
3. ఈశాది రిశోవనిషదః
శంకరభాష్య సమేతాః
మోతీలాల్ బనారసీదాస్,
వారణాసి
1964
4. కావ్యవర్ణికాశః
మమ్మటారు
అంగవ్యాఖ్యానహితము
మోతీలాల్ బనారసీదాస్
రీటి
1966
5. కావ్యాదర్శః
దండి
'అచార్య' పుల్లెల
శ్రీరామచంద్రుడుగారి వ్యాఖ్య
ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ
హైదరాబాదు
1981
6. కుమారసంభవము
మహాకవి కాళిదాసు
మల్లినాథ నూరి వ్యాఖ్య
వాచిక్ రామస్వామి శాస్త్రిలు
ఆంధ్ నన్స్, మదరాసు-1
1988
7. చంద్రాలోకః
జయదేవుడు
బుదరంజనీ వ్యాఖ్య
వాచిక్ రామస్వామి శాస్త్రిలు
ఆంధ్ నన్స్, మదరాసు-1
8. చంపూరామాయణమ్
బోజారు
'రామచంద్రమిత్ర' సంస్కృతవ్యాఖ్య
చౌఖంబా విద్యాభివన్, వారణాసి
1966

9. తర్క సంగ్రహం
అన్నలబ్ధులు
న్యాయబోధిని నిరుక్తి సహితము
వావిళ్ల తామస్వామి శాస్త్రులు
అండ్ సన్స్, మదరాసు-1
1940
10. దశకుమారి చరిత్రమ్
ఉండి
పతిష్ఠర్, వండిత శ్రీహరిహరశాస్త్రి
గంగావిష్ణు శ్రీకృష్ణదాస్
లక్ష్మీవేంకటేశ్వర స్టీమ్ పెర్ఫెక్ట్,
చింతాయి
1936
11. సారాయణ సూక్తము
శ్రీ పాలావజ్జల
శ్రీరామశర్మగారి ఆంధ్రటిక
శ్రీరామా బుక్ డిపో
సికిందరాబాదు
1976
12. పంచాపరదీప్యమ్
విద్యానాథుడు
కుమారస్వామి సోమపీఠి
'తత్వాపణ' వ్యాఖ్య
పరిష్కర్త: శ్రీ ఉత్పల వేంకట
సరసింహాచార్యులు
వావిళ్ల తామస్వామి శాస్త్రులు
అండ్ సన్స్, మదరాసు-1
1965
13. వర్ణవన్నామృతము
ఆంధ్రానువాదము: డి.వి. చూడామణి
వర్ణకాళకులు: శ్రీ గోపాలాచార్య
చుండూరు
1984
14. ముకుండిమాలా
కులశేఖరాచార్య
పిరాట్ల శ్రీరామమూర్తిగారి
తెలుగు వ్యాఖ్య
గొల్లపూడి వీరస్వామి సన్,
కోడగుమ్మం, రాజమండ్రి
1985
15. వక్రార్జిత జీవితమ్
కులశకుడు
రాధేశ్యామమిశ్ర హిందీ వ్యాఖ్య
చౌఖంబా సంస్కృత సంస్థాన్,
వారణాసి
విక్రమశకము: 2087
16. వాచస్పత్యమ్
సంకలనకర్త: శ్రీ తారానాథతర్క
వాచస్పతి భట్టాచార్యుడు
చౌఖంబా సంస్కృత సీరీస్
వారణాసి
1970

17. విశ్వగుణాదర్శనంపూః
వేంకటాద్వరి
మధుర సుబ్బాశాస్త్రి వ్యాఖ్య
వంశాయల కృష్ణస్వామిశ్రేష్ఠి
మదరాసు
1908
18. పుత్ర రత్నాకరః
కేదారభట్టు
నిర్ణయసాగర్ పెర్సన్,
బొంబాయి
1948
19. వైయాకరణ సిద్ధాంతకౌముదీ
భట్టాచీ దీక్షితుడు
బాలమనోరమా వ్యాఖ్య
చౌఖంబా సంస్కృత సిరీస్
వారణాసి
1969
20. వ్యాకరణ మహాభాష్యమ్
పఠంజలి మహరి
పరిష్కర్త: జోషి ఖాతవశాస్త్రిగారు
నిర్ణయసాగర్ పెర్సన్,
బొంబాయి
1951
21. శ్రీ భగవద్రామానుజ గ్రంథమాల
భగవద్రామానుజాచార్యుల
కృతుల సంకలనము
పరిష్కర్త: అక్కారక్కాని
సంవత్సరమారాచార్యులు
అణ్ణంగరాచార్యస్వామివారు
గృంథమాలా అఫీస్, కాంచీపురము
1956
22. శ్రీ విష్ణుసహస్రనామ స్తోత్రము
పరిష్కర్త: శ్రీ తుమ్మలపల్లి
రామలింగేశ్వరరావు
శ్రీ శారదాపీఠము
శృంగేరి-577 139
1985
23. సాహిత్యదర్పణః
విశ్వనాథ కవిరాజు
చౌఖంబా సంస్కృత సిరీస్
వారణాసి
1887
24. సునరకాండము
వాల్మీకి మహరి
పరిష్కర్త: శ్రీ తెన్నతం
రంగాచార్యులు
ప్రసాద్ అండ్ కంపెనీ
మదరాసు
1972

తెలుగు

1. ఆచార్యసూక్తి ముద్రాపకీ
నంబూరి కేశవాచార్యులు
పరిష్కర్త: పురాణం
సూర్యనారాయణశర్మలు
అర్. వేంకటేశ్వర్ అండ్ కంపెనీ
మదరాసు
1922
2. ఆముక్తమాల్యద
శ్రీకృష్ణదేవరాయలు
వావిళ్ళచారి వ్యాఖ్య
వావిళ్ళ రామస్వామి శాస్త్రులు
అండ్ సన్స్, మదరాసు
1969
3. ఆముక్తమాల్యదా సౌందర్యము
'ఆచార్య' తుమ్మపూడి కోటిశ్వరరావు
మలయకూట ప్రచురణలు
తిరుపతి
1971
4. ఉదాహరణ వాక్యాయచరిత్ర
నిడదవోలు వేంకటరావు
ఆనంద ముద్రాణాలయము
మదరాసు
1950
5. కావ్యాలంకార సంగ్రహము
రామరాజరూపణుడు
సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రి
గారి వ్యాఖ్య
ఎం. శేషచలం అండ్ కంపెనీ,
మచిలీపట్నం
1976
6. కృతమాందరి మహాపురాణము
డా॥ జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యం
1-8-702/105 'శ్రీవాణి'
నల్లకుంట, హైదరాబాదు-500 044
1978
7. మనసండితులు-కవులు-రచయితలు
(ప్రథమ సంపుటము)
డా॥ కోవెల సంపత్కుమారాచార్య
జనపర్మ ప్రచురణ, వరంగల్లు
1970
8. రంగనాథ-వాల్మీకి రామాయణముల
తులనాత్మక పరిశీలనము
డా॥ గుండి వేంకటాచార్యులు
వివేకానందకాలనీ,
కామారెడ్డి-508 111
1987

9. వసుచరిత్ర

రామరాజరూపణుడు

ఎం. శేషచలం అండ్ కంపెనీ
మచిలీపట్నం
1970

11. శ్రీ మహాభాగవతము

బమ్మెర పోతనామాత్యుడు
ఆంధ్ర. సాహిత్య అకాడమీ
హైదరాబాదు
1977

10. శ్రీ ఆంధ్రాభి తిరుప్పావు

దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి
14, సుంకురామచెట్టి స్ట్రీట్,
మదరాసు-1
1975

త మిళ ము

1. టీకా నిత్యానుసందానము

పరిష్కర్త: కేశా వరదరామానుజా
చాద్యులు
వంకాయల కృష్ణస్వామిశెట్టి
మదరాసు
1883

8. నాన్వియార్ తిరుమొళి

గోదాదేవి
అణ్ణంగరాచార్యస్వామివారి ఆంధ్ర టీక
గ్రంథమాలా ఆఫీస్, కాంచీపురము
1967

2. తిరుప్పల్లాండు-పెరియాళ్వార్

తిరుమొళి
పెరియాళ్వారు
అణ్ణంగరాచార్యస్వామివారి ఆంధ్ర టీక
గ్రంథమాలా ఆఫీస్, కాంచీపురము
1968

4. దివ్యప్రబంధత్రయము

తిరుమంగై ఆళ్వార్
నేలటూరు తర్జునలమయ్యంగారు
ఆంధ్ర టీక
గ్రంథమాలా ఆఫీస్, కాంచీపురము
1967

హిందీ

ఆంగ్లము

1. చంపూకావ్యజ్ఞా తులనాత్మక్ ఏవం
ఐటిహాసిక్ అధ్యయన్
డా॥ ఎవినాద్ తిర్తిపాఠి
చౌఓందా విద్యాభవన్, వారణాసి
1965

- 1 Sravana, Manana &
Nididhyasana
Dr. K. Pratap
Dept. of Sanskrit
S.V. University, Tirupati
1983

2. తమిళ బెర్ హిందీవా లక్ష్మీ సాహిత్య
డా॥ ఎన్. చంద్రకాంత్
దక్షిణబాఘాత హిందీ ప్రచారసభ
మదరాసు-17
1971

3. భారతీయ దర్శన్
పండిత బలదేవ ఉపాధ్యాయ
శారదామందిర్, వారణాసి
1960

వాతలు

దాతలు

1.	శ్రీ పార్థి గంగయ్య, కామారెడ్డి	....	500-00
2.	డా॥ టి. పృథ్వీరావు, కామారెడ్డి	....	500-00
3.	డా॥ టి.వి. పురుషోత్తమాచార్య, నార్సింగి	....	500-00
4.	డా॥ కే. అంజల్ రెడ్డి, కామారెడ్డి	....	250-00
5.	గంగావరక సంఘము, కామారెడ్డి	....	250-00
6.	శ్రీ టి. రాజశం, కామారెడ్డి	....	122-00
7.	గుప్పదాత	....	116-00
8.	శ్రీ శి. కొండలేరావు, కామారెడ్డి	....	116-00
9.	శ్రీ సి. సత్యనారాయణ, కామారెడ్డి	....	116-00
10.	శ్రీ కంజర్ల రామచార, కామారెడ్డి	....	116-00
11.	డా॥ విజయకుమార్, కామారెడ్డి	....	116-00
12.	శ్రీ లింగాల నర్సారెడ్డి, కామారెడ్డి	....	116-00
13.	శ్రీ డి. రామకృష్ణన్, కామారెడ్డి	....	111-00
14.	శ్రీ శాస్త్రిమోహన్, కామారెడ్డి	....	111-00
15.	శ్రీమహాలక్ష్మి రైస్ మిల్, కామారెడ్డి	....	105-00
16.	శ్రీ బాసూరు రాజరెడ్డి, కామారెడ్డి	....	105-00
17.	శ్రీ జి. శంకరశర్మ, కామారెడ్డి (శ్రీ శే సంధ్యారాణి జ్ఞాపకార్థం)	....	101-00
18.	శ్రీ రాగి చిన్నయ్య, ధర్మారం (డి)	....	100-00
19.	శ్రీ కే. సరసింగరావు, బోర్లం	....	100-00
20.	శ్రీ బచ్చు లక్ష్మీవతి, కామారెడ్డి	....	100-00
21.	శ్రీ రేపూరి సురేందర్, కామారెడ్డి	....	100-00
22.	శ్రీ పి. నారాయణరెడ్డి, కామారెడ్డి	....	100-00
23.	శ్రీ డి.ఎం.ఎస్.వి. ధీరయ్య, కామారెడ్డి	....	100-00
24.	శ్రీ ముత్యంపి చంద్రయ్య, కామారెడ్డి	....	100-00
25.	డా॥ బి. రాజగోపాలరావు, కామారెడ్డి	....	100-00
26.	శ్రీ దోర్నల వేంకటేశ్వరశర్మ, చక్కాపూర్	....	58-00
27.	శ్రీ చిరుర శ్యామసుందర్, కామారెడ్డి	....	55-00

28.	శ్రీ ఎం. రమేష్, వారి సోదరులు, కామారెడ్డి (కి.కె. మహారాజరాజనరాపుగారి జ్ఞాపకార్థం)	....	51-00
29.	శ్రీ ఎం. వేణు, కామారెడ్డి	....	51-00
30.	శ్రీ బి. సుధాకరశర్మ, కామారెడ్డి	....	51-00
31.	శ్రీ డి. నారాయణ, రామారెడ్డి	....	51-00
32.	శ్రీ మైలారపు గంగయ్య, రామారెడ్డి	....	51-00
33.	శ్రీ కందుకూరి శ్రీనివాస్, ఎల్లారెడ్డిపేట	....	51-00
34.	శ్రీ కోల్పోలు విశ్వనాథం, రామారెడ్డి	....	51-00
35.	శ్రీ డి. బోవేశ్వరశర్మ, కామారెడ్డి	....	51-00
36.	శ్రీ చీల బాస్కర్, రామారెడ్డి	....	51-00
37.	శ్రీ పదకంట వేంకటేశం, రామారెడ్డి	....	51-00
38.	శ్రీ పి. గోవర్ధన్, రామాయంపేట	....	51-00
39.	శ్రీ వరిగొండ కాంతారావు, రామాయంపేట	....	51-00
40.	శ్రీ పొత్తి రమణయ్య, రామారెడ్డి	....	50-00
41.	శ్రీ కే.వి.ఎస్. అచార్యులు, రామారెడ్డి	....	50-00
42.	శ్రీ సేనాపతి బాష్యకాచార్యులు, విజాపూర్	....	50-00
43.	శ్రీ తాటి కిషయ్య, రామారెడ్డి	....	50-00
44.	డా॥ సుబ్రహ్మణ్యం, కామారెడ్డి	....	50-00
45.	శ్రీ గోప వెంకట్రావు, కామారెడ్డి	....	50-00
46.	శ్రీ టి. అంతిరెడ్డి, కామారెడ్డి	....	50-00
47.	వాసివి పబ్లిక్ స్కూల్, కామారెడ్డి	....	50-00
48.	శ్రీ ప్రెజిడెంట్ బలరామశాస్త్రి, చింతలపాడ	....	50-00
49.	శ్రీ బి. రావేశ్వరశర్మ, కామారెడ్డి	....	50-00
50.	శ్రీ శాంతి మహిళామండలి, రామారెడ్డి	....	50-00
51.	శ్రీ చోడండరావు, రామారెడ్డి	....	50-00
52.	శ్రీ పెనుగొండ శ్రీనివాసులు, బోరం	....	25-00
53.	శ్రీ చిరుర సత్యనారాయణ, కామారెడ్డి	....	25-00
54.	శ్రీ జగన్నాథాచార్యులు, హైదరాబాద్	....	25-00
55.	శ్రీ చీల వీరయ్య, కామారెడ్డి	....	25-00
56.	శ్రీ ఎస్. లింగాద్రి, లింగంపేట	....	25-00
57.	శ్రీ గారెం లక్ష్మీనారాయణ, కామారెడ్డి	....	25-00
58.	శ్రీ యజ్ఞం వనోజకుమార్, కామారెడ్డి	....	25-00
59.	శ్రీ తన్నీరు విరల్, రామారెడ్డి	....	25-00
60.	శ్రీ కే. శంకరయ్య, కామారెడ్డి	....	25-00

61.	శ్రీ వై. హనుమంతరావు, నంగారెడ్డి	....	25-00
62.	శ్రీ పద్మ శ్రీనివాస్, రామారెడ్డి	....	25-00
63.	శ్రీ కే. సుదర్శన్, రామారెడ్డి	....	25-00
64.	శ్రీ జంగం కోటప్ప, రామారెడ్డి	....	25-00
65.	శ్రీ చీకోటి కృష్ణయ్య, రామారెడ్డి	....	25-00
66.	శ్రీ చొలేటి నాగయ్య, రామారెడ్డి	....	25-00
67.	శ్రీ కొమ్మ శంకర్, రామారెడ్డి	....	25-00
68.	శ్రీ మంద లింగయ్య, రామారెడ్డి	....	25-00
69.	శ్రీ అల్లండాస్ నరసయ్య, రామారెడ్డి	....	25-00
70.	శ్రీ కొమ్మ చైరయ్య, రామారెడ్డి	....	25-00
71.	శ్రీ తిరుసగరి చక్రపాణి, రామారెడ్డి	....	25-00
72.	డా॥ సామల స్వయ్య, రామారెడ్డి	....	25-00
73.	శ్రీ చూపతి గంగారాం, రామారెడ్డి	....	25-00
74.	శ్రీ వడ్డి శ్రీహరి, రామారెడ్డి	....	25-00
75.	శ్రీ జి. లింగాగౌడు, రామారెడ్డి	....	25-00
76.	శ్రీ కొమ్మ రాజమౌళి, రామారెడ్డి	....	25-00
77.	శ్రీ రాజేందర్, కామారెడ్డి	....	25-00
78.	శ్రీ ఆకుల శేఖరం, రామారెడ్డి	....	25-00
79.	శ్రీ గజవాడ రాజయ్య, రామారెడ్డి	....	25-00
80.	శ్రీ ఆకుల బాస్కర్, కామారెడ్డి	....	25-00
81.	డా॥ జి. బాస్కరరావు, రామారెడ్డి	....	25-00
82.	శ్రీ సుప్రసి గంగారాం, రామారెడ్డి	....	25-00
83.	శ్రీ ఎస్. రాజలింగం, కామారెడ్డి	..	25 00
84.	శ్రీ టి. మహేశ్ బాబు, కొండాపూరు	....	25-00
85.	బహుమతి తిగుళ్ల నళిని, విక్రమూరు	....	25-00
86.	శ్రీ కే. శివలింగమ్మ, లింగంపేట	....	25-00
87.	శ్రీ వడ్ల లింగాద్రి, రామారెడ్డి	....	25-00
88.	శ్రీ చొక్కుల వేంకటేశం, సిరిసిల్ల	...	25-00
89.	శ్రీ ముక్క వనోజుమూర్తి, లింగంపేట	....	25-00
90.	శ్రీ జి. ఆనందరావు, గరుగుల	....	25-00
91.	శ్రీ జి. బాలకిషన్ రావు, గరుగుల	....	25-00
92.	శ్రీ సత్యనారాయణరావు, కామారెడ్డి	....	25-00

శోధిక

పుట	వంక్	తప్పు	ఒప్పు
3	6	నూతనలంకరణము	నూతనాలంకరణము
5	26	వృన్ది	వృన్ది
8	14	అహమహమికయా	అహమహమికయా
12	16	మూరుదైన	మూరుదైన
26	9	శ్రీ వనశైలనాథ	శ్రీ వనశైలనాథ
27	11	గ్రేహగ్రస్త	గ్రేహగ్రస్త
27	19	నారణనమ్మి	నారణనమ్మి
28	8, 9	మణిపాదుకే చ	మణిపాదుకేన
35	23	వసంతుర్తు	వసంతుర్తు
35	23	శృంగార	శృంగార
38	17	గురువుల వద్ద	గురువులవద్ద
40	4	భూదేవి	భూదేవి
41	9	దోపపదూ	దోప పదూ
43	3	పార్శ్వరంబించిరి	పార్శ్వరంబించిరి.
46	24	ముదాడును	ముదాడును
51	10	చిత్తవృత్తిః	చిత్తవృత్తిః
53	11	హేతూత్పేక్ష	హేతూత్పేక్ష
57	22	పేర్చించబడినవి	పేర్చించబడినవి.
64	6	స్వోచ్చిష్ట	స్వోచ్చిష్ట
69	14	ఊహాయు	ఊహాయు
72	9	విన్యాసబేదమును	విన్యాసబేదమును
76	22	నొల్లదటంచు	నొల్లదటంచు
79	8	గురువః	గురువః
80	10	(శబ్ద)	(శబ్ద)
88	13	దారిద్ర్యమునుకు	దారిద్ర్యమునుకు
91	21	సమారాసములో	సమారాసములో
94	19	శోకపాదములు	శోకపాదములు

పుట	పంక్తి	తప్య	ఓవ్య
95	13	శ్లోకమున్నది	శ్లోకమున్నది
96	27	శ్లోకమును	శ్లోకమును
101	29	మపాదేయం	ముపాదేయం
103	12	ఆరాదించెను	ఆరాదించెను
105	9	స్వోచ్చిష్ట	స్వోచ్చిష్ట
105	14	స్వోచ్చిష్టాయాం	స్వోచ్చిష్టాయాం
106	22	వ్రథమముననున్నటు	వ్రథమముననున్నట్లు
107	9	పూదోటలో	పూదోటలో
108	20	గోదాదేవికి	గోదాదేవికి
113	23	శ్లోకమునవాదము.	శ్లోకమునకనువాదము.
118	15	గోదాదేవి	గోదాదేవి

అనుబంధములు

ii	21	గరుడని	గరుడుని
v	13	తిరుప్పల్లియెళుచ్చి	తిరుప్పల్లియెళుచ్చి

అయాచితం వచనరత్న

సంస్కృతోపన్యాసకుడు

ప్రొఫెసర్ విద్యావతిపత్తు సాయంప్రొఫెసర్ కళాగం,

కామారెడి - 508 111.

- అననీకనకులు** : జయలక్ష్మిదేవి - అనంతరాజరత్న.
- అన్యస్థానం** : రామా రెడ్డి గార్లముం; నదాశివనగర్ మండలం, నిజామాబాద్ జిల్లా.
- అన్యతీతి** : డుర్ముఖి - ఆషాఢ - శుక్ల - దశమి (17-7-1)
- విద్యార్హతలు** : వ్యాకరణ శిరోమణి (సంస్కృతం); బి.ఓ.ఎల్. (సంస్కృతం); ఎం.ఎ. (సంస్కృతం); ఎం.ఎ. (తెలుగు).
- పరిశోధనార్హత** : 'అముక్త మాల్యదమ్ - కవితీలన' అనే అంశంపై సంస్కృతింట్ ఎం.ఫిల్.
- ప్రస్తుత పరిశోధన** : 'సౌందర్యలహర్యాః అప్రయస్యమ్' అనే అంశంపై పిహెచ్.డి., డోసం.
- ముదిరితరచనలు** : పసంతకుమారి (గేయమాపకం); శ్రీ గజాననస్తోత్రం (సంస్కృతంలోనికి అనువదించబడిన స్తోత్రం); శ్రీ షోడశీ (సంస్కృతస్తోత్రం); భారతీప్రళాపి (కవితాసంకలనం) అముక్త మాల్యదపరిశీలనము (పరిశోధనవ్యాసము).
- అముదిరిత రచనలు** : నవ్యగీతి; వికాశింతిగీతి; మౌననాదాలు; అమనీ; ఋతుగీత; నాగినీ.
- ప్రవృత్తి** : సంస్కృతాంధ్రసాహిత్యాద్యయనం; రచనావ్యాసంగం.
- సాహిత్యసేవ** : సంస్కృతాంధ్రసాహిత్యాలకు సంబంధించిన అనేకాలపై రేడియో ప్రసంగాలు; పత్రికలలో వ్యాసాలు; కవితలు. సాహిత్యనంజలలో సాహిత్యం; సాహిత్యకార్యక్రమాల నిర్వహణ.
- అభ్యయం** : సంస్కృతాంధ్రభాషాసాహిత్యసేవ.